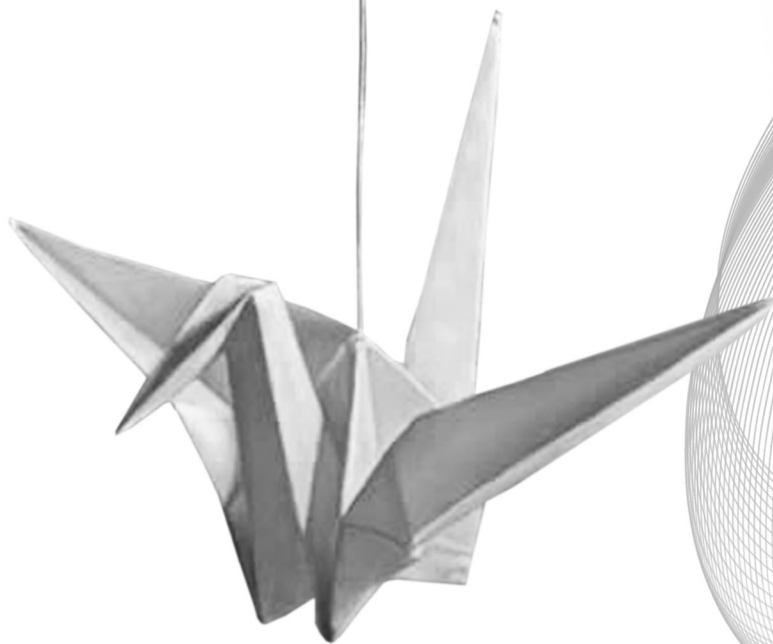

คู่มือการทำความเข้าใจ เรื่อง

สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คู่มือการทำความเข้าใจ เรื่อง
สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

คู่มือการทำความเข้าใจ เรื่อง สิทธิพลเมือง และ สิทธิทางการเมือง

ISBN

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์

ที่ปรึกษา	นพ.นิรันดร์	พิทักษ์วัชร
	นายสมชาย	หอมล่อ
	นางภิรมย์	ศรีประเสริฐ
	นางสาววราณี	เจนาคม
ผู้รวบรวม	นางสาวปรีดา	ทองชุมนุ
บรรณาธิการ	นางสาวเกศริน	เดี่ยวสกุล
ประสานงาน	นางสาวอัจจิมา	เมืองวงษ์
ภาพประกอบ	นางสาวสุริยาพร	สุภาณุสร

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศูนย์วิชาการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖ และ ๗

ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๓๔๐๐ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๗๐

สายด่วน ๑๓๗๗

Email : help@nhrc.or.th

Website : <http://www.nhrc.or.th>

คู่มือเล่มนี้เกิดจากการทำงานด้านยุทธศาสตร์ ของคณะกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ ซึ่งยังมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เนื้อหาของเอกสารนี้จึงยังคงยึดโยงกับรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว

คำนำ

ในห้วงทศวรรษที่ผ่านมาของสังคมไทย ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน มีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันในระดับบุคคล ระดับสังคม และในระดับระหว่างประเทศ

ในขณะเดียวกัน ภาคประชาชน เครือข่ายประชาสังคมทั้งหลาย ล้วนต้องตระหนักถึงและแสวงหาทางออกต่อสิ่งที่เป็นรากเหง้าของปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนหลากหลายชนิด ตั้งแต่ระบบเศรษฐกิจการเมืองที่ล้าหลัง นี้อลทางการเมือง เผด็จการ อำนาจนิยม สังคมแนวตั้ง ระบบทุนนิยมที่ไร้ใจเมตตาของความเป็นมนุษย์ แบบวิถีการพัฒนาที่มิได้เอาศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นตัวตั้ง วัฒนธรรมและความเชื่อในสังคมที่ล้าหลังก่อมายุคอดีตๆ เลี่ยงกับความไม่ศรัทธาในคุณค่ามนุษย์อันเท่าเทียม หรือก่อมายุคอดีตซึ่งส่งผลเป็นการสนับสนุนความรุนแรงในลักษณะต่างๆ จนจวนเจียนตกอยู่ในสภาพ “รัฐที่ล้มเหลว” และท้ายที่สุดส่งผลสนับสนุนต่อการดำรงอยู่ในอำนาจของชนชั้นนำที่เป็นผู้ปกครองในสังคม

ประธานเหมาเจ๋อตุง ได้กล่าวไว้ในรวมนิพนธ์ เล่ม ๗ :

“การดำรงอยู่ของสิ่งที่ผิดพลาดบางอย่างไม่ใช่เรื่องแปลกและไม่จำเป็นต้องหวาดกลัว มันอาจจะทำให้ผู้คนทั้งหลายศึกษากับมันได้ดียิ่งขึ้น คลื่นใหญ่ลมแรงก็ไม่น่ากลัว สังคมมนุษย์ก็พัฒนาขึ้นมาจากคลื่นใหญ่ลมแรงนี้”

คู่มือ การทำความเข้าใจ เรื่อง สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง จึงเป็นอีกหนึ่งความพยายามของคณะผู้จัดทำ ซึ่งประกอบด้วย ปรีดา ทองชุมนุญ เกศริน เตียวสกุล อัจจิมา เมืองวงษ์ ตลอดจนผู้ให้ภาพประกอบ ที่เห็นตรงกัน ในการขยายแนวคิดและหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนในภาพรวมเชื่อมโยงระหว่างหลักนิติรัฐ นิติธรรม ประชาธิปไตย สู่การบังคับใช้กฎหมายตามแนวสิทธิมนุษยชน ในการทำงานตามกลไกตรวจสอบสิทธิมนุษยชนระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ บทบาทของภาคประชาสังคมในการต่อสู้พิทักษ์สิทธิร่วมกับกลไกติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชน ดังกล่าว

เนื้อหาของหนังสือส่วนใหญ่มาจากหนังสือ “สิทธิของเรา สิทธิมนุษยชน” ของ สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งอาเซียน ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งคณะอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องขอขอบคุณต่อสถาบันและบุคคลทุกท่านที่มีส่วนในการออกหนังสือคู่มือเล่มนี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือ “คู่มือการทำความเข้าใจ เรื่อง สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง” จะเป็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์ให้กับสังคมไทยในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง เรื่องของ “สิทธิ” ของมนุษย์ ของพลเมือง ศักดิ์ศรีความเป็นคน การไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ยอมรับสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองอย่างแท้จริงได้ในอนาคตอันใกล้

น.พ.นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ประธานอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

๑๖ มีนาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

คำนำ	๓
คำแนะนำการใช้หนังสือ	๖
คำย่อ	๘
บทที่ ๑ ตอบข้อสงสัยเรื่องสิทธิมนุษยชน	๙
บทที่ ๒ กลไกการติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชน : ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ	๓๑
บทที่ ๓ สิทธิและพันธกรณี (Rights and Obligations)	๔๙
บทที่ ๔ การสืบค้นข้อเท็จจริงและการบันทึกข้อมูล	๑๘๑
บทที่ ๕ แหล่งข้อมูลด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	๒๐๓
บทที่ ๖ องค์กรด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย	๒๐๗
บรรณานุกรม	๒๑๖

คำแนะนำการใช้หนังสือ

ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๔๘ มีการประกาศใช้ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ก็ได้มีการศึกษาและอธิบายความหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอย่างลึกซึ้งขึ้น และพัฒนามาเป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความเข้าใจในพันธกรณีของรัฐในมิติสิทธิมนุษยชน ทั้งการเคารพ (respect) การคุ้มครอง (protect) และการทำให้สิทธิเป็นจริง (fulfill) ซึ่งได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และแนวนโยบายแห่งรัฐ

สำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเข้าใจขอบเขตและเนื้อหาสาระของแต่ละสิทธิ รวมถึงการนำสิทธิเหล่านั้นไปปรับประยุกต์ใช้ เพื่อการปกป้องคุ้มครองประชาชนในระดับรากหญ้าและระดับประเทศ

หนังสือคู่มือเล่มนี้จึงมีเนื้อหามุ่งเน้น การทำความเข้าใจเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองโดยเฉพาะ รายละเอียดปรากฏในแต่ละบท ดังต่อไปนี้

บทที่ ๑ “ตอบข้อสงสัยเรื่องสิทธิมนุษยชน” ได้กล่าวถึง แนวคิดและหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน และพยายามขยายความเนื้อหา กำหนดนิยามของสิทธิมนุษยชน และหลักการความเป็นสากล จำแนกความแตกต่างระหว่างความจำเป็น สิทธิและความต้องการ สิทธิประเภทต่างๆ และความไม่อาจแบ่งแยกได้ของสิทธิ แนวคิดเกี่ยวกับพันธกรณี กฎหมายซึ่งเป็นที่มาของสิทธิและพันธกรณี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รัฐ และสังคม ความเชื่อมโยงระหว่างหลักนิติธรรม ประชาธิปไตย แนวคิดเรื่องอำนาจ สิทธิมนุษยชนและสันติภาพ นิยามของกรอบด้านสิทธิ วิธีการนำกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้ในประเทศ และหลักการซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวทางการทำงานตามหลักสิทธิมนุษยชน

บทที่ ๒ “กลไกการติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชน : ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ” ให้ความสำคัญกับกลไกเพื่อบังคับใช้และติดตามปัญหาสิทธิมนุษยชน รัฐมีความรับผิดชอบหลักในการประกันว่า บุคคลทุกคนที่อยู่ภายใต้กฎหมาย สามารถเข้าถึงสิทธิมนุษยชนของตน แม้ว่าความรับผิดชอบดังกล่าวจะเป็นความรับผิดชอบที่เท่าเทียมกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ แต่ในบทนี้จะเน้นถึงบทบาทของฝ่ายตุลาการและกลไกอิสระอื่นๆ ที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อีกทั้งได้อ้างถึงกรณีศึกษาต่างๆ คู่มือฉบับนี้ต้องการเน้นว่าฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารมีพันธกรณีที่ต้องดูแลให้มีการบัญญัติหรือการบังคับใช้กฎหมายหลักเกณฑ์และระเบียบโดยให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ยังอธิบายถึง

อำนาจหน้าที่ของกลไกเหล่านี้ในระดับสากลและภูมิภาค รวมถึงการปฏิสัมพันธ์กับรัฐเพื่อประกันให้มีการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อีกทั้งในบทนี้ยังเน้นบทบาทของภาคประชาสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิผ่านการใช้กลไกติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชนดังกล่าว

บทที่ ๓ “สิทธิและพันธกรณี (Rights and Obligations)” อธิบายขอบเขตและเนื้อหาของสิทธิต่าง ๆ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างพันธกรณีของรัฐ รวมถึงแหล่งที่บัญญัติสิทธิต่างๆ ในกฎหมายระดับชาติ นานาชาติ และภูมิภาค ตัวอย่างคำพิพากษาของศาลในระดับชาติและกลไกระดับนานาชาติที่ตีบ่งชี้ความหมายของสิทธิ นอกจากนี้ยังยกเนื้อหาของรายงานและแถลงการณ์สิทธิมนุษยชน องค์การภาคประชาสังคมในประเทศ ภูมิภาค และระหว่างประเทศที่ช่วยทำให้ความหมายของแต่ละสิทธิที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญชัดเจนมากขึ้น รวมถึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า รัฐควรดำเนินขั้นตอนที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสิทธิและได้ใช้สิทธิอย่างเต็มที่

บทที่ ๔ “การสืบค้นข้อเท็จจริงและการบันทึกข้อมูล” มีเนื้อหาที่จำแนกหลักการที่เกี่ยวข้องกับการติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชน ทั้งการสืบค้นข้อเท็จจริง การรวบรวมข้อมูล และการเขียนรายงานด้านสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ยังได้แสดงตัวอย่างการใช้กรอบแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนไปใช้ในการประเมินประสิทธิผลของสิทธิมนุษยชนด้วย

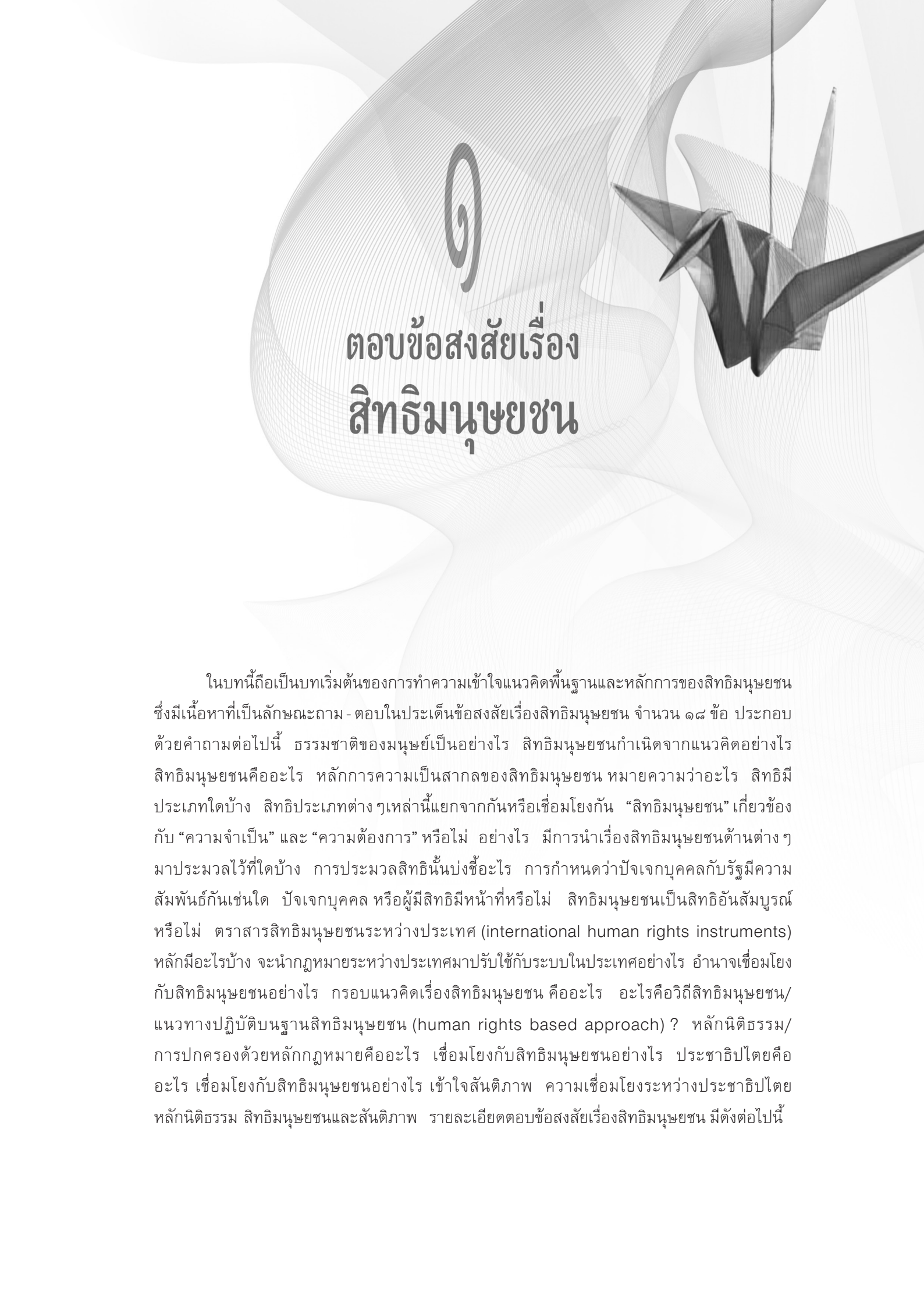
บทที่ ๕ “แหล่งข้อมูลด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง” เป็นแหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติทางด้านสิทธิมนุษยชน

บทที่ ๖ “องค์กรด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” ในบทนี้ได้รวบรวมองค์กรที่ทำงานส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และบางส่วนเป็นองค์กรที่ลงทะเบียนกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เนื้อหาของหนังสือส่วนใหญ่มาจาก หนังสือ “สิทธิของเรา สิทธิมนุษยชน” ของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย (Asian Institute for Human Rights : AIHR) ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งในหนังสือของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชียนั้นมีเนื้อหาครอบคลุมสิทธิที่เกี่ยวข้องทั้งหมดตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม หนังสือคู่มือการทำความเข้าใจเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนี้จะมุ่งเน้นการอธิบายสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ลึกซึ้งขึ้น โดยยกตัวอย่างกรณีศึกษาประกอบเนื้อหาในบางสิทธิที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเพิ่มเติมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลไกติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชนที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน มุ่งหวังให้ผู้อ่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมถึงหลักในการตีความหมายของสิทธิประเภทต่างๆ ที่รับรองไว้ในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้นำเนื้อหาสาระดังกล่าวไปใช้ในการทำงานต่อไป

คำย่อ

CAT	Convention Against Torture and Other Cruel Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 1984 (อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี)
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 1979 (อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ)
CESCR	Committee on Economic, Social and Cultural Rights (คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม : โครงสร้างนี้ก่อตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม)
CRC	Convention on the Rights of the Child, 1989 (อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก)
DPFSP	Directive Principles of Fundamental State Policies (แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่ปรากฏอยู่ในหมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐)
HRC	Human Rights Committee (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง)
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights, 1966 (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง)
ICERD	International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 1966 (อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ)
ICESCR	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 1966 (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม)
ICPPED	International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances, 2006 (อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันมิให้บุคคลหายสาบสูญโดยถูกบังคับ)
IHRL	International Human Rights Law (กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน)
UDHR	Universal Declaration of Human Rights, 1948 (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน)

๑

ตอบข้อสงสัยเรื่อง สิทธิมนุษยชน

ในบทนี้ถือเป็นบทเริ่มต้นของการทำความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานและหลักการของสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีเนื้อหาที่เป็นลักษณะถาม - ตอบในประเด็นข้อสงสัยเรื่องสิทธิมนุษยชน จำนวน ๑๘ ข้อ ประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้ ธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างไร สิทธิมนุษยชนกำเนิดจากแนวคิดอย่างไร สิทธิมนุษยชนคืออะไร หลักการความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนหมายความว่าอะไร สิทธิมีประเภทใดบ้าง สิทธิประเภทต่างๆ เหล่านี้แยกจากกันหรือเชื่อมโยงกัน “สิทธิมนุษยชน” เกี่ยวข้องกับ “ความจำเป็น” และ “ความต้องการ” หรือไม่ อย่างไร มีการนำเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ มาประมวลไว้ที่ใดบ้าง การประมวลสิทธินั้นแบ่งขึ้นอย่างไร การกำหนดว่าปัจเจกบุคคลกับรัฐมีความสัมพันธ์กันเช่นใด ปัจเจกบุคคล หรือผู้มีสิทธิมีหน้าที่หรือไม่ สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิอันสัมบูรณ์หรือไม่ ตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (international human rights instruments) หลักมีอะไรบ้าง จะนำกฎหมายระหว่างประเทศมาปรับใช้กับระบบในประเทศอย่างไร อำนาจเชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนอย่างไร กรอบแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน คืออะไร อะไรคือวิถีสิทธิมนุษยชน/แนวทางปฏิบัติบนฐานสิทธิมนุษยชน (human rights based approach) ? หลักนิติธรรม/การปกครองด้วยหลักกฎหมายคืออะไร เชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนอย่างไร ประชาธิปไตยคืออะไร เชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนอย่างไร เข้าใจสันติภาพ ความเชื่อมโยงระหว่างประชาธิปไตย หลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชนและสันติภาพ รายละเอียดตอบข้อสงสัยเรื่องสิทธิมนุษยชน มีดังต่อไปนี้

๑.

ธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างไร

สิทธิมนุษยชนกำเนิดจากแนวคิดนี้อย่างไร

เป็นที่ทราบกันดีว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม แต่อะไรที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ชนิดอื่นๆ คำตอบคือ “ความสามารถในการใช้เหตุผล” ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ทำให้มนุษย์เหนือกว่าสัตว์ทั้งปวง นักปรัชญาตั้งแต่สมัยโบราณตระหนักถึงคุณลักษณะดังกล่าวโดยเรียกว่าเป็น ‘ธรรมชาติของมนุษย์’ และได้ให้เหตุผลว่าตามกฎธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนเกิดมาเสรีและมีศักยภาพในคิดและใช้เหตุผลเพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคมของตน ศักยภาพดังกล่าวทำให้มนุษย์มีความเชื่อในความยุติธรรมอยู่ในตัว เป็นสิ่งที่เรายอมรับ และการที่มนุษย์สามารถใช้เสรีภาพเพื่อเลือกสิ่งต่างๆ อย่างเป็นเหตุผลได้ เป็นเพราะธรรมชาติมอบสิทธิที่ไม่อาจพรากไปได้/ไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (inalienable) บางประการให้กับมนุษย์ เราเรียกสิทธิเหล่านี้ว่า สิทธิธรรมชาติ

สิทธิธรรมชาติเหล่านี้กำหนดข้อจำกัดในการใช้ศักยภาพของเราเพื่อกระทำการต่าง ๆ เป็นการจำกัดการใช้เสรีภาพที่มีค่าของเรา เหตุที่จำเป็นต้องมีการจำกัดเสรีภาพเป็นเพราะการยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่า อันที่จริงแล้ว มนุษย์ไม่ได้ใช้ความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเสมอไป บางครั้งมนุษย์มีความรู้สึกโกรธ โกรธ อิจฉา กลียุค อิจฉา รู้สึกตัวเองเหนือผู้อื่น ฯลฯ เป็นเหตุจูงใจให้กระทำการที่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของบุคคลอื่นหรือของสังคม

ด้วยเหตุดังกล่าว ศักยภาพในการใช้เสรีภาพภายใต้กฎหมายธรรมชาติ จึงไม่ได้มีขอบเขตไม่จำกัด และต้องกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งคำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่นในสังคมด้วย ในการใช้เสรีภาพ เราต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบไปพร้อมกันด้วย ความเข้าใจต่อธรรมชาติของมนุษย์ เสรีภาพ สิทธิ เป็นเหตุให้มีการพัฒนาระบบการปฏิบัติที่ยอมรับได้หรือไม่อาจยอมรับได้ในสังคม และจากระบบบรรทัดฐานดังกล่าว เป็นเหตุให้เกิดแนวคิดเรื่องหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม^๑ ถือว่าเป็นระบบที่บุคคลมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามชุดของบรรทัดฐานเดียวกัน และไม่อนุญาตให้ใครกระทำการที่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของบุคคลอื่นในลักษณะที่เป็นการละเมิดต่อบรรทัดฐานเหล่านี้ ด้วยเหตุดังกล่าว หลักนิติธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของมนุษย์และเชื่อมโยงกับสิทธิธรรมชาติ เช่นนั้นแล้วมนุษย์จึงจะสามารถใช้ความสามารถในการใช้เหตุผล เพื่อปฏิบัติตามสิทธิของตนและทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อสร้างสังคมที่พึงปรารถนาาร่วมกันเป็นสังคมที่มนุษย์ต่างยกย่องนับถือ

๑ หลักการของหลักนิติธรรมมีรายละเอียดปรากฏอยู่ในเนื้อหาถัดไปของบทนี้

เมื่อเวลาผ่านไป ระบบรวมหมู่ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนหลักนิติธรรมช่วยให้มนุษย์พัฒนาตนเองจนเข้มแข็ง และมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่การปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด (อำนาจประธิปไตยของประชาชน: popular sovereignty) หรือเป็นเหตุให้มีการพัฒนาเป็นระบบประชาธิปไตย^๒ ในเวลาต่อมาซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถใช้สิทธิในการเลือกและเลือกตั้งบุคคล (รัฐบาล) เพื่อทำหน้าที่แทนตน

เหตุดังกล่าว จึงถือได้ว่าประชาธิปไตยเป็นระบบของรัฐบาลและสังคมที่ส่งเสริมประโยชน์ร่วมกัน และมุ่งป้องกันไม่ให้นักชนแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติของตนบางอย่าง ซึ่งอาจเป็นเรื่องเลวร้ายและเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นในสังคม ระบบดังกล่าวยอมรับว่าสังคมประกอบด้วยผลประโยชน์ที่หลากหลาย เป็นเหตุให้บุคคลทุกคนอาจไม่เห็นร่วมกันทั้งหมด และกำหนดให้มีวิธีการแก้ไขความขัดแย้งของผลประโยชน์ด้วยสันติวิธี เพื่อให้ประชาธิปไตยทำหน้าที่เหล่านี้ได้ เราจำเป็นต้องมีหลักนิติธรรม

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนจึงมีที่มาจากความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติเหล่านี้ แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรมและประชาธิปไตยต่างเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และต่างเป็นปัจจัยที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นกลไกการบริหาร อยู่บนพื้นฐานการเคารพศักยภาพของมนุษย์ในการคิดด้วยเหตุผลและในการเลือกให้พื้นที่กับมนุษย์ในการทำงานเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคีในสังคม และกำหนดให้มีกลไกเพื่อคลี่คลายความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ในกรณีที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน

ในสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ รัฐธรรมนูญทั้งในรูปของประมวลกฎหมายหรือที่ไม่ได้รวมเป็นประมวลกฎหมาย เป็นพื้นฐานกำหนดกรอบความสัมพันธ์ระหว่างกลไกการบริหารประเทศที่แตกต่างกัน และระหว่างกลไกเหล่านี้กับบุคคลซึ่งอยู่ในสังคม กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ถือได้ว่ารัฐธรรมนูญกำหนดพื้นฐานของหลักนิติธรรมเพื่อจัดการกับความสัมพันธ์ในสังคม

อย่างไรก็ตาม มนุษย์มีความรับผิดชอบต้องทำให้กลไกการบริหารทำหน้าที่ของตนเองได้ดังที่กล่าวถึงข้างต้น มนุษย์ไม่ได้ใช้ความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อประโยชน์ร่วมกันเสมอไป แต่พฤติกรรมของมนุษย์ในบางครั้งอยู่ใต้อิทธิพลของสัญชาตญาณแบบสัตว์ที่มุ่งแสวงหาอำนาจ ความโลภ ความเห็นแก่ตัว ฯลฯ ด้วยเหตุดังกล่าว กลไกเหล่านี้จึงไม่บรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนาทุกครั้งไป แนวทางแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง คือ การให้ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน หรือการเจรจากับประชาชน หรือระหว่างรัฐบาลกับผู้ถูกปกครองเกี่ยวกับแนวคิดด้านสิทธิ ความรับผิดชอบ พันธกรณี ทั้งนี้ เพื่อเปลี่ยนความคิดและทัศนคติเพื่อส่งเสริมให้ระบบและกลไกมุ่งหน้าคุ้มครองและส่งเสริมประโยชน์ร่วมกันที่คาดหวังไว้

๒ มีการอธิบายคำว่าประชาธิปไตยอย่างละเอียดในเนื้อหาถัดไปของบทนี้

๒.

สิทธิมนุษยชนคืออะไร

ดังที่กล่าวถึงข้างต้น มนุษย์มีคุณสมบัติที่เป็นเอกลักษณ์ นั่นคือความสามารถในการคิดและใช้เหตุผล บุคคลทุกคนมี “คุณค่าภายใน” หรือ “เกียรติศักดิ์” หรือ “ศักดิ์ศรี” ที่มีอยู่ตามธรรมชาติในทุกตัวคน สิ่งนี้เองที่กำหนดให้บุคคลนั้นต้องได้รับการเคารพจากเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย และในขณะเดียวกันก็เป็นตัวกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่คนทุกคนต้องมีต่อผู้อื่นด้วย ซึ่งหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าวคือ การเคารพให้ “เกียรติ” หรือ “เคารพศักดิ์ศรี” ของผู้อื่นนั่นเอง

แนวคิดสิทธิมนุษยชนมีรากฐานมาจาก “เสรีภาพ” ที่ทุกคนในสังคมมี ในฐานะที่เป็นมนุษย์และจึงมีค่าควรแก่การเคารพเสรีภาพดังกล่าวรวมทั้ง เสรีภาพในการปลดปล่อยจากการทรมาน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น

สิทธิมนุษยชนยังกล่าวถึงเงื่อนไขเบื้องต้น หรือมีหลักประกันบางอย่างที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีเกียรติหรือศักดิ์ศรี และให้สามารถแสดงออกซึ่งคุณค่าภายในของตนเองได้ ตัวอย่างเช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สิทธิในการมีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย สิทธิในอาหาร สิทธิในการศึกษา และสิทธิในสุขภาพ เป็นต้น

ภาพที่ ๑ แสดงการเปรียบเทียบสิทธิมนุษยชนที่เอื้อต่อการเติบโตของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตของต้นไม้

หากเปรียบเทียบต้นไม้กับชีวิตของมนุษย์ ต้นอ่อนของพืชที่มีศักยภาพที่จะเติบโตแตกหน่อ ออกไปจนกระทั่งเป็นต้นไม้ที่สมบูรณ์ เช่นเดียวกับมนุษย์ทุกคนที่มีคุณค่าภายในหรือศักยภาพที่จะเติบโตต่อไปเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ต้นอ่อนของพืชมีความจำเป็นต้องได้รับการปกป้องให้ปลอดภัย จากวัชพืชและสัตว์ที่จะมาทำร้าย อีกทั้งยังต้องการดินดี แสงแดดอบอุ่น น้ำและความชุ่มชื้นที่พอเหมาะต่อการเจริญเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพฉันใด มนุษย์ก็มีความจำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการแสดงออกซึ่งคุณค่า เกียรติ และศักดิ์ศรีของตนเองนั้น สสภาพแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ ก็คือเสรีภาพและสิทธิหรือสิทธิมนุษยชนนั่นเอง

๓.

หลักการความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน หมายความว่าอะไร

หลักการความเป็นสากลมุ่งเน้นว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในเกียรติหรือ ศักดิ์ศรี และสิทธิไม่ว่าจะมีเผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความ คิดเห็นอื่นๆ สัญชาติ หรือพื้นเพของสังคม ความรวยจน ชาติกำเนิดหรือสถานภาพอื่นใดก็ตาม

หลักการความเป็นสากลนี้มีรากเหง้าอยู่ในวัฒนธรรมและศาสนาต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งต่างก็ตั้งอยู่ บนคตินิยมมนุษยธรรมเดียวกันที่ว่า “บุคคลทั้งหลายต่างเป็นมนุษย์ที่มีเกียรติหรือศักดิ์ศรี ที่ควรแก่ การเคารพ”

ประเพณีเช่นนี้ก็มิได้อยู่ในสังคมไทยเช่นเดียวกันในสมัยสุโขทัย มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือหลักศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงที่ระบุให้ปฏิบัติต่อเชลยศึกอย่างมีมนุษยธรรม มีเมตตา นอกจากนี้ยังบันทึกเรื่องราวของการเดินทางไปไหนมาไหน และการค้าขายได้อย่างเสรี สังคมมีพ่อขุน ผู้ทรงธรรมเป็นหัวหน้า พลเมืองทั่วไปสามารถร้องทุกข์ขอความยุติธรรมจากพระองค์ด้วยการสัน กระดิ่งที่หน้าพระราชวังได้^๓

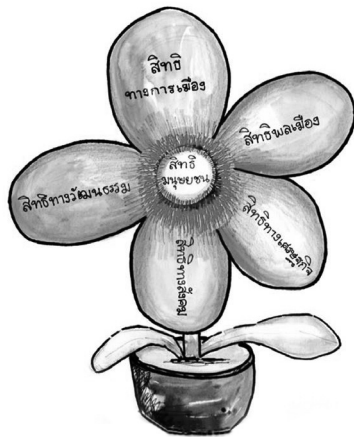
๓ Human Rights and Human Development Thailand Country Study Vitit Muntarbhorn Human Development Report 2000 Background Paper

๔.

สิทธิมีประเภทใดบ้าง

เสรีภาพและสิทธิที่กล่าวไปข้างต้น อาจแบ่งได้ดังต่อไปนี้

- ❖ สิทธิทางการเมือง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง และสิทธิในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง
- ❖ สิทธิพลเมือง เช่น เสรีภาพในชีวิต เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก
- ❖ สิทธิทางเศรษฐกิจ เช่น สิทธิในการได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม และมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในการทำงาน
- ❖ สิทธิทางสังคม เช่น สิทธิในที่อยู่อาศัย สิทธิทางการศึกษา สิทธิในสุขภาพอนามัย
- ❖ สิทธิทางวัฒนธรรม เช่น สิทธิที่จะมีอิสระปฏิบัติตามวัฒนธรรม และประเพณีของตน

ภาพที่ ๒

แสดงการจำแนกสิทธิประเภทต่างๆ

๕.

สิทธิประเภทต่างๆ เหล่านี้แยกจากกันหรือเชื่อมโยงกัน

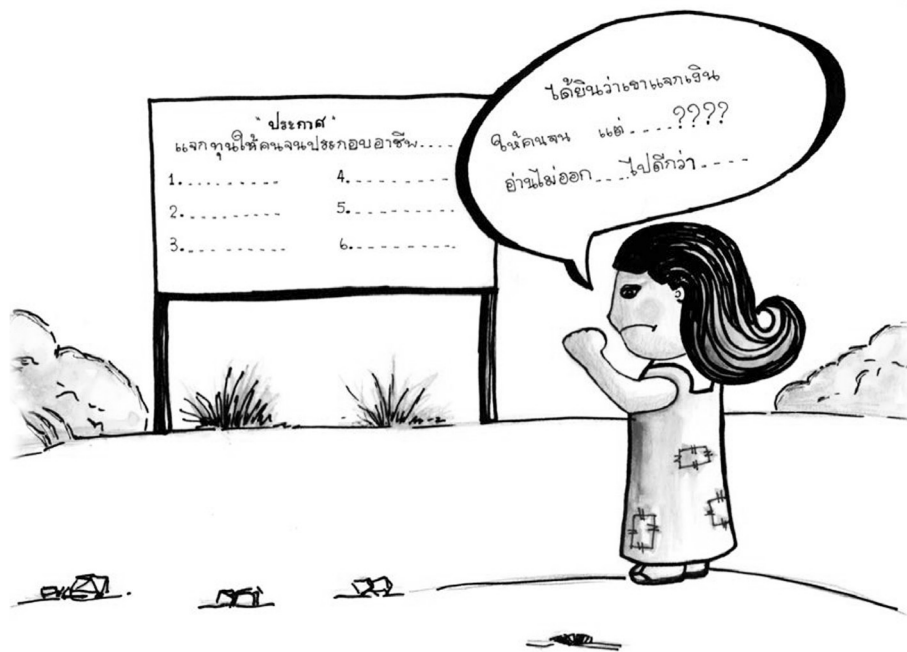
ลองจินตนาการภาพของชาวนาหญิงคนหนึ่ง ให้เธอชื่อว่า สมหญิง เธออาศัยอยู่ในประเทศที่ได้รับการยอมรับเพียงสิทธิทางเศรษฐกิจสังคม สมหญิงมีความสุขกับการทำการเกษตรบนที่ดินผืนเล็กๆ ของเธอเอง สมหญิงและครอบครัวมีความสุขสบายกับมาตรฐานความเป็นอยู่แบบพอเพียง หากแต่ว่า วันหนึ่งรัฐประกาศว่าจะต้องเวนคืนที่ดินของเธอเพื่อที่จะสร้างโรงไฟฟ้า โดยครอบครัวของเธอจะได้รับค่าชดเชยส่วนหนึ่ง สมหญิงและคนอื่นๆ ในชุมชนต่างไม่ต้องการค่าชดเชยดังกล่าว เพราะพวกเขาไม่ยอมสูญเสียที่ดินไป พวกเขาจึงรวมตัวกันชุมนุมประท้วง แต่รัฐกลับใช้กำลังบังคับ จับกุม และส่งสมหญิงและผู้ประท้วงกลับบ้าน โดยประกาศว่า พวกเขาไม่มีสิทธิที่จะชุมนุมประท้วงแต่อย่างใด

ภาพที่ ๓ แสดงการจำกัดสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประชาชน

ถ้าหากสมหญิงและเพื่อนในชุมชนไม่มีสิทธิในการชุมนุมประท้วง ซึ่งเป็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พวกเขาจะปกป้องสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมของพวกเขา คือ สิทธิในที่ดินและความได้อยู่แบบพอเพียงได้อย่างไร

ในทางกลับกัน หากจินตนาการถึงประเทศหนึ่ง ซึ่งเป็นประเทศที่ยอมรับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง แต่ไม่ประกันสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น รัฐไม่จัดการศึกษาฟรีให้กับประชาชน ทำให้คนจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ เกิดข้อจำกัดในการที่เขาจะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการลงคะแนนเลือกตั้งผู้แทน หรือในการออกความเห็นของตนเอง หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพเขาจึงค่อยๆ กลายเป็นคนชายขอบ ไม่มีพื้นที่ทางการเมืองเท่ากับว่าถูกกีดกันออกจากสังคม การที่มีแต่เสรีภาพทางการเมืองเท่านั้น จะกล่าวได้หรือว่าบุคคลเหล่านั้นสามารถแสดงออกถึงคุณค่าที่เขาได้อยู่ภายในในฐานะมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีได้อย่างเต็มที่ คงไม่ได้กระมัง

ภาพที่ ๔ แสดงการขาดการส่งเสริมสิทธิทางการศึกษาให้กับประชาชนส่งผลต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ไม่สามารถใช้สิทธิทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตกเป็นเหยื่อของการเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจในที่สุด

ดังนั้น สิทธิมนุษยชนประเภทต่างๆ นั้นจึงไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้ แต่ต่างเชื่อมโยงมีผลต่อกันและกัน เสรีภาพและการประกันสิทธินั้นเป็นของคู่กันที่เอื้อให้บุคคลสามารถอยู่ได้อย่างมีเกียรติหรือศักดิ์ศรี นั่นเอง

๖.

“สิทธิมนุษยชน” เกี่ยวข้องกับ “ความจำเป็น” และ “ความต้องการ” หรือไม่ อย่างไร

มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าภายใน เกียรติ หรือศักดิ์ศรี ด้วยเหตุที่ต่างก็เกิดมาเป็นมนุษย์ คุณค่าภายในนี้จะแสดงออกมาได้ ก็ต่อเมื่อคนๆ นั้นมีปัจจัยที่จำเป็น เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค อย่างเพียงพอแก่การดำรงชีพ อย่างไรก็ตาม ลำพังปัจจัยสี่นี้ก็ยังไม่เพียงพอแก่การที่เขาจะดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่า มนุษย์ยังต้องมีสิ่งจำเป็น (needs) อย่างอื่นอีก กล่าวคือ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย “เสรีภาพจากความกลัว” (Freedom from Fear) สิทธิเสรีภาพในความมั่นคงในชีวิตและร่างกาย เช่น ไม่ถูกผู้ใดมาทำร้าย หรือ “จัดการ” กับเขาเมื่อใดก็ได้ เสรีภาพ

ทางความคิด ในความเชื่อ ในการแสดงออก และในการเลือกนับถือศาสนา นอกจากนั้นในอันที่จะได้มาซึ่งปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์และเพื่อที่บุคคลจะสามารถใช้และพึงพอใจในสิทธิเสรีภาพเหล่านั้นได้ เขาจำเป็นต้องสร้างความสามารถของเขาได้ด้วย เช่น ต้องได้รับการศึกษา และมีสุขภาพที่ดี เป็นต้น

สิทธิมนุษยชนเป็นการประกอบส่วนของความจำเป็นและเสรีภาพเหล่านี้ ซึ่งโดยการยอมรับว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสิทธิมนุษยชน ทำให้เข้าใจและยอมรับว่ารัฐมีพันธกรณี หรือหน้าที่ในการสร้างสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถแสดงออกซึ่งศักยภาพของเขาตนได้

ส่วนความต้องการ (wants) เป็นสิ่งที่นอกเหนือจากความจำเป็น เพราะเป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่หรือฐานะที่ดีกว่าเดิม รัฐไม่มีพันธกรณีหรือหน้าที่ที่จะตอบสนองหรือเติมเต็มต่อความต้องการเหล่านี้ หากแต่ว่ารัฐมีเพียงพันธกรณีที่สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการที่ทุกคนจะสามารถใช้สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ (ปฏิบัติ) และโดยการนั้นได้มาซึ่งความต้องการด้วยตัวของเขาเอง

๗.

มีการนำเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ มาประมวลไว้ที่ใดบ้าง

ในระดับชาติ สิทธิต่างๆ นั้นมีการนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับ คำตัดสินของศาลที่เป็นบรรทัดฐาน นโยบายแห่งรัฐ เป็นต้น สำหรับประเทศไทยในหมวด ๑ หมวด ๓ และหมวด ๕ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้เชิดชูสิทธิเสรีภาพ และพันธกรณีของรัฐด้านสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย

ในระดับนานาชาติ และระดับภูมิภาค สิทธิก็ได้รับการนำมาประมวลไว้ในข้อตกลงหรือหนังสือสัญญา โดยใช้ชื่อแตกต่างกันไป เช่น ปฏิญญา สนธิสัญญา อนุสัญญา เป็นต้น

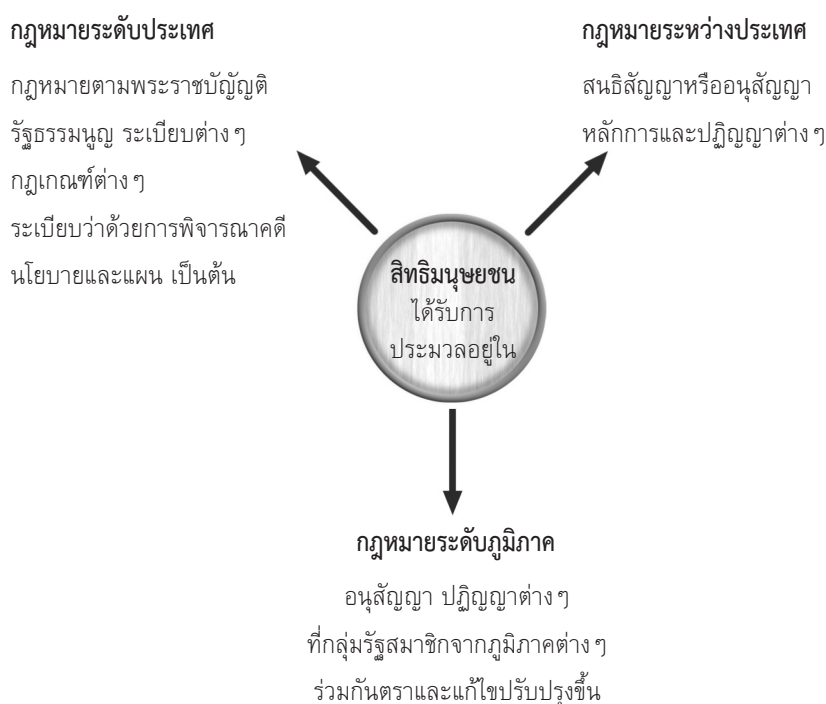
นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นต้นมา องค์การสหประชาชาติได้จัดทำตัวบทกฎหมายจำนวนมากในรูปแบบของ สนธิสัญญา อนุ อนุสัญญา หลักการ และปฏิญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน (ดูแผนภาพที่หน้า ๑๘)

ในระดับภูมิภาคต่างๆ เช่น ยุโรป อเมริกา และอัฟริกา ก็ได้จัดทำตราสารแม่บทด้านสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคของตน เช่น อนุสัญญาแห่งทวีปยุโรปด้านสิทธิมนุษยชน ปีค.ศ. ๑๙๕๐ (The European Convention on Human Rights 1950) อนุสัญญาแห่งทวีปอเมริกาด้านสิทธิมนุษยชน ปีค.ศ. ๑๙๖๙ (American Convention on Human Rights 1969) และกฎบัตรแห่งทวีปอัฟริกาด้านสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง ปีค.ศ. ๑๙๘๑ (African Charter on Human and People Rights 1981) เป็นต้น (ดูแผนภาพที่หน้า ๒๑)

ในระดับภูมิภาคอาเซียน มีปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๒๐๑๒ (ASEAN Human Rights Declaration 2012) ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕^๔ สำหรับมาตรฐานร่วมกันของ ประเทศสมาชิกอาเซียนที่กล่าวถึงสิทธิมนุษยชน เช่น ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้าน การค้ามนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าหญิงและเด็ก ค.ศ. ๒๐๐๔ (ASEAN Declaration Against Trafficking in Persons Particularly Women and Children 2004) และปฏิญญาอาเซียนว่าด้วย การปกป้องและส่งเสริมสิทธิของแรงงานข้ามชาติ ค.ศ. ๒๐๐๗ (ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers 2007)

แผนภาพ ๑.๑ แสดงการประมวลหลักสิทธิมนุษยชนในกฎหมายระดับต่างๆ

ที่มา: หนังสือ สิทธิของเรา สิทธิมนุษยชน หน้า ๗

๔ อ้างถึง ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กรรมาอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ หน้า ๕

๘.

การประมวลสิทธิที่นับขี้อะไร

กำหนดว่า ปัจเจบุคคลกับรัฐมีความสัมพันธ์กันเช่นใด

ในระดับชาติหรือระดับภายในประเทศนั้น ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายพื้นฐาน (basic law) ของประเทศส่วนใหญ่ได้รับรองหลักการด้านสิทธิมนุษยชน และพันธกรณีของรัฐไว้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐควรจะเคารพหลักการเหล่านั้นเมื่อตนใช้อำนาจปฏิบัติหน้าที่ และเมื่อบัญญัติกฎหมายบังคับใช้กฎหมาย และตีความกฎหมายต่าง ๆ รัฐธรรมนูญเกือบทั้งหมดล้วนมีหมวดหรือบท “สิทธิและเสรีภาพ” หรือ “สิทธิขั้นพื้นฐาน” ที่แจกแจงสิทธิมนุษยชนเอาไว้ โดยทั่วไปแล้วในรัฐธรรมนูญยังมีหมวดหรือ “แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ” ที่เป็นแนวทางที่รัฐควรจะปฏิบัติตามเมื่อมีการตรากฎหมายหรือกำหนดนโยบายของรัฐ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐนี้รวมถึงแนวปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งที่ประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และกำหนดว่าเป็นหน้าที่ของรัฐในการทำให้สิทธิและเสรีภาพเหล่านั้นได้รับการปฏิบัติจริง

ในระดับระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นจากการที่รัฐต่าง ๆ ร่วมกันร่างมาตรฐานสิทธิมนุษยชนร่วมกัน โดยที่รัฐต้องตระหนักและตกลงอย่างเป็นทางการร่วมกันที่จะเข้าผูกพันตามสนธิสัญญาด้วยการให้สัตยาบัน (Ratification) หรือการภาคยานุวัติ (Accession) สนธิสัญญาระหว่างประเทศหรือสนธิสัญญาระดับภูมิภาคเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐกับรัฐซึ่งนำไปใช้กับประชาชนที่รัฐเหล่านั้นมีเขตอำนาจ ภายใต้ข้อตกลงระหว่างประเทศนี้เองที่รัฐต่าง ๆ ได้ให้ข้อผูกพันที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญาเหล่านั้น รัฐต่าง ๆ เหล่านี้ยังได้ตกลงยินยอมให้มีการติดตามตรวจสอบโดยกลไกระหว่างประเทศหรือกลไกในระดับภูมิภาคด้วย

ภาระผูกพันที่รัฐได้ทำการตกลงกันไว้ในเวทีนานาชาติ หรือเวทีระดับภูมิภาคนั้นมีผลต่อปัจเจกบุคคลที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจและเป็นภาระผูกพันภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งรัฐนั้น ๆ เรียกเป็นคำเฉพาะว่า “พันธกรณี” (obligations) ในระดับกว้าง รัฐมีพันธกรณีในการทำให้มั่นใจว่าสิทธิของบุคคลจะได้รับการเคารพ (respect) การปกป้องคุ้มครอง (protect) และการตอบสนอง หรือทำให้สิทธิเหล่านั้นเป็นจริง (fulfill) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รัฐมีหน้าที่ควบคุมตัวเองไม่เข้าไปแทรกแซงสิทธิเสรีภาพของประชาชน (พันธกรณีในการเคารพสิทธิมนุษยชน respect) รัฐต้องทำการปกป้องคุ้มครองการสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกรณีที่มีการคุกคามสิทธิเสรีภาพโดยบุคคลอื่น (พันธกรณีในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน protect) และต้องดำเนินการที่เหมาะสมในการทำให้มั่นใจว่า มาตรฐานสิทธิมนุษยชนนั้นบรรลุผลและได้รับการตอบสนอง (พันธกรณีในการทำให้สิทธิเป็นจริง fulfill) ดังนั้นสิทธิมนุษยชนได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทรงสิทธิ (ปัจเจกบุคคล) และผู้ที่มีหน้าที่ (รัฐ)

ดังที่กล่าวถึงข้างต้น สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่มนุษย์ยอมรับ เพราะเป็นการตระหนักถึงศักยภาพของบุคคลที่จะคิดและใช้เหตุผล และแสดงออกถึงคุณค่าภายในของตนหรือศักดิ์ศรีของมนุษย์ สิทธิเหล่านี้ยังคุ้มครองหลักการว่าด้วยความยุติธรรม ด้วยเหตุดังกล่าว มนุษย์จึงมีเสรีภาพที่จะใช้สิทธิของตนตราบที่ใช้สิทธิดังกล่าวไม่เป็นอันตรายต่อสิทธิของบุคคลอื่น มนุษย์ยังมีหน้าที่ทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันในสังคม พร้อม ๆ กับการใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเอง

ด้วยเหตุดังกล่าว สิทธิมนุษยชนจึงเป็นเครือข่ายของความสัมพันธ์ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิและพันธกรณี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับรัฐ หน้าที่ของบุคคลต่อรัฐกับหน้าที่ของบุคคลต่อคนอื่นที่อยู่ร่วมในสังคม ผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงแห่งรัฐ ความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ ผลประโยชน์ของสาธารณะ ผลประโยชน์ของบุคคล ฯลฯ อาจมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เหล่านี้ และความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นในกรณีที่ต่างคนต่างมีผลประโยชน์ขัดกัน

อันที่จริงแล้ว ความขัดแย้งเช่นนี้อาจหลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคม ในกรณีดังกล่าว หลักการสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม และประชาธิปไตยจะช่วยให้เราแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติโดยผ่านกลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว

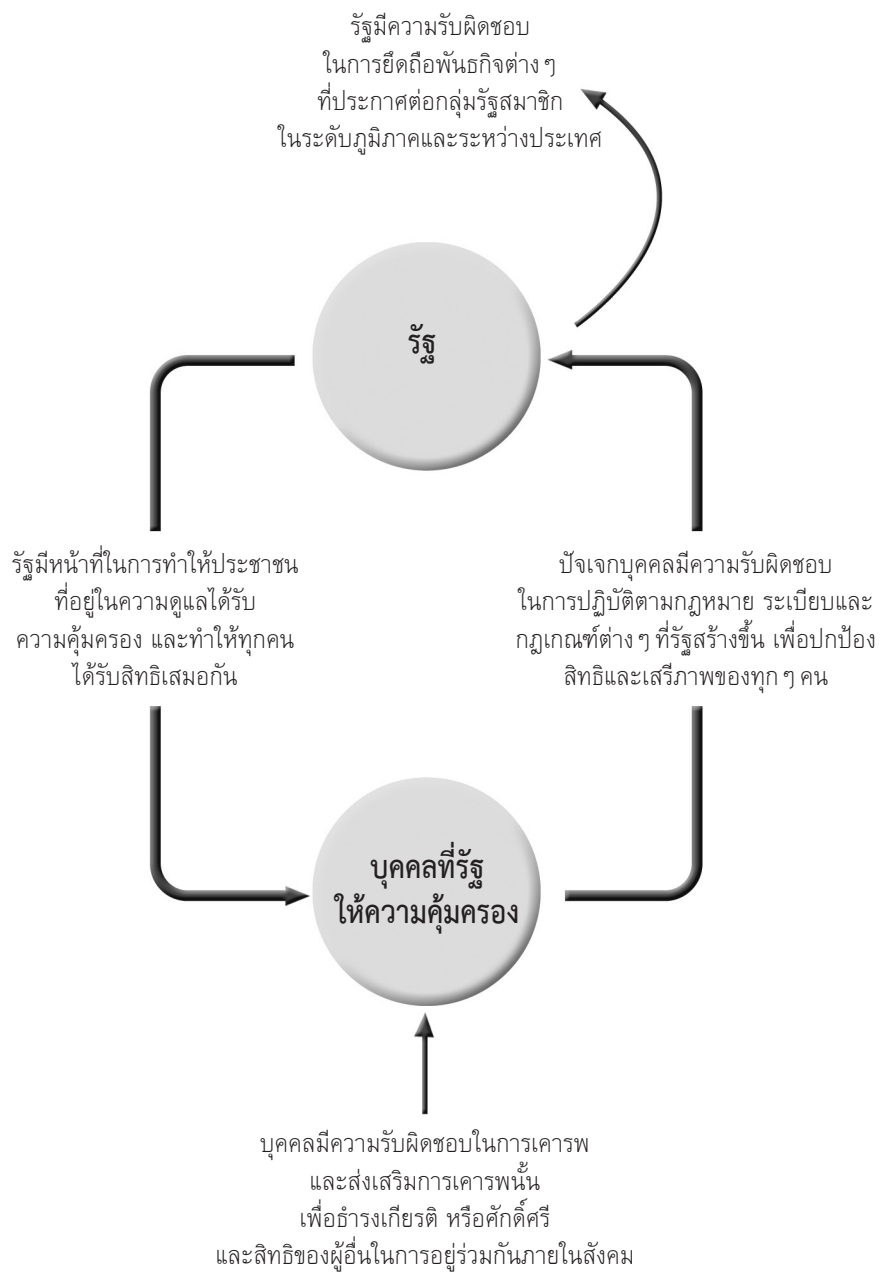
๙.

ปัจเจกบุคคล หรือผู้ทรงสิทธิมีหน้าที่หรือไม่

ปัจเจกบุคคลหรือผู้ทรงสิทธิล้วนมีหน้าที่ในการเคารพและส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีและสิทธิของผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม ปัจเจกบุคคลมีความรับผิดชอบในการเคารพกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของรัฐที่มี เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทุกคน กฎจราจรหากดูอย่างผิวเผินแล้วเหมือนว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน แต่การไม่เคารพกฎจราจรอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุที่ทำให้ผู้อื่นเสียชีวิตหรือบาดเจ็บได้

การจ่ายภาษีตามที่กฎหมายกำหนด ปัจเจกบุคคลมีหน้าที่จ่ายเงินให้กับรัฐ ส่วนรัฐเองก็ต้องนำเงินภาษีดังกล่าวมาทำให้สิทธิของประชาชนเป็นจริงได้ เช่นเดียวกัน การใช้สิทธิในการเลือกตั้ง และมีส่วนร่วมอย่างรู้และเข้าใจ ปัจเจกบุคคลก็สามารถมีบทบาทในกิจการของบ้านเมืองและในกระบวนการตัดสินใจของรัฐได้

แผนภาพ ๑.๒ แสดงคู่ของสิทธิ: พันธกรณี
ที่มา: หนังสือ สิทธิของเรา สิทธิมนุษยชน หน้า ๙

๑๐.

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิอันสมบูรณ์หรือไม่

สิทธิมนุษยชนโดยทั่วไปไม่ได้มีลักษณะเป็นสิทธิอันสมบูรณ์ (Absolute Rights) แต่สามารถจำกัดการใช้สิทธิได้ เพื่อประโยชน์ต่อสังคมประชาธิปไตย ความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยสาธารณะ สุขภาพอนามัยสาธารณะ หลักศีลธรรม และสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ข้อจำกัดเช่นนี้ต้องเป็นโดยกฎหมาย และต้องเป็นไปโดยไม่ขัดกับหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หลักการนี้ ได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๘ วรรคแรก กล่าวว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

อย่างไรก็ตาม ยังมีสิทธิบางสิทธิที่ถือว่าเป็นสิทธิอันสมบูรณ์ ที่ไม่อาจถูกจำกัดได้ สิทธิที่อันสมบูรณ์เหล่านี้ คือ สิทธิที่ทุกคนต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลเสมอหน้ากันตามกฎหมาย และสิทธิในการไม่ถูกซ้อมทรมาน หรือถูกกระทำ หรือถูกลงโทษอย่างโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เป็นทาส หรือเยี่ยงทาส สิทธิที่จะไม่ถูกประหารนอกกระบวนการยุติธรรม สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้สูญหาย และสิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเหตุทางเชื้อชาติ สิทธิที่จะไม่ถูกจำคุกเนื่องจากไม่สามารถชำระหนี้ได้ สิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีอาญาหรือลงโทษจากกฎหมายย้อนหลัง และสิทธิในเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ การนับถือศาสนา และการแสดงออกทางศาสนาและความเชื่อ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สิทธิมนุษยชนบางประการมีลักษณะสมบูรณ์ตามข้อ ๔ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รัฐไม่สามารถระงับการใช้สิทธิบางประการในระหว่างการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินได้ โดยถือเป็นสิทธิที่ไม่อาจลิดรอนได้ ประกอบด้วย

- ❖ สิทธิที่จะได้รับความเท่าเทียมและการไม่เลือกปฏิบัติ
- ❖ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด
- ❖ ห้ามการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี
- ❖ ห้ามไม่ให้กำหนดกฎหมายเพื่อลงโทษย้อนหลัง
- ❖ สิทธิที่จะได้รับการยอมรับในฐานะบุคคลเบื้องต้นตามกฎหมาย
- ❖ สิทธิที่จะมีเสรีภาพด้านความคิด มโนธรรมสำนึกและศาสนา
- ❖ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองการเข้าถึง
- ❖ สิทธิที่ไม่อาจลิดรอนได้แม้ในช่วงที่รัฐประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน

รัฐอาจจำกัดการใช้สิทธิอื่นๆ นอกเหนือจากสิทธิที่ไม่อาจลิดรอนได้เหล่านี้ อย่างไรก็ตาม การจำกัดสิทธิต้องกระทำโดยมีเหตุผลที่ชอบธรรม และมีการรับรองตามกฎหมาย ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของสังคมประชาธิปไตย และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการได้สัดส่วนที่เหมาะสม

๑๑.

ตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

(international human rights instruments) หลักมีอะไรบ้าง

ครั้งที่มีการรับรองกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR) มีความเห็นทั่วไปว่า ข้อบัญญัติเหล่านี้ยังไม่ครอบคลุมการละเมิดที่บุคคลบางกลุ่มต้องเผชิญอยู่ โดยอาจเป็นเหตุผลทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มเหล่านั้น หรืออาจเป็นเพราะลักษณะความเปราะบางของประชากรบางกลุ่ม ประชากรกลุ่มเหล่านี้ ได้แก่ ผู้หญิง เด็ก แรงงานข้ามชาติ ผู้พิการ กลุ่มทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ ชนพื้นเมือง ฯลฯ เป็นเหตุให้ในเวลาต่อมา มีการจัดทำอนุสัญญาแยกตามสิทธิประเภทต่างๆ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองทั้งสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม และสิทธิทางวัฒนธรรมของประชากรกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ อนุสัญญาเหล่านี้ประกอบด้วย

- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๖๕
(The International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)
- ❖ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖
(The International Covenant on Civil and Political Rights)
- ❖ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. ๑๙๖๖
(The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๗๙
(The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. ๑๙๘๙ (The Convention on the Rights of the Child)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและครอบครัว ค.ศ. ๑๙๙๐
(The International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ค.ศ. ๒๐๐๖ (The Convention on the Rights of Persons with Disabilities)

นอกจากสิทธิของกลุ่มเฉพาะดังกล่าว ยังมีความจำเป็นที่จำแนกบรรทัดฐานและมาตรฐานของสิทธิเฉพาะด้าน ดังอนุสัญญาที่ได้รับรองแล้ว ต่อไปนี้

- ❖ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือ ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. ๑๙๘๔ (The Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ค.ศ. ๒๐๐๖ (The International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance)

๑๒.

จะนำกฎหมายระหว่างประเทศมาปรับใช้กับระบบในประเทศอย่างไร

โดยทั่วไปแล้ว ระบบกฎหมายของประเทศเป็นตัวกำหนดว่าจะมีการนำสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมาปรับใช้ในประเทศอย่างไร ในระบบกฎหมายเดี่ยว ('monoist' system) หลังจากรัฐให้สัตยาบันรับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศแล้ว ข้อบัญญัติของสนธิสัญญาดังกล่าว จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายในประเทศโดยอัตโนมัติ อย่างไรก็ตามในบางระบบกฎหมายคู่ ('dualist' system) ก่อนจะมีผลบังคับใช้ในประเทศ ต้องมีการผนวกเนื้อหาของกฎหมายระหว่างประเทศเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายในประเทศเสียก่อน โดยหลักการแล้ว ประเทศไทยถือเป็นประเทศในระบบกฎหมายคู่ หมายความว่ากรณีที่ไทยเข้าเป็นรัฐภาคีของสนธิสัญญาฉบับใด เนื้อหาของสนธิสัญญาฉบับนั้นจะยังไม่ถือเป็นเนื้อหาของกฎหมายไทยโดยอัตโนมัติ

แต่แม้จะมีเงื่อนไขตามระบบกฎหมายดังกล่าว เราก็สามารถนำกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้ในประเทศได้ โดยผ่านวิธีการต่าง ๆ อย่างเช่น

- ❖ การตีความสิทธิตามรัฐธรรมนูญเพื่อจำแนกขอบเขตและเนื้อหาที่ชัดเจน รัฐธรรมนูญของประเทศส่วนใหญ่ให้การรับรองสิทธิซึ่งมีการรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) อย่างไรก็ตาม การตีความสิทธิในรัฐธรรมนูญเหล่านี้อาจเป็นนามธรรมหรือคลุมเครือ ในกรณีเช่นนั้น เราอาจใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาบรรทัดฐานและมาตรฐานในการจำแนกขอบเขตและเนื้อหาของสิทธิตามรัฐธรรมนูญได้

ทนายความและผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้ กล่าวคือ ทนายความสามารถอ้างหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องในคำร้องหรือข้อแก้ต่างที่มีต่อศาล ส่วนผู้พิพากษาก็สามารถใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนิยามและหลักเกณฑ์การใช้บรรทัดฐานหรือข้อบัญญัติตามรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน

- ❖ การจัดทำกฎหมายนโยบายและกลไก เมื่อรัฐให้สัตยาบันต่อกติการะหว่างประเทศแล้ว รัฐย่อมมีพันธกรณีที่จะต้องนำมาตรการเชิงกฎหมาย ตุลาการ ฝ่ายบริหารและอื่นๆ มาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามกฎหมายดังกล่าว กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจึงอาจให้แนวทางที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำมาตรการเหล่านี้ ยกตัวอย่างเช่น มาตรฐานซึ่งมีการกำหนดไว้ในอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน (Convention Against Torture) มาตรฐานหลักเกณฑ์ขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง (Standard Minimum Rules on the Treatment of Prisoners) และประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Committee on Civil Political Rights) ซึ่งมีส่วนช่วยในการกำหนดกฎหมายต่อต้านการทรมานที่รอบด้าน
- ❖ การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชน กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและกรอบกฎหมายอาจให้แนวปฏิบัติในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสิทธิมนุษยชน การประเมินข้อมูลที่รวบรวมไว้เพื่อวิเคราะห์ว่ามีการยอมรับและนำมาตรฐานและบรรทัดฐานด้านสิทธิมนุษยชนมาใช้ในระบบกฎหมายในประเทศ และมีการปฏิบัติตามน้อยเพียงใด ช่วยให้เห็นช่องว่างและขั้นตอนที่สามารถดำเนินการเพื่ออุดช่องว่างดังกล่าว การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเหล่านี้

๑๓.

อำนาจเชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนอย่างไร

ในทุกสังคมล้วนมีพลวัตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจอยู่เสมอ มีบางคนอยู่ในฐานะที่จะใช้อำนาจเหนือผู้อื่นได้ทั้งในทางลบ และทางบวก การใช้อำนาจนั้นสามารถทำได้ในหลายพื้นที่ของการตัดสินใจ และกำหนดให้ทิศทางที่ทำให้สังคมดำเนินไปได้ ปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน คือ การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีเหนือคนชายขอบและผู้ถูกกีดกันทางสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมที่สิทธิของมนุษย์ทุกคนได้รับการเคารพ คุ้มครอง และส่งเสริมให้สิทธิต่าง ๆ เป็นจริง

๑๔.

กรอบแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน คืออะไร

กรอบแนวคิดสิทธิมนุษยชนคือ กรอบในการวิเคราะห์ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการดังต่อไปนี้

- ❖ บังคับบุคคล เป็นผู้ทรงสิทธิ
- ❖ ในทางกลับกันรัฐมีพันธกรณี ต้องเคารพ ค้ำครอง ส่งเสริมให้สิทธิเป็นจริง
- ❖ เนื้อหาของสิทธิและพันธกรณีระบุไว้ใน รัฐธรรมนูญ กฎหมายภายในประเทศกฎ ข้อบัญญัติ คำพิพากษาของศาล นโยบายของชาติ และสนธิสัญญาและข้อตกลงระดับนานาชาติ และระดับภูมิภาค
- ❖ การละเมิดสิทธิเกิดขึ้นเมื่อรัฐล้มเหลวในการปฏิบัติตามพันธกรณีต่าง ๆ เหล่านี้

กรอบแนวคิดดังกล่าวช่วยให้ประเมินได้ว่า เรื่องที่เกิดขึ้นขัดต่อหลักการสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีของรัฐหรือไม่ และสามารถช่วยให้ระบุถึงการละเมิดต่าง ๆ ได้ เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม และสามารถแก้ไขเยียวยาได้

๑๕.

อะไรคือวิถีสิทธิมนุษยชน/แนวทางปฏิบัติบนฐานสิทธิมนุษยชน (human rights based approach)

วิถีสิทธิมนุษยชน/แนวทางปฏิบัติบนฐานสิทธิมนุษยชนเป็นการใช้หลักสิทธิมนุษยชนที่รับประกันไว้ตามกฎหมายทั้งระดับชาติ และระหว่างประเทศ เพื่อให้รัฐต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติตามหรือการละเว้นการปฏิบัติ

วิถีสิทธิมนุษยชน/แนวทางปฏิบัติบนฐานสิทธิมนุษยชนตั้งอยู่บนพื้นฐานที่สำคัญ คือ บุคคลทุกคนเป็นผู้ถือครองสิทธิบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันและไม่เลือกปฏิบัติ รัฐมีหน้าที่หรือพันธกรณีในการที่จะดำเนินการที่เหมาะสมในการทำให้บุคคลสามารถใช้สิทธิเหล่านั้นได้ ในกรณีที่รัฐล้มเหลวหรือบกพร่องในการปฏิบัติตามหน้าที่หรือพันธกรณีต่าง ๆ ผู้ได้รับผลกระทบ (หรือผู้แทนบุคคล) สามารถร้องต่อศาลหรือกลไกอื่น ๆ ที่มีขึ้นภายใต้กฎหมายบัญญัติเพื่อให้มีการดำเนินการแก้ไขเยียวยาที่เหมาะสม

หัวใจสำคัญของวิถีสิทธิมนุษยชน/แนวทางปฏิบัติบนฐานสิทธิมนุษยชนนั้น คือ ประชาชนและสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วม บุคคลทุกคนล้วนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องหากว่า การตัดสินใจนั้น ๆ จะส่งผลกระทบต่อชีวิตและคุณภาพชีวิตของเขา หลักการการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการทำให้แน่ใจว่าชุมชนและกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ

มีส่วนในการระบุปัญหา กำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญ และที่จะจัดตั้งกลไกเพื่ออำนวยความสะดวกให้การใช้สิทธิต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

๑๖.

หลักนิติธรรม/การปกครองด้วยหลักกฎหมาย (Rule of law) คืออะไร เชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนอย่างไร

หลักนิติธรรม/การปกครองด้วยหลักกฎหมาย (Rule of law) เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับหลักการใช้อำนาจโดยพลการ เป็น “หลักการ” ที่กำหนดว่ากฎหมายควรบัญญัติโดยฝ่ายนิติบัญญัติ นำมาใช้โดยฝ่ายบริหาร และตีความโดยฝ่ายตุลาการ หลักนิติธรรมเป็นหลักการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่คนทุกคน สถาบัน องค์กรอื่นๆ อย่างองค์กรสาธารณะและองค์กรอิสระ รวมถึงรัฐเอง มีหน้าที่รับผิดชอบต่อกฎหมาย ตามที่ได้ประกาศใช้โดยบังคับใช้อย่างถ้วนหน้าและเท่าเทียมกัน และมีการพิจารณาวิญญัตติตัดสินคดีอย่างเป็นอิสระ ทั้งต้องสอดคล้องกับบรรทัดฐานและมาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนด้วย^๕

หลักนิติธรรม/การปกครองด้วยหลักกฎหมาย (Rule of law) ยึดถือหลักการ ความมีอำนาจสูงสุดของกฎหมาย ความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย ความรับผิดชอบต่อกฎหมาย ความยุติธรรมในการใช้กฎหมาย การแบ่งแยกอำนาจและการตรวจสอบถ่วงดุล การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความแน่นอนทางกฎหมาย หลีกเลี่ยงการกระทำตามอำเภอใจ รวมทั้งกระบวนการและขั้นตอนตามกฎหมายที่โปร่งใสตรวจสอบได้^๖

เราจำเป็นต้องแยกแยะความแตกต่างระหว่างระบบนิติธรรมกับระบบที่มีหลักนิติธรรมพื้นฐานของระบบนิติธรรมมาจากการเคารพกระบวนการอันควรตามกฎหมาย (due process of law)^๗ กระบวนการอันควรตามกฎหมายหมายถึงหลักการพื้นฐานที่ประกันว่าจะไม่มีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เว้นแต่มีการกำหนดไว้โดยกฎหมาย และกำหนดว่ากฎหมายจะต้องมีเหตุผลหรือไม่ใช่การใช้อำนาจโดยพลการ และกำหนดให้ขั้นตอนปฏิบัติด้านความยุติธรรมมีความเป็นธรรม และบุคคลทุกคนมีโอกาสดังกล่าวที่จะได้ร้องเรียนกรณีที่ถูกจำกัดสิทธิของตน

หลักการของกระบวนการอันควรตามกฎหมายช่วยรักษาสมดุลของอำนาจ และประกันว่ากฎหมายจะไม่ถูกใช้เพื่อตอบสนองการใช้อำนาจอย่างมิชอบ

^๕ Report of the Secretary General: The Rule of Law and Transitional Justice in Conflict and Post Conflict Societies (2004)

^๖ ibid

^๗ The Law Dictionary <http://thelawdictionary.org/due-process-of-law/>

๑๗.

ประชาธิปไตยคืออะไร เชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนอย่างไร

คำว่า “ประชาธิปไตย” มีที่มาจากภาษากรีก ว่า *dēmokratiā* หมายถึง “การปกครองโดยประชาชน” ซึ่งหมายถึง ระบบที่เชื่อในอุดมคติที่ว่า การตัดสินใจที่มีผลต่อหมู่คณะควรเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งหมด โดยสมาชิกทุกคนควรมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้นๆ ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงมุ่งเน้นหลักการควบคุมโดยปวงชนโดยการตัดสินใจของหมู่คณะ และหลักสิทธิเสมอภาคในการทำการควบคุมนั้น ใน ค.ศ. ๒๐๐๐ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on Human Rights) ได้ประกาศว่า องค์ประกอบอันเป็นสาระสำคัญของประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เสรีภาพในการสมาคม เสรีภาพในการแสดงออกและความคิดเห็น การเข้าถึงอำนาจและการใช้อำนาจตามหลักนิติธรรม การเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมตามหลักหลักสากล การมีพรรคการเมืองและองค์กรทางการเมืองที่มีความหลากหลาย การแบ่งแยกอำนาจ ระบบตุลาการที่เป็นอิสระ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ในการบริหารงานของรัฐ และความมีเสรีภาพ การมีอิสระ และความหลากหลายของสื่อมวลชน

ดังนั้น ค่านิยมเสรีภาพ การเคารพสิทธิมนุษยชน การเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม ล้วนเป็นหลักการที่เป็นแก่นสาระของระบอบประชาธิปไตย ในขณะเดียวกันประชาธิปไตยก็เอื้อต่อการปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอีกด้วย

๑๘.

เข้าใจสันติภาพ ความเชื่อมโยงระหว่างประชาธิปไตย หลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และสันติภาพ

เราสามารถทำความเข้าใจกับสันติภาพผ่านหลายมุมมอง โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) ได้อธิบายแนวคิดด้านสันติภาพไว้สามประการ ได้แก่ สันติภาพในฐานะเป็นจุดเสถียรภาพหรือดุลยภาพ สันติภาพเชิงลบและสันติภาพเชิงบวก

ในฐานะเป็น “จุดเสถียรภาพหรือดุลยภาพ” สันติภาพจะหมายถึงสภาวะภายในของมนุษย์ ซึ่งเข้าถึงสันติภาวะของตนเอง รวมทั้ง “ระเบียบทางสังคมที่คาดการณ์ได้” อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับ

สันติภาพเช่นนี้ไม่ได้แยกความรุนแรงออกไป กล่าวคือ ทหารอาจเข้าถึงสันติภาวะภายในแม้ว่าทหารคนดังกล่าวจะกระทำความรุนแรงกับบุคคลอื่นอยู่ก็ได้ การสร้างระเบียบทางสังคมที่มีเสถียรภาพและคาดการณ์ได้ อาจเป็นผลมาจากการใช้กำลังหรือจะใช้กำลังก็ได้

แต่ในอีกด้านหนึ่ง สันติภาพเชิงลบ หมายถึง สภาวะที่ปลอดจากความรุนแรงอย่างเป็นระบบของบรรดากลุ่มต่าง ๆ ในสังคม (อย่างเช่น ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม หรือระหว่างกลุ่มเชื้อชาติและชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคม) และระหว่างประเทศ ตามความเข้าใจดังกล่าว การละเมิดต่อสันติภาพจะเกิดขึ้นเมื่อเกิดความรุนแรงอย่างเป็นระบบที่ก้าวข้าม “เส้นพรมแดนความเป็นมนุษย์” หรือเส้นแบ่งแยกมนุษย์ ความรุนแรงที่ไม่อยู่ในลักษณะเช่นนี้ หรือการประท้วงเป็นครั้งคราวไม่ถึงเป็นการละเมิดต่อสันติภาพ

ความเข้าใจต่อสันติภาพทั้งสองรูปแบบไม่ได้แยกความสัมพันธ์ในเชิงลบของสังคมออกไป กล่าวคือ เรายังสามารถใช้กฎหมายเผด็จการเพื่อสนับสนุนให้เกิดจุดเสถียรภาพหรือดุลยภาพได้ ความรุนแรงอย่างเป็นระบบอาจหายไป เป็นเพราะความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่สมดุลระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมหรือระหว่างประเทศ ในขณะที่กลุ่มที่มีขนาดเล็กไม่มีศักยภาพในการทำหายอำนาจของกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ได้

กัลดุง แย้งว่า เนื่องจากสันติภาพเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ สันติภาพจึงน่าจะมีความหมายอื่นนอกเหนือจาก “จุดเสถียรภาพหรือดุลยภาพ” หรือการปลอดจากความรุนแรงอย่างเป็นระบบเท่านั้น เขาบอกว่า สันติภาพควรหมายถึงการสร้างเงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์เชิงบวกในสังคม เขาได้ระบุต่อไปว่า ความสัมพันธ์เชิงบวกในสังคมอาจประกอบด้วย

- ก. ความร่วมมือหรือความเป็นอิสระของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมและระหว่างประเทศ
- ข. เสรีภาพจากความกลัว
- ค. เสรีภาพจากความต้องการ
- ง. การเติบโตและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
- จ. การหมดไปของการเอารัดเอาเปรียบ
- ฉ. ความเท่าเทียม
- ช. ความยุติธรรม
- ซ. เสรีภาพที่จะปฏิบัติการ
- ณ. ความเป็นพหุนิยมและการอยู่ร่วมกันของความหลากหลายด้านสังคมและวัฒนธรรม
- ญ. พลวัตหรือความสามารถของสังคมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง

หลักนิติธรรม ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนและสันติภาพเชื่อมโยงกันอย่างไร ระบบตามหลักนิติธรรม สถาบันที่เป็นประชาธิปไตย และการเคารพสิทธิมนุษยชนส่งเสริมให้เกิดเงื่อนไขเชิงบวกในสังคม ในทางกลับกัน เงื่อนไขเชิงบวกเหล่านี้จะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์เชิงบวกในสังคมและเป็นการส่งเสริมสันติภาพไปในตัว

“

เสรีภาพในการแสดงออก และการนับถือศาสนา
คือ อิสรภาพพื้นฐานที่เท่าเทียมกันของพลเมือง

”

๒

กลไกการติดตามตรวจสอบ สิทธิมนุษยชน: ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ

ในบทที่แล้วได้แสดงให้เห็นว่า สิทธิมนุษยชนได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิหน้าที่ พันธกรณี ระหว่างปัจเจกบุคคลด้วยกัน ปัจเจกบุคคลกับรัฐ และรัฐกับเวทีนานาชาติ รัฐผู้มีหน้าที่นิติบัญญัติ บริหารบ้านเมือง และตุลาการ มีความรับผิดชอบทำให้สิทธิของประชาชนได้รับความเคารพ (respect) ค้ำครอง (protect) และส่งเสริมให้เป็นจริง (fulfill) ในสังคม รัฐซึ่งแบ่งแยกออกได้เป็นสามส่วนทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ จึงเป็นกลไกหลักระดับประเทศที่ประกันการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

นอกจากสถาบันเหล่านี้ ยังมีกลไกอิสระอื่นๆ ในระดับประเทศ ภูมิภาค และระหว่างประเทศ ที่คอยตรวจสอบและสนับสนุนให้รัฐปฏิบัติให้สอดคล้องกับพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชน

ในบทนี้เป็นการเกริ่นนำเบื้องต้นเกี่ยวกับสถาบันที่มีส่วนสนับสนุนและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศ ภูมิภาค และระหว่างประเทศ ในระดับประเทศ เราให้ความสำคัญกับกลไกตุลาการและองค์กรอิสระ อย่างเช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน พร้อมๆ กับการเกริ่นนำเกี่ยวกับสถาบันเหล่านี้ ยังเป็นการอธิบายถึงอำนาจหน้าที่และเน้นให้เห็นกระบวนการที่สถาบันเหล่านี้ทำงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อย่างเช่น รัฐและภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เนื่องจากการตรวจสอบเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการนี้ ในบทนี้จะเริ่มจากการอภิปรายถึงความหมายและองค์ประกอบของการตรวจสอบตามกลไกสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ยังเน้นย้ำบทบาทสำคัญของภาคประชาสังคมในการตรวจสอบการละเมิดและการสนับสนุนการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

การติดตามตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยทั่วไปแล้วหมายถึง การรวบรวม การตรวจสอบความจริง และการใช้ข้อมูลเพื่อประเมินสถานะของสถานการณ์หรือกรณีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น องค์ประกอบของการติดตามตรวจสอบ มีดังต่อไปนี้^๙

๑. เป็นกระบวนการที่ใช้ระยะเวลายาวนานในการดำเนินการ เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลหรือรับข้อมูล มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
๒. เป็นการสังเกตสถานการณ์อย่างใกล้ชิด โดยปกติแล้วเป็นการพิจารณา สืบสวน หรือบันทึกความเป็นไปของสถานการณ์อย่างสม่ำเสมอ หรือเป็นระยะ ๆ
๓. มาตรฐานและบรรทัดฐาน เช่น สิทธิพื้นฐานที่ได้ประกันไว้ในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญ และกฎหมายภายในประเทศ เช่น พระราชบัญญัติพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับ คำตัดสินของศาล นโยบายแห่งรัฐ เป็นต้น ได้รับการใช้เพื่ออ้างอิงว่า อะไรเป็นสิ่งที่ผิดปกติในสถานการณ์นั้น ๆ
๔. เครื่องมือหรือข้อกำหนด เช่น กฎหมายระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค ที่รัฐได้ให้สัตยาบันแล้วหรือพันธกรณีสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ก็ใช้ในกระบวนการติดตามตรวจสอบด้วยและเป็นฐานในอันที่จะให้เกิดการดำเนินการสืบต่อ
๕. ผลลัพธ์ของการติดตามตรวจสอบโดยส่วนใหญ่แล้วคือรายงานสถานการณ์ อย่างเช่น รายงานดังกล่าวเป็นการประเมินสถานการณ์และการเสนอช่องทางการดำเนินการสืบเนื่อง

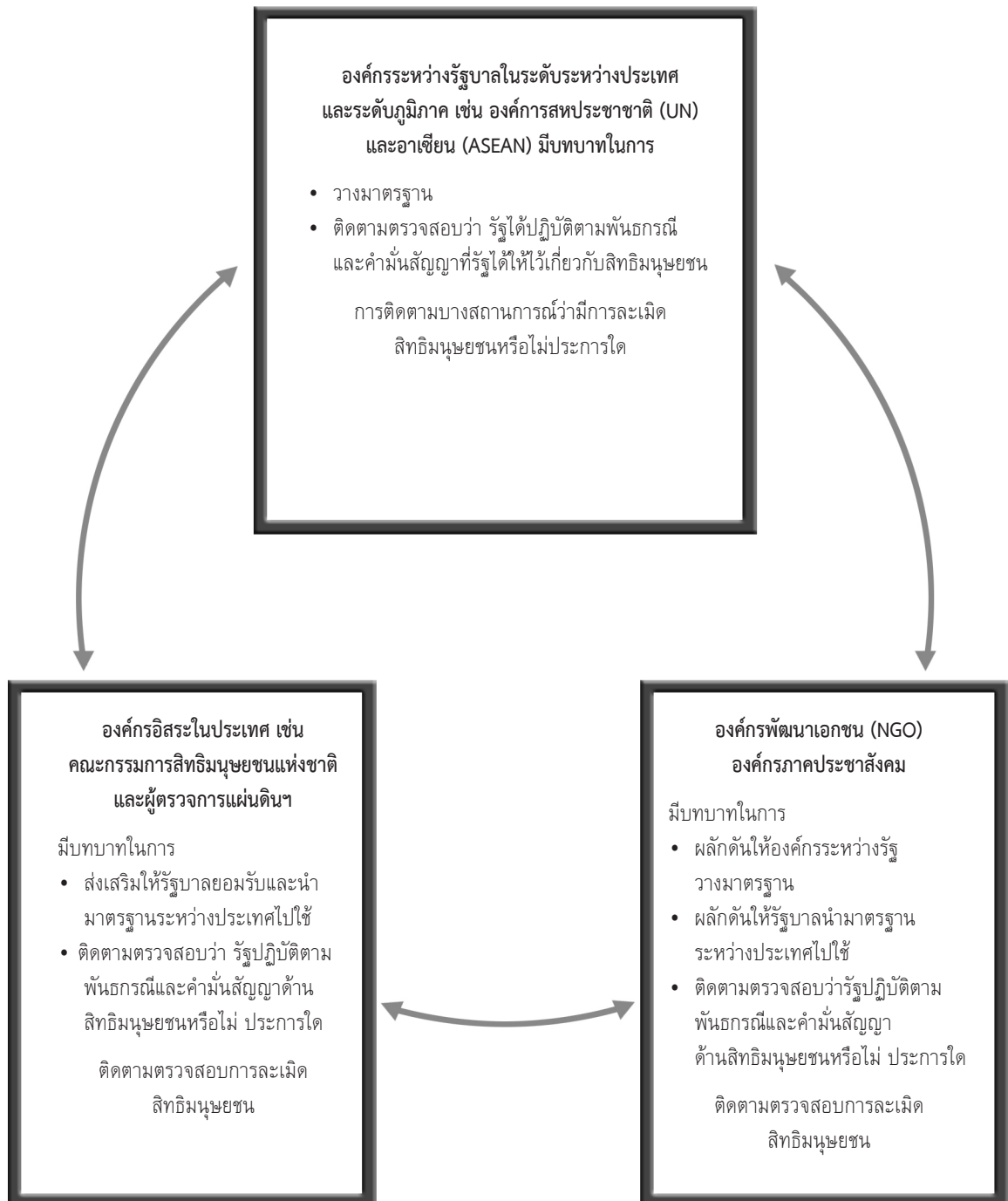
การติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชนเป็นกระบวนการประเมินว่า มาตรฐานหรือบรรทัดฐานสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับหรือนำไปใช้ในกฎหมายและการปฏิบัติภายในประเทศ หรือไม่ วัตถุประสงค์ทั่วไป คือ เพื่อแจกแจงช่องโหว่ และชี้แนะขั้นตอนและแนวทางในการอุดช่องโหว่เหล่านั้น

ใครเป็นผู้รับผิดชอบในกระบวนการติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชน

ภายใต้กลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค การติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชนสำเร็จได้ด้วยการปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีพลวัตของผู้กระทำการ ๓ ประเภท คือ สถาบันระหว่างรัฐบาลในระดับระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค องค์กรอิสระระดับชาติ และองค์กรภาคประชาสังคมหรือองค์กร NGO องค์กรเหล่านี้มีบทบาท ดังต่อไปนี้

^๙ What is Monitoring, by Manuel Guzman and Bert Verstappen, Volume 1, Human Rights Monitoring and Documentation Series, HURIDOCs, 2001

แผนภาพ ๒.๑ แสดงกลไกการตรวจสอบสิทธิมนุษยชน

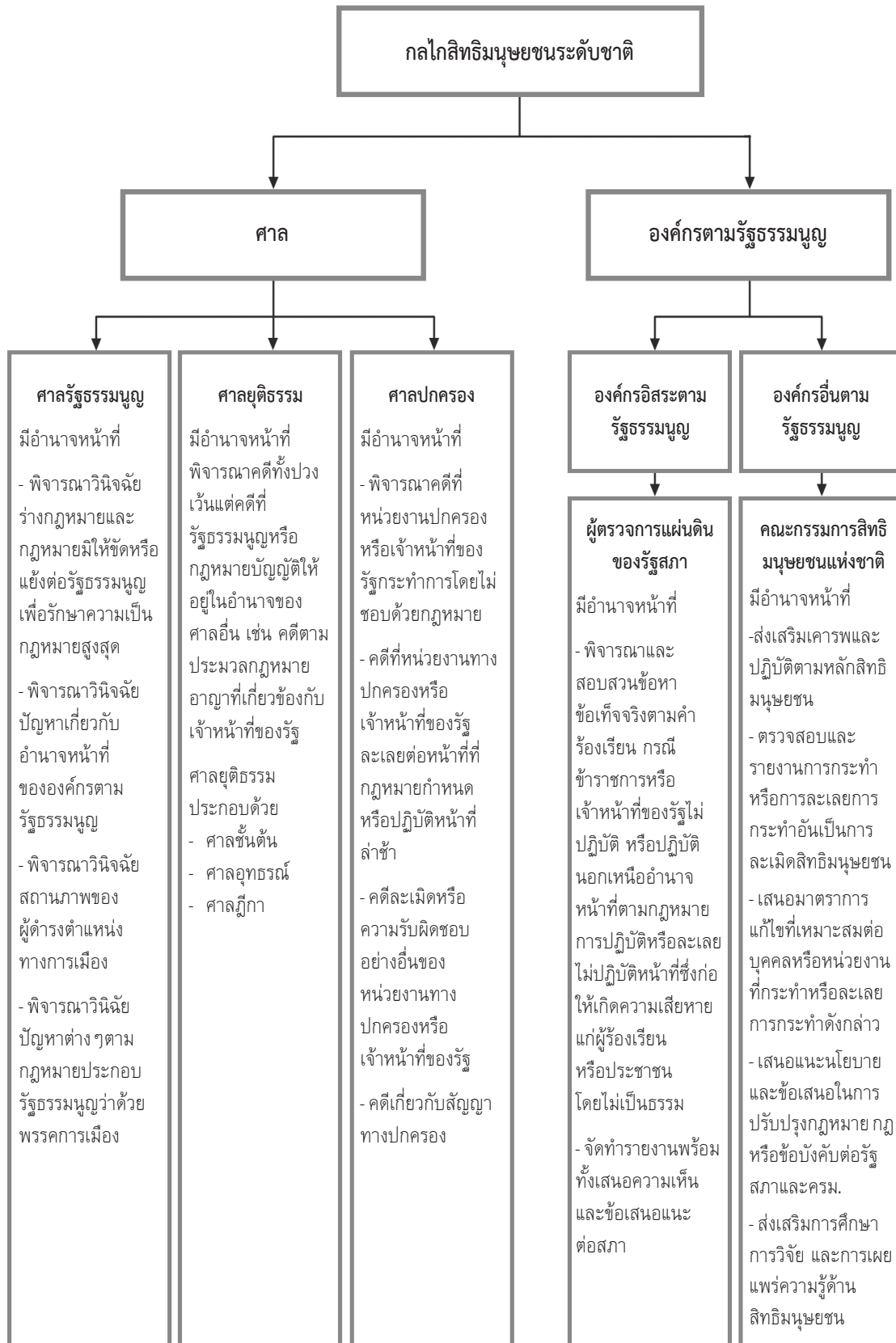
กลไกระดับชาติ

๒.๑

กลไกสิทธิมนุษยชนระดับชาติ

กลไกสิทธิมนุษยชนในระดับชาตินั้น ในที่นี้จะนำเสนอกลไกที่เป็นอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกอบด้วย ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง นอกจากนี้ ยังมีองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ คือ ผู้ตรวจการแผ่นดิน และองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ องค์กรเหล่านี้ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้เป็นกลไกการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ ในส่วนท้ายของหัวข้อนี้จะอธิบายถึงการรับเรื่องร้องเรียนของประชาชนตามกลไกคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้เห็นขั้นตอนกระบวนการการช่วยเหลือประชาชนจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามกลไกสิทธิมนุษยชนในประเทศ

แผนภาพ ๒.๒

๑.

ศาล

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี พ.ศ.๒๕๕๐ หมวด๑๐ได้อธิบายอำนาจหน้าที่และรายละเอียดขององค์กรศาล กล่าวคือ ตามมาตรา๑๙๗ อำนาจหน้าที่ของศาล คือการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลในประเทศไทยประกอบด้วย ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ในหัวข้อนี้จะอธิบายถึงอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง

๑.๑

ศาลรัฐธรรมนูญ

คือ องค์กรศาลตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในมาตรา ๒๐๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีองค์ประกอบ คือ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ๑ คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก ๘ คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา

อำนาจหน้าที่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น ๙ ประเภท^{๑๐} คือ

(๑) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย และร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติก่อนที่จะประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(๒) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(๓) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนดมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(๔) การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ การกระทำใด เพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย หรือไม่

๑๐ http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=153&Itemid=83&lang=thindex.php

(๕) การวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป

(๖) การวินิจฉัยมติหรือข้อบังคับของพหุกรรมการเมือง การพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการวินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

(๗) การวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และกรรมการการเลือกตั้ง

(๘) การวินิจฉัยหนังสือสนธิสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่

(๙) อำนาจอหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๕๐

การปฏิบัติหน้าที่ของของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ของรัฐธรรมนูญ กล่าวว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำตลอดจนขอให้พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ ส่วนมาตรา ๒๑๖ ได้ให้บรรทัดฐานการวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

- องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัยต้องประกอบด้วย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าห้าคน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่จะมีบัญญัติเป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้
- ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเข้าใจในการวินิจฉัยในส่วนของตนพร้อมแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ
- คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและความเห็นในการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อยต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหาสรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง
- คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลและองค์กรอื่นของรัฐ
- วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ช่องทางการใช้กลไกศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ได้บัญญัติช่องทางการใช้กลไกศาลรัฐธรรมนูญของประชาชน หากประชาชนถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิด้วยวิธีการอื่นได้แล้ว

การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญสามารถกระทำได้ที่กรอบอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญโดยมีวิธีการและเงื่อนไข การใช้ช่องทางกลไกศาลรัฐธรรมนูญ สามารถส่งคำร้องได้ผ่านเงื่อนไข วิธีการและผู้มีสิทธิยื่นคำร้องได้ ตารางนี้ได้คัดลอกบางส่วนจากบทความ “การใช้สิทธิต่อศาลรัฐธรรมนูญ”^{๑๑} ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แสดงช่องทางการใช้กลไกศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ประเด็นปัญหา	ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง	วิธีการและเงื่อนไข
การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้ว (๑) การพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา ๒๑๑)	- ศาลยุติธรรม - ศาลปกครอง - ศาลทหาร	- ศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ - ต้องมีคดีเกิดขึ้นในศาลแล้ว และศาลจะใช้กฎหมายที่อาจจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญบังคับแก่คดี - เป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ได้แก่ พระราชกำหนด และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ - ยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินั้นมาก่อน - คำโต้แย้งของคู่ความมีสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย - ให้ส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย - ให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไป แต่ให้การพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

๑๑ http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=334&Itemid=282&lang=thindex.php

ประเด็นปัญหา	ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง	วิธีการและเงื่อนไข
(๒) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้เสนอ (มาตรา ๒๕๕(๑))	ผู้ตรวจการแผ่นดิน	- เสนอเรื่องพร้อมความเห็นวาทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ - ตามหลักเกณฑ์และวิธีการของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (ข้อกำหนดรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ.๒๕๕๐)
(๓) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นผู้เสนอ (มาตรา ๒๕๗วรรคหนึ่ง(๒))	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	- เสนอเรื่องพร้อมความเห็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ - ตามหลักเกณฑ์และวิธีการของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (ข้อกำหนดรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ.๒๕๕๐)
(๔) การพิจารณาวินิจฉัยคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เสรีภาพว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา ๒๑๒)	บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้	- บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ - การใช้สิทธิในกรณีนี้ต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีอื่นแล้ว ทั้งนี้ ตามมาตรา ๒๑๑ มาตรา ๒๕๔(๑) และมาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) ของรัฐธรรมนูญ

ตัวอย่างการคำวินิจฉัยของการศาลรัฐธรรมนูญที่สร้างมาตรฐานสิทธิมนุษยชน

ในสังคมไทย

กรณีศึกษา พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่

ตามคำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๖ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (ผู้ร้อง) ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้พิจารณาวินิจฉัยรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. ๒๕๔๐) มาตรา ๑๙๘ ว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. ๒๕๔๐) มาตรา ๓๐ หรือไม่

... ศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องไว้ดำเนินการ และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในฐานะผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติชี้แจง...

...ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาแล้ว เห็นว่า ตามคำร้องมีประเด็นที่ให้นิพนธ์ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงอยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะรับคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาที่เสนอเรื่องพร้อมความเห็นดังกล่าวไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. ๒๕๔๐) มาตรา ๑๙๘

...ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยต่อไปมีว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่

...(พิจารณาแล้วว่า) เมื่อบทบัญญัติมาตรา ๑๒ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้นอันเป็นการลิดรอนสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ทำให้ชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมายด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะบุคคล เนื่องจากสิทธิการใช้ชื่อสกุลนั้นเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์ เทือกเถาเหล่ากอของตน และเป็นสิทธิที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้มีการแบ่งแยกกว่าเป็นสิทธิของชายหรือของหญิง อีกทั้งเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากการบังคับให้หญิงมีสามีใช้ชื่อสกุลของสามีเพียงฝ่ายเดียวโดยใช้สถานะการสมรมนั้น มิได้เป็นเหตุผลในเรื่องความแตกต่างทางกายภาพ หรือภาระหน้าที่ระหว่างชายและหญิงที่มีผลมาจากความแตกต่างทางเพศ จนทำให้ต้องมีการเลือกปฏิบัติให้แตกต่างกัน จึงไม่เป็นเหตุที่ทำให้ต้องมีการเลือกปฏิบัติแตกต่างกันในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลได้

สำหรับข้ออ้างที่ว่า การเลือกปฏิบัติดังกล่าวมีเหตุผลทางสังคมที่ว่า เพื่อความเป็นเอกภาพและความสงบสุขของครอบครัว อีกทั้งสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาวไทยนั้น พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้ออ้างดังกล่าวรับฟังไม่ได้ เนื่องจากความเป็นเอกภาพและความสงบสุขของครอบครัวเกิดจากความเข้าใจ การยอมรับ และการให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างสามีและภรรยา ประกอบกับกฎหมายว่าด้วยการใช้ชื่อสกุลฉบับแรกของประเทศไทยเพิ่งตราขึ้นเมื่อปี ๒๔๕๖ โดยก่อนหน้านั้นประเทศไทยไม่มีระบบการใช้ชื่อสกุล จึงไม่น่าจะเป็นเรื่องของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีมาช้านาน อีกทั้ง การให้หญิงมีสามีมีสิทธิใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้นั้น เป็นเพียงการส่งเสริมให้ชายและหญิงมีสิทธิอย่างเสมอภาคกันทางกฎหมายเท่านั้น

... ด้วยเหตุผลที่ได้พิจารณามาข้างต้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก จำนวน ๑๓ คน จาก ๑๕ คน... เห็นว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ...

.. ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. ๒๕๔๐) มาตรา ๓๐ เป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖..

บางส่วนของความจากคำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๔๖

ที่มา : http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=145&Itemid=94&lang=th&limitstart=30

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการสร้างมาตรฐานสิทธิมนุษยชนไทยในเรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศ กรณีข้อสกลของหญิงที่สมรสแล้ว โดยหลักดังกล่าวก็นำมาเป็นระเบียบวิธีปฏิบัติในระบบทะเบียนและสังคมไทยต่อมา

๑.๒

ศาลยุติธรรม

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น (มาตรา ๒๑๘) และในมาตรา ๒๑๙ ระบุว่า ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้หรือตามกฎหมายอื่น

ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด

ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้ วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยต้องใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว

ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วย ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนเก้าคน ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ และให้เลือกเป็นรายคดี

อำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ และในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลอาญานั้นมีบทบาทสำคัญในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกระบวนการยุติธรรมในการปกครองสังคมระบอบประชาธิปไตย ยึดมั่นหลักนิติธรรม

ยิ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว ย่อมมีเพื่อสมดุลที่แตกต่างกันและบางครั้ง หรือมีข้อขัดแย้งกับผลประโยชน์ ตัวอย่างเช่น^{๑๒} :

- ❖ ผลประโยชน์ทางกฎหมายของประเทศ กฎหมายในประเทศ การปราบปรามอาชญากรรม และเพื่อความสงบเรียบร้อย
- ❖ ผลประโยชน์ของเหยื่อจากอาชกรรมและการละเมิด
- ❖ สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ที่ผ่านการพิสูจน์แล้วว่ากระทำความผิดจริง และผู้ที่ถูกตัดสินจำคุก

ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติคำจำกัดความของข้อหาและบทลงโทษไว้ ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น กฎหมายครอบครัว กฎหมายสัญญา บัญญัติสิทธิ หน้าที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือ เอกชนกับเอกชน ในส่วนของกระบวนการพิจารณาอาญาและแพ่งนั้นยึดหลัก “วิถีที่ถูกต้องแห่งกฎหมาย” (due processes of law) ที่ติดตามในกระบวนการยุติธรรม และหลักการนี้ก็เป็นหลักของการประกันสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ข้อกำหนดหรือช่องทางของประชาชนต่อการรับรองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และนำคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนสู่กระบวนการทางศาล มีดังนี้

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

- ❖ ผู้เสียหายและอัยการมีสิทธิในเป็นผู้ฟ้องคดีอาญาต่อศาล(ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘)
- ❖ ผู้ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อยตัว (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๐)
- ❖ ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยชั่วคราวที่ต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นคำร้องขอประกันตัวได้(ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๐๖)
- ❖ บุคคลสามารถยื่นคำร้องเพื่อขออุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๓)
- ❖ บุคคลสามารถยื่นคำร้องเพื่อขอฎีกาคำพิพากษาในชั้นศาลอุทธรณ์ได้

กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง

- ❖ บุคคลสามารถฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิได้

๑๒ Human Rights in Criminal Justice System. Seminar Report 2009, organized by Raoul Wallenberg Institute, in cooperation with European Court of Human Rights, the International Institute of Human Rights and University of Strasbourg.

๑.๓

ศาลปกครอง

คือ ศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษา “คดีปกครอง” ซึ่ง คดีปกครองหมายถึง คดีที่เป็นข้อพิพาท

- ❖ ระหว่างหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชนกรณีหนึ่ง
- ❖ ข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเองอีกกรณีหนึ่ง
- ❖ โดยเป็นข้อพิพาทที่เกิดจากหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร กระทำละเมิดหรือมีความรับผิดชอบอื่นอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่นหรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร หรือเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

อำนาจหน้าที่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๒๓ อธิบายนอำนาจของศาลปกครองไว้ ดังนี้

- ❖ ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ
- ❖ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง
- ❖ อำนาจศาลปกครองตามวรรคหนึ่งไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรตามรัฐธรรมนูญนั้น
- ❖ ให้มีศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้น และจะมีศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ด้วยก็ได้
- ❖ ตุลาการศาลปกครองในชั้นศาลใดจะมีจำนวนเท่าใด ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการตุลาการศาลปกครองกำหนด

เขตอำนาจศาลปกครอง^{๑๓}

ศาลปกครองมีเขตอำนาจ (เขตพื้นที่ที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง) และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีหรืออำนาจของศาลปกครอง (อำนาจของศาลปกครองที่จะพิจารณาพิพากษาคดีปกครองประเภทต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด) แบ่งออกเป็น ๒ ชั้น คือ ศาลปกครองสูงสุดและ ศาลปกครองชั้นต้น

ศาลปกครองสูงสุด

ศาลปกครองสูงสุดมีศาลเดียวจึงไม่มีข้อจำกัดด้านเขตอำนาจ ดังนั้นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองสูงสุดไม่ว่ามูลคดีจะเกิดที่ใด หรือผู้ฟ้องคดีมีภูมิลำเนาอยู่ที่ใดก็สามารถฟ้องคดีต่อศาลปกครองสูงสุดได้ เพียงแต่ต้องยื่นฟ้องให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ คดีนั้นต้องยื่นฟ้องต่อศาลปกครองสูงสุดโดยตรง ถ้าเป็นคดีตามมาตรา ๑๑ (๑) (๒) และ (๓) หรือยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองชั้นต้น ถ้าเป็นคดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นตามมาตรา ๑๑ (๔)

ศาลปกครองชั้นต้น

๑. ศาลปกครองกลาง โดยมีเขตอำนาจตลอดท้องที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครนายก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดอุทัยธานี

๒. ศาลปกครองเชียงใหม่ โดยมีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน และมีเขตอำนาจเพิ่มเติมในจังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่

๓. ศาลปกครองสงขลา โดยมีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดสงขลา จังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง จังหวัดสตูล และมีเขตอำนาจเพิ่มเติมในจังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา

๔. ศาลปกครองนครราชสีมา โดยมีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ และมีเขตอำนาจเพิ่มเติมในจังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์

๕. ศาลปกครองขอนแก่น โดยมีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมหาสารคาม และมีเขตอำนาจเพิ่มเติมในจังหวัดมุกดาหาร

๑๓ http://www.admincourt.go.th/00_web/01_court/01_area.htm

๖. ศาลปกครองพิษณุโลก โดยมีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดตาก จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์

๗. ศาลปกครองระยอง โดยมีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดตราด จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว

๘. ศาลปกครองนครศรีธรรมราช โดยมีเขตอำนาจท้องที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสุราษฎร์ธานี และมีเขตอำนาจเพิ่มเติมในจังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง

๙. ศาลปกครองอุดรธานี โดยมีเขตอำนาจท้องที่จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี และมีเขตอำนาจเพิ่มเติมในจังหวัดนครพนม จังหวัดบึงกาฬ และจังหวัดสกลนคร

๑๐. ศาลปกครองอุบลราชธานี โดยมีเขตอำนาจท้องที่จังหวัดยโสธร จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอำนาจเจริญ

ช่องทางการใช้กลไกศาลปกครองเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ศาลปกครองถือเป็นกลไกที่สำคัญที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน ซึ่งเป็นศาลที่มีความแตกต่างจากศาลอื่นๆ ทั้งกระบวนการพิจารณาและอำนาจหน้าที่ที่พิจารณาคดีที่เกี่ยวกับคดีปกครอง ในหัวข้อนี้อธิบายถึง การฟ้องคดีปกครองและตัวอย่างการยื่นฟ้องคดีปกครองต่อศาลปกครองกลาง เนื่องจากเป็นข้อควรทราบก่อนการใช้กลไกนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านสามารถศึกษารายละเอียดของการฟ้องคดี การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี แบบพิมพ์เกี่ยวกับคดี และค่าธรรมเนียมศาลได้ที่ เว็บไซต์ของศาลปกครอง

http://www.admincourt.go.th/00_web/02_kadee/02_kadee.htm

การฟ้องคดีปกครอง^{๑๔}

เนื่องจากคดีปกครองมีลักษณะพิเศษต่างไปจากคดีแพ่งและคดีอาญา ดังนั้น จึงต้องมีวิธีพิจารณาที่เหมาะสมกับสภาพของคดีปกครองเอง ซึ่งได้แก่วิธีพิจารณาแบบไต่สวนอันเป็นวิธีการที่มีหลักสำคัญในการให้อำนาจศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างกว้างขวาง และเป็นผู้ดำเนินการพิจารณาเอง

อย่างไรก็ดี การพิจารณาคดีปกครองยังคงต้องเคารพหลักทั่วไปของระบบวิธีพิจารณาคดี อันเป็นหลักการที่มุ่งเน้นให้มีการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ เช่น การฟังความสองฝ่าย การพิจารณาไปตามกรอบของคำฟ้องและคำขอท้ายฟ้อง การคัดค้านตุลาการ เป็นต้น

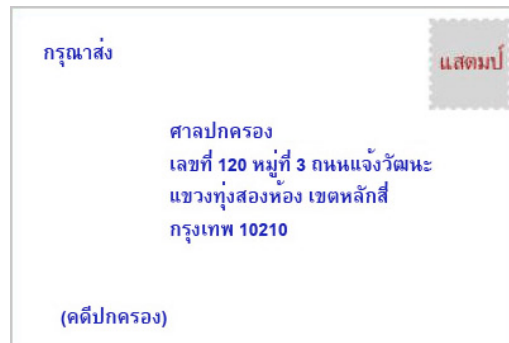
^{๑๔} http://www.admincourt.go.th/00_web/02_kadee/02_accuse/02_acc01.htm

จากหลักการของกระบวนการพิจารณาคดีปกครองดังกล่าวข้างต้น ได้นำมาสู่การวางระบบวิธีพิจารณาคดีปกครองที่ส่วนหนึ่งอันเป็นกรอบสาระสำคัญได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ และอีกส่วนหนึ่งกำหนดไว้ในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓

ตัวอย่างการยื่นฟ้องคดีปกครองต่อศาลปกครองกลาง^{๑๕}

การยื่นฟ้องคดีปกครองต่อศาลปกครองกลางนั้นมีหลักเกณฑ์และวิธีการเช่นเดียวกับการยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นอื่น แต่มีข้อควรสังเกตเพิ่มเติมบางประการ ดังนี้

๑. ผู้ฟ้องคดีจะมายื่นคำฟ้องด้วยตนเองที่ศาลปกครองกลางหรือจะส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนก็ได้ โดยในกรณีที่ยื่นฟ้องทางไปรษณีย์ลงทะเบียนให้เจ้าหน้าที่ของ ดังนี้

กรณาส่ง

ศาลปกครอง
เลขที่ 120 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพ 10210

(คดีปกครอง)

แสตมป์

๒. ในการเขียนคำฟ้องนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบฟอร์มไว้ แต่ผู้ฟ้องคดีต้องใช้ถ้อยคำที่สุภาพ และต้องระบุนรายละเอียดหรือรายการต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ชื่อและที่อยู่ของผู้ฟ้องคดี ชื่อหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกฟ้องคดี การกระทำหรือพฤติกรรมของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่นำมาฟ้อง คำขอของผู้ฟ้องคดีและลายมือชื่อของผู้ฟ้องคดี นอกจากนั้น ผู้ฟ้องคดีต้องจัดทำสำเนาคำฟ้องและสำเนายานหลักฐาน (เช่น คำสั่งที่ทำให้ผู้ฟ้องคดีเดือดร้อนเสียหาย) ที่ผู้ฟ้องคดีได้รับรองสำเนาถูกต้องตามจำนวนของผู้ถูกฟ้องคดี ยื่นมาพร้อมกับ คำฟ้องด้วยเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ฟ้องคดี สำนักงานศาลปกครองกลางได้จัดทำตัวอย่าง คำฟ้อง (ค.๑) ไว้ให้แล้ว

๓. การฟ้องคดีปกครองนั้น ผู้ฟ้องคดีสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องมีทนายความ แต่หากผู้ฟ้องคดีไม่สะดวกที่จะดำเนินการใดๆ ด้วยตนเองก็อาจมอบอำนาจให้ทนายความหรือบุคคลอื่นฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองแทนตนตั้งแต่ต้นจนเสร็จคดีก็ได้ กรณีเช่นนี้ ผู้ฟ้องคดีจะ

๑๕ http://www.admincourt.go.th/00_web/02_kadee/02_accuse/02_acc03.htm

ต้องทำใบมอบอำนาจพร้อมทั้งติดอากรแสตมป์ราคา ๓๐ บาท ให้เรียบร้อยโดยไม่ต้องใช้ใบแต่งตั้งนายเหมือนในคดีแพ่งหรือคดีอาญาทั่วไป โดยผู้ฟ้องคดีอาจใช้ตัวอย่างใบมอบอำนาจที่ศาลปกครองกลางได้จัดทำขึ้นก็ได้

๔. ในบางกรณี ผู้ฟ้องคดีอาจไม่ประสงค์จะมอบอำนาจให้ทนายความหรือบุคคลอื่นฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองแทนตนทั้งหมดดังเช่นกรณีตามข้อ ๓. แต่ต้องการเพียงให้ผู้อื่นมายื่นฟ้องแทนหรือยื่นเอกสารหรือพยานหลักฐานแทนเป็นครั้งคราวเท่านั้น กรณีเช่นนี้ ผู้ฟ้องคดีก็อาจมอบฉันทะให้ผู้อื่นกระทำการแทนตนเป็นคราวๆ ก็ได้โดยในแต่ละคราวผู้ฟ้องคดีจะต้องทำใบมอบฉันทะพร้อมทั้งติดอากรแสตมป์ราคา ๑๐ บาท ให้เรียบร้อย ซึ่งกรณีนี้ศาลปกครองกลางได้จัดทำตัวอย่างใบมอบฉันทะไว้ด้วยแล้วเช่นกัน

๕. สำหรับเรื่องใดที่มีผู้เดือดร้อนหรือเสียหายหลายคน ซึ่งแต่ละคนประสงค์จะฟ้องคดีด้วยเหตุเดียวกัน ผู้ฟ้องคดีทุกคนอาจยื่นคำฟ้องร่วมกันเป็นฉบับเดียวได้โดยลงชื่อผู้ฟ้องคดีทุกคนท้ายคำฟ้องและในกรณีนี้ผู้ฟ้องคดี ทุกคนจะมอบหมายให้ผู้ฟ้องคดีคนหนึ่งเป็นผู้แทนของผู้ฟ้องคดีทุกคนในการดำเนินคดีต่อไป ก็สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องทำใบมอบอำนาจหรือใบมอบฉันทะแต่อย่างใด

๖. ในกรณีที่ผู้ฟ้องคดีฟ้องขอให้ศาลปกครองสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สินในกรณีละเมิด หรือผิดสัญญา ผู้ฟ้องคดีจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ฟ้องคดีไม่ทราบว่าจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือไม่ และเท่าใดหากผู้ฟ้องคดีมายื่นฟ้องด้วยตนเอง ผู้ฟ้องคดีอาจขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ศาลปกครองในขณะที่ยื่นฟ้องก็ได้ แต่ถ้าผู้ฟ้องคดีส่งคำฟ้องทางไปรษณีย์ลงทะเบียน ผู้ฟ้องคดีจะต้องคำนวณเงินค่าธรรมเนียมศาลเอง หากคำนวณได้ไม่ถูกต้อง ศาลก็จะมีความสั่งแจ้งให้ผู้ฟ้องคดีชำระค่าธรรมเนียมศาลให้ถูกต้องในภายหลัง

๗. การชำระค่าธรรมเนียมศาลนั้น นอกจากจะเลือกชำระเป็นเงินสดหรือเช็ค ซึ่งธนาคารรับรองแล้ว ผู้ฟ้องคดียังสามารถเลือกชำระด้วยตั๋วแลกเงินธนาคารหรือตราพธนาคารก็ได้ โดยในช่องสั่งจ่ายให้สั่งจ่ายในนาม “เงินค่าธรรมเนียมและเงินค่าปรับของสำนักงานศาลปกครอง”

ตัวอย่างคดีปกครองที่สร้างมาตรฐานในคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ด้านแรงงาน

ศาลปกครองพิษณุโลก พิพากษาให้เทศบาลนครแม่สอด ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุตรของ

แรงงานข้ามชาติ ต่อการกระทำละเมิดเป็นเหตุให้เสียชีวิต จำนวน ๗๕๐,๐๐๐ บาท

(๒๐ มิถุนายน ๒๐๑๓)

เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๖ ศาลปกครองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก อ่านคำพิพากษาในคดีที่นางมะหม่อตียาน หรือนางจู้ ผู้แทนโดยชอบธรรมของเด็กหญิงซามีรา หรือซาสีมา เป็นผู้ฟ้องคดี การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ และเทศบาลนครแม่สอด ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ในคดีที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครอง หรือ

เจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ โดยศาลปกครองมีคำพิพากษาว่า เทศบาลนครแม่สอด ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ เป็นผู้กระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี เนื่องจากมิได้ควบคุม ตรวจสอบ ซ่อมแซมระบบไฟฟ้าแสงสว่างตามทางสาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลนครแม่สอด เป็นเหตุให้เด็กหญิงชาลีมาบาดเจ็บและเสียชีวิต จึงให้เทศบาลนครแม่สอดชดเชยค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่เป็นค่าขาดไร้อุปการะแก่ผู้ฟ้องคดี เป็นเงินทั้งสิ้น ๗๕๐,๐๐๐ บาท และให้เทศบาลนครแม่สอดชำระค่าสินไหมทดแทนภายใน ๙๐ วัน นับแต่วันที่คดีถึงที่สุดและให้ยกฟ้องการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๔ เวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. เมื่อเด็กหญิงชาลีมา หรือชาลีมา อายุ ๑๐ ขวบ บุตรของนางมะหม่อตียาน ซึ่งเป็นแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทย และเป็นผู้ฟ้องคดีนี้ได้เดินทางออกจากบ้านพักเพื่อไปซื้อของที่ร้านขายของชำระหว่างทางจากร้านขายของชำเพื่อกลับบ้านได้เกิดฝนตกหนักและมีน้ำท่วมขัง ทำให้เด็กหญิงชาลีมาต้องเดินลุยน้ำท่วมขัง เป็นเหตุให้ถูกไฟฟ้าจากเสาไฟฟ้าที่ตั้งอยู่ที่บริเวณเกิดเหตุจำนวน ๓ ต้น ช็อตจนได้รับบาดเจ็บสาหัส แพทย์ลงความเห็นว่า หัวใจหยุดเต้น สมองขาดอากาศ แพทย์ต้องทำการกู้ชีพแต่เด็กหญิงชาลีมาไม่รู้สึกรู้ตัวและไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องนอนพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลเป็นระยะเวลานานกว่า ๓ เดือน และได้เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔ จากอาการปอดอักเสบและติดเชื้อชนิดรุนแรง

ผู้ฟ้องในคดีนี้เห็นว่า การเสียชีวิตของเด็กหญิงชาลีมาเกิดจากการถูกไฟฟ้าช็อตจากสายไฟฟ้ารั่วตามกระแสน้ำ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคและเทศบาลนครแม่สอด ในฐานะเจ้าของเสาไฟฟ้า อุปกรณ์ไฟฟ้า และเจ้าของกระแสไฟฟ้า เป็นผู้ควบคุมและดูแลรักษาเสาไฟฟ้า อุปกรณ์ และกระแสไฟฟ้าซึ่งเป็นวัตถุอันตรายโดยสภาพ และเป็นผู้มีอาชีพที่มีบุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถตามอาชีพ ตลอดจนมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๐๓ และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ พึงต้องใช้ความระมัดระวังมิให้เกิดการรั่วไหลของกระแสไฟฟ้า จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ประชาชนได้ แต่ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองมิได้ใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นอย่างเพียงพอ เป็นเหตุให้เกิดเหตุการณ์ไฟฟ้าช็อตเด็กหญิงชาลีมาจนได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิตในเวลาต่อมา ถือเป็นการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่รัฐอันเกิดจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ผู้ฟ้องคดีจึงฟ้องเรียกค่าเสียหายต่อผู้ฟ้องคดีเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๖,๒๒๐,๑๘๕ บาท อันเป็นค่าเสียหายที่เกิดจากการรักษาพยาบาล การไม่สามารถประกอบการทำงานได้อย่างสิ้นเชิง การทนทุกข์ทรมานนับแต่วันเกิดเหตุและไม่อาจจะรักษาตัวให้หายขาดได้ ค่าเสียหายที่ผู้ฟ้องคดีต้องขาดงาน ขาดรายได้ เมื่อต้องออกมาดูแลเด็กหญิงชาลีมา ค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

นางสาวปรีดา ทองชุมนุ้ม ผู้ช่วยเลขาธิการมูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา กล่าวว่า คำพิพากษาศาลปกครองพิชณูโลกที่ให้เทศบาลนครแม่สอดชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่

ผู้เสียหายที่เป็นแรงงานข้ามชาติ นับว่าเป็นกรณีตัวอย่างของการเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice) เป็นหลักการสำคัญตามรัฐธรรมนูญและหลักการสากล ในคดีนี้ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ชั้นพนักงานตำรวจปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดในการดำเนินการบันทึกประจำวัน ตลอดจนเรียกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ซึ่งรวมทั้งประจักษ์พยานมาให้ปากคำ ซึ่งทำให้ผู้เสียหายที่เป็นกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมีพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเพียงพอในการดำเนินการเรียกร้องความเป็นธรรมต่อศาลไทย และเป็นการยืนยันว่าบุคคลไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือแรงงานข้ามชาติทุกคนที่อยู่ในแผ่นดินไทย ย่อมได้รับการปกป้องและคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน

๒.

องค์กรตามรัฐธรรมนูญ

๒.๑

ผู้ตรวจการแผ่นดิน

คือ “องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ” ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กล่าวใน มาตรา ๒๔๓ ว่า

- ★ ผู้ตรวจการแผ่นดินมีจำนวนสามคน
- ★ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา
- ★ เป็นผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชน มีความรอบรู้และมีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดิน วิสาหกิจ หรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสาธารณะ และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

อำนาจหน้าที่

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

ในมาตรา ๒๔๔ ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี

(ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

(ข) การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

(ค) การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล

(ง) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๒๗๙* วรรคสาม และมาตรา ๒๘๐ *

(๓) ติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมตลอดถึงข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในกรณีที่เห็นว่าจำเป็น

(๔) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สมาชิกผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาทุกปี ทั้งนี้ ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

การใช้อำนาจหน้าที่ตาม (๑) (ก) (ข) และ (ค) ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินดำเนินการเมื่อมีการร้องเรียน เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าการกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อความเสียหายของประชาชนส่วนรวมหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจพิจารณาและสอบสวนโดยไม่มีการร้องเรียนได้

นอกจากนี้ ตามมาตรา ๒๔๕ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้ เมื่อเห็นว่ามีการผิดดังต่อไปนี้

(๑) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(๒) กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดของบุคคลใดตามมาตรา ๒๔๔ (๑) (ก) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง และให้

ศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง

****หมายเหตุ****^{๑๖}

มาตรา ๒๗/๙ มาตราทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภท ให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรมที่กำหนดขึ้น

มาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีกลไกและระบบในการดำเนินงานเพื่อให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกำหนดขั้นตอนการลงโทษตามความร้ายแรงแห่งการกระทำ

การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดทางวินัย ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินรายงานต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือสภาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี และหากเป็นการกระทำผิดร้ายแรงให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติพิจารณาดำเนินการโดยให้ถือเป็นเหตุที่จะถูกถอดถอนจากตำแหน่งตามมาตรา ๒๗/๑

การพิจารณา สรรหา กลั่นกรอง หรือแต่งตั้งบุคคลใดเข้าสู่ตำแหน่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้อำนาจอธิปไตย รวมทั้งการโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน และการลงโทษบุคคลนั้น จะต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรมและคำนึงถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลดังกล่าวด้วย

มาตรา ๒๗/๑ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามหมวดนี้ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะหรือให้คำแนะนำในการจัดทำหรือปรับปรุงประมวลจริยธรรมตามมาตรา ๒๗/๙ วรรคหนึ่ง และส่งเสริมให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม รวมทั้งมีหน้าที่รายงานการกระทำที่มีการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรมเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการบังคับการให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรมดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรมตามมาตรา ๒๗/๙ วรรคสาม

ในกรณีที่การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมมีลักษณะร้ายแรงหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการดำเนินการของผู้รับผิดชอบจะไม่เป็นไปด้วยความเป็นธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินจะไต่สวนและเปิดเผยผลการไต่สวนต่อสาธารณะก็ได้

^{๑๖} http://www.ombudsman.go.th/10/3_0.asp

ช่องทางการใช้กลไกศาลปกครองเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

การร้องเรียน สามารถทำได้หลายช่องทาง ดังต่อไปนี้

- ★ เว็บไซต์ <https://www.ombudsman.go.th/epost/>
- ★ การร้องเรียนทางสายด่วน ๑๖๗๖ ช่องทางโทรศัพท์หมายเลข ๑๖๗๖ (โทรฟรีทั่วประเทศ) หรือหมายเลข ๐ ๒๑๔๑ ๙๑๐๐
- ★ การร้องเรียนทางไปรษณีย์ โดยลงชื่อผู้ร้องเรียน ที่อยู่ โทรศัพท์ (หรือโทรศัพท์ใกล้บ้าน ที่ติดต่อได้) ผู้ถูกร้องเรียน และเหตุที่ร้องเรียน หากต้องการปกปิดชื่อผู้ร้องเรียน ขอให้ระบุ สำนักงานฯ จะรักษาเป็นความลับอย่างเคร่งครัด โดยส่งไปยัง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ อาคารบี ชั้น ๕ เลขที่ ๑๒๐ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐ โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๙๑๐๐ หรือ ๑๖๗๖ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๘๓๔๑
- ★ การร้องเรียนผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) หรือสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ในเขตพื้นที่ของผู้ร้องเรียน ซึ่ง ผู้ตรวจการแผ่นดินได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปรับเรื่องร้องเรียนที่อาคารรัฐสภา ในช่วงเปิดสมัยประชุมสภาด้วย
- ★ ร้องเรียนผ่านเครือข่ายของผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้แก่ สภานายความ และสำนักงานสาขาของสภา ทนายความทั่วประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานคุ้มครองสิทธิ และช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) สำนักงานอัยการจังหวัดทั่วประเทศ
- ★ การร้องเรียนด้วยตนเองได้ที่
สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ อาคารบี ชั้น ๕ เลขที่ ๑๒๐ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐ โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๙๑๐๐ หรือ ๑๖๗๖ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๘๓๔๑

ตัวอย่างการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดินที่แสดงความเห็นในการปกป้องสิทธิของผู้ต้องหา จากการจัดแถลงข่าวของตำรวจ

ตัวอย่าง เรื่องร้องเรียนกรณีการปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

ตัวอย่างที่ ๒ เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติการตรวจค้นนอกเหนือหมายค้นของศาล และจัดให้มีการแถลงข่าวอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ร้องเรียน

สรุปประเด็น เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๑ ศาลได้ออกหมายค้นให้กับผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดน. เพื่อให้จัดการค้นบ้านของผู้ร้องเรียน เพื่อพบและยึดอาวุธปืนขนาด .๓๒ ซึ่งต่อมาในวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๑ เวลา ๐๕.๓๐ น. เจ้าหน้าที่ตำรวจ ประมาณ ๖๐ นาย ได้เข้าปิดล้อมและทำการตรวจค้นบ้านพักของผู้ร้องเรียน พร้อมทั้งได้ยึดอาวุธปืนและเครื่องกระสุนนอกจากรายการตามที่หมายศาลระบุไว้ ซึ่งเป็นของผู้ร้องเรียนและของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำบ้านพัก

ไปทั้งหมด ๘ รายการ ซึ่งอาวุธปืนทั้งหมดเป็นอาวุธมีทะเบียนและได้รับอนุญาตให้มีไว้ในครอบครอง โดยชอบด้วยกฎหมาย การตรวจค้นและยึดอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตรวจดังกล่าวจึงเป็นการปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจยังได้จัดให้มีการแถลงข่าวการตรวจยึดอาวุธ โดยให้ผู้ร้องเรียนนั่งร่วมแถลงข่าวในฐานะผู้ต้องหา และสื่อมวลชนได้แพร่ภาพดังกล่าวไปทั่วประเทศ ซึ่งผู้ร้องเรียนเห็นว่า การกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ร้องเรียน ทำให้ได้รับความเสียหาย ต่อชื่อเสียงและหน้าที่การงานอย่างร้ายแรง

ผลการพิจารณา สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้มีหนังสือถึงผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค เพื่อขอให้ชี้แจงข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในเรื่องดังกล่าว ซึ่งตรวจภูธรภาคได้มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง สรุปได้ว่า ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด น. เป็นผู้จัดการตามหมายค้นด้วยตนเอง ซึ่งการดำเนินการตรวจค้นเป็นไปตามกฎหมาย และเรื่องร้องเรียนนี้ผู้ร้องเรียนได้มีหนังสือร้องเรียนไปยังกรมการตำรวจ สภาผู้แทนราษฎร กรรมการกฎหมาย การยุติธรรม และสิทธิมนุษยชน ด้วย โดยผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด น. ได้เข้าชี้แจงต่อคณะกรรมการแล้ว สำหรับประเด็นเรื่องการจัดให้มีการแถลงข่าว ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินได้ขอให้มีการชี้แจงข้อเท็จจริงเพิ่มเติม นั้น ตำรวจภูธรภาคชี้แจงว่า การจัดให้มีการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนนั้น ตำรวจภูธรภาคได้ปฏิบัติตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๘๕๕/๒๕๔๘ ลงวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ วัตถุประสงค์ในการแถลงข่าวก็เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ เพื่อเป็นการป้องปรามผู้กระทำความผิด ผลการแถลงข่าวจะทำให้ประชาชนมองภาพพจน์ของตำรวจในทางที่ดีขึ้น และมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ สำหรับกรณีที่มีภาพของผู้ร้องเรียนปรากฏสู่สาธารณะนั้น เป็นการบันทึกภาพของสื่อมวลชนเอง มิใช่เกิดจากการจัดแถลงข่าวของข้าราชการตำรวจ ซึ่งในขณะที่ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาคกำลังพูดคุยและตรวจสอบอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืนอยู่นั้น ได้มีผู้สื่อข่าวทำการบันทึกภาพและนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณะ

ผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการยึดสิ่งของตามหมายค้นของศาล และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับการจัดแถลงข่าวแล้ว พบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๒ (๒) วางหลักให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยค้น สำหรับประเด็นการจัดแถลงข่าวนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีคำสั่งที่ ๔๖๕/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๐ ยกเลิกความในคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๘๕๕/๒๕๔๘ ลงวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ โดยแก้ไขเพิ่มเติมข้อความ สรุปว่าห้ามอนุญาตหรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวของบุคคล ดังต่อไปนี้

๑. ผู้ต้องหาในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการ หรือสถานที่ตำรวจ

๒. เหตุอาชญากรรม รวมทั้งภาพที่มีลักษณะอุจาดหรือทารุณโหดร้าย หรือล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เหตุอาชญากรรมหรือผู้เสียหาย

ทั้งนี้เห็นได้ว่า ตำรวจภูธรจังหวัด น. ได้จัดแถลงข่าวอันเป็นการขัดแย้งกับคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๔๖๕/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๐ ซึ่งปรากฏเป็นภาพของผู้ร้องเรียนในฐานะผู้ต้องหาในหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

ผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาข้อเท็จจริงตามคำร้อง เอกสารหลักฐาน และคำชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีประเด็นให้พิจารณาสองประเด็น กล่าวคือ ประเด็นแรก การตรวจยึดสิ่งของนอกเหนือจากคำสั่งศาลสามารถกระทำได้หรือไม่ นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถตรวจยึดสิ่งของที่สงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ การตรวจค้นยึดสิ่งของนอกเหนือจากหมายค้นที่ศาลระบุไว้ พนักงานสอบสวนสามารถกระทำได้ตามนัยกฎหมายดังกล่าว

ประเด็นต่อมา การแถลงข่าวการตรวจยึดอาวุธโดยให้ผู้ร้องเรียนร่วมแถลงข่าวในฐานะผู้ต้องหา เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ร้องเรียนหรือไม่ นั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้วางหลักกฎหมายไว้ว่าสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ย่อมได้รับความคุ้มครอง การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชนอันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ดังนั้น การที่ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค กับผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด น. มิได้จัดการป้องกันมิให้สื่อมวลชนเข้าบันทึกภาพของผู้ร้องเรียนในระหว่างการตรวจสอบอาวุธปืนตามภาพข่าวที่ปรากฏ เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในสภาพเหมือนถูกสังคมตัดสินล่วงหน้าแล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิด อันเป็นการไขข่าวแพร่หลาย และน่าจะกระทบต่อเกียรติยศ ชื่อเสียงของผู้ร้องเรียนในฐานะที่เป็นนายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด กรณีจึงเป็นการเข้าข่ายการปฏิบัติที่ขัดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาแล้วจึงให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้พิจารณาตรวจสอบความบกพร่องและดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่ก่อให้เกิดการกระทำที่อาจเข้าข่ายอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน อีกทั้งยังจะเป็นการฝ่าฝืนต่อคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ที่มา: http://www.ombudsman.go.th/10/report3_2.html

๒.๒

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อำนาจหน้าที่^{๑๗}

บทบัญญัติมาตรา ๒๕๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าว เพื่อดำเนินการในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอ ให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

๒. เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

๓. เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณีที่เห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

๔. ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

๕. เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ ต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๖. ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

๗. ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน

๘. จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศและเสนอต่อรัฐสภา

๑๗ http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/contentpage.php?id=2&menu_id=1&groupID=1&subID=2

อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติและประชาชนประกอบด้วย และมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ รวมทั้งมีอำนาจอื่นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง รวมทั้งการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหายได้ (ตามข้อ ๒ – ๔ และเป็นการเพิ่มเติมจากอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐) โดยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง และที่กฎหมายบัญญัติตามลำดับ สำหรับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กสม. จะเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาตามข้อ ๒ นั้น หมายถึง กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติซึ่งตราขึ้นโดยองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติหรือรัฐสภา หรือกฎหมายที่ใช้บังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติ เช่น พระราชกำหนดที่ได้รับการพิจารณาอนุมัติจากรัฐสภาแล้ว เป็นต้น

ช่องทางการใช้กลไกคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

จากข้อมูลในเว็บไซต์ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หัวข้อ “ข้อควรรู้เกี่ยวกับเรื่องร้องเรียน”^{๑๘} ระบุว่า ประชาชนสามารถร้องเรียนปัญหาการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ตามตามกลไกคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ที่สามารถร้องเรียน คือ

- ❖ ผู้ถูกละเมิดหรือผู้ทำการแทน
- ❖ ผู้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม
- ❖ องค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนที่พบเห็นการละเมิด
- ❖ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหยิบยกเพื่อพิจารณาตรวจสอบ

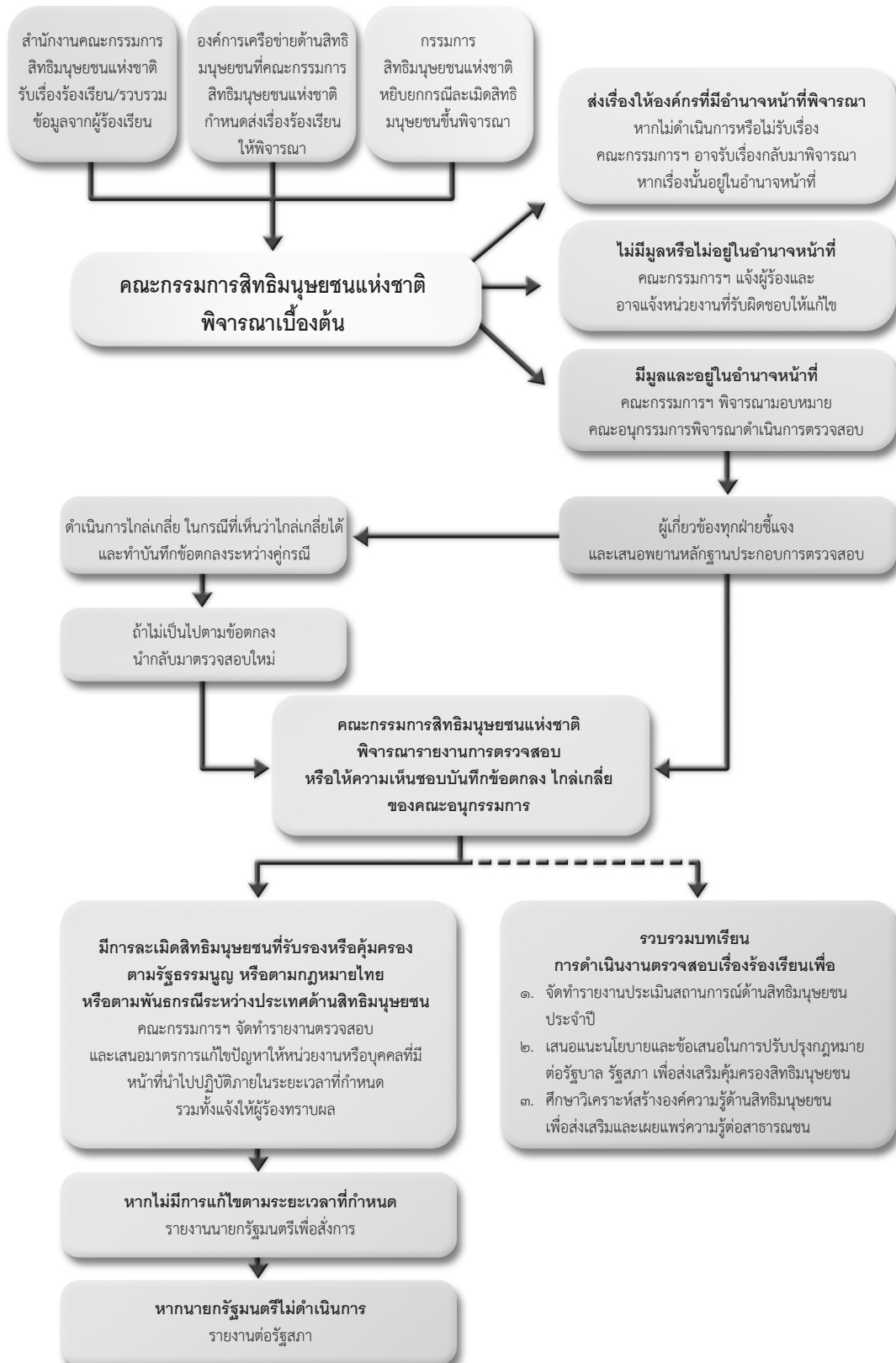
ช่องทางการร้องเรียน

- ❖ โทรศัพท์สายด่วน ๑๓๗๗ หรือ ๐ ๒๑๔๑ ๓๙๗๘-๘๓
- ❖ เขียนจดหมายส่งไปที่ตู้ ปณ. ๔ หลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐ หรือ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๗๘
- ❖ ด้วยวาจา โดยไปที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ❖ ส่งข้อความผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ที่ help@nhrc.or.th

๑๘ http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/contentpage.php?id=24&menu_id=2&groupID=3&subID=22

แผนภาพ ๒.๓ แสดงผังการปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กระบวนการตรวจสอบเรื่องร้องเรียน

- ❖ ส่งเรื่องร้องเรียนผ่านองค์การเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน ตามที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกำหนด
 - ❖ ส่งเรื่องร้องเรียนโดยตรงถึงกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่สำนักงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- การร้องเรียนเป็นหนังสือต้องมีรายละเอียด ดังนี้
- ❖ ชื่อ-ชื่อสกุล / ที่อยู่ ของผู้ร้องเรียนหรือผู้ทำการแทน ที่สามารถติดต่อกลับได้
 - ❖ ชื่อ-ชื่อสกุล ของบุคคลหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นธรรม/ กระทำการ ให้เกิดความเดือดร้อน/ หรือเป็นผู้ละเมิดสิทธิ
 - ❖ รายละเอียดการกระทำหรือเหตุการณ์ที่ประสบปัญหาเดือดร้อน / ได้รับการปฏิบัติ ที่ไม่เป็นธรรม/ หรือมีการละเมิดสิทธิ
 - ❖ ลายมือชื่อผู้ร้องหรือผู้ทำการแทนที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

ตัวอย่างการรายงานที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอต่อรัฐสภา

กรณีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๗

มาบตาพุด: รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและพัฒนาอุตสาหกรรม^{๑๙}

สืบเนื่องจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก นับแต่ พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้พัฒนา เป็นนิคมอุตสาหกรรม และเมืองอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ในปีพ.ศ. ๒๕๓๒ โดยนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด จังหวัดระยอง เป็นหนึ่งในการพัฒนาดังกล่าว ประเด็นที่ประชาชนในพื้นที่เรียกร้องอย่างต่อเนื่อง คือ ขอให้ภาครัฐแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำและอากาศ อันเนื่องจากการประกอบอุตสาหกรรม ในพื้นที่ การขาดแคลนน้ำดื่มและน้ำใช้ การขาดระบบสาธารณสุขและบริการสาธารณสุขที่สามารถ รองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทั้งที่เป็นประชากรในพื้นที่และประชากรแฝง ซึ่งรัฐบาลได้มีความ พยายามแก้ปัญหา มาบตาพุด กล่าวคือ พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้นำระบบธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมมาใช้ แต่ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ประชาชนจึงรวมตัวกันยื่นฟ้องต่อศาลปกครอง

ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ ศาลปกครองมีคำสั่งให้ดำเนินการควบคุม ลด และ ขจัดมลพิษตามที่กฎหมายกำหนดภายใน ๔๕ วัน รวมทั้งมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว ๗๖ โครงการ และ เร่งรัดให้ภาครัฐปฏิบัติตามมาตรา ๖๗ วรรค ๒ แห่งรัฐธรรมนูญโดยเคร่งครัด ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา

๑๙ รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ๒๕๕๓-๒๕๕๔
หน้า ๔๓-๔๔

การปฏิบัติตามมาตรา ๖๗ วรรค ๒ หรือคณะกรรมการร่วม ๔ ฝ่าย ซึ่งได้มีข้อเสนอต่อรัฐบาลเกี่ยวกับการกำหนดประเภทโครงการ หรือกิจการที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จำนวน ๑๘ รายการ เมื่อรัฐบาลได้รับข้อเสนอของคณะกรรมการร่วม ๔ ฝ่าย แทนที่จะปฏิบัติตามรัฐบาล แต่กลับแต่งตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ และได้ออกประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภท ขนาด และวิธีปฏิบัติ สำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ ที่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนจะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๓ ตามกฎหมายนี้ โดยประกาศดังกล่าวได้กำหนดประเภทโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงเพียง ๑๑ ประเภท (จากเดิม ๑๘ ประเภท) จึงมีโครงการหรือกิจการอีกจำนวนมากที่อาจมีผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง แต่ไม่เข้าข่ายต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

โดยที่ปัญหาผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมกรณีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เป็นปัญหาที่ชุมชนในหลายพื้นที่ทั่วประเทศประสบและได้รับความเดือดร้อนในลักษณะเดียวกัน กสม. จึงได้ศึกษาและจัดทำรายงานข้อเสนอแนะของ กสม. ต่อกรณีร้องเรียนของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก ซึ่งมีข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายข้างต้น แบ่งเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑. การปฏิบัติตามพันธกรณีในการเคารพลสิทธิของประชาชน : รัฐควรทบทวน ปรับปรุง ประกาศกระทรวงฯ ฉบับนี้ ให้ครอบคลุมประเภทโครงการที่อาจมีผลกระทบรุนแรงต่อชุมชน และควรทบทวนประเภทโครงการทุก ๒ ปี
๒. การปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกรณีในการปกป้องสิทธิ : รัฐควรปรับปรุงระบบ กลไก กระบวนการทำ และวิธีการตรวจสอบ EIA/HIA ที่โปร่งใส และน่าเชื่อถือ คำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ
๓. การปฏิบัติตามพันธกิจการดำเนินมาตรการที่ทำให้สิทธิของประชาชนเกิดผล : รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับและทุกมิติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๘๗ เร่งนำเครื่องมือการประเมินผลกระทบทางกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment-RIA) มาใช้ และทบทวนการใช้ตัวชี้วัดอื่นๆ ในการวัดผลสำเร็จของการพัฒนาประเทศ โดยไม่อิงแต่เฉพาะตัวชี้วัดผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ซึ่งเน้นการวัดด้านเศรษฐกิจเท่านั้น

กลไกระดับภูมิภาค

๒.๒

กลไกสำหรับตรวจสอบติดตามสิทธิมนุษยชนอาเซียน

ประชาคมอาเซียน หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations (ASEAN) คือ กลุ่มประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วยประเทศ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมียนมา ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม ในกฎบัตรอาเซียนข้อ ๑๔ ระบุว่า ประเทศสมาชิกได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะร่วมกันก่อตั้งกลไกสิทธิมนุษยชนระดับอาเซียนขึ้น อีกทั้งยังอธิบายกลไกสิทธิมนุษยชนในระดับอาเซียนนั้นมีอำนาจหน้าที่ โครงสร้าง และอำนาจ นอกจากนี้ยังได้ให้แนวทางการในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับกลไกนี้

นอกเหนือจากกลไกคณะกรรมการสิทธิระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และ คณะกรรมการสิทธิอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก ยังมีสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องแต่ยังไม่ถือว่าอยู่ในระดับเดียวกับ ๒ กลไกข้างต้น คือ ปฏิญญาสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมสิทธิของแรงงานข้ามชาติ (ACMW) ที่ทำงานเพื่อเสนอแนวทางในคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิแรงงาน

๑.

คณะกรรมการสิทธิระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Inter-Governmental Commission on Human Rights -AICHR)

AICHR เป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้น เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๒ มีลักษณะเป็นองค์กรปรึกษาหารือระหว่างรัฐบาล และดำเนินการก่อตั้งสถาบันที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนในอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้^{๒๐}

- ❖ เพื่อส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน และเสริมภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนอาเซียน
- ❖ เพื่อรักษาสหสิทธิของประชาชนอาเซียนที่จะอยู่อย่างสันติ มีศักดิ์ศรี และเจริญรุ่งเรือง
- ❖ เพื่ออุทิศที่จะตระหนักถึงจุดประสงค์ของอาเซียนที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรอาเซียน เพื่อที่จะสนับสนุนความมั่นคง และความกลมกลืนในภูมิภาค ความเป็นมิตร และความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียน ตลอดจนความปลอดภัย การทำมาหากิจ สวัสดิการและการมีส่วนร่วมของประชาชนอาเซียนในกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน
- ❖ เพื่อสนับสนุนสิทธิมนุษยชนในบริบทของภูมิภาค รับรู้ถึงลักษณะเฉพาะทั้งระดับประเทศ และระดับภูมิภาค ตลอดจนเคารพในพื้นฐานทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และตระหนักถึงความสมดุลระหว่างสิทธิและความรับผิดชอบ
- ❖ เพื่อขยายความร่วมมือระดับภูมิภาคในลักษณะขึ้นชมความพยายามระดับชาติและระดับนานาชาติในการสนับสนุนและปกป้องสิทธิมนุษยชน
- ❖ ยืนยันในมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระดับนานาชาติตามที่บัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา และส่วนสิทธิมนุษยชนระดับนานาชาติอื่นๆ ที่อาเซียนมีส่วนร่วม

^{๒๐} Section 1, Terms of Reference, ASEAN Inter-governmental Commission on Human Rights

องค์ประกอบ

ตามที่ AICHR เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล องค์กรปรึกษาหารือระหว่างผู้แทนจากรัฐภาคีสมาชิก ผู้แทนของแต่ละประเทศมีวาระ ๓ ปี และสามารถดำรงตำแหน่งต่อเนื่องได้อีก ๑ วาระ ผู้แทนรัฐภาคีสมาชิกรับการแต่งตั้งจากรัฐบาลของแต่ละประเทศ

การแต่งตั้งผู้แทนรัฐบาลเพื่อเป็นผู้แทนจากรัฐภาคีสมาชิกของ AICHR นั้น รัฐสมาชิกต้องพิจารณาถึงความเท่าเทียมทางเพศภาวะ ความซื่อสัตย์สุจริต และความสามารถในด้านสิทธิมนุษยชน^{๒๑} ขอบเขตการทำงานของ AICHR ยังให้คำข้อเสนอแนะให้ประเทศสมาชิกได้ร่วมปรึกษากับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในการเลือกผู้แทนประเทศ

อำนาจหน้าที่

อำนาจหน้าที่ของ AICHR มีดังต่อไปนี้^{๒๒}

- ❖ พัฒนายุทธศาสตร์ระยะยาวในการส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เพื่อเสริมการสร้างประชาคม อาเซียน
- ❖ พัฒนาปฏิญญาอาเซียนด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดความร่วมมือด้านสิทธิมนุษยชนที่ประกอบไปด้วย อนุสัญญาต่าง ๆ ด้านสิทธิมนุษยชนของอาเซียนและตราสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน
- ❖ ส่งเสริมความตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชนในหมู่ประชาชน อาเซียนโดยผ่านการศึกษาวิจัยและการเผยแพร่ข้อมูล
- ❖ สนับสนุนการสร้างเสริมศักยภาพเพื่อให้การดำเนินการตามพันธกรณีตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่ผูกพันรัฐสมาชิกอาเซียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- ❖ ส่งเสริมให้รัฐสมาชิกอาเซียนพิจารณาภาคยานุวัติและให้สัตยาบันต่อตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน
- ❖ ส่งเสริมการดำเนินการอย่างเต็มที่พันธกรณีตามตราสารของอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน
- ❖ ให้บริการให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือทางเทคนิค เรื่องสิทธิมนุษยชนแก่องค์กรความร่วมมือเฉพาะด้านของอาเซียน ตามที่ได้รับการร้องขอ

^{๒๑} Section 5, Terms of Reference, ASEAN Inter-governmental Commission on Human Rights

^{๒๒} Section 4, Terms of Reference, ASEAN Inter-governmental Commission on Human Rights

- ❖ ร่วมสนทนาและปรึกษาหารือกับองค์กรอาเซียนอื่นๆ และองค์การที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน ซึ่งรวมถึงองค์กรภาคประชาสังคมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ตามที่ระบุไว้ในหมวดที่ ๕ ของกฎบัตรอาเซียน
 - ❖ ปรึกษาหารือตามความเหมาะสมกับสถาบันและองค์กรระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
 - ❖ ได้รับข้อมูลจากรัฐสมาชิกเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
 - ❖ พัฒนามุมมองและทำที่ร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนที่เป็นผลประโยชน์ของอาเซียน
 - ❖ จัดทำการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นเฉพาะด้านของสิทธิมนุษยชนในอาเซียน
 - ❖ เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจกรรมของคณะกรรมการสิทธิฯ หรือรายงานอื่นๆ หากเห็นว่ามีความจำเป็นต่อที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน
- ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากที่ประชุมรัฐมนตรี ต่างประเทศอาเซียน

ช่องทางการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลไก AICHR ของภาคประชาสังคม

- ❖ กลุ่มภาคประชาสังคมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกับ AICHR ได้หลายช่องทาง ดังนี้
 - ◆ สื่อสารกับประธาน AICHR
 - ◆ สื่อสารกับผู้แทนประจำประเทศ AICHR
 - ◆ สื่อสารกับเลขาธิการอาเซียน

คณะทำงานสิทธิมนุษยชน – องค์กร Indonesian NGO Coalition for International Human Rights Advocacy (HRWG) ในประเทศอินโดนีเซีย
ได้ส่งจดหมายแสดงข้อกังวลให้กับประธาน AICHR และผู้แทน AICHA
ในกรณีการต้องโทษจำคุกของ
บรรณาธิการหนังสือ คือ นายสมยศ พุกษาเกษมสุข
และการหายตัวไปของผู้ชุมนุมในประเทศลาว คือ นายสมบัติ สมพร

- ❖ AICHR ได้จัดการประชุมปรึกษาหารือระดับภูมิภาคกับคณะผู้แทนประเทศใน คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ร่วมกับองค์กรภาคประชา สังคมระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ ว่าด้วยเรื่องปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน (AHRD) จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๕ ณ กัวลาลัมเปอร์ ประเทศ มาเลเซีย และวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕ ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์
- ❖ นอกจากนี้ AICHR ได้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในภูมิภาคจากประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย เพื่อค้นหาแนวคิดที่จะเพิ่มเติมลงในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AHRD) ตั้งแต่มีการก่อตั้ง AICHR ได้มีการจัดประชุมไปแล้ว ๓ ครั้ง ร่วมกับคณะทำงาน อาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คณะทำงานนี้มีคำอธิบายอยู่ในภาคผนวกของ ASEAN Charter as ‘other stakeholders in ASEAN’

ติดต่อ ผู้แทนไทยใน
คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
(ปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๘)
ดร.เสรี นนทสูติ
Email: sermon@gmail.com
มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาองค์กรภาครัฐ
๑๑๙๓ อาคาร Exim ชั้น ๑๗ ถนนพหลโยธิน
เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐ ประเทศไทย
โทรศัพท์ ๐๒ ๙๑๔ ๕๕๕๕ โทรสาร ๐๒ ๖๑๙ ๕๙๖๑
รายละเอียดเพิ่มเติม <http://aichr.org/>

๒.

คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก ASEAN Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC)

คณะกรรมการสิทธิ ACWC ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๓ คณะกรรมการนี้เป็
องค์ระหว่างรัฐที่เป็นที่ปรึกษาเช่นเดียวกับ AICHA โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพ การพัฒนา
และการมีส่วนร่วมของผู้หญิงและเด็กในอาเซียนและมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้^{๒๓}

- ❖ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของสตรีและเด็กในอาเซียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านประวัติศาสตร์ ทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง ทางด้านศาสนาและทางด้านเศรษฐกิจ ในภูมิภาค และคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสิทธิและความรับผิดชอบ
- ❖ เพื่อยึดถือ ส่งเสริม คุ้มครอง เคารพ และเติมเต็มซึ่งสิทธิของสตรีและเด็กในอาเซียน เพื่อให้ได้ใช้ชีวิตอย่างสันติ เสมอภาค ความยุติธรรม มีศักดิ์ศรีและมีความรุ่งเรือง
- ❖ เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพ การพัฒนา การเสริมสร้างพลังอำนาจ และการมีส่วนร่วมของสตรีและเด็กในกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการบรรลุวัตถุประสงค์ของอาเซียนตามที่ระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียน
- ❖ เพื่อเสริมความเข้มแข็งในด้านความร่วมมือระดับภูมิภาคและนานาชาติต่อความพยายามในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก
- ❖ เพื่อยึดถือสิทธิมนุษยชนตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women หรือ CEDAW), อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child หรือ CRC) แผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Platform for Action - BPFA) โลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก (World Fit for Children) กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law) และตราสารอื่นๆ ด้านสิทธิมนุษยชน เครื่องมือว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอื่นๆ และปฏิญญาระดับภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรีและสิทธิเด็กอื่นๆ ที่ประเทศอาเซียนร่วมเป็นภาคี
- ❖ เพื่อส่งเสริมเสถียรภาพและความสมานฉันท์ของภูมิภาค มิตรภาพ และความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

^{๒๓} Section 2, Terms of Reference of the ASEAN Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC)

องค์ประกอบ

ACWC ประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศสมาชิกอาเซียน แต่ละประเทศต้องแต่งตั้งผู้แทนจำนวน ๒ คน คือ ผู้แทนด้านสิทธิสตรี และผู้แทนด้านสิทธิเด็ก ผู้แทนมีวาระ ๓ ปี และสามารถดำรงตำแหน่งต่อเนื่องได้อีก ๑ วาระ

เมื่อมีการแต่งตั้งผู้แทนใน ACWC ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องส่งประเด็นข้อกังวลในประเด็นสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก รวมถึงประเด็นความเท่าเทียมทางเพศ^{๒๔} ตามข้อตกลงร่วม ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องนำหลักความโปร่งใส เปิดกว้าง มีส่วนร่วม และกระบวนการที่ครอบคลุมไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกผู้แทน ACWC

ขอบเขตและอำนาจหน้าที่

ขอบเขตและอำนาจหน้าที่ของ ACWC มีดังต่อไปนี้^{๒๕}

- ❖ เพื่อส่งเสริมการดำเนินการตามตราสารระหว่างประเทศ ตราสารของอาเซียนและตราสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรีและเด็ก
- ❖ เพื่อกำหนดนโยบาย แผนงาน และยุทธศาสตร์เชิงนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็กที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการสร้างประชาคมอาเซียน
- ❖ เพื่อส่งเสริมให้สาธารณชนมีความตระหนักและมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิสตรีและเด็กในอาเซียน
- ❖ เพื่อเป็นปากเป็นเสียงแทนสตรีและเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสที่สุด และกลุ่มชายขอบ ตลอดจนกระตุ้นให้ประเทศสมาชิกปรับปรุงสถานภาพสตรีและเด็ก และกลุ่มบุคคลดังกล่าว
- ❖ เพื่อสร้างศักยภาพของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ อาทิ ระดับบริหาร ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายตุลาการ/ศาล ภาคประชาสังคม ผู้นำชุมชน กลไกด้านสตรีและเด็ก
- ❖ เพื่อช่วยเหลือเมื่อมีการร้องขอจากประเทศสมาชิกในการเตรียมรายงานผลการดำเนินงานตาม CEDAW และ CRC, the Human Rights Council's Universal Periodic Review (UPR) และรายงานของสนธิสัญญาอื่นๆ เฉพาะในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิสตรีและเด็กในอาเซียน

^{๒๔} Section 6, Terms of Reference of the ASEAN Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC)

^{๒๕} Section 5, Terms of Reference of the ASEAN Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC)

- ❖ เพื่อช่วยเหลือเมื่อมีการร้องขอจากประเทศสมาชิก ในการดำเนินงานตามข้อสังเกตสรุป (Concluding Observations) ของคณะกรรมการ CEDAW และ CRC รวมทั้งสนธิสัญญาอื่นๆ ที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับสิทธิสตรีและเด็ก
- ❖ เพื่อกระตุ้นสมาชิกอาเซียนให้มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเพศ อายุ ฯลฯ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก
- ❖ เพื่อส่งเสริมการศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวกับสถานการณ์และความเป็นอยู่ที่ดีของสตรีและเด็ก จุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อสิทธิสตรีและเด็กที่มีประสิทธิภาพ
- ❖ เพื่อกระตุ้นประเทศสมาชิกให้มีการประมวลเป็นระยะเกี่ยวกับงานด้านกฎหมาย กฎระเบียบ นโยบาย และการปฏิบัติเพื่อสิทธิสตรีและเด็ก
- ❖ เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศสมาชิก ในส่วนที่เกี่ยวกับประสบการณ์ และการปฏิบัติที่ดี รวมทั้งในประเด็นหัวข้อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ และความเป็นอยู่ที่ดีของสตรีและเด็ก และเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพตามข้อบัญญัติของ CEDAW และ CRC โดยการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกัน การจัดสัมมนา และการจัดประชุม
- ❖ เพื่อนำเสนอและส่งเสริมมาตรการ กลไก และยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม ในด้านการป้องกันและจัดการละเมิดสิทธิสตรีและเด็กในทุกรูปแบบ รวมถึงการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อการละเมิด
- ❖ เพื่อกระตุ้นประเทศสมาชิกให้มีการพิจารณาเข้าเป็นภาคี และให้สัตยาบัน ตราสารด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสิทธิเด็กและสตรี
- ❖ เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสตรีและเด็กในอาเซียน ในกระบวนการเจรจาและหารือในอาเซียน ในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรี
- ❖ เพื่อให้บริการด้านคำปรึกษาให้แก่องค์กรอาเซียนในสาขาความร่วมมือด้านต่างๆ เมื่อมีการร้องขอ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรี
- ❖ เพื่อดำเนินงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้นำอาเซียนหรือรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรี

ลำดับความสำคัญของการดำเนินการดำเนินงาน

ACWC ได้ระบุประเด็นในการช่วยเหลือ ดังต่อไปนี้

- ❖ การจัดความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี
- ❖ จัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีผู้ด้อยโอกาสในรูปแบบต่างๆ

- ❖ ความเท่าเทียมทางเพศและการศึกษาที่มีคุณภาพ
- ❖ การค้าหญิง
- ❖ การท้องไม่พร้อมและการคุมกำเนิด
- ❖ การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในระดับกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ การปกครอง บ้านเมืองและประชาธิปไตย
- ❖ ผู้หญิงผู้อยู่ร่วมกับเชื้อและได้รับผลจากชั้น HIV and AIDS
- ❖ ผลกระทบทางสังคมของการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่ส่งผลต่อผู้หญิง
- ❖ ผู้หญิงที่อยู่ในพื้นที่ภัยพิบัติทางธรรมชาติ
- ❖ ส่งเสริมสิทธิทางเศรษฐกิจของผู้หญิงตามแนวคิดการทำความยากจนให้เป็นของหญิง (feminization of poverty)
- ❖ สิทธิสตรีในการถือครองที่ดินและทรัพย์สิน
- ❖ การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงด้วยเหตุแห่ง เชื้อชาติ สัญชาติ การปกครอง และนโยบายที่เกี่ยวข้อง

ติดต่อ ผู้แทนไทยใน
คณะกรรมการการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรี
และสิทธิเด็ก (ACWC) คนปัจจุบัน
นางกานดา วัชรากัย
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๐๓๔ ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
โทรศัพท์ ๐๒ ๖๕๓ ๖๔๓๖-๙ โทรสาร ๐๒ ๓๕๖ ๐๕๓๘
Email: kanda.v@m-society.go.th

Dr. SaisureeChutikul
Committee UNCEDAW, Former Committee UNCHRC
๑๑๘ ซอยอุลิส สุขุมวิท ๔ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐
โทรศัพท์ ๐๒ ๒๕๒ ๘๓๔๓ โทรสาร ๐๒ ๒๕๑ ๒๗๕๙
Email: schutikul@hotmail.com

รายละเอียดเพิ่มเติม
<http://www.asean.org/communities/asean-socio-cultural-community/category/acwc>

ปฏิญญาสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมสิทธิของแรงงานข้ามชาติ (ASEAN Committee on the Implementation of the ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers - ACMW)

ในปีพ.ศ. ๒๕๕๐ ได้มีการประกาศปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมสิทธิของแรงงานข้ามชาติขึ้น ช่วงเวลาเดียวกันนั้นเองที่คณะกรรมการอาเซียนได้จัดตั้งคณะกรรมการปฏิบัติงานตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมสิทธิของแรงงานข้ามชาติ คณะกรรมการก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- ❖ ประกันว่าประสิทธิผลของการปฏิบัติตามข้อตกลงในปฏิญญา
- ❖ เอื้ออำนวยการพัฒนาเครื่องมือระดับอาเซียนเพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติ

องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่

คณะกรรมการ ACMW ประกอบด้วยผู้แทนอาวุโสจากแต่ละประเทศสมาชิก และผู้แทนจากเลขาธิการอาเซียน ซึ่งได้รับการช่วยเหลือโดยผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐของแต่ละประเทศ อำนาจหน้าที่ของ ACMW มีดังต่อไปนี้

- ❖ แสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของปฏิญญา
- ❖ อำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดสำหรับอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและปกป้องสิทธิของแรงงานข้ามชาติ
- ❖ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันในภูมิภาคและทวีป และช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของแรงงานข้ามชาติ
- ❖ อำนวยความสะดวกการแบ่งปันข้อมูลเรื่องแรงงานข้ามชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงนโยบายและแนวทางในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิแรงงานข้ามชาติ ทั้งในประเทศที่ส่งและรับแรงงาน
- ❖ กระตุ้นองค์การระหว่างประเทศ องค์กรนานาชาติ และประเทศอื่นๆ ให้เคารพหลักการและเพิ่มการสนับสนุนและช่วยเหลือการดำเนินการของมาตรการต่างๆ ที่มีอยู่ในปฏิญญา
- ❖ ส่งเสริมความกลมกลืนของกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างประเทศที่ส่งแรงงานและรับแรงงาน ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิของแรงงานข้ามชาติ เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงของอาเซียนที่ระบุไว้ในข้อที่ ๑๗ ของปฏิญญา

- ❖ ทำงานอย่างใกล้ชิดกับกองเลขานุการอาเซียน ในการเตรียมการรายงานของเลขาธิการอาเซียนต่อการประชุมสุดยอดอาเซียน
- ❖ ทำงานเพื่อการพัฒนาเครื่องมือของอาเซียนในการปกป้องและส่งเสริมสิทธิแรงงานข้ามชาติ

ติดต่อ ผู้แทนไทยใน
ปฏิญญาสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าด้วยการคุ้มครอง
และการส่งเสริมสิทธิของแรงงานข้ามชาติ (ACMW)
Focal Points of the Committee

คุณกมล สวัสดิ์ชูแก้ว

ผู้อำนวยการสำนักระหว่างประเทศ
กระทรวงแรงงาน ถนนมิตรไมตรี เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทรศัพท์ ๐๒ ๒๓๒ ๑๓๒๙ โทรสาร ๐๒ ๒๔๔ ๒๐๒๓

Ms. Prapaipan Lumchan

เจ้าหน้าที่แรงงาน

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๓๒ ๑๓๒๖
โทรสาร ๐๒ ๒๔๔ ๒๐๒๓, ๐๒ ๖๔๓ ๔๕๖๒
Email: prapaipan44@hotmail.com

Ms. Pimpaporn Thitayanun;

Email: pthitayanun@yahoo.com

กลไกระดับนานาชาติ

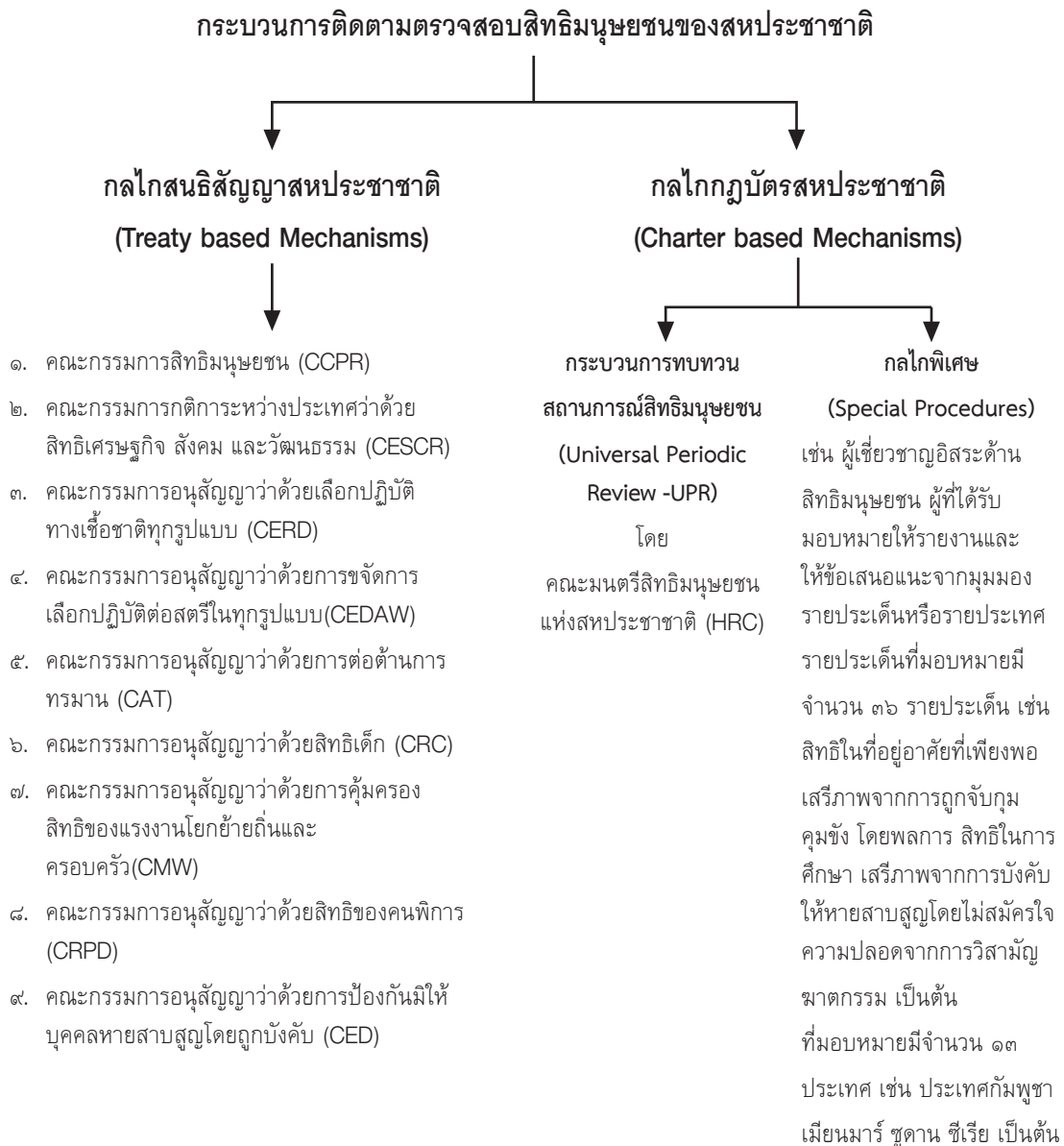
๒.๓

กลไกติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชน
ภายใต้ระบบองค์การสหประชาชาติ(UN)

กลไกติดตามตรวจสอบขององค์การสหประชาชาติหรือเราเรียกย่อ ๆว่า“กลไกยูเอ็น (UN)” นั้น
แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ กลไกสนธิสัญญาสหประชาชาติ และกลไกกฎบัตรสหประชาชาติ

แผนภาพที่ ๒.๔

แสดง กระบวนการติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ

๑.

กลไกสนธิสัญญาสหประชาชาติหรือคณะกรรมการสนธิสัญญา (Treaty-based mechanisms or Treaty Bodies)

ในกรอบสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศนั้น มีสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนด้วยกัน จำนวน ๙ ฉบับ ดังต่อไปนี้

- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๖๕
(The International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)
- ❖ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖
(The International Covenant on Civil and Political Rights)
- ❖ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. ๑๙๖๖
(The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๗๙ (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
- ❖ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือ ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. ๑๙๘๔ (The Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. ๑๙๘๙
(The Convention on the Rights of the Child)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและครอบครัว ค.ศ. ๑๙๙๐
(The International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ค.ศ. ๒๐๐๖
(The Convention on the Rights of Persons with Disabilities)
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ค.ศ. ๒๐๐๖
(The International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance)

เมื่อประเทศใดได้ยอมรับในกลไกสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนแล้ว นั้นหมายถึงประเทศนั้นมีพันธกรณีทางกฎหมาย ในการนำสิทธิที่บัญญัติในสนธิสัญญาเหล่านั้นไปปฏิบัติ พันธกรณีเหล่านี้

ประกอบด้วยการจัดตั้งระบบและโครงสร้างที่เอื้อต่อการให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้ภายใต้กลไกสนธิสัญญา เพื่อที่จะช่วยรัฐต่าง ๆ ปฏิบัติพันธกรณีเหล่านี้ สหประชาชาติจึงจัดตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญคณะต่าง ๆ ขึ้น เรียกว่า “คณะกรรมการสนธิสัญญา (treaty bodies)” ดูแผนภาพที่ ๒.๒

คณะกรรมการสนธิสัญญาเหล่านี้ ดำเนินการแยกกันตามสนธิสัญญาโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อติดตามตรวจสอบการทำงานของรัฐภาคีสมาชิกในการปฏิบัติตามสนธิสัญญานั้น ๆ ประกอบด้วย

- ❖ รับและพิจารณารายงานที่รัฐภาคีสมาชิกจัดส่งเป็นระยะ ๆ รายงานดังกล่าวจะอธิบายว่ารัฐเหล่านั้นได้นำสนธิสัญญาไปปฏิบัติตามในประเทศอย่างไร (รายละเอียดอยู่ในส่วนถัดไป)
- ❖ ร่าง “ข้อเสนอแนะทั่วไป” (General Comments) เพื่อตีความตามเงื่อนไขในสนธิสัญญา และ
- ❖ พิจารณาข้อร้องเรียนหรือข้อสื่อสารจากปัจเจกบุคคลที่กล่าวหาว่ารัฐภาคีสมาชิกว่าได้กระทำการละเมิดสิทธิของตน โดยมีเงื่อนไขว่า รัฐยอมรับวิธีการร้องเรียนดังกล่าว

พิจารณารายงานของรัฐภาคีสมาชิก

หน้าที่หลักของคณะกรรมการสนธิสัญญา คือ การทบทวนรายงานสถานการณ์ที่รัฐภาคีสมาชิกส่งมาเป็นระยะ ๆ ตามเงื่อนไขของสนธิสัญญานั้น ๆ เพื่อช่วยเหลือกระบวนการนี้ คณะกรรมการสนธิสัญญาได้พัฒนาข้อปฏิบัติและขั้นตอนการพิจารณาอย่างละเอียดขึ้นมา เพื่อติดตามตรวจสอบรัฐภาคีสมาชิกนั้นว่า ได้ดำเนินการตามพันธกรณีตามแต่ละสนธิสัญญาที่ได้ลงนามไว้หรือไม่ และส่งเสริมการนำไปปฏิบัติให้ดีขึ้นต่อไป

คณะกรรมการสนธิสัญญาพิจารณารายงานของรัฐโดยการประชุมที่เจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ หรือบางกรณีที่ นิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา รายละเอียดกระบวนการพิจารณารายงานประเทศตามกลไกสนธิสัญญา มีดังต่อไปนี้

๑.๑

รัฐภาคีรายงานผลการดำเนินงานเบื้องต้น (initial report) หรือรายงานทบทวนสถานการณ์เป็นระยะๆ (periodic report)

ในแต่ละสนธิสัญญา รัฐภาคีสมาชิกมีภาระผูกพันที่ต้องส่งรายงานอย่างโดยสม่ำเสมอให้กับคณะกรรมการสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงให้เห็นว่าสิทธิเหล่านั้นได้รับการปฏิบัติอย่างไร ภายใน ๑ ปี หลังการให้สัตยาบัน (ratifying) หรือการภาคยานุวัติ (acceding) สนธิสัญญา รัฐภาคีต้องส่งรายงานผลการดำเนินงานเบื้องต้น (initial report) ตามมาตรการที่ได้ลงมติยอมรับว่าจะทำให้เกิดผลต่อแต่ละสิทธิในแต่ละอนุสัญญา และบ่งชี้ว่ามีความก้าวหน้าในการใช้สิทธิเหล่านั้นอย่างไร

หลังจากที่ส่งรายงานผลการดำเนินการแล้ว รัฐต้องส่งรายงานทบทวนสถานการณ์เป็นระยะ ๆ (periodic reports) โดยส่วนใหญ่จะส่งรายงานนี้ทุก ๆ ๔-๕ ปี ตามข้อตกลงของแต่ละอนุสัญญา

รายงานทบทวนสถานการณ์ต้องอธิบายมาตรการทางกฎหมาย การบริหาร และทาง การตุลาการ ที่รัฐได้ดำเนินการ เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขของสนธิสัญญา รายงานควรประกอบด้วย ปัจจัย หรือปัญหาที่ประสบในการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน

๑.๒

จัดทำรายการประเด็นปัญหา หรือรายงานรูปแบบปัญหา เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการพิจารณา

ก่อนที่จะถึงการพิจารณารายงานประเทศอย่างเป็นทางการจะเริ่มขึ้น คณะกรรมการจะจัดเตรียม “รายการประเด็นปัญหา” และส่งกลับไปให้กับรัฐภาคีสมาชิก

รายการประเด็นปัญหานี้จะอ้างถึง;

- ❖ ข้อมูลที่ไม่ได้เขียนไว้ในรายงานประเทศ และ/หรือ
- ❖ ข้อมูลที่กรรมการในคณะกรรมการพิจารณาว่าเป็นประเด็นที่สำคัญ ในอันที่จะประเมินสถานะของรัฐภาคีว่าได้ดำเนินการตามสนธิสัญญาที่ได้ลงนามไว้ หรือไม่ ประการใด

ผู้เขียนรายงานประเทศต้องตอบคำถามต่อรายการประเด็นปัญหาเพิ่มเติมจากรายงานประเทศที่ได้ส่งไปแล้ว นอกจากนี้ รายการประเด็นปัญหาถือเป็นแนวทางให้รัฐภาคีเตรียมการสนทนากับคณะกรรมการในช่วงการพิจารณารายงานประเทศอย่างเป็นทางการ

การพิจารณารายงานประเทศอย่างเป็นทางการ (Formal Consideration of the Report):

การสนทนาอย่างสร้างสรรค์(Constructive Dialogue หมายถึง การสนทนาที่ช่วยให้เกิด

การพัฒนาตามคำแนะนำของคณะกรรมการสนธิสัญญา) **ระหว่างคณะกรรมการสนธิสัญญา**

และรัฐภาคีสมาชิก

คณะกรรมการสนธิสัญญาโดยคณะผู้แทนจากรัฐภาคีสมาชิกปรากฏอยู่ด้วย พิจารณารายงานของรัฐภาคีสมาชิก ระหว่างกระบวนการนี้ คณะผู้แทนรัฐมีโอกาสที่จะตอบข้อซักถามของกรรมการและสามารถเสนอข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมได้

กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ไม่สร้างความขัดแย้ง และคณะกรรมการจะไม่ตัดสินว่ารัฐภาคีสมาชิกสอบผ่านหรือไม่ หากแต่เป้าหมายของการสนทนาที่สร้างสรรค์ คือให้เกิดการมีส่วนร่วม เป็นการช่วยให้รัฐภาคีสมาชิกให้มีแนวทางในการพยายามนำหลักการไปปฏิบัติตามสนธิสัญญาให้มากและมีประสิทธิภาพที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น กระบวนการนี้จึงเรียกว่า “การสนทนาอย่างสร้างสรรค์” (constructive dialogue)

สรุปรวมข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ (Concluding observation and recommendations)

การสนทนอย่างสร้างสรรค์ตามรายงานประเทศนั้นจะจบด้วยการมีมติรับบทสรุปรวมข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ

สังเกตและข้อเสนอแนะนั้น คณะกรรมการสนธิสัญญาับทราบการดำเนินการเชิงบวกของรัฐภาคีสมาชิกและนำเสนอข้อกังวลของคณะกรรมการว่ามีเรื่องใดต้องมีการดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่ารัฐภาคีสมาชิกตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำให้สิทธิต่าง ๆ ตามสนธิสัญญาเป็นจริงขึ้นมา

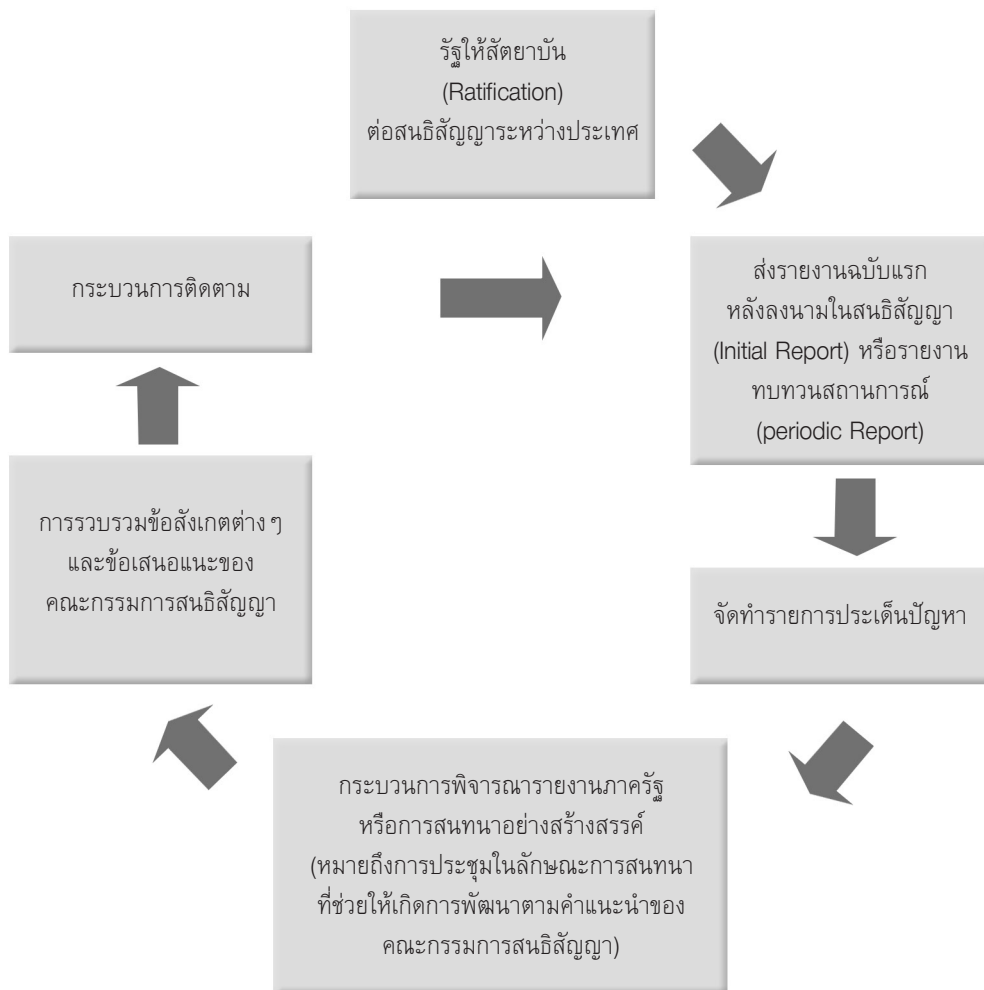
รัฐภาคีสมาชิกมีหน้าที่รับผิดชอบในการเผยแพร่ สรุปรวมข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสนธิสัญญาในประเทศของตน เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบถึงข้อกังวลเหล่านี้ และเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยน ถกเถียงกันในสังคม และว่าจะขับเคลื่อนตอบสนองต่อข้อกังวลนั้น ๆ อย่างไรได้บ้าง

ข้อสังเกตสรุปเป็นฐานในการจัดทำรายงานสถานการณ์ที่รัฐภาคีสมาชิกจะนำเสนอในวาระถัดไป

กระบวนการติดตาม: การนำสรุปรวมข้อสังเกตไปสู่การปฏิบัติ และการส่งรายงานสถานการณ์ครั้งถัดไป

คณะกรรมการสนธิสัญญามีกลไกในการให้รัฐภาคีสมาชิก ส่งรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานของตนภายในกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการสนธิสัญญาได้ระบุไว้ในเอกสารสรุปรวมข้อสังเกต หนึ่งในคณะกรรมการสนธิสัญญาจะมีหน้าที่ติดตามการดำเนินงานของรัฐภาคีสมาชิกว่าได้เป็นไปตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการหรือไม่ ข้อมูลเหล่านี้จะนำมาส่งต่อไปให้กับกรรมการคนอื่น ๆ ที่ในคณะกรรมการสนธิสัญญา

แผนภาพที่ ๒.๕ แสดงขั้นตอนการพิจารณารายงานของภาคีรัฐตามสนธิสัญญา

องค์กรภาคประชาสังคม / องค์กรสิทธิมนุษยชนระดับประเทศสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม ในกระบวนการกลไกติดตามตรวจสอบสนธิสัญญาอย่างไรได้บ้าง

❖ ส่ง “รายงานเงา(shadow report)” คู่ขนานไปกับรายงานของรัฐ

ภายใต้กลไกติดตามตรวจสอบ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับประเทศสามารถเตรียมข้อมูลเฉพาะของประเทศในรูปแบบของรายงานได้ด้วย รายงานนี้เรียกว่า “รายงานเงา” และรายงานนี้คณะกรรมการสนธิสัญญาจะร่วมพิจารณาคู่ขนานไปกับรายงานของภาครัฐ รายงานเงานี้ช่วยให้คณะกรรมการสนธิสัญญาที่มีข้อมูลรอบด้านขึ้นเท่าที่จะเป็นไปได้เกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศที่กำลังพิจารณาอยู่และสามารถนำไปใช้ตั้งคำถามที่พึงถามต่อได้

ประเด็นที่องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) เสนออาจถูกรวมเข้าไปในรายการประเด็นปัญหาที่ส่งคืนให้กับรัฐภาคีสมาชิก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่ารายงานเงาส่งเข้าไปเมื่อใด

❖ การลอบบี้ หรือการผลักดันและการแสดงปากเสียง (advocacy) ในช่วงการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ระหว่างคณะกรรมการสนธิสัญญากับรัฐภาคีสมาชิก

ในช่วงของการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับรัฐภาคีสมาชิก คณะกรรมการจะเปิดโอกาสที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ได้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศ

❖ การรณรงค์และการแสดงปากเสียงต่อรัฐ เพื่อให้มีการปฏิบัติตามสรุปรวมข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสนธิสัญญา

องค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศสามารถนำข้อสังเกตและข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการสนธิสัญญาไปใช้ในการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าในการทำงานแก้ไขปัญหของภาครัฐที่ได้จำแนกไว้ในช่วงของการสนทนาอย่างสร้างสรรค์

❖ ช่วยเหลือคณะกรรมการสนธิสัญญาในขั้นตอนติดตามผล

องค์กรสิทธิมนุษยชนในระดับประเทศสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพการนำข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสนธิสัญญาไปปฏิบัติตามขั้นตอน ติดตามผลที่คณะกรรมการสนธิสัญญาตั้งไว้ นับเป็นการช่วยส่งเสริมประสิทธิผลของกลไกการติดตามตรวจสอบอีกด้านหนึ่งด้วย

จะเกิดอะไรขึ้น หากรัฐภาคีสมาชิกไม่ส่งรายงาน

มีหลายกรณีที่รัฐไม่ส่งรายงานฉบับแรก หรือรายงานสถานการณ์เป็นระยะๆ เกินกำหนดเป็นเวลานาน ในกรณีนี้คณะกรรมการสามารถพิจารณาสถานการณ์ในประเทศนั้นภายใต้ ‘ขั้นตอนการทบทวน’ (review procedure)

ในกระบวนการนี้ คณะกรรมการสามารถเริ่มต้นด้วยการตรวจสอบว่า รัฐได้ดำเนินการตามสนธิสัญญาอย่างไร หรือไม่ แม้ว่าคณะกรรมการไม่ได้รับรายงานจากรัฐภาคีสมาชิก

คณะกรรมการสนธิสัญญาสามารถตั้งรายการประเด็นปัญหาและคำถามสำหรับรัฐภาคีสมาชิกดังกล่าว และเชิญให้ส่งคณะผู้แทนเข้าร่วมในการประชุม นอกจากนี้ คณะกรรมการอาจได้รับข้อมูลจากหน่วยงานอื่นๆ ของสหประชาชาติ และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) (ในรูปแบบของรายงานทางเลือก (Alternative report) ซึ่งรายงานของ NGO ที่จัดส่งไปที่คณะกรรมการสนธิสัญญา ในกรณีที่รัฐไม่ส่งรายงาน)

บนพื้นฐานของข้อมูลเช่นว่านี้ และการสนทนากับคณะผู้แทนรัฐ คณะกรรมการสนธิสัญญา จะแจ้งสรุปรวมข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ

คณะกรรมการสามารถดำเนินการขั้นตอนกับการทบทวน แม้ว่ารัฐภาคีสมาชิกจะปฏิเสธการส่งคณะผู้แทนไปร่วมประชุม

ตารางที่ ๒.๒

แสดงบทบาทขององค์กร NGO ในกระบวนการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติตามสนธิสัญญา

ขั้นตอนการติดตามตรวจสอบ		NGO ทำอะไรได้บ้าง?
ส่งรายงานฉบับแรกหลังลงนามในสนธิสัญญา (Initial Report) / รายงานสถานการณ์ (Periodic Report)	ก่อนการพิจารณารายงานภาครัฐ	- มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือที่ภาครัฐจัด เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเพื่อเอื้อประโยชน์ในการเขียนรายงานภาครัฐ - เก็บรวบรวมข้อมูลและจัดทำ “รายงานเงา” - จัดทำ รายงานทางเลือก (Alternative Report) ในกรณีที่รัฐไม่จัดส่งรายงานฉบับแรกหลังการลงนามในสนธิสัญญา หรือรายงานสถานการณ์หลังกำหนดเป็นเวลายาวนาน
จัดทำรายการประเด็นปัญหา		- ส่งประเด็นข้อกังวล / รายงานเงาไปยังกรรมการสนธิสัญญา - ประชุมร่วมกับคณะกรรมการสนธิสัญญา ในช่วงการประชุมคณะทำงาน ก่อนที่จะมีการประชุมพิจารณารายงานภาครัฐ
กระบวนการพิจารณารายงานภาครัฐ หรือ การสนทนารายงานสร้างสรรค์ (หมายถึงการประชุมในลักษณะการสนทนาที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาดำเนินการของคณะกรรมการสนธิสัญญา)		- ให้ข้อมูลกับสื่อมวลชนถึงขั้นตอนการเขียนรายงานของภาครัฐและรายงานเงาของ NGO - ส่งมอบรายงานให้กับกรรมการในการประชุมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ - จัดงาน หรือการสัมมนาเพื่อให้เกิดความสนใจในประเด็นที่สำคัญ
สรุปพร้อมข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของคณะกรรมการสนธิสัญญา	หลังการพิจารณารายงานภาครัฐ	- ให้ข้อมูลกับสื่อมวลชน, ภาคประชาสังคม เกี่ยวกับสรุปพร้อมข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสนธิสัญญา - เผยแพร่ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสู่ภาคประชาสังคม กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ ผู้ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย - ติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของรัฐตามที่คณะกรรมการได้ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะไว้
กระบวนการติดตาม		- ช่วยติดตามในขั้นตอนการคณะกรรมการสนธิสัญญาและส่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้กับคณะกรรมการ - เริ่มความพร้อมการจัดทำรายงานสถานการณ์ครั้งต่อไป

สถานะของประเทศไทย

ICCPR และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำภูมิภาคอาเซียนระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (HRC)

กระบวนการพิจารณารายงานโดย HRC: ประเทศไทยได้เข้าเป็นรัฐภาคีกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิพลเมืองและทางการเมือง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ รายงานของภาคีรัฐส่งและได้รับการพิจารณาแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ คณะกรรมการได้ให้สรุปพร้อมข้อสังเกตต่อรายงานประเทศไว้ตามเว็บไซต์นี้

<http://tb.ohchr.org/default.aspx>

รายงานรอบที่ ๒ ได้จัดส่งไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒

ICERD และคณะกรรมการว่าด้วยอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ (CERD)

การพิจารณารายงานโดย CERD : ประเทศไทยลงนามใน ICERD เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ รัฐบาลไทยได้ส่งรายงานแรก และฉบับที่ ๒ ซึ่งได้รับการพิจารณาแล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ และคณะกรรมการได้ให้สรุปพร้อมข้อสังเกตไว้ตามเว็บไซต์นี้

<http://tb.ohchr.org/default.aspx>

รายงานภาคีรัฐที่ได้จัดส่งให้กับคณะกรรมการแล้ว และกำลังรอผลการพิจารณาตรวจสอบจากคณะกรรมการ

CAT: ประเทศไทยได้ส่งรายงานเบื้องต้นและรายงานสถานการณ์ร่วมกันให้กับคณะกรรมการอาชญากรรมว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ คณะกรรมการจะพิจารณาตรวจสอบในปี พ.ศ. ๒๕๕๗

ICESCR: ประเทศไทยได้ส่งรายงานให้กับคณะกรรมการสิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๒๐๑๒ คณะกรรมการอาจจะพิจารณาตรวจสอบในปี พ.ศ. ๒๕๕๖

CPD: ประเทศไทยได้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ ส่งรายงานให้กับคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิของชนพิการ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ คณะกรรมการอาจจะพิจารณาตรวจสอบ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๕๗

๒.

กลไกกฎบัตรสหประชาชาติ (Charter-based Mechanisms)

๒.๑

กระบวนการทบทวนสถานการณ์ประเทศ Universal Periodic Review (UPR)
โดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council)

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC) เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล องค์กรนี้ประกอบด้วยสมาชิก ๔๗ ประเทศ มีหน้าที่สร้างความเข้มแข็งในการส่งเสริมและการปกป้องสิทธิมนุษยชนทั่วโลก กลไกหนึ่งของคณะมนตรี คือ กระบวนการทบทวนสถานการณ์ประเทศ (UPR) ในกลไกนี้ คณะมนตรีต้องทบทวนเป็นระยะ ๆ ตามหลักเกณฑ์พื้นฐาน ว่ามีความก้าวหน้าของการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน ใน ๑๙๓ ประเทศสมาชิกสหประชาชาติ กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของรัฐจะเป็นการทบทวนโดยรัฐสมาชิกอื่น (peer review) ในกระบวนการจะมีการทบทวนทุก ๆ สี่ปีครึ่ง

หลักเกณฑ์ของการทบทวนสถานการณ์ประเทศ : Universal Periodic Review (UPR)

การทบทวนกระทำตามข้อมูลเอกสาร ๓ ฉบับ

๑. รายงานประเทศของภาครัฐ รายงานนี้ควรที่จะจัดทำขึ้นจากการมีการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ทุกส่วน
๒. ประมวลข้อมูลของสหประชาชาติเกี่ยวกับประเทศนั้น ๆ ที่จัดเตรียมโดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ (OHCHR)
๓. สรุปข้อมูลที่จัดส่งโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เช่น ภาคประชาสังคม, สถาบันองค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศ ข้อมูลเหล่านี้ สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ (OHCHR) เป็นผู้จัดเตรียม

เนื้อหาของรายงานประเทศที่จัดเตรียมโดยภาครัฐ

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC) ได้ให้แนวทางในการเขียนรายงานดังต่อไปนี้:

- ก. คำอธิบายระเบียบวิธีการ และกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ ที่ใช้ในการจัดทำรายงาน
- ข. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเทศที่กำลังได้รับการทบทวนและกรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

กรอบเชิงบรรทัดฐานและเชิงสถาบัน ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน ในที่นี้รวมถึง รัฐธรรมนูญ กฎหมาย มาตรการ นโยบาย กระบวนการยุติธรรม โครงสร้างพื้นฐานสิทธิมนุษยชน อย่างเช่น สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และกรอบพันธกรณีระหว่างประเทศของรัฐ

- ค. การส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นจริงในประเทศ ประกอบด้วย การปฏิบัติใช้สิทธิมนุษยชนตามกรอบระหว่างประเทศ ทั้งพันธกรณี ความมุ่งมั่นตั้งใจของรัฐกิจกรรมของสถาบันสิทธิมนุษยชน การตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของสาธารณชน และการความร่วมมือกันในกลไกสิทธิมนุษยชน
- ง. การจำแนกความสำเร็จ กรณีตัวอย่าง ข้อท้าทาย และข้อจำกัด
- จ. การจัดลำดับความสำคัญ ความริเริ่ม และภาระผูกพัน ที่รัฐนั้นๆ มีความตั้งใจที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา ข้อท้าทายและข้อจำกัดต่างๆ เพื่อปรับปรุงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศ
- ฉ. ความคาดหวังของรัฐนั้นๆ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ และการร้องขอความช่วยเหลือทางเทคนิคที่อาจตามมา
- ช. การนำเสนอของรัฐนั้นๆ เกี่ยวกับการดำเนินการที่สืบเนื่องมาจากการทบทวนครั้งก่อน

กระบวนการทบทวน (Process of Review)

๑. การส่งข้อมูลของรัฐที่กำลังจะได้รับการทบทวนให้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC)

ข้อมูลดังกล่าวมีรายงานที่รัฐนั้นจัดส่งประมวลข้อมูลของสหประชาชาติ ซึ่งสำนักงานข้าหลวงใหญ่แห่งสหประชาชาติ (OHCHR) จัดทำขึ้น และรายงานสรุปการนำเสนอของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ องค์กรสิทธิมนุษยชนที่ทำงานในระดับชาติ ภูมิภาค และนานาชาติ สถาบันสิทธิมนุษยชนในประเทศ และองค์กรอื่นๆ ซึ่งสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ (UNOHCHR) เป็นผู้รวบรวมและสรุปเนื้อหา

๒. การทบทวนรายงาน

คณะทำงานของการทบทวนเป็นระยะๆ สาธารณ (Universal Periodic Review-UPR) เป็นผู้จัดการประชุมทบทวนรายงานที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ คณะทำงานประกอบด้วยประเทศสมาชิก ๔๗ ประเทศภายใต้กลไกเรียกว่า “คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC)” การประชุมซึ่งใช้เวลา ๓ ชั่วโมงครึ่ง เป็นการประชุมระหว่างรัฐกับรัฐที่เป็นกรรมการคณะมนตรีและรัฐผู้สังเกตการณ์ ในช่วงการประชุมนี้ ประเทศสมาชิกสหประชาชาติใด ๆ ก็ตามสามารถตั้งคำถาม แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะกับประเทศที่กำลังได้รับการทบทวน หลังมีการทบทวนจะมี

รายงานที่จัดเตรียมโดยคณะทำงาน โดยรัฐที่รับการทบทวนมีส่วนร่วมและด้วยความช่วยเหลือของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ (OHCHR) มีรายงานนี้เรียกว่า “รายงานผลลัพธ์ (outcome report)” รายงานนี้สรุปรวมการสนทนาตลอดช่วงที่มีการทบทวน ซึ่งบรรจุคำถาม ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ที่รัฐต่าง ๆ มีต่อรัฐที่รับการทบทวน รวมทั้งคำตอบสนองของรัฐที่รับการทบทวน

๓. การยอมรับรายงานผลลัพธ์ UPR ของคณะทำงานและของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC)

หลังจากการประชุมผ่านไป ๔๘ ชั่วโมง จะมีการลงมติรับรายงานผลลัพธ์ซึ่งคณะทำงานจัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการ ในช่วงของการลงมติ รัฐที่รับการทบทวนมีโอกาสให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม และแสดงว่าตนจะรับ/ไม่รับข้อเสนอแนะใดบ้าง รายงานผลลัพธ์จะประกอบด้วยทั้งข้อเสนอแนะที่ได้รับการยอมรับ และไม่ยอมรับ

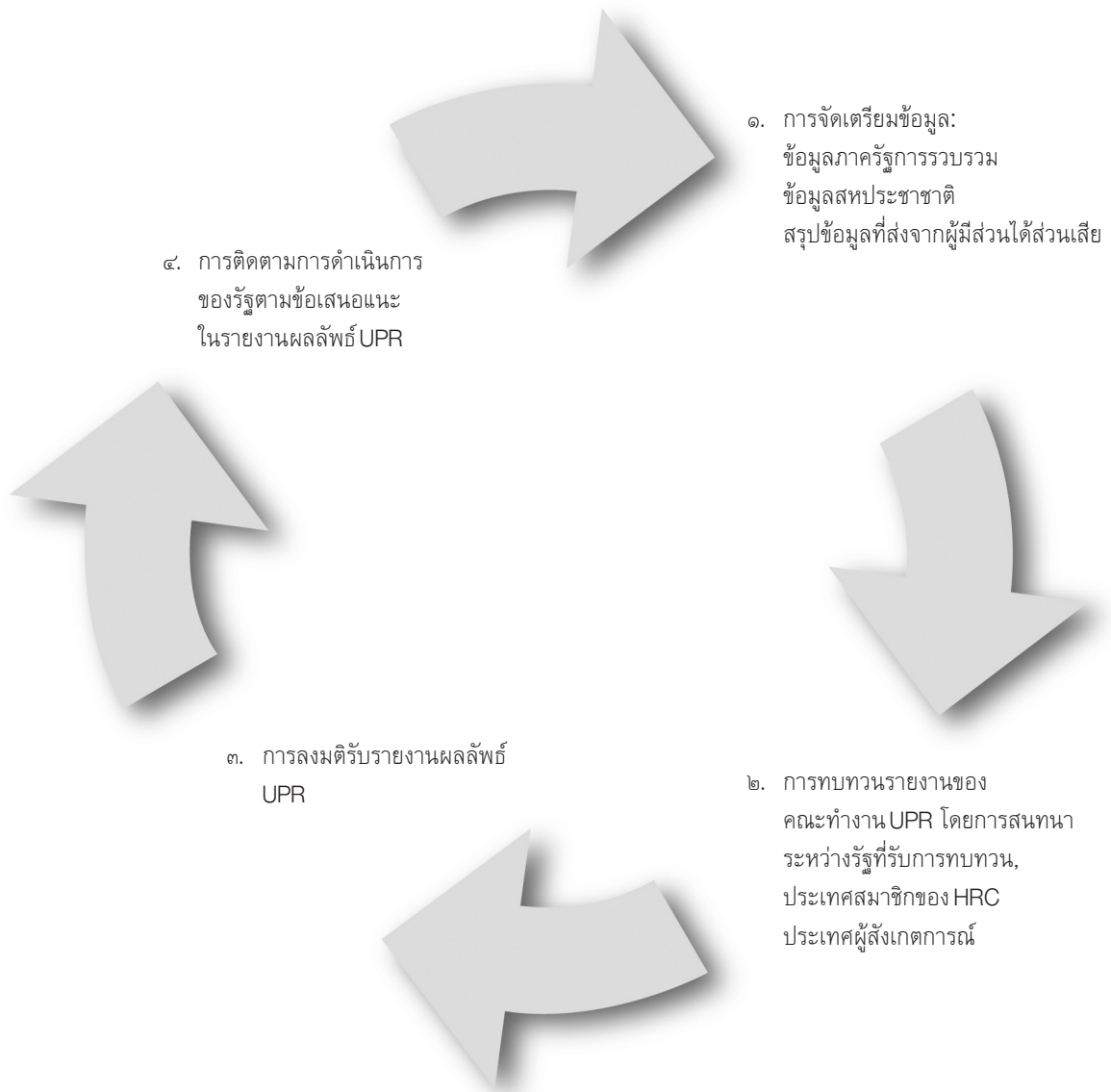
จากนั้นรายงานผลลัพธ์จะถูกนำเสนอต่อการประชุมลงเต็มคณะของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC) เพื่อการลงมติ ในการประชุมเต็มคณะนี้ รัฐที่รับการทบทวนมีโอกาสตอบข้อคำถามและประเด็นที่ตนเห็นว่ายังไม่ได้รับการพิจารณาอย่างเพียงพอ ในช่วงที่ประชุม คณะทำงาน และตอบสนองต่อข้อเสนอแนะที่รัฐอื่น ๆ เสนอไว้ในช่วงการทบทวน ประเทศสมาชิก คณะมนตรีและประเทศสังเกตการณ์ สถาบันสิทธิมนุษยชนในประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถแสดงความคิดเห็นทั่วไปได้

๔. การติดตามการดำเนินการของรัฐตามข้อเสนอแนะ

รัฐที่รับการทบทวนมีหน้าที่ในการดำเนินการตามข้อเสนอแนะที่อยู่ในรายงานผลลัพธ์ UPR ในการทบทวนรอบสอง รัฐนั้นต้องเตรียมข้อมูลว่า ตนได้ดำเนินการอะไร ตามข้อเสนอแนะในการทบทวนรอบแรก และต้องเสนอว่าพัฒนาการอื่นๆ ที่อาจมีเกี่ยวกับสภาพสิทธิมนุษยชนอะไรบ้าง

แผนภาพที่ ๒.๖

แสดงกระบวนการทบทวนสถานการณ์ประเทศ UPR: รอบละ ๔ ปีครั้ง

ตารางที่ ๒.๓

บทบาทของ NGO และภาคประชาสังคมในกระบวนการทบทวนสถานการณ์ประเทศของ UPR

ขั้นตอนกระบวนการทบทวน สถานการณ์ประเทศ (UPR)		NGO ทำอะไรได้บ้าง?
จัดเตรียมข้อมูล	ก่อนการทบทวนของคณะทำงาน UPR	- เข้าไปมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือระดับชาติ รายงานภาครัฐควรจัดเตรียมขึ้นโดยมีกระบวนการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเทศ - รวบรวมข้อมูลและส่งรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศให้กับ OHCHR - ผลักดันหรือลobbี้กับประเทศสมาชิกของ HRC ผ่านสถานทูตประเทศเหล่านั้นเพื่อให้ตัวแทนประเทศสมาชิกยกประเด็นปัญหาข้อกังวลให้ในช่วงการทบทวน
ทบทวนรายงานโดย คณะทำงาน UPR	ช่วงระหว่างการประชุม	- เข้าร่วมการทบทวน - จัดประชุม สัมมนา เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหา ข้อกังวล - จัดงานแถลงข่าว
การลงมติรับรายงานผลลัพธ์	หลังการพิจารณาโดยภาคีรัฐ	- ผลักดัน หรือประสานงานกับรัฐที่รับการทบทวน เพื่อให้ยอมรับข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นในกระบวนการทบทวน - มีถ้อยแถลงข่าว ที่เป็นลายลักษณ์อักษรและด้วยวาจา ก่อนที่จะมีการจัดประชุมเต็มคณะของ HRC
การติดตามการดำเนินการ ของรัฐตามข้อเสนอแนะ		- เผยแพร่ข้อเสนอแนะของ UPR และข้อตกลงที่รัฐสมัครใจจะดำเนินการ - ติดตามตรวจสอบการดำเนินการของรัฐ ตามข้อเสนอแนะและข้อตกลงของรัฐ - เข้าไปมีส่วนร่วมกับรัฐ ในการดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ UPR

ประเทศไทยได้เข้าสู่กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (UPR)

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ (ค.ศ. ๒๐๑๑)

เอกสารรายละเอียดกระบวนการทบทวนในครั้งนั้น

สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/THSession12.aspx>

๒.๒

ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนรายประเด็นและรายประเทศ (กลไกพิเศษ)

กลไกพิเศษสร้างขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติเพื่อตรวจสอบสถานการณ์พิเศษในบางประเทศหรือประเด็นพิเศษ ในมุมมองสิทธิมนุษยชน กลไกนี้ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล หรือคณะทำงานซึ่งตามธรรมดาจะมีจำนวน ๕ คน ผู้เชี่ยวชาญอาจเป็นผู้พิพากษาชั้นสูงที่ยังดำรงตำแหน่งหรือผู้พิพากษาที่เกษียณอายุแล้ว นักวิชาการ นักกฎหมาย นักเศรษฐศาสตร์ คนที่ทำงาน หรือเคยทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และอดีตพนักงานองค์การสหประชาชาติอาวุโส

หน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญ คือ การทำการศึกษาวิจัย ประเด็นข้อกังวลของประเทศที่ตนรับผิดชอบ รวมถึงเดินทางไปเยือนประเทศนั้น เพื่อรับและพิจารณาข้อมูลประเด็นปัญหาจากเหยื่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเข้าติดต่อเชื่อมโยงกับรัฐบาลแทนเขา ในบางกรณีผู้เชี่ยวชาญจะเสนอแนะโครงการความร่วมมือทางเทคนิคต่างๆ

รายงานของผู้เชี่ยวชาญจะเน้นย้ำถึงสถานการณ์ที่กังวล โดยจะมีส่วนวิเคราะห์ที่มีประโยชน์กับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศหรือในประเด็นนั้นๆ รายงานของผู้เชี่ยวชาญนำเสนอต่อเวทีนานาชาติ ประเด็น เช่น ปฏิบัติการรุนแรงโหดร้ายของตำรวจ การวิสามัญฆาตกรรม บทบาทของผู้กระทำการที่ไม่ใช่ภาครัฐในการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น ภาครัฐกิจองค์การก่อการร้าย การตามรังควานกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยในสังคม เป็นต้น

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนรายประเด็น และการติดต่อ:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Themes.aspx>

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนรายประเทศ และการติดต่อ:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Countries.aspx>

ประโยชน์ของการทำงานของกลไกพิเศษและกลไกการทบทวนของคณะกรรมการ สนธิสัญญา (Treaty Bodies) และคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC)

กระบวนการทำงานของกลไกพิเศษจะดึงความสนใจในประเด็นข้อกังวลจากเวทีนานาชาติได้ การแทรกแซงของกลไกพิเศษจะเป็นการส่งสัญญาณให้กับผู้กระทำการละเมิดที่กำลังถูกจับจ้องอยู่ รายงานของผู้เชี่ยวชาญเสมือนเป็นการเตือนเบี่ยงเบนที่สำคัญอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ก่อนที่จะมีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในประเทศรวันดา ผู้รายงานพิเศษด้านการสังหารนอกกระบวนการกฎหมายโดยรวบรัดหรือโดยพลการ (Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions) ได้ไปเยือนประเทศรวันดาและเขียนรายงานเกี่ยวกับสถานการณ์การละเมิดสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างรุนแรง หากแต่น่าเสียดายที่เวทีนานาชาติไม่ได้ตอบสนองอย่างเพียงพอต่อสัญญาณเตือนของผู้รายงานพิเศษ ต่อมาจึงปรากฏว่าการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่ประเทศรวันดาได้ทำให้ผู้สนับสนุนเผ่าทุตซี (Tutsi) และชนเผ่าฮูตู (Hutu) เสียชีวิตเป็นจำนวนรวมถึง ๘๐๐,๐๐๐ คน

กลไกการรายงานตามกลไกคณะกรรมการสนธิสัญญา และกระบวนการ UPR ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC) มีผลสะท้อนอย่างมีนัยสำคัญอยู่บ้าง กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ภาครัฐ NGO และสถาบันสิทธิมนุษยชนในประเทศ ได้เข้าไปดำเนินการ

- ❖ จัดการทบทวนอย่างรอบด้านเกี่ยวกับมาตรการที่ได้ดำเนินการปรับแก้กฎหมายและนโยบายภายในประเทศ ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนที่รัฐได้ลงนามไว้
- ❖ ติดตามตรวจสอบการส่งเสริมความก้าวหน้าของการประกันสิทธิมนุษยชนของประชาชน
- ❖ บ่งชี้ปัญหาและจุดอ่อนของรัฐในการแก้ข้อกังวลด้านสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปตามสนธิสัญญา
- ❖ ประเมินความจำเป็นและเป้าหมายในอนาคต เพื่อประสิทธิผลในการนำไปปฏิบัติใช้ตามสนธิสัญญาเฉพาะ และสิทธิมนุษยชนทั่วไป
- ❖ วางแผนการพัฒนานโยบายที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านั้น

สิทธิและพันธกรณี (Rights and Obligations)

ในบทนี้จะอธิบายถึงขอบเขตและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่บัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และลักษณะของพันธกรณีของรัฐที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังระบุถึงแหล่งที่มาของสิทธิเหล่านั้นที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายระดับประเทศ กฎหมายระดับภูมิภาค และกฎหมายระหว่างประเทศ

นอกจากการอธิบายถึงขอบเขตและเนื้อหาของสิทธิและพันธกรณีแล้ว ในบทนี้ก็จะยกตัวอย่างประเด็นข้อกังวลของสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการเคารพการใช้สิทธิเหล่านั้น ในกรณีของประเทศไทย ตัวอย่างเหล่านี้มาจากกระบวนการเฝ้าระวังที่องค์กรสิทธิมนุษยชนทั้งระดับประเทศและระหว่างประเทศได้ดำเนินการ

ผู้อ่านควรคำนึงว่า ตัวอย่างที่ได้ยกมาในแต่ละสิทธินั้นไม่ใช่ทั้งหมดของปัญหาที่มี แต่เป็นการแสดงภาพของประเด็นข้อกังวลเรื่องสิทธิมนุษยชนบางเรื่อง เพื่อช่วยให้เข้าใจมาตรฐานสิทธิและลักษณะพันธกรณีของรัฐ อีกทั้งยังชี้ให้เห็นเด่นชัดขึ้นว่า กลไกสิทธิมนุษยชนมีความเป็นพลวัตซึ่งกันและกันดังที่ได้อธิบายไปแล้วในบทก่อนหน้านี้อีกด้วย

พันธกรณีของรัฐในการทำให้แน่ใจว่ามีการปกป้องและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

ก่อนที่จะอธิบายถึงขอบเขตของแต่ละสิทธินั้น จะอธิบายถึงพันธกรณีของรัฐในการที่จะปกป้องและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเสียก่อน เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงบทบาทของภาครัฐ รวมถึงแหล่งที่มาตามกฎหมายของพันธกรณีเหล่านั้น

รัฐมีพันธกรณี คือ การเคารพ ค้ำครอง และส่งเสริมให้ทุกคนได้รับสิทธิ

- ❖ พันธกรณีในการเคารพ (respect) รัฐจะต้องหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิต่าง ๆ
- ❖ พันธกรณีในการค้ำครอง (protect) รัฐภาคีสมาชิกต้องปกป้องมิให้เกิดการละเมิดสิทธิโดยบุคคลที่สาม ซึ่งหมายความว่ารัฐต้องใช้ความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อป้องกัน ลงโทษ สอบสวนหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดสิทธิโดยบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ
- ❖ พันธกรณีในการส่งเสริมให้ทุกคนได้รับสิทธิ (fulfill) รัฐต้องใช้มาตรการทางกฎหมาย การปกครอง การงบประมาณ ทางตุลาการ ทางการศึกษา หรือมาตรการอื่นๆ เพื่อประกันว่าทุก ๆ คนในประเทศได้รับสิทธิพื้นฐาน

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองข้อที่ ๒ ระบุขอบเขตของพันธกรณีแห่งรัฐสมาชิกที่ลงนามในกติกาดังกล่าว และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC) ได้ออกความเห็นทั่วไปข้อที่ ๓๑ อธิบายลักษณะของพันธกรณีทางกฎหมาย มีเนื้อหาดังต่อไปนี้

ลักษณะของพันธกรณีของรัฐ

ประกันสิทธิตามหลักการ
ไม่เลือกปฏิบัติ
(non-discrimination)

- ❖ รัฐจะมีหน้าที่ในการเคารพและรับรองสิทธิของปัจเจกบุคคลทุก ๆ คนในดินแดนและเขตอำนาจของรัฐนั้น โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งหมายความว่ารัฐต้องเคารพและรับรองสิทธิของทุก ๆ คนในความควบคุมของตน ดังนั้น การใช้สิทธิต่าง ๆ จึงมิได้จำกัดเฉพาะพลเมืองแห่งรัฐนั้นเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงปัจเจกบุคคลอื่นๆ อีกด้วย โดยไม่คำนึงถึงสัญชาติ หรือการไร้สัญชาติใด ๆ เช่น ผู้ขอลี้ภัย ผู้อพยพ แรงงานข้ามชาติและบุคคลอื่นๆ ซึ่งอยู่ในดินแดนของรัฐนั้น ๆ หรืออยู่ในเขตอำนาจของรัฐสมาชิก เป็นต้น

ใช้กฎหมาย นโยบายและนำ
ไปประยุกต์ใช้ในกลไกต่าง ๆ

- ❖ รัฐควรบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย ทางตุลาการ การปกครอง การให้การศึกษา และมาตรการที่เหมาะสมอื่นๆ เพื่อสร้างเสริมพันธกรณีทางกฎหมายของตนเอง

พยายามปฏิบัติและเคารพ
การดำเนินการของภาคส่วนอื่น
ที่ไม่ใช่ภาครัฐ

- ❖ ในกรณีที่การกระทำของรัฐสมาชิกหรือองค์กรใด ๆ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อการใช้สิทธิ รัฐต้องมีหน้าที่ใช้มาตรการที่เหมาะสมหรือพยายามอย่างเต็มที่เพื่อหลีกเลี่ยง ลงโทษ สอบสวน หรือแก้ไขความเสียหายเหล่านั้น การไม่ทำการแก้ไขหรือไม่พยายามแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวจะถือเป็นการละเมิดสิทธิโดยรัฐนั่นเอง

ทำให้แน่ใจว่าการเยียวยาที่มี
ประสิทธิภาพสามารถเข้าถึงได้...

... ทำให้แน่ใจว่ามีระบบการเยียวยา
หากเกิดการละเมิดขึ้น จาก
เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในหน้าที่

...จัดตั้งกลไกตุลาการที่เหมาะสมใน
การจัดการกับคำร้องว่าถูกละเมิด
สิทธิ

❖ รัฐต้องรับรองว่าปัจเจกบุคคลทุก ๆ คนได้รับการแก้ไข
เยียวยาที่ถูกต้อง และเข้าถึงได้เพื่อปกป้องและคุ้มครอง
สิทธิของตน ซึ่งหมายความว่า

- ๑ สิทธิในการเยียวยาแก้ไขดังกล่าวดังกล่าวต้องมีขึ้นอยู่แล้ว และ
สามารถใช้สิทธินี้ได้แม้ในกรณีของการละเมิดที่เกิดขึ้น
จากผู้ใช้อำนาจของรัฐเอง ในกรณีที่ผู้ใช้อำนาจของรัฐ
หรือตัวแทนของรัฐเป็นผู้ละเมิดสิทธิว่าด้วยการทรมาน
การปฏิบัติหรือการลงโทษอย่างโหดร้ายหรือไร้มนุษย-
ธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี การวิสามัญฆาตกรรม การ
ประหารชีวิตโดยพลการ และการบังคับให้หายตัวไป
รัฐจะต้องไม่ละเว้นโทษผู้ก่อเหตุเหล่านั้นด้วยการนิรโทษกรรม
การให้ความคุ้มครองทางกฎหมายไว้ล่วงหน้าหรือการ
ชดเชยค่าเสียหาย ความเป็นเจ้าหน้าที่ของบุคคลที่ถูก
กล่าวหาว่าละเมิดสิทธิดังกล่าวไม่สามารถนำมาอ้างว่า
“ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา” เพื่อคุ้มครอง
ตนเองจากความรับผิดชอบตามกฎหมายได้ รัฐจะมี
หน้าที่ใช้มาตรการเพื่อป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิ
เช่นนั้นซ้ำอีก เพราะการยกเว้นไม่ลงโทษการละเมิด
อาจส่งผลให้มีการละเมิดเกิดขึ้นซ้ำอีกได้
- ๒ รัฐต้องจัดการให้มีวกลไกการปกครองและการตุลาการ
เป็นไปตามกฎหมายระดับประเทศเพื่อจัดการกับคำร้อง
ว่าถูกละเมิดสิทธิ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของ
สหประชาชาติเคยชี้แจงไว้ว่า มีหลายวิธีที่ผู้พิพากษา
สามารถรับรองสิทธิที่บัญญัติไว้ในสนธิสัญญาระหว่าง
ประเทศด้านสิทธิมนุษยชน เช่น การบังคับใช้กติกา
ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
โดยตรง การบังคับใช้บทบัญญัติทางรัฐธรรมนูญ
หรือบทบัญญัติของกฎหมายอื่นๆ ที่สอดคล้อง หรือ
การใช้กติการะหว่างประเทศดังกล่าวเป็นมาตรฐานเพื่อ
การตีความไปสู่การบังคับใช้กฎหมายระดับประเทศ
ต่อไป เป็นต้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยังชี้แจงต่อไปว่า
มาตรการทางการปกครองที่เหมาะสมรวมไปถึงการตั้ง
องค์กรอิสระที่มีความเป็นกลางมาช่วยสอบสวนข้อกล่าว
หาว่าด้วยการละเมิดสิทธิต่างๆ ด้วยความรวดเร็ว ละเอียดย
ถี่ถ้วนและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

...ทำให้แน่ใจว่ามีกลไกการชดเชย
จากการถูกเมิดนั้น

- ❖ รัฐต้องรับประกันว่าจะมีการชดใช้เยียวยาแก่ปัจเจกบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธินั้น ซึ่งวิธีการแก้ไขรวมไปถึงชดใช้ค่าเสียหาย การกล่าวขอโทษต่อหน้าสาธารณชน การสร้างอนุสรณ์สถานสาธารณะ การรับประกันว่าจะไม่มีการกระทำผิดซ้ำอีก การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและแบบปฏิบัติ รวมทั้งการนำผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

กฎหมายระหว่างประเทศ

ICCPR: ข้อ ๒ ข้อ ๔

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔ คู่ครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน

มาตรา ๖ กฎหมาย กฎ และระเบียบปฏิบัติที่ขัดกับรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดถือว่าบังคับใช้ไม่ได้

มาตรา ๒๖ การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๒๗ องค์กรรัฐทุกภาคส่วนที่มีข้อผูกพันโดยหลักสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวเสมอขณะที่ทำการตรากฎหมาย บังคับใช้กฎหมายและตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา ๒๘ บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

มาตรา ๒๘ รัฐมีพันธกรณีในการเสริมสร้าง สนับสนุนและให้การช่วยเหลือประชาชนทุกๆ คนให้ได้ใช้สิทธิเสรีภาพของตน

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๖ การใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต้องสมดุล กับการปฏิบัติหน้าที่ที่สอดคล้องกัน เนื่องจากบุคคลทุกคนมี ความรับผิดชอบต่อบุคคลอื่นๆ ทั้งหมด ชุมชนและ สังคมที่ตนอาศัยอยู่ ในท้ายที่สุด ความรับผิดชอบหลักในการ ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวง อยู่ที่รัฐสมาชิกอาเซียนทุกรัฐ

ข้อ ๗ สิทธิมนุษยชนทั้งหมด มีความเป็นสากล ไม่อาจแบ่งแยกได้ เชื่อมโยงและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ ขั้นพื้นฐานทั้งหมดในปฏิญญานี้ต้องได้รับการปฏิบัติอย่าง เป็นธรรม เสมอภาค อยู่บนพื้นฐานเดียวกันและมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ในขณะเดียวกัน การบรรลุสิทธิมนุษยชนต้องได้รับการพิจารณาในบริบทของภูมิภาคและของประเทศโดยคำนึงถึง ความแตกต่างของภูมิหลังทางการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และศาสนา

ข้อ ๘ สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนจะ ต้องใช้โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลอื่น สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานจะอยู่ภายใต้ ข้อจำกัดเพียงเท่าที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย เฉพาะเพื่อวัตถุประสงค์ ของการได้มาซึ่งการยอมรับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ของผู้อื่นและเพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นตามเหตุผลในเรื่อง ความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ สาธารณสุข ความปลอดภัยของสาธารณะ ศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมทั้ง สวัสดิการทั่วไปของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย

ข้อ ๙ การบรรลุสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพตามที่บัญญัติใน ปฏิญญานี้ควรยึดมั่นในหลักการความไม่ลำเอียง ภาวะวิสัย การไม่เลือกฝ่าย การไม่เลือกปฏิบัติ การไม่เลือกปฏิบัติ และการหลีกเลี่ยง ทวิมาตรฐาน และการหลีกเลี่ยง การทำให้เป็น ประเด็นทางการเมือง อยู่เสมอ กระบวนการบรรลุสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพดังกล่าวต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ความครอบคลุมทุกภาคส่วน และความจำเป็นของหลัก ความพร้อมรับผิดชอบ

๑.

สิทธิในความเสมอภาคและไม่ถูกกีดกันแบ่งแยก หรือถูกเลือกปฏิบัติ (Right to Equality and Non – Discriminatory Treatment)

มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและสิทธิเท่าเทียมกัน มนุษย์ทุกคนสมควรได้รับโอกาสที่จะใช้สิทธิต่าง ๆ ของตนอย่างเท่าเทียมกันกับคนอื่น

การละเมิดสิทธิปรากฏขึ้นเมื่อมีการจำแนกแตกต่าง คือ การทำให้เกิดความแตกต่างหรือการกำหนดเงื่อนไขเพื่อกีดกัน จำกัด หรือลำเอียงใด ๆ ต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ได้แก่ เพศสภาพ เชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ภาษา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความเชื่ออื่น ๆ สัญชาติ หรือสถานะทางสังคม ชนชาติกำเนิดหรือฐานะทางเศรษฐกิจโดยมีความมุ่งหมายที่จะ หรือมีผลเป็นการปฏิเสธ หรือลดคุณค่าของการได้รับการยอมรับ การได้รับประโยชน์จากหรือการใช้สิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียมกันและการปฏิบัติที่แตกต่างที่มีเหตุผลสมควร

การจำแนกแตกต่าง การกีดกัน การจำกัด หรือการให้สิทธิพิเศษแก่บุคคล (Distinction, exclusion, restriction against or preference for a person)

การจำแนกแตกต่าง การกีดกัน การจำกัด หรือการให้สิทธิพิเศษแก่บุคคล ใช้เพื่ออธิบายความแตกต่างกันในการปฏิบัติต่อคนสองกลุ่ม ดังตัวอย่างเพื่อความกระจ่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๑ นายดี เป็นผู้ติดเชื้อ HIV ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศนี้มีระบบประกันสุขภาพให้กับทุกคน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสังคมมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้ติดเชื้อ HIV ส่งผลให้โรงพยาบาลไม่รับนายดีเข้ารักษา ในกรณีนี้เป็นการกำหนดหรือตีตราว่าเขามีความแตกต่าง (distinction) ทำให้นายดีถูกมองว่ามีความแตกต่างจากบุคคลอื่น และนายดีก็ไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้

ตัวอย่างที่ ๒ บริษัทสายการบินแห่งหนึ่ง จำกัดอายุผู้หญิงที่สมัครเข้าเป็นผู้บริการบนเครื่องบิน หรือแอร์โฮสเตส ไว้ที่อายุ ๔๕ ปี ขณะที่ผู้ชายจำกัดอายุไว้ที่ ๖๐ ปี ในกรณีนี้เป็นการสร้างความแตกต่าง(distinction) ด้วยเหตุแห่งเพศ

ตัวอย่างที่ ๓ รถไฟลอยฟ้าเป็นระบบขนส่งสาธารณะในประเทศเอ รถไฟลอยฟ้านี้ไม่มีลิฟต์หรือทางลาด ส่งผลให้ผู้พิการที่ใช้รถเข็นสำหรับผู้พิการ (wheelchairs) ไม่สามารถเข้าถึงบริการรถไฟลอยฟ้าได้ ทำให้ผู้พิการถูกกีดกัน (excluded) ออกจากการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบการขนส่งสาธารณะอย่างรถไฟลอยฟ้า

ตัวอย่างที่ ๔ กฎหมายภายในประเทศหนึ่ง คู่สมรสสามารถยื่นขอสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยได้ แต่คู่สมรสเพศเดียวกันไม่สามารถขอสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยได้เนื่องจากความสัมพันธ์แบบเพศเดียวกันนั้นไม่มีการรับรองทางกฎหมาย ส่งผลให้คู่สมรสเพศเดียวกันถูกจำกัด (restricted) จากการใช้สิทธิในการขอสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย

ตัวอย่างที่ ๕ องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง มีกลุ่มเป้าหมายทำงานเฉพาะคือกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มศาสนา องค์กรแห่งนี้ประกาศรับสมัครผู้ร่วมงานแต่เปิดโอกาสให้เฉพาะบุคคลที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และนับถือศาสนาเดียวกับองค์กรเท่านั้น ส่งผลให้มีการให้ สิทธิพิเศษกับกลุ่มเฉพาะนั่นเอง

“

เป้าหมายหรือประสิทธิผลของการเลือกปฏิบัติ
คือการทำให้ไร้ค่าหรือทำให้รู้สึกบกพร่องในการยอมรับ
การใช้สิทธิหรือการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชน

”

การเลือกปฏิบัติโดยพฤตินัยและนิตินัย (De-facto and De-jure discrimination)

การเลือกปฏิบัติโดยพฤตินัยสามารถเกิดขึ้นเมื่อ “เกี่ยวข้องกับกฎหมาย” หรือโดยนิตินัยคือในทางปฏิบัติ ในตัวอย่างที่ ๑ นั้นแสดงให้เห็นว่า กฎหมายในประเทศบัญญัติว่ามีระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุผลทางทัศนคติของสังคมต่อผู้ติดเชื้อ HIV ทำให้โรงพยาบาลไม่ให้บริการรักษาพยาบาลอย่างดี ปฏิเสธสิทธิในการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขที่เหมาะสม สิ่งนี้เป็นการเลือกปฏิบัติโดยนิตินัย หรือการเลือกปฏิบัติในดำเนินงาน

การเลือกปฏิบัติทางตรงและทางอ้อม (Direct and indirect discrimination)

ในกรณีที่เจตนารมณ์ของ กฎหมาย/กฎ/ระเบียบ/มาตรฐาน เป็นการปฏิบัติต่อสมาชิกของกลุ่มแตกต่างกันด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สัญชาติหรือถิ่นกำเนิด ทรัพย์สินหรือสถานะ ถือเป็นการเลือกปฏิบัติทางตรง (direct discrimination)

อาจมีบางกรณีที่ กฎหมาย/กฎ/ระเบียบ/มาตรฐาน ที่แสดงถึงการปฏิบัติที่เสมอภาคกัน แต่กระทบต่อมาตรฐานที่ส่งผลต่อเหตุแห่งการเสียเปรียบกับคนบางกลุ่มและไม่มีเหตุผลในการอธิบายเพื่อปกป้องความเสียหายต่อกลุ่มนั้น นั่นหมายถึง การเลือกปฏิบัติทางอ้อม (indirect discrimination)

การไม่มีเหตุผลในการปฏิบัติที่แตกต่าง (No justification for difference in treatment)

สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย และเสมอภาคในการปกป้องตามกฎหมายโดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เป็นการทำให้เกิดการปฏิบัติที่แตกต่างหรือเลือกปฏิบัติ หากมีเกณฑ์ที่แตกต่างคือ “สมเหตุสมผล” และ “ยุติธรรม” และมีเป้าหมายเพื่อความแตกต่างที่ชอบธรรมและเป็นไปตามกฎหมายสิทธิมนุษยชน การปฏิบัติที่ต่างต่างนั้นจะไม่ใช่เป็นการเลือกปฏิบัติ^{๒๖} ดังนั้น ความแตกต่างในการปฏิบัติสามารถอธิบายได้ ดังนี้

- ❖ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการปฏิบัติที่แตกต่างที่เป็นธรรม และ
- ❖ มีเหตุผลที่เชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์และการปฏิบัติที่แตกต่าง
- ❖ อีกทั้ง การปฏิบัติที่ต่างต่างนั้นมีสัดส่วนและไม่กระทบกับกลุ่มอื่น อีกแห่งหนึ่งคือ การปฏิบัติที่ต่างต่างนั้น หมายถึง การยอมรับที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย ซึ่งจะไม่ทำให้สิทธินั้นด้อยลงเท่าที่จะเป็นไปได้ ความหมายนี้ไม่กว้างหรือคลุมเครือจนเกินไป คำถาม “มีทางเลือกอื่นในการบรรลุเป้าหมาย” หากมีข้อกำหนดจะต้องคำนึงถึงการเลือกปฏิบัติด้วย

กรณีของ F.H. Zwaan-de Vries v. ประเทศเนเธอร์แลนด์

กรณีนี้เป็นจุดบ่งชี้ของคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติที่ตัดสินโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC)

ข้อเท็จจริงของคดีนี้ คือ นาง F.H. Zwaan-de Vries เป็นประชาชนของประเทศเนเธอร์แลนด์ ถูกปฏิเสธการได้รับผลประโยชน์จากพระราชบัญญัติผลประโยชน์หลังจากการทำงาน ตามมาตรา ๑๓ กล่าวว่า ผลประโยชน์หลังการทำงานระบุว่า ผู้หญิงที่เป็นหลักในการหาเลี้ยงครอบครัวหรือแยกขาดจากสามีไม่สามารถเรียกร้องสิทธินี้ได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงที่แต่งงานนั้นจะเป็นหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว หรือไม่ได้หารายได้ทั้งหมดของครอบครัว และสัดส่วนของรายได้จากภรรยา ในมาตรา ๑๓ ให้กับผู้หญิงที่แต่งงานและไม่แต่งงานกับผู้ชาย

นาง Vries เรียกร้องว่า เธอถูกปฏิเสธจากการได้รับผลประโยชน์หลักจากการทำงาน ด้วยเหตุผลทางเพศและสถานะแต่งงาน และนั่นเป็นสิ่งที่แสดงถึงการเลือกปฏิบัติและละเมิดสิทธิในความเสมอภาค

รัฐบาลได้อธิบายเหตุผลของเงื่อนไขของ “ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วและไม่ได้เป็นหลักในการหารายได้ให้กับครอบครัว” ว่าสมมติที่ร่างกฎหมายฉบับนี้ งบประมาณสาธารณะไม่เพียงพอและมีความ

^{๒๖} Human Rights Committee, General Comment 18, Non-Discrimination

จำเป็นที่ต้องจำกัดการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน และเลือกใช้งบประมาณดังกล่าว ซึ่งนั่นเป็นเหตุผลให้ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากกองทุนนี้ได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงให้เหตุผลว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นไม่เป็นการเลือกปฏิบัติด้วย “เหตุผลเงื่อนไขทางสังคมและเศรษฐกิจ”

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำมติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC) ตัดสินว่า

- ❖ สิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมายปราศจากการเลือกปฏิบัติที่บัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๒๖ กล่าวว่าห้ามมีการเลือกปฏิบัติในกฎหมายและการปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่ากฎหมายจะระบุว่าเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในสังคม หรือสิทธิที่ตามมติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เรื่องที่ต้องพิจารณา คือ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางสังคมนั้นละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือไม่ และกระทบต่อการปกป้องการเลือกปฏิบัติหรือไม่
- ❖ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ กำหนดสิทธิความเสมอภาคและหน้าที่ของคู่สมรสโดยพิจารณาจากรายได้ร่วมกัน
- ❖ พระราชบัญญัติการเลิกจ้างงาน มาตรา ๑๓ กล่าวว่า ผู้หญิงแต่งงานที่จะได้รับผลประโยชน์จากการเลิกจ้างนั้น ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าหญิงผู้นั้นเป็น “บุคคลหลักในการหารายได้ให้กับครอบครัว” เงื่อนไขนี้ไม่บังคับใช้กับชาย
- ❖ การปฏิบัติที่แตกต่างนี้เกิดขึ้นจากเหตุผลทางเพศ การปฏิบัติที่แตกต่างตามสถานะการแต่งงานของผู้หญิงทำให้เกิดการเสียเปรียบเมื่อเทียบกับชายที่แต่งงาน
- ❖ เพราะการปฏิบัติที่แตกต่าง กรณีผู้หญิงที่แต่งงานถูกปฏิเสธจากประกันสังคมเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชายที่แต่งงาน
- ❖ เหตุผลที่รัฐบาลได้ให้ไว้ว่า การใช้กองทุนสาธารณะนั้นมีข้อจำกัด เพื่อการปฏิบัติที่แตกต่างนั้น ถือว่าฟังไม่ขึ้น
- ❖ ดังนั้น จึงถือเป็นการการละเมิดสิทธิในความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ

พันธกรณีของรัฐ ประกอบด้วย

- ❖ ทบทวนกฎหมาย นโยบาย และโครงการ ที่มีความจำเป็นในการสร้างกรอบทางกฎหมายหรือปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้แน่ใจว่ากฎหมาย นโยบายและโครงการเหล่านั้นไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ หรือนำไปสู่การเลือกปฏิบัติต่อการใช้สิทธิของประชาชน

- ❖ ระบุการดำเนินงานทางกฎหมาย นโยบาย และโครงการที่เป็นการเลือกปฏิบัติ
- ❖ ยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม พิจารณาและกำหนดเป้าหมายเพื่อให้มั่นใจว่า การเลือกปฏิบัติในทางปฏิบัติและการใช้สิทธินั้นถูกขจัดไป ซึ่งรวมถึงการรับและการนำไปปรับใช้ของมาตรฐานพิเศษชั่วคราว หรือคำยืนยันที่ส่งเสริมความเสมอภาค นอกจากนี้ยังรวมถึงการปรับปรุงทัศนคติทางสังคม วัฒนธรรม และประเพณี ที่มีผลในการเลือกปฏิบัติในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม
- ❖ มั่นใจว่ามาตรฐานที่ใช้ในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินไม่มีการเลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติสีผิว เพศ ภาษา ศาสนา และชาติกำเนิด

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๑, ข้อ ๒, ข้อ ๓/

ICCPR: ข้อ ๒ (๑), ข้อ ๓, ข้อ ๔, ข้อ ๑๔ (๑), ข้อ ๒๔, ข้อ ๒๖

ICESCR: ข้อ ๒ (๒), ข้อ ๓

CEDAW: ข้อ ๑, ข้อ ๒

ICERD: ข้อ ๑

CRC: ข้อ ๒

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๒๘ และ ๓๒

CESCR: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๑๖ และ ๒๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕ ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เสมอกัน

มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรา ๔๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษา

มาตรา ๕๑ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑ บุคคลทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี และสิทธิ มีเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันด้วย จิตวิญญานแห่งความเป็นมนุษย์

ข้อ ๒ บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนชาติใด ๆ อาทิ เชื้อชาติ เพศสภาพ อายุ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม สถานะทางเศรษฐกิจ การเกิด ความพิการ หรือสถานะอื่น

ข้อ ๓ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย บุคคลทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมาย เท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

ข้อ ๔ สิทธิของสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ แรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน กลุ่มเปราะบางและกลุ่มคนชายขอบเป็นสิทธิที่ไม่อาจเพิกถอน และเป็นส่วนเดียวกันของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้

ข้อ ๕ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ และมีผลบังคับตามที่กำหนดโดยศาลหรือองค์กรอื่นที่มีอำนาจ จากการกระทำอันละเมิดต่อสิทธิที่บุคคลนั้นได้รับตามรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย

ข้อ ๖ การใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต้องสมดุล กับการปฏิบัติหน้าที่ที่สอดคล้องกัน เนื่องจากบุคคลทุกคนมีความรับผิดชอบต่อบุคคลอื่น ๆ ทั้งหมด ชุมชนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ในท้ายที่สุดความรับผิดชอบหลักในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงอยู่ที่รัฐสมาชิกอาเซียนทุกรัฐ

ข้อ ๒๙ (๒) รัฐสมาชิกอาเซียนจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีใน การเอาชนะการติตรา การนิ่งเงียบ การปฏิเสธ และการเลือกปฏิบัติในการป้องกัน การรักษา การดูแล และการสนับสนุน บุคคลที่ทุกข์ทรมานจากโรคติดต่อต่างๆ ซึ่งรวมถึงเอชไอวี/เอดส์

๒.

สิทธิในชีวิต (Right to life)

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิโดยกำเนิดที่จะดำรงชีวิตอยู่

รัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่มีอำนาจที่จะเอาชีวิตบุคคลใดตามอำเภอใจหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย รัฐไม่สามารถลดทอนพันธะหน้าที่ของตนที่เกิดขึ้นจากสิทธิดังกล่าวของบุคคล แม้ในยามภาวะฉุกเฉินที่คุกคามความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ

พันธกรณีของรัฐ

- ❖ รัฐจำเป็นต้องดำเนินการใช้มาตรการต่าง ๆ ที่เอื้อให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์
- ❖ รัฐจะต้องดำเนินการให้แน่ใจว่าประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนสามารถเข้าถึงสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีพ
- ❖ รัฐจะต้องใช้อำนาจควบคุมบุคคลหรือนิติบุคคลเพื่อป้องกันและลงโทษในกรณีที่มีการประกอบอาชญากรรมที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ชีวิต

ในขณะที่ร่างกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ได้ถกเถียงถึงประเด็นโทษประหารชีวิต สุดท้ายใน ICCPR ก็ยังไม่ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต ซึ่งในประเทศต่าง ๆ ก็ยังคงมีการลงโทษประหารชีวิตอยู่ การลงโทษนั้นต้องเป็น “อาชญากรรมร้ายแรงที่สุด” และดำเนินไปตามกฎหมาย และตามหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม นอกจากนี้โทษประหารชีวิตต้องไม่ลงโทษกับหญิงตั้งครรภ์ และผู้กระทำความผิดต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์

ในปี ค.ศ. ๑๙๘๙ พิธีสารเลือกรับกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองว่าต้องยกเลิกโทษประหารชีวิตซึ่งยอมรับโดยสหประชาชาติ

ประเทศไทยยังไม่ได้ปฏิบัติตามพิธีสารเลือกรับ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ได้ยกเลิกโทษประหารกับผู้กระทำความผิดอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี แต่ยังไม่ยกเลิกการลงโทษกับหญิงตั้งครรภ์และผู้ป่วยทางจิต ตามกฎหมาย โทษประหารชีวิตจะลงโทษกับผู้ที่ก่ออาชญากรรม นอกจากนี้ ยังมีระบบการขอภัยโทษเหลือเป็นการจำคุกตลอดชีวิต

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๓

ICCPR: ข้อ ๖

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไป (General Comment) ข้อ ๖

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๒ (๑) บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑ บุคคลทุกคนมีสิทธิในชีวิตที่มีมาแต่กำเนิด อันเป็นสิทธิที่จะต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลใดจะถูกพรากชีวิต มิได้ เว้นแต่เป็นไปตามกฎหมาย

๓.

สิทธิในการปลอดจากการประหารนอกกฎหมาย การคุมขังโดยมิชอบหรือโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม (Freedom from extra-judicial, summary or arbitrary execution)

ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตและมีความปลอดภัยในร่างกาย

การละเมิดสิทธิ ปรากฏขึ้นเมื่อมีการทำให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเสียชีวิต

- ❖ ภายนอกขอบเขตกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย
- ❖ ซึ่งเป็นผลจากการกระทำ หรือคำสั่ง
- ❖ ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลอื่นใดที่กระทำการโดยการรู้เห็นเป็นใจในการเปิดโอกาส หรือได้รับความยินยอมจากรัฐ

ลักษณะพันธกรณีของรัฐ

รัฐต้องปฏิบัติการต่อต้านบุคคล-
แม้ว่าอยู่ในขณะกำลังปฏิบัติหน้าที่

เพื่อให้แน่ใจว่ามีการปกป้องสิทธิข้อนี้ รัฐจะต้องทำให้แน่ใจว่า บุคคลที่ทำการละเมิดสิทธิดังกล่าวได้ถูกพิจารณาไต่สวน โดยกระบวนการยุติธรรม โดยรัฐจะต้องจัดอุปสรรคที่ขัดขวาง การกำหนดความรับผิดชอบทางกฎหมาย เช่น ตำแหน่งหน้าที่ ทางราชการของผู้ถูกกล่าวหา หรือข้อแก้ตัวโดยอ้างความจำเป็น ว่า “กระทำตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา”

การวิสามัญฆาตกรรมโดยฝ่ายที่
ไม่ใช่รัฐ/เอกชน...

ผู้รายงานพิเศษเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรมได้ระบุพันธะ
หน้าที่ของรัฐในกรณีที่ผู้กระทำการวิสามัญฆาตกรรมเป็น
ตัวแสดงที่ไม่ใช่^{๒๗} ไว้ดังนี้

...หน้าที่โดยตรงเมื่อฝ่ายที่ไม่ใช่รัฐ/
เอกชนกระทำการใด ๆ ตาม
แนวทาง ...

❖ รัฐมีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการกระทำของตัวแสดง
ที่ไม่ใช่รัฐแต่เป็นผู้ดำเนินการต่าง ๆ ตามคำสั่งของรัฐหรือ
การเห็นพ้องของรัฐ ตัวอย่างเช่น กลุ่มพลเรือนติดอาวุธ
กลุ่มกำลังรบกึ่งทหาร กลุ่มล่าสังหารที่ควบคุมโดยรัฐ

หน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเมื่อผู้
ไม่ใช่ฝ่ายรัฐ/เอกชน กระทำการ
เช่น การบังคับใช้กฎหมาย

❖ รัฐมีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการกระทำของหน่วย
งานเอกชนที่ให้บริการตามการว่าจ้าง (ด้านการทหาร
หรือความปลอดภัย) รวมถึงองค์กรและที่ปรึกษา
ทั้งหลายที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมหลักของรัฐ เช่น การ
บริหารจัดการเรือนจำ การบังคับใช้กฎหมาย หรือการ
ไต่สวน

...พยายามทำหน้าที่เมื่อมีรูปแบบ
ของการฆ่าโดยฝ่ายผู้ที่ไม่ใช่รัฐ/
เอกชน

❖ ในกรณีส่วนใหญ่ การฆาตกรรมที่เป็นการกระทำของ
บุคคลทั่วไป ถือเป็นความผิดที่อยู่ภายใต้กฎหมายอาญา
ของประเทศ อย่างไรก็ดี หากการฆาตกรรมนั้นเกิดขึ้น
ซ้ำ ๆ อย่างมีรูปแบบ โดยที่รัฐไม่ใช้ความระมัดระวังตาม
สมควรในการหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อขัดขวางป้องกัน
สอบสวน ดำเนินคดี และลงโทษผู้ก่อการ ก็ถือว่าการที่
รัฐละเลย หรือความไม่เพียงพอของผลการตอบสนอง
ในการละเมิดสิทธิที่จะมีชีวิต ตัวอย่างของการฆาตกรรม
ดังกล่าวสามารถฆ่าโดยกลุ่มศาลเตี้ยหรือการฆาตกรรม
โดยแก๊งอาชญากร

^{๒๗} E/CN.4/2005/7, para 65-76

กลุ่มติดอาวุธที่ไม่ใช่รัฐที่มีส่วนร่วมในการขัดแย้งกันด้วยอาวุธ คือ ผู้ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อการฆาตกรรมใดๆ ที่พวกเขากระทำโดยละเมิดต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ รัฐยังมีพันธะหน้าที่ที่จะต้องไม่ส่งผู้ร้ายข้ามแดน เนรเทศ ขับไล่ หรือกำจัดบุคคลผู้ใดออกจากดินแดน หากมีหลักฐานยืนยันอย่างน่าเชื่อถือว่าบุคคลผู้นั้น อาจตกเป็นเหยื่อของการวิสามัญฆาตกรรมในประเทศที่รัฐจะส่งตัวบุคคลผู้นั้นไปหรือประเทศที่บุคคลผู้นั้นจะถูกส่งตัวต่อไป

การปราศชีวิตผู้อื่นโดยอำนาจอ้างเกิดขึ้น หากมีการตัดสินใจประหารชีวิตโดยการดำเนินคดีอย่างรวบรัด (เช่น ที่เกี่ยวข้องกับหลักการสิทธิในกระบวนการยุติธรรม และหลักการกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง) และมีการจำกัด ละเว้น หรือบิดเบือนการรับรองที่ชอบธรรมตามกฎหมายสิทธิในชีวิตของบุคคลเป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกถูกรื้อถอนหรือทำให้น้อยลงได้ และจะต้องได้รับการปกป้องเสมอแม้ในภาวะฉุกเฉินของประเทศ ดังนั้น คดีใดๆ ที่นำไปสู่การตัดสินประหารชีวิตระหว่างช่วงเวลาที่เป็นภาวะฉุกเฉินจะต้องดำเนินการตามกฎหมายกำหนด

กรณีการประหารนอกกฎหมายในประเทศไทย (Extra-judicial killings in Thailand)

เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธร อำเภอมะนังกาฬสินธุ์ ได้จับกุมนายเกียรติศักดิ์ ถิษฐ์บุญครอง ช้อหลักทรัพย์ คือ ชื่นส่วนจักรยานยนต์

สัปดาห์ต่อมาในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้มีผู้พบศพที่ฟกช้ำของนายเกียรติศักดิ์ ถิษฐ์บุญครอง ถูกแขวนคอในกระท่อมห่างจากบ้านเขาประมาณ ๓๐ กิโลเมตร ศพถูกลากจากพื้นใส่ถุงพลาสติก และมีรอยแผลลึกที่คอ มีบาดแผลอยู่ทั่วร่างกาย รวมถึงบริเวณอวัยวะถูกบีบจนแตกอย่างรุนแรง จากรายงานการชันสูตรพลิกศพ พบว่า นายเกียรติศักดิ์ อายุ ๑๗ ปี ถูกฆ่าด้วยวิธีการบีบคอ เสียชีวิตก่อนที่จะถูกแขวนคอเป็นเวลา ๘ ชั่วโมง

ญาติและครอบครัวและพยานได้เรียกร้องให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) เพื่อสอบสวนและแจ้งข้อหาแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่กระทำการและปกปิดหลักฐาน จำนวน ๖ นาย

บทสรุปของการดำเนินคดีนี้กว่า ๗ ปี ศาลอาญากรุงเทพได้พิพากษาว่า ตำรวจ ๕ นาย มีความผิดฐานลักพาตัวและทำให้ถึงกับชีวิต ส่วนตำรวจอีก ๑ นาย มีความผิดฐานใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อปกป้องลูกน้องจากการกระทำผิดทางอาญา และพิพากษาลงโทษจำคุก ๗ ปี

คดีนี้ถือเป็นการตัดสินคดีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความผิดจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของตำรวจขณะปฏิบัติหน้าที่และให้เจ้าหน้าที่ตำรวจแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น

คดีนายเกียรติศักดิ์ เป็นการฟ้องร้องคดีอาญาคดีแรกจากคดีวิสามัญฆาตกรรม ๒๐ คดี ที่เป็นการกระทำของตำรวจที่เกิดขึ้นในจังหวัดกาฬสินธุ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ ที่ยังไม่มีใครแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียชีวิตคนอื่นๆ

ที่มา : หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ฉบับวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๓

ICCPR: ข้อ ๖ และ ข้อ ๔

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไป(General Comment) ข้อ ๖ และ ๒๙

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๒ (๑) บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

มาตรา ๓๒ (๔) การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑๑ บุคคลทุกคนมีสิทธิในชีวิตที่มีมาแต่กำเนิด อันเป็นสิทธิ ที่จะต้องได้รับการ

คุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลใดจะถูกพรากชีวิต มิได้ เว้นแต่เป็นไปตามกฎหมาย

ข้อ ๑๒ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัย ส่วนบุคคล บุคคลใดจะถูก

จับกุม ค้น กักขัง ลักพาตัว หรือถูกพราก อิสรภาพในรูปแบบอื่นใดโดยอำเภอใจมิได้

๔.

เสรีภาพจากการถูกทรมานและการได้รับการปฏิบัติต่อหรือถูกลงโทษอย่างโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Freedom from Torture and Cruel, Inhuman, Degrading Treatment or Punishment)

ไม่สมควรมีบุคคลใดถูกทรมานหรือถูกปฏิบัติต่อหรือลงโทษอย่างโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี สิ่งนี้เป็นสิทธิเด็ดขาดที่ไม่อาจถูกกลืนตรอนได้ แม้ในยามภาวะฉุกเฉินที่คุกคามความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ

การทรมาน หมายถึง การกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิด

- ❖ ความเจ็บปวดอย่างรุนแรง หรือการได้รับความทุกข์ทรมาน
- ❖ ไม่ว่าจะกระทำต่อร่างกาย หรือจิตใจ
- ❖ ซึ่งจงใจบังคับบุคคลให้ทำในสิ่งที่เขาไม่ต้องการ
- ❖ โดย หรือโดยการขู่ข่ม หรือโดยความยินยอม หรือการนิ่งเฉยของเจ้าพนักงานของรัฐ หรือบุคคลอื่นใดที่ทำหน้าที่ในฐานะของเจ้าพนักงานของรัฐ
- ❖ โดยมีมุ่งหมายที่จะ
 - ⊗ ให้ได้มาซึ่งข้อมูล หรือคำสารภาพจากบุคคลนั้น หรือบุคคลที่สาม หรือ
 - ⊗ ลงโทษบุคคลนั้นสำหรับสิ่งที่เขาหรือบุคคลที่สามได้กระทำ หรือ
 - ⊗ ต้องสงสัยว่าได้กระทำ หรือขู่ข่ม หรือบังคับ บุคคลนั้น หรือบุคคลที่สาม หรือ
 - ⊗ ด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม บนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติใดๆ

การปฏิบัติหรือลงโทษอย่างโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (การปฏิบัติอย่างเลวร้าย)

หมายถึง

- ❖ การกระทำใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นทางกาย ทางวาจา หรือการเพิกเฉยละเลย ซึ่ง
- ❖ เป็นการทำให้ผู้อื่นเจ็บปวดโดยเจตนา
- ❖ โดยหรือด้วยการยินยอมหรือเห็นพ้องของหน่วยงานที่เป็นอำนาจรัฐ

การปฏิบัติอย่างเลวร้ายยังครอบคลุมถึง กรณีต่างๆ ที่ทำให้บุคคลเกิดความทุกข์หรือความเจ็บปวดที่ไม่รุนแรงเท่ากับการถูกทรมาน รูปแบบของการปฏิบัติอย่างเลวร้ายนั้นไม่จำเป็นต้องกระทำเพื่อวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง

พันธกรณีของรัฐ

ใช้อำนาจทางกฎหมาย
การปกครอง ตุลาการให้มี
ประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการซ้อม
ทรมาน...

...คำสั่งของผู้บังคับบัญชาไม่
สามารถใช้เป็นข้ออ้างในการซ้อม
ทรมานได้...

...ใช้มาตรการการลงโทษเมื่อเกิด
การทรมานหน่วยงานเอกชน

มาตรการที่ใช้ต้องปกป้องไม่ให้เกิด
การซ้อมทรมาน

... มีการอบรมการบังคับใช้
กฎหมายกับเจ้าพนักงานอย่าง
เหมาะสม

รัฐมีพันธะหน้าที่ในการจัดหามาตรการต่าง ๆ
เพื่อปกป้องบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิดดังกล่าว
มาตรการที่ว่านี้^{๒๘}

- ❖ ยอมรับว่าการปฏิบัติหรือลงโทษบุคคลอื่นอย่างโหดร้าย ไร้
มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี เป็นการล่วงละเมิดกฎหมาย
อาญา และระบุว่าผู้ทำผิดจะต้องได้รับโทษอย่างไรบ้าง
- ❖ ยอมรับว่าบุคคลมีสิทธิที่จะยื่นร้องทุกข์หากได้รับการ
ทรมานหรือการปฏิบัติที่เลวร้ายภายใต้กฎหมายของ
ประเทศ คำร้องทุกข์นั้นจะต้องได้รับการสืบสวนหาความ
จริงอย่างทันทั่วทั้งที่และยุติธรรมโดยหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจ
สั่งการ
- ❖ ควรทำให้แน่ใจว่าเจ้าพนักงานรัฐที่เกี่ยวข้องในคดีจะถูก
พักงานในตำแหน่งหน้าที่ระหว่างรอผลการสืบสวนหรือ
การดำเนินการทางกฎหมายหรือทางวินัย เว้นแต่จะ
ปรากฏชัดเจนแล้วว่าคำร้องทุกข์เรื่องการทรมาน หรือ
การปฏิบัติที่เลวร้ายนั้นไม่เป็นความจริง
- ❖ ควรทำให้แน่ใจว่ามีกระบวนการปกป้องพยานที่รู้เห็น
การทรมานและการปฏิบัติที่เลวร้าย
- ❖ ในกรณีที่ซ้อมทรมานและการทารุณโดยหน่วยงานเอกชน
รัฐต้องแสดงการปกป้อง ลงโทษ สืบสวนสอบสวน หรือ
ชดเชยความเสียหายอันเนื่องมาจากการทรมานและการ
ทารุณ

นอกเหนือจากการลงโทษบุคคลที่กระทำผิดในการละเมิดสิทธิ
ดังกล่าวแล้ว รัฐยังมีพันธะหน้าที่ในการดำเนินการใช้มาตรการ
ต่าง ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการล่วงละเมิดเช่นนั้นเกิดขึ้นหรือ
เกิดซ้ำอีก มาตรการที่ว่านี้รวมถึง

- ❖ จัดหาการฝึกอบรมที่เหมาะสมให้กับเจ้าพนักงานที่มี
หน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์
เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าพนักงานอื่นๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง
กับการควบคุมดูแลหรือปฏิบัติต่อบุคคลที่กำลังอยู่ภายใต้
การจับกุม คุมขัง หรือจำคุก

^{๒๘} Report of Special Rapporteur on Torture, Sir Nigel Rodley, E/CN.4/2003/68

... ทำให้แน่ใจว่าความโปร่งใสของกฎระเบียบ วิธีการและการปฏิบัติ นั้นเกี่ยวข้องกับการสอบสวนและการคุมขัง สามารถปกป้องสิทธิของผู้ถูกคุมขังได้

...ทำให้แน่ใจว่าผู้ถูกคุมขังจะได้พบทนายอย่างสม่ำเสมอ

...ทำให้แน่ใจว่าคำแถลงข้อเท็จจริงและการบังคับให้สารภาพผ่านกระบวนการข่มขู่ทรมาน ไม่สามารถยอมรับได้ภายใต้กระบวนการทางศาล

ตรวจสอบให้แน่ใจว่ามีการต่อต้านการข่มขู่ทรมานในสถานที่คุมขัง

- ❖ ทบทวนระเบียบข้อบังคับ วิธีการ และแนวปฏิบัติที่ใช้ในกระบวนการสอบสวนของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลและการปฏิบัติต่อบุคคลและที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใดก็คือ ควรทำให้แน่ใจว่า
 - ⊗ ไม่มีการถูกกักขังแบบไม่ให้ติดต่อกับโลกภายนอกโดยเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ
 - ⊗ ผู้ถูกกักขังถูกเก็บตัวไว้ในสถานที่ที่มีการยอมรับอย่างเป็นทางการว่าเป็นสถานที่สำหรับกักขัง
 - ⊗ รายชื่อและสถานที่ของการกักขัง รวมถึงรายชื่อของเจ้าพนักงานที่ดำเนินการกักขัง มีการลงทะเบียนบันทึกไว้และพร้อมที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงญาติและมิตรสหาย เรียกดูได้ทุกเมื่อ
 - ⊗ มีการบันทึกเวลาและสถานที่ของการสอบสวนทั้งหมด รวมทั้งรายชื่อของทุกคนที่ปรากฏตัวในขณะที่มีการสอบสวน เพื่อให้พร้อมที่จะนำไปใช้ในกระบวนการตุลาการหรือการพิจารณาดีทางการปกครอง
 - ⊗ ผู้ถูกกักขังสามารถพบแพทย์และทนายความได้อย่างทันท่วงทีและสม่ำเสมอ
 - ⊗ ระหว่างที่ถูกกักขัง ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกขังแยกกับผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิด เพื่อที่จะได้รักษาสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาว่ายังคงเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ากระทำผิดจริง
- ❖ ดำเนินการให้แน่ใจว่ากฎหมายของประเทศมีการห้ามมิให้ใช้คำให้การหรือคำสารภาพที่ได้มาจากการทรมานหรือการปฏิบัติที่เลวร้ายในกระบวนการทางตุลาการ

ผู้ที่ถูกควบคุมตัวโดยคำสั่งของฝ่ายบริหารควรได้รับการปกป้องคุ้มครองในระดับเดียวกันกับผู้ที่ถูกกักขังในคดีอาญา การถูกควบคุมตัวโดยคำสั่งของฝ่ายบริหาร หมายถึง การถูกกักขังโดยผู้มีอำนาจบริหาร ด้วยเหตุผลที่ไม่เกี่ยวกับอาชญากรรมใดๆ ตัวอย่างเช่น การกักขังเพื่อหนีคดีศึกษา การกักขังเนื่องจากปัญหาทางจิต การเร่ร่อน การติดยา หรือกักขังเพื่อวัตถุประสงค์ในการส่งตัวหรือเนรเทศเพื่อความปลอดภัยของสังคมโดยรวม

นอกจากนี้ รัฐยังมีพันธะหน้าที่ที่จะต้องไม่ส่งผู้ร้ายข้ามแดน เนรเทศ ขับไล่ หรือกักจับบุคคลผู้ใดออกจากดินแดน หากมีหลักฐานยืนยันอย่างน่าเชื่อถือว่าบุคคลผู้นั้นอาจถูกทรมานในประเทศที่รัฐจะส่งตัวบุคคลผู้นั้นไป หรือประเทศที่บุคคลผู้นั้นจะถูกส่งตัวต่อไป

วันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ สำนักงานข่าว Kaladan รายงานว่า
ชาวโรฮิงญา ๒ คน กระโดดออกจากที่กักขังชั่วคราวและเสียชีวิตในประเทศไทย ที่กักขังชั่วคราวนี้มีชาว
โรฮิงญาอยู่ประมาณ ๓๐๐ คน พื้นที่เล็กจนไม่สามารถเคลื่อนย้ายร่างกายได้
ชาวโรฮิงญาไม่ได้ออกกำลังกาย และไม่ได้ใช้แขนขา
กรณีเช่นนี้ คือตัวอย่างของการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างโหดร้าย ใช้หรือไม่?

สิทธิในกระบวนการยุติธรรม : การซ้อมทรมานและการปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรม หรือการลงโทษ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับเรื่องร้องเรียนจำนวน ๓๔ เรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง
การซ้อมทรมานในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ในจังหวัดสงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส
ในช่วงปีพ.ศ. ๒๕๔๐ ถึง กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้สืบค้น
ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีและจัดทำข้อเสนอสู่รัฐบาลไทย โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ
มีหน้าที่ตามกฎหมาย ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สิทธิมนุษยชน กลไกปกป้องสิทธิมนุษยชน และ
กระบวนการยุติธรรม รวมถึงกระบวนการเยียวยา^{๒๙} จากกระบวนการสืบสวนสอบสวนกรณีปัญหาใน
พื้นที่จังหวัดภาคใต้มีผลต่อการปฏิบัติงานในภาคอื่นๆ ของประเทศด้วย ข้อเสนอแนะสามารถสรุปได้
ดังต่อไปนี้

หลักเกณฑ์กลไกการปกป้องสิทธิมนุษยชน

๑. หน่วยงานความมั่นคง (กองทัพบก) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรสร้างระบบที่โปร่งใส
และตรวจสอบได้ เพื่อจัดการทรมานในทุกขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่
ชั้นจับกุม ควบคุมตัว คัดกรอง ปล่อยตัว คุมขัง และการส่งต่อผู้ถูกจับกุมจากสถานที่หนึ่ง
ไปสู่สถานที่หนึ่ง
๒. หน่วยงานความมั่นคง (กองทัพบก) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ต้องแยกโครงสร้างการ
คุมขังออกจากหน่วยจับกุม หน่วยสืบสวนสอบสวน หรือห้องสอบสวน ในช่วงของการ
ควบคุมตัวนั้นต้องมีการระบุอย่างแน่ชัด
๓. หน่วยงานความมั่นคง (กองทัพบก) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรจะพัฒนาขั้นตอน
การสืบสวนสอบสวนกับผู้ต้องหา ทั้งการสืบราชการลับ การเก็บข้อมูล หรือการปรับ

^{๒๙} Investigation Report No. 275-304/2553, 15th September 2010

ทัศนคติที่อาจส่งผลต่อการสร้างความไม่เป็นธรรมได้ และไม่ใช้ความรุนแรง ผู้ถูกคุมขังต้องได้รับการแจ้งสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิในการพบญาติและทนาย นอกจากนี้การจัดห้องสืบสวน กฎระเบียบต่างๆ ต้องมีการวางไว้ให้ชัดเจน

๔. หน่วยงานความมั่นคง (กองทัพ) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องดูแลผู้ต้องหาขณะที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ เมื่อผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการสอบสวน เขาต้องได้รับการดูแลและการปกป้องความปลอดภัยจากการทำร้ายทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งจากตัวเองและผู้อื่น ด้วยวิธีการต่างๆ
๕. กระทรวงยุติธรรมและสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องจัดทำแนวทางการควบคุมการสืบสวนสอบสวนผู้ต้องหา กระบวนการสืบสวนสอบสวนต้องดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและมีความชำนาญเป็นพิเศษ นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวต้องยึดถือหลักการการสืบค้นข้อเท็จจริง และเป็นไปตามหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรม
๖. เมื่อใดที่ผู้ต้องหารับในหมายเรียกตากพระราชบัญญัติสถานการณ์ฉุกเฉิน ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าบริสุทธิ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องลบชื่อออกจากฐานระบบข้อมูลด้านการออกหมายเรียก

หลักเกณฑ์การพิจารณากระบวนการยุติธรรม

๗. หน่วยงานความมั่นคง (กองทัพ) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อได้รับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการทรมานที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ ต้องดำเนินการโดยทันทีอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส ดำเนินการสืบสวนสอบสวนและทำการลงโทษอย่างจริงจัง โดยใช้หลักสหวิทยาการและหลักทางอาญา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดไม่มีข้อยกเว้นในการรับโทษ การทรมานเป็นสิ่งต้องห้ามอย่างเคร่งครัดในทุกสถานการณ์
๘. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการปกป้องพยาน เหยื่อ ญาติของเหยื่อ ผู้ที่ร้องเรียนจากการข่มขู่ และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และจัดอุปสรรคต่างๆ ที่ขัดขวางเหยื่อ หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการข่มขู่ทรมานจากการเข้าถึงความยุติธรรม และการเยียวยา ตามหลักการในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีหรือพิธีสารเลือกรับ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
๙. หน่วยงานความมั่นคง (กองทัพ) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรจัดเตรียมหลักประกันตามสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ถูกจับ ผู้ถูกคุมขัง หรือ อยู่ระหว่างการควบคุมตัว เช่น สิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหา สิทธิในการแจ้งให้ญาติของผู้ถูกจับกุมทราบ สิทธิในการได้รับการเยี่ยมจากญาติและทนายความ
๑๐. เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและป้องกันการเกิดการทรมาน กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ควรเสนอต่อเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมเพื่อนำผู้ต้องหาตามพระราชกฤษฎีกาฉุกเฉิน (พรก. ฉุกเฉิน) รายงานตัวต่อศาลทุกครั้ง หากมีความจำเป็น

ต้องควบคุมตัวต่อ ซึ่งการรายงานตัวต่อศาลนี้จะทำให้ผู้ต้องหาได้พบกับญาติหรือทนายความที่จะสามารถสอบถามถึงความเป็นอยู่ หรือหากมีการทำร้ายร่างกายให้บอกกล่าวกับญาติ

หลักเกณฑ์การเยียวยา

๑๑. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมสุขภาพจิต กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ พัฒนาระบบหรือเกณฑ์การเยียวยาเหยื่อ และผู้ได้รับผลกระทบจากการซ้อมทรมาน ซึ่งการเยียวยาประกอบด้วย ทางกายภาพและการฟื้นฟูร่างกาย รวมถึงค่าชดเชยจากการสูญเสีย และการรับรองว่าจะไม่เกิดเหตุซ้ำอีก

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๕

ICCPR: ข้อ ๗, ข้อ ๔ และ ข้อ ๑๐

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไป(General Comment) ข้อ ๒๐, ๒๑ และ ๒๙

ดู: Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๒ (๒) การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๗/๑ สิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา ในการติดต่อญาติ พบญาติ และพบทนายความได้

มาตรา ๙๐ สิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลในกรณีการคุมขังมิชอบตามกฎหมาย

มาตรา ๑๓๕ ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑๔ บุคคลใดจะถูกกระทำทรมาน หรือถูกปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำแย่ดัดจริตมิได้

๕.

เสรีภาพจากการพลัดจากการควบคุมตัวโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary Detention)

ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับเสรีภาพและความปลอดภัยในตัวบุคคล ไม่มีใครสมควรถูกจับกุมหรือกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

การควบคุมตัวตามอำเภอใจ หมายถึง การกระทำที่เป็นการควบคุมตัวที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและ/หรือ โดยไม่อาจคาดคะเนได้ (คือต้องมีหลักเกณฑ์) หรือโดยปราศจากมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณี

- ❖ การกระทำใดๆ
- ❖ ที่เกิดขึ้นจากเจ้าพนักงานของรัฐ หรือบุคคลอื่นที่กระทำในฐานะของเจ้าพนักงานของรัฐ หรือโดยการยุยงส่งเสริม ความยินยอม หรือการนิ่งเฉยของเจ้าพนักงานของรัฐ
- ❖ ที่เป็นการพรากเสรีภาพไปจากบุคคลหนึ่งโดยการจับบุคคลนั้นไปขังในเรือนจำหรือในสถานที่ใดที่มีลักษณะการคุมขังเหมือนเรือนจำโดยปราศจาก
 - ⊗ เหตุผลของการกักบริเวณที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย, ไม่มีเหตุอันควร
 - ⊗ หรือ ไม่จำเป็นในพฤติการณ์ของคดีและ/หรือ
 - ⊗ การปฏิบัติตามกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งได้กำหนดไว้โดยกฎหมายว่าด้วยกระบวนการจับกุมและการคุมขัง

การใช้อำนาจโดยพลการนั้นไม่ได้หมายถึงเพียง “การต่อต้านกฎหมาย” เท่านั้น แต่เป็นการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม ความอยุติธรรมหนึ่ง ขาดการคาดการณ์ และเพิกเฉยต่อวิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมาย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำภูมิภาคระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “การใช้อำนาจโดยพลการ (arbitrariness)” ไม่ได้เข้าใจเพียง “การต่อต้านกฎหมาย (against the law)” แต่ควรเข้าใจในภาพกว้างบนพื้นฐานของ การปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม ความอยุติธรรมหนึ่ง ขาดการคาดการณ์ และเพิกเฉยต่อวิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมาย^{๓๐} เนื้อหาสาระของการจับกุม หรือการควบคุมตัวต้องเป็นไปตามกฎหมาย และต้องให้เหตุผลประกอบกับความถูกต้องของการยื่นร้องให้

๓๐ 1134/2002. Gorji-Dinka v. Cameroon, para. 5.1

สิทธิของผู้ถูกจับกุม หรือ ผู้ถูกคุมขัง และอยู่ภายใต้การควบคุมตัวของรัฐ	มีการคุมขัง^{๓๑} เช่น กฎต้องไม่แสดงถึง “การลงโทษอย่างไม่ได้สัดส่วนที่ชัดเจน(manifestly un-proportional)” “ไม่ยุติธรรม” หรือ “ไม่สามารถคาดการณ์ได้” และวิธีการจับกุมที่เหมาะสมและสมเหตุสมผลตามหลักการของคดีนั้นๆ^{๓๒} การตัดสินว่าบุคคลผู้นั้นควรถูกคุมขังนั้น ต้องเปิดให้มีการทบทวนและไม่ควรดำเนินการต่อเนื่อง เพื่อให้รัฐภาคีสมาชิกสามารถอธิบายเหตุผลที่เหมาะสมได้^{๓๓} การกักขัง หมายถึง การพรากเสรีภาพทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตามหรือกรณีอื่นๆ เช่น การกักขังเพื่อนิเทศศึกษา การกักขังเนื่องจากปัญหาทางจิต การร่อนการติดยา หรือ กักขังเพื่อวัตถุประสงค์ในการส่งตัวหรือเนรเทศ เป็นต้น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ ๙, สนธิสัญญาหลักการปกป้องบุคคลจากการปราศจากการคุมขังหรือหน่วงเหนี่ยวในทุกรูปแบบ (the Body of Principles for the Protection of All persons under Any Form of Detention or Imprisonment) ได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ถูกจับกุมไว้ นอกจากนี้ในกฎหมายประมวลวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเองก็ได้บัญญัติสิทธิของผู้ถูกจับกุม หรือคุมขังไว้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น สิทธิของผู้ที่ถูกจับกุมหรือคุมขัง มีดังต่อไปนี้
การละเมิดสิทธินี้เกิดขึ้นเมื่อมีการละเมิดหลักการตามกระบวนการทางกฎหมายและการละเมิดสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยในชีวิต	❖ สิทธิในการแจ้งข้อกล่าวหาโดยพลัน ในภาษาที่เขาหรือเธอเข้าใจได้ และมีรายละเอียดที่เพียงพอ ❖ สิทธิในการแจ้งญาติให้ทราบถึงรายละเอียดการจับกุมและสถานที่คุมขัง หากมีการเคลื่อนย้ายการคุมขังจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ครอบครัวหรือญาติต้องรับทราบข้อมูลดังกล่าว ดังนั้นการจับกุมคุมขังของรัฐที่ไม่สามารถให้ญาติติดต่อกันได้นั้นถือเป็นสิ่งต้องห้าม ❖ สิทธิในการได้รับการเยี่ยมจากสมาชิกในครอบครัวของเขา/เธอ และร่วมมือกัน สิทธินี้สามารถขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและข้อกำหนดตามกฎหมาย

^{๓๑} See, e.g. Concluding Observations Sudan 1998, para [124] (“national security” vague), Philippines 2004, para. 14 (“vagrancy law” vague), Mauritius 2005, para. 12 (“terrorism law” vague), Russian Federation 2010, para. 25 (“extremist activity” vague), United Republic of Tanzania 2009, para. 12 (“terrorism law” vague), Honduras 2007, para. 13 (“unlawful association” vague)

^{๓๒} Manfred Nowak, U.N. Covenant on Civil and Political Rights, CCPR Commentary (N.P. Engel, Arlingtong: 1993) at 173

^{๓๓} 1324/2004, Shafiq v. Australia, para. 7.2

- ❖ สิทธิในการหาผู้ช่วยทางกฎหมาย สิทธินี้เริ่มตั้งแต่เมื่อเป็นผู้ต้องหาหรือตั้งแต่ถูกควบคุมตัวในเรือนจำ ไม่ว่าเขาหรือเธอจะถูกจับอย่างเป็นทางการหรือไม่ หากผู้ถูกคุมขังไม่สามารถหาที่ปรึกษาทางกฎหมายหรือทนายความได้ ต้องมีการจัดเตรียมทนายขอแรงเข้ามาช่วยเหลือทางคดีเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรม
- ❖ การดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมจะขึ้นอยู่กับความหนักเบาของข้อกล่าวหา และบทลงโทษ ในขณะที่มีการสัมภาษณ์หรือการหารือระหว่างผู้ถูกคุมขังและที่ปรึกษาทางกฎหมาย ไม่ควรกระทำต่อหน้าเจ้าหน้าที่ แต่ยังคงอยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่
- ❖ สิทธิในการแสดงตัวต่อพนักงานศาล ซึ่งเป็นการควบคุมภายใต้อำนาจของศาล
- ❖ สิทธิในการปลอดจากการซ้อมทรมานและการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม หรือการปฏิบัติอย่างลดทอนคุณค่า หรือการลงโทษ การสารภาพผิดจากการซ้อมทรมาน หรือการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม ถือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ตามกฎหมายสิทธิมนุษยชน การแถลงหรือการรับสภาพจากการซ้อมทรมานนั้นไม่สามารถยอมรับเป็นหลักฐานได้ในชั้นศาล^{๓๔} ผู้พิพากษา อัยการ และทนายความมีหน้าที่ในการกระตุ้นเตือนว่าการซ้อมทรมานหรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมนั้นเป็นสิ่งไม่เหมาะสมและต้องกระทำการบางอย่างเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง^{๓๕}
- ❖ สิทธิในการยื่นอุทธรณ์ หรือยกฟ้องคดี สิทธินี้มีการพิจารณา เช่น ผู้ถูกกล่าวหา/ผู้ต้องหาที่มีความเสี่ยงในการหลบหนี ผู้ถูกจับกุมเกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหาในคดีที่มีความผิดร้ายแรง มีแนวโน้มที่จะกระทำการซ้ำ มีความเสี่ยงต่อสาธารณะ มีความเสี่ยงต่อการข่มขู่พยาน และสมรู้ร่วมคิดกับผู้ถูกกล่าวหา/ผู้ต้องหารายอื่นๆ
- ❖ สิทธิในการคัดค้านการคุมขังที่ชอบด้วยกฎหมายของเขาหรือเธอต่อศาล ซึ่งศาลสามารถตัดสินได้โดยพลัน ว่าการควบคุมตัวนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และสั่งให้ปล่อยตัวบุคคลนั้น เช่นการคุมขังที่มีชอบตามกฎหมาย เป็นต้น

๓๔ Human Rights Committee: General Comment No. 20

๓๕ Article 16 of the Guidelines on the Role of Prosecutors, 1990

มาตรการป้องกัน: การควบคุมตัวที่
จำเป็นคุ้มครอง

รัฐต้องทำให้แน่ใจว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกัน
การคุมขังนั้นมีเหตุผลรองรับด้านความปลอดภัยของ
สาธารณชน โดยได้รับการอุดช่องว่างไม่ให้เกิดการกักขังที่
ไม่ชอบด้วยกฎหมายขึ้นมาได้ เช่น

- ❖ การกักขังนั้นจะต้องมีเหตุผลและมีขั้นตอนกระบวนการ
ตามที่กฎหมายของประเทศกำหนดไว้
- ❖ ต้องมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลของการกักขังนั้น
- ❖ การกักขังนั้นต้องถูกควบคุมโดยองค์กรทางตุลาการ
- ❖ ต้องมีการชดเชยในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิต่าง ๆ

ตัวอย่างกรณีการคุมขังแรงงานข้ามชาติโดยมิชอบ

ในเดือนมกราคม ปีพ.ศ. ๒๕๕๔ นายชาลี ดืออยู่ อายุ ๓๓ ปี แรงงานข้ามชาติที่ได้รับการลง
ทะเบียน ได้รับอุบัติเหตุจากการทำงาน เขาได้เข้ารักษาพยาบาลในโรงพยาบาลท้องถิ่น นายจ้างของ
นายชาลีปฏิเสธการจ่ายค่ารักษาพยาบาล โรงพยาบาลไม่สามารถรองรับค่ารักษาพยาบาลดังกล่าวได้
จึงแจ้งตำรวจจับนายชาลี อย่างไรก็ตาม ใบอนุญาตทำงานของชาลีหมดอายุในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๕๔ ตำรวจจึงดำเนินการจับกุมและส่งตัวนายชาลีให้กับสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองในขณะที่
ถูกจับกุมนั้น นายชาลีมีอาการป่วยหนัก ต้องผ่าตัดลำไส้ใหญ่ และต้องซบถ่ายโดยระบายน้ำทางท้อง
ชั่วคราว และก็ไม่สามารถเดินได้ด้วยตัวของเขาเอง ต้องอาศัยผู้ช่วย มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและ
การพัฒนา องค์กรที่ทำงานด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติได้เข้ามาช่วยเหลือ
นายชาลีและร้องขอให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองระงับกระบวนการส่งตัวกลับตามหลักมนุษยธรรม

ผลคือ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองได้ส่งตัวนายชาลีไปยังโรงพยาบาลตำรวจและล้ามนัดติดกับ
เตียงและควบคุมตัวตลอด ๒๔ ชั่วโมง

จากการช่วยเหลือของมูลนิธิสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา กรณีของนายชาลีได้ถูกดำเนินการ
ทางคดีสู่ศาลอาญา กรุงเทพฯ ทนายความได้ส่งสำนวนถึงศาลว่า กรณีของนายชาลีเป็นการคุมขังโดย
มิชอบทางกฎหมาย และเป็นการปฏิบัติไม่เหมาะสม จึงขอร้องให้ศาลพิจารณาลบปล่อยตัว ในช่วงที่มี
การพิจารณาคดี พยานได้ให้การว่า ตำรวจและสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองไม่ได้ตรวจสอบสถานะทาง
กฎหมายในประเทศของชาลีก่อนจับกุม

หลังจากที่ได้พิจารณาหลักฐานแล้ว ศาลตัดสินว่ากรณีนี้เป็นการจับกุมคุมขังโดยมิชอบตาม
กฎหมาย และสั่งให้ปล่อยตัวนายชาลีโดยทันที และสั่งให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจ่ายค่าเสียหายให้
กับเขา จำนวน ๓,๐๐๐ บาท

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๓, ข้อ ๙

ICCPR: ข้อ ๙

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไป(General Comment) ข้อ ๘

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๒ (๑) บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

มาตรา ๓๙ (๑) บุคคลย่อมได้รับปกป้องจากการบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๗/๑ สิทธิของผู้ถูกจับกุม หรือจำเลย ในการติดต่อญาติ ได้รับการเยี่ยมจากญาติ และได้พบกับทนาย

มาตรา ๙๐ สิทธิในการฟ้องคดีที่เมื่อมีการคุมขังโดยผิดกฎหมาย

มาตรา ๑๐๖-๑๑๙ สิทธิในการประกันตัว หรือ ปลดปล่อยตัวชั่วคราว

มาตรา ๑๓๕ ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำให้มิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑๒ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัย ส่วนบุคคล บุคคลใดจะถูกจับกุม คั่น กักขัง ลักพาตัว หรือถูกพราก อิสระภาพในรูปแบบอื่นใดโดยอำเภอใจมิได้

๖.

เสรีภาพที่ปลอดจากการบังคับให้หายสาบสูญโดยไม่สมัครใจ (Freedom from enforced or involuntary disappearance)

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความปลอดภัยในตัวบุคคล การกักขังหน่วงเหนี่ยวผู้ใดโดยไม่มีการบอกกล่าวหรือโดยที่ผู้นั้นไม่สมัครใจ หรือการบังคับให้ผู้หนึ่งผู้ใดหายสาบสูญถือเป็นการละเมิดสิทธิเหล่านี้

การถูกบังคับให้หายสาบสูญ หรือการทำให้หายตัวไปโดยไม่สมัครใจ หมายถึงการกระทำโดยการพาเหยื่อไปในนอกเขตอำนาจการคุ้มครองตามกฎหมาย รวมถึงกรณีต่างๆ ซึ่งบุคคลได้ถูก

- ❖ พรางเสรีภาพโดยการกระทำ เช่น การจับกุม การกักขัง หรือการลักพาตัวไปโดยที่บุคคลนั้นไม่ยินยอม
- ❖ โดยหน่วยงานของรัฐ กลุ่มที่จัดตั้งขึ้น หรือปัจเจกบุคคลที่ได้กระทำลงในนามของหรือโดยการสนับสนุนของเจ้าพนักงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นความยินยอมโดยตรงหรือโดยอ้อม หรือการนิ่งเฉย
- ❖ เจ้าพนักงานของรัฐปฏิเสธที่จะเปิดเผยชะตากรรม หรือสถานที่พำนักของ (ที่พบ) บุคคลที่วานั้น หรือที่จะยอมรับรู้ว่าการลิดรอนเสรีภาพของบุคคลนั้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC) ได้ให้ข้อสังเกตว่า การหายสาบสูญของบุคคลนั้นมักเชื่อมโยงกับการซ้อมทรมานและการประหารนอกกฎหมาย ไม่มีอะไรที่ยากเกินไปสำหรับการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีการหายสาบสูญ รัฐมีหน้าที่ในการดำเนินการใช้มาตรการด้านนิติบัญญัติ การปกครอง และตุลาการที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและปกป้องบุคคลจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญ หรือโดยไม่มีการบอกกล่าวหรือโดยไม่สมัครใจ มาตรการดังกล่าวอาจรวมถึง

- ❖ ใช้มาตรการทางนิติบัญญัติเพื่อให้แน่ใจว่าการบังคับบุคคลให้หายสาบสูญถือเป็นความผิดในกฎหมายอาญา
- ❖ ดำเนินการให้แน่ใจว่าบุคคลทุกคนที่ถูกพรางเสรีภาพได้รับการควบคุมตัวอยู่ในสถานที่สำหรับกักขังอย่างเป็นทางการและการกักขังนั้นเป็นไปตามกฎหมาย
- ❖ ดำเนินการให้แน่ใจว่า การพรางเสรีภาพเป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม
- ❖ ดำเนินการให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ถูกต้อง ในการคุมขังบุคคลและสถานที่ในการกักขังบริเวณหรือสถานที่คุมขัง ทั้งจากส่งตัวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ข้อมูลเหล่านี้ต้องมีพร้อมให้กับสมาชิกในครอบครัว ตัวแทนทางกฎหมาย หรือบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามกฎหมาย
- ❖ ดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่ามีบันทึกการลงทะเบียนผู้ต้องหอย่างเป็นทางการและเป็นปัจจุบันในสถานที่กักขังทุกแห่ง และข้อมูลนั้นพร้อมที่จะเปิดเผยต่อบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามกฎหมายหรือเพื่อให้มีการนำไปใช้ในการพิจารณาคดีทางตุลาการหรือปกครอง

มูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ องค์การสิทธิมนุษยชนที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย ได้ทำการบันทึกข้อมูลกว่า ๔๐ คดี ด้านการบังคับให้หายสาบสูญโดยไม่สมัครใจ โดยมีผู้ถูกกระทำกว่า ๕๙ คนในช่วงปีพ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๕๔^{๓๖} คดีที่เป็นที่รับรู้ในกรณีคือ คดีของนายสมชาย นีละไพจิตร ทนายความด้านสิทธิมนุษยชนที่หายตัวไปตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๗ สถานที่สุดท้ายที่เห็นตัวนายสมชายคือ อยู่ในช่วงการดูแลของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่มีผู้ใดถูกตรวจสอบ แลกเปลี่ยนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเอเชีย (Asian Human Rights Commission) ได้บันทึกความยากลำบากของกระบวนการยุติธรรมและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากกระบวนการด้วยความเคารพต่อประเด็นการบังคับให้หายสาบสูญโดยไม่สมัครใจ

ประเทศไทย : ๙ ปีที่ปราศจากความยุติธรรม เพื่อทนายสมชาย นีละไพจิตร

วันพฤหัสบดีที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เวลา ๑๐.๕๕ น.

แถลงข่าวโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย (Asian Human Rights Commission)

๒๐ มีนาคม ๒๕๕๖

ประเทศไทย : ๙ ปีที่ปราศจากความยุติธรรม เพื่อทนายสมชาย นีละไพจิตร

ในวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๖ โอกาสครบรอบเก้าปีการบังคับบุคคลให้สูญหาย กรณีทนายสมชาย นีละไพจิตร ผ่านไปแล้ว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชียมีข้อสังเกตต่อวาระครบรอบครั้งนี้ด้วยการแสดงความเสียใจอย่างต่อเนื่องกับการบังคับบุคคลให้สูญหายกรณีทนายสมชาย นีละไพจิตร และความกังวลอย่างลึกซึ้งต่อความล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำอีกในการประกันความยุติธรรมให้กับคดีนี้ เป็นเก้าปีที่ผู้มีส่วนร่วมในการลักพาตัว ทำร้ายและสังหารเขาไม่ต้องรับโทษ เป็นเก้าปีที่ครอบครัวของเขาต่อสู้อย่างกล้าหาญเพื่อให้หน้าตัวผู้ก่อเหตุการบังคับบุคคลให้สูญหายในกรณีนี้มาลงโทษ รวมทั้งต่อสู้เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อการบังคับบุคคลให้สูญหายกรณีอื่นๆ ทั้งในและนอกประเทศไทย เป็นเก้าปีที่ภาคส่วนต่างๆ ของรัฐไทยไม่แสดงให้เห็นถึงเจตจำนงที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ทั้งยังจงใจละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อบุคคลและหลักนิติธรรม

ทนายสมชาย นีละไพจิตร เป็นทนายความที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนในช่วงที่หายตัวไป ทนายสมชายเป็นตัวแทนว่าความให้กับชายห้าคนซึ่งกล่าวหาว่าถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐทรมานระหว่างถูกควบคุมตัวที่จังหวัดนราธิวาส หนึ่งในสามจังหวัดชายแดนใต้ และเป็นพื้นที่ตามประกาศกฎอัยการศึกตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๔๗ และตามพระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉิน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๔๘ ในวันที่ ๑๑ มีนาคม

^{๓๖} Enforced Disappearances in Thailand, Justice for Peace Foundation, May 2012

๒๕๔๗ หนึ่งในก่อนจะหายตัวไป ทนายสมชายยื่นคำร้องต่อศาลระบุนายละเมิดการทรมานลูกความทั้งห้าคน เขาอ้างว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิของลูกความ และละเมิดประมวลกฎหมายอาญาซึ่งห้ามไม่ให้มีการทรมาน เขายังแสดงความเห็นต่อสาธารณะและอย่างจริงจังในกรณีนี้ โดยกล่าวหาว่า ตำรวจกระทำความผิดอย่างร้ายแรง ในวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๔๗ หนึ่งในหลังจากเขายื่นคำร้อง ตำรวจห้านายได้ลากตัวทนายสมชายออกจากกรงใจกลางกรุงเทพฯ จากนั้นไม่มีใครพบเห็นเขาอีกเลย

รูปแบบอาชญากรรมในลักษณะของการบังคับบุคคลให้สูญหายเช่นนี้ มักทำให้กระบวนการเยียวยาเป็นไปโดยยากลำบาก ในกรณีการบังคับบุคคลให้สูญหายของทนายสมชาย นีละไพจิตร หลังการต่อสู้ทางกฎหมายที่ยืดเยื้อยาวนานและการต่อสู้อย่างกล้าหาญของคุณอังคณา นีละไพจิตร และลูก ๆ รวมทั้งนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนอีกหลายคน ตำรวจห้านายซึ่งลากตัวเขาออกจากกรงเมื่อเก้าปีที่แล้วยังคงลอยนวลอยู่นอกเรือนจำ และไม่เหลือข้อกล่าวหาที่จะดำเนินคดีกับพวกเขาได้อีก ในทุกขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวน ตำรวจพยายามทำให้เกิดความสับสน ในขณะที่รัฐก็ขาดเจตจำนง (รวมทั้งผู้นำระดับสูงสุด ได้แก่ อดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร) ที่จะร่วมมือในการสอบสวน ทั้งยังมีการทำลายพยานหลักฐาน ตามกฎหมายพยานหลักฐานของไทย หากไม่สามารถนำศพมาพิสูจน์ได้ จะไม่สามารถตั้งข้อหาฆาตกรรม เป็นเหตุให้ตำรวจที่เกี่ยวข้องถูกดำเนินคดีในข้อหาลักทรัพย์ (รธนต์ของทนายสมชาย) และการข่มขืนใจ โดยศาลตัดสินให้ตำรวจเพียงคนเดียวมีความผิด และจากปัญหาด้านพยานหลักฐานเพิ่มเติมเป็นเหตุให้ศาลอุทธรณ์ยกฟ้องคดีต่อเขาเมื่อปี ๒๕๕๔ แต่ที่น่าตกใจกว่านั้นเกี่ยวกับคำตัดสินของศาลอุทธรณ์ ได้แก่ การปฏิเสธไม่ให้ผู้เสียหายและครอบครัวมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้มีการรับผิดชอบในคดีที่ฟ้องร้องต่อผู้กระทำความผิดคดีนี้ คุณอังคณา นีละไพจิตรและลูกได้ร้องสอตเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ครอบครัวสามารถดำเนินการทางกฎหมายในนามของผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้ แต่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งในคดีนี้ว่ายังไม่พยานหลักฐานที่แน่นอนว่าทนายสมชาย นีละไพจิตรเสียชีวิตแล้ว ด้วยเหตุดังกล่าว ครอบครัวของเขาจึงไม่สามารถดำเนินการแทนเขาได้ กล่าวอีกอย่างหนึ่ง การที่กฎหมายไทยไม่มีความผิดเกี่ยวกับการบังคับบุคคลให้สูญหาย ทำให้เกิดความยุ่งยากอย่างมากที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษ ในปัจจุบัน คดีนี้อยู่ระหว่างการไต่สวนของศาลฎีกา โปรตุเกสและอัยการรณรงค์ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชียในกรณีนี้ได้ ที่นี้

เพื่อหาทางเยียวยาความยุติธรรมในกรณีการบังคับบุคคลให้สูญหาย หลังการต่อสู้ผลักดันมาถึง ๒๕ ปี ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติรับรองอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองมิให้บุคคลสูญหาย (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance) เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๔๙ และเปิด

ให้มีการลงนามเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ และมีผลบังคับใช้เมื่อ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๓ อนุสัญญาฉบับนี้กำหนดความผิดเกี่ยวกับการสูญหายของบุคคล และมีข้อเสนอแนะให้รัฐดำเนินการสืบสวนสอบสวน ฟ้องร้องคดี และเยียวยาแก้ไขความผิดที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีข้อเสนอแนะในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและครอบครัวของผู้สูญหาย ไทยเป็นประเทศล่าสุดที่ลงนามในอนุสัญญาฉบับนี้ เมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๕ แต่ยังไม่มีการให้สัตยาบัน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชียขอสรุปด้วยการเผยแพร่จดหมายเปิดผนึกของคุณอังคณา นีละไพจิตร ภรรยาหม้ายของทนายสมชายและประธานมูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ ซึ่งมีถึงนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อสัปดาห์ที่ผ่านมา (AHRC-FOL-005-2556) ในจดหมายดังกล่าว คุณอังคณาขอขอบคุณรัฐบาลยิ่งลักษณ์ในการให้เงินเยียวยาครอบครัว นีละไพจิตรและครอบครัวผู้เสียหายจากการบังคับบุคคลให้สูญหายทั่วประเทศไทย และยังกระตุ้นให้รัฐบาลลงนามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองมิให้บุคคลสูญหายในเวลาเดียวกันก็นำถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรับผิดชอบ

“ดิฉันขอแสดงความชื่นชมอย่างจริงใจที่รัฐบาลของท่านมีมติให้เยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงกรณีการบังคับบุคคลให้สูญหายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะการเยียวยาเป็นสิทธิสำคัญประการหนึ่งของเหยื่อนอกเหนือจากสิทธิในการเข้าถึงความจริง ความยุติธรรมและการสร้างหลักประกันว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวจะไม่เกิดซ้ำ แต่การเยียวยาด้วยเงินเพียงอย่างเดียวไม่อาจจัดความทรงจำบาดแผลของเหยื่อให้หมดสิ้นไปได้ ดิฉันเชื่อว่าเฉพาะการเข้าถึงความจริงและความยุติธรรมเท่านั้นที่จะเป็นการคืนศักดิ์ศรีให้กับเหยื่อและจะสามารถนำสู่การให้อภัยและการปรองดองอย่างยั่งยืน”

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชียร่วมกับคุณอังคณา นีละไพจิตร และมูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ จะยังคงเรียกร้องความยุติธรรมต่อการบังคับบุคคลให้สูญหาย กรณีทนายสมชาย นีละไพจิตร ต่อไปหากปราศจากความจริงและความรับผิดชอบความยุติธรรมก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ และหากปราศจากความยุติธรรม การลงนามในอนุสัญญาและการให้เงินช่วยเหลือเยียวยาครอบครัวผู้สูญหาย ก็เป็นเพียงการแสดงท่าทีที่ปราศจากความหมาย

เกี่ยวกับ AHRC: คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชียเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนระดับภูมิภาคที่ติดตามสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในเอเชีย จัดทำข้อมูลการละเมิดสิทธิและรณรงค์ให้มีการปฏิรูประบบยุติธรรมและสถาบันเพื่อประกันการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเหล่านี้ คณะกรรมาธิการมีที่ตั้งอยู่ที่ประเทศฮ่องกงและก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี ๒๕๒๗

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๓, ข้อ ๙

ICCPR: ข้อ ๖, ข้อ ๙

ดู: อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันไม่ให้บุคคลหายสาบสูญโดยถูกบังคับ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๒ (๓) การจับกุมและการฝากขังบุคคล ต้องได้รับคำสั่งจากศาล หรือตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๒ (๔) การกระทำใดซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิต และบุคคลนั้นไม่สามารถยอมรับได้ภายใต้กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๙๐ สิทธิในการฟ้องคดีที่เมื่อมีการคุมขังโดยผิดกฎหมาย

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑๑ บุคคลทุกคนมีสิทธิในชีวิตที่มีมาแต่กำเนิด อันเป็นสิทธิ ที่จะต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลใดจะถูกพรากชีวิต มิได้ เว้นแต่เป็นไปตามกฎหมาย

ข้อ ๑๒ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัย ส่วนบุคคล บุคคลใดจะถูกจับกุม คั่น กักขัง ลักพาตัว หรือถูกพราก อีสรภาพในรูปแบบอื่นใดโดยอำเภอใจมิได้

๗.

สิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก
(Right to Freedom of Opinion and Expression)

ทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองโดยปราศจากการแทรกแซง

เสรีภาพนี้หมายรวมถึง สิทธิในการแสดงออกถึงความคิดเห็นของตนเองอย่างอิสระและ
แสวงหา ได้รับหรือแจ้งข้อมูลสารสนเทศและความคิดทุก ๆ ประเภท ผ่านสื่อสารมวลชนแขนงใด ๆ ก็ได้
ตามที่ตนเลือกเอง

การละเมิดสิทธิ ปรากฏขึ้นเมื่อมีการจำกัดเสรีภาพ และการจำกัดเช่นนั้น

- ❖ ไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ และ
- ❖ ไม่สามารถหาเหตุผลสนับสนุนได้ว่าจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อคุ้มครอง
 - ⊗ สิทธิและชื่อเสียงของผู้อื่น หรือ
 - ⊗ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของชาติ และการคุ้มครองประชาชนในด้านความปลอดภัย การสาธารณสุขการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี

เสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออกมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด เสรีภาพในการ
แสดงออกเป็นเหมือนพาหนะในการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความคิดเห็น และยังเป็นฐานสำคัญของการ
ได้รับสิทธิมนุษยชนข้ออื่น ๆ อีกมากมาย ตัวอย่างเช่น เสรีภาพในการแสดงออกเป็นส่วนประกอบ
สำคัญในการได้รับสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม และเสรีภาพในการมีส่วนร่วมใน
กิจการสาธารณะ

พันธกรณีของรัฐ

บุคคลมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง...ทำให้แน่ใจว่าผู้ถูกคุมขังจะได้พบ
ทนายอย่างสม่ำเสมอ

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
รวมถึง สิทธิในการค้นหา ได้รับ
และแยกแยะข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ

ทบทวนจะไม่มีกำหนดข้อกำหนดใดๆ สำหรับสิทธิในการ
แสดงความคิดเห็น ความคิดเห็นปกป้องการแสดงความคิดเห็น
ในเรื่อง การเมือง วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ จริยธรรม หรือ
ศาสนา จะได้รับความคุ้มครองจากการคุกคาม การข่มขู่ หรือ
การประณาม ตีตราบุคคล ทั้งการจับกุม คุมขังหน่วงเหนี่ยว
หรือนำตัวพิจารณาคดีเนื่องจากข้อหาว่าด้วยการแสดงความคิดเห็น ถือเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพ

สิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการสื่อสาร
และรับการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความคิดและทัศนคติ
ซึ่งประกอบด้วย วาทกรรมทางการเมือง การวิพากษ์กิจการ

	สาธารณะ การหาเสียง การอภิปรายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน งานด้านหนังสือพิมพ์ การแสดงออกด้านศิลปวัฒนธรรม การสอนและวาทกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ยังรวมถึง สื่อโฆษณาเชิงพาณิชย์อีกด้วย สิทธิในเสรีภาพในการพูดและแสดงออก หมายรวมถึงรูปแบบ และวิธีการในการเผยแพร่ความคิดเห็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียนและการใช้ภาษามือในการสื่อสาร อวัจนภาษา เช่น รูปภาพหรือศิลปวัตถุ วิธีการในการแสดงออก รวมถึง หนังสือ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ แผ่นภาพ ป้าย การต่างกาย สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อด้านกฎหมาย
ในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกนั้น จำเป็นต้องมีสื่อที่เป็นอิสระและไม่ถูกครอบงำ	เสรีภาพในการเผยแพร่ข่าวสารและความคิดเห็นจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อหนังสือพิมพ์และสื่อต่าง ๆ สามารถวิพากษ์วิจารณ์ ประเด็นสาธารณะได้โดยปราศจากการถูกรวบงำหรือ ข้อจำกัดใดๆ ในการให้บริการข่าวสารสู่ประชาชน และเป็นไป อย่างอิสระและควรให้เสรีภาพแก่การสื่อสารรูปแบบใหม่ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หรือทางโทรศัพท์มือถือ
เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการเข้าถึง ข้อมูลข่าวสาร	เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ยังรวมถึง สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรภาครัฐอีกด้วย โดยข้อมูลดังกล่าวได้แก่การบันทึกภาพ หรือเสียงไม่ว่าจะอยู่ใน รูปแบบใดๆ หรือมาจากแหล่งข้อมูลใด ๆ ก็ตาม
เสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จะเกี่ยวข้องกันกับสิทธิในการมีส่วนร่วม	เสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารยังมีความสัมพันธ์กับ สิทธิพลเมืองในการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะต่างๆ หรือ การสร้างนโยบายสาธารณะ และการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เสรีภาพในการแสดงออกนั้น เกิดขึ้นมาพร้อมกับความ รับผิดชอบและหน้าที่พิเศษโดยเฉพาะ การใช้สิทธิดังกล่าว ต้องไม่สร้างความเสียหายแก่สิทธิ หรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น ความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หรือ ศีลธรรมในสังคม อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของเสรีภาพในการแสดงออกนั้น ไม่ควร กระแทกกับเสรีภาพ แต่เป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วย วิถีทางแห่งสังคมประชาธิปไตย ข้อจำกัดดังกล่าวนี้ต้องเป็นไป ตามหลักการแห่งสัดส่วนที่เหมาะสม การพิจารณาว่าข้อจำกัด แห่งเสรีภาพที่กำหนดตามกฎหมายนั้นเป็นที่ยอมรับได้หรือไม่ จะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยคณะมนตรี สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

	รายละเอียดดังต่อไปนี้ ❖ ข้อจำกัดต่างๆ ต้องมีความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะบรรลุ หมายความว่าข้อจำกัดเหล่านี้ต้องไม่เกิดขึ้นตามอำเภอใจ หรือมีความอยุติธรรม หรือเกิดจากการพิจารณาโดยมีข้อสงสัยด้วยเหตุผล ❖ ข้อจำกัดต่างๆ ต้องมีการแบ่งแยกสิทธิหรือเสรีภาพ “ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้” นั้นหมายความว่าข้อจำกัดเหล่านี้ไม่ควรมีสาระที่กว้างหรือคลุมเครือจนเกินไป โดยต้องพิจารณาคำถามที่ว่า มีทางเลือกอื่น ๆ อีกหรือไม่ ที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ แต่ฝ่าฝืนสิทธิน้อยกว่า ❖ สัดส่วนระหว่างผลลัพธ์ของข้อจำกัดและวัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุ จะต้องมีความเท่าเทียมกัน (ให้ตรวจสอบจากตัวอย่างเพื่อให้เกิดความเข้าใจการใช้เหตุผลของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เมื่อต้องมีการตัดสินใจว่า ข้อจำกัดนั้นใช้ได้หรือไม่)
ข้อจำกัดเกี่ยวกับการประกาศสงคราม และข้อความที่แสดงความเกลียดชัง	จากหลักการที่กล่าวมาข้างต้น รัฐสามารถบังคับใช้กฎหมายเพื่อห้ามการประกาศสงคราม และการห้ามการสนับสนุนความเกลียดชังทางเชื้อชาติ หรือศาสนา ซึ่งอาจนำไปสู่การแบ่งแยกความเป็นศัตรูและความรุนแรงในเวลาต่อมา
พันธกรณีของรัฐ	รัฐมีพันธหน้าที่ ดังต่อไปนี้
ให้ความเคารพ ให้ความคุ้มครอง ทำให้สิทธินั้นเป็นจริง	❖ การเคารพเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก พันธกรณีนี้ผูกพันกับองค์กรของรัฐทุก ๆ หน่วยงาน และเสรีภาพดังกล่าวไม่ควรถูกลดความสำคัญลงแม้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน^{๓๗} ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ ⦿ ประกันว่าจะไม่มีผู้ใดถูกคุมขัง ถูกซ้อมทรมานหรือถูกฆ่าตามอำเภอใจ เนื่องมาจากการใช้เสรีภาพในการแสดงออก

- ⊗ ประกันว่ากฎหมายที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงออก จะเป็นไปเพื่อความเหมาะสมและสมดุลย์ โดยไม่มีความคลุมเครือ ไร้เหตุผล หรือมีขอบเขตและการบังคับใช้ที่กว้างเกินไป
- ❖ การคุ้มครองบุคคลจากการกระทำที่อาจมีบุคคลใด ๆ หรือองค์กรใด ๆ ก่อความเสียหายต่อการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก รายละเอียดดังต่อไปนี้
 - ⊗ การบังคับใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อคุ้มครองการกระทำใด ๆ ที่มุ่งหมายจะปิดปากผู้ที่กำลังใช้สิทธิในการแสดงออก โดยต้องมีการสืบสวนการกระทำนั้น ๆ และดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุ ส่วนผู้ถูกละเมิดต้องได้รับการดูแลค่าชดเชยอย่างเหมาะสม
- ❖ การใช้มาตรการที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการปกป้องคุ้มครองสิทธินั้นตามกฎหมาย รายละเอียด ดังต่อไปนี้
 - ⊗ การรับรองความเป็นอิสระของสื่อ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมาย และกรอบการบริหารสำหรับการดำเนินการด้านสื่อสารมวลชน
 - ⊗ การรับรองการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยการบังคับใช้ระเบียบว่าด้วยสิทธิด้านข้อมูลข่าวสาร โดยกฎระเบียบดังกล่าวต้องมีกระบวนการที่ชัดเจนในการจัดการกับคำร้องเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ส่วนค่าธรรมเนียมในการขอเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าว ไม่ควรมีมูลค่าสูงจนเป็นสาเหตุให้เป็นการปิดกั้นข้อมูลข่าวสาร และรัฐควรชี้แจงเหตุผลหากจำเป็นต้องปฏิเสธการให้ข้อมูล รวมถึงต้องมีกลไกในการอุทธรณ์ หากถูกปฏิเสธการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร หรือคำร้องขอข้อมูลถูกปฏิเสธ
 - ⊗ การประกันว่ากฎหมายด้านการหมิ่นประมาท จะไม่จำกัดเสรีภาพด้านการแสดงออก และกฎหมายที่ถือว่าการหมิ่นประมาท เป็นการก่ออาชญากรรม ควรมีการระบุว่า การปกป้องตนเองถือเป็นการปกป้องความจริงด้วย

ตัวอย่าง

เป็นกรณีของนายเคือน แทคิม (Keun-Tae Kim) พลเมืองของสาธารณรัฐเกาหลี นายคิม เป็นผู้ก่อตั้งพันธมิตรแห่งชาติเพื่อขบวนการประชาธิปไตย (National Coalition for Democratic Movement - NCDM) เขาและสมาชิกคนอื่นได้จัดเตรียมเอกสารซึ่งเป็นการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล สาธารณรัฐเกาหลี ร่วมกับพันธมิตรจากต่างประเทศและมีการเรียกร้องให้รวมชาติ ในช่วงเปิดการประชุมของพันธมิตรแห่งชาติเพื่อขบวนการประชาธิปไตย มีการเผยแพร่และอ่านเอกสารเหล่านี้ให้กับผู้เข้าร่วมรับฟังประมาณ ๔,๐๐๐ คน เป็นเหตุให้มีการจับกุมนายคิมในช่วงปิดการประชุม ศาลพบว่า เขามีความผิดฐานละเมิดข้อกำหนดในพระราชบัญญัติความมั่นคงแห่งชาติ พระราชบัญญัติว่าด้วยการชุมนุมและการประท้วง และพระราชบัญญัติว่าด้วยการปราบปรามกิจกรรมที่รุนแรง และตัดสินจำคุกเขาสามปี

นายคิมได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) โดยอ้างว่ามาตรา ๗ ของพระราชบัญญัติความมั่นคงแห่งชาติละเมิดสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของเขา เนื้อหาของมาตรา ๗ ปรากฏดังต่อไปนี้

มาตรา ๗ (๑): บุคคลใดที่มีส่วนสนับสนุนช่วยเหลือหน่วยงานที่ต่อต้านรัฐ ทั้งโดยการยกย่องหรือสนับสนุนกิจกรรมของหน่วยงานนี้ จะต้องถูกลงโทษ

มาตรา ๗ (๕): บุคคลใดที่จัดทำหรือเผยแพร่เอกสาร ภาพวาดหรือวัตถุสิ่งของอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่ต่อต้านรัฐ จะต้องถูกลงโทษ

รัฐ (สาธารณรัฐเกาหลี) มองว่า เกาหลีเหนือเป็นหน่วยงานที่ต่อต้านรัฐ โดยมีความประสงค์ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเกาหลีใต้โดยใช้วิธีการรุนแรง เป็นเหตุให้รัฐมองว่าการจัดทำเอกสารของนายคิมที่สะท้อนทัศนคติของเกาหลีเหนือ เป็นการสนับสนุนหน่วยงานที่ต่อต้านรัฐ

นายคิมได้ตอบโต้ข้อกล่าวหาของรัฐ โดยให้การแก้ต่างในศาลว่า

- ❖ เอกสารที่เขานำเสนอพูดถึง “การรวมชาติของทั้งสองประเทศโดยผ่านความเป็นเอกราช และกระบวนการประชาธิปไตย”
- ❖ ข้อกำหนดตามมาตรา ๗ ของพระราชบัญญัติความมั่นคงแห่งชาติมีนัยกว้างขวางและคลุมเครือ จึงเป็นการละเมิดมาตรา ๒๑ ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งมาตรา ๒๑ ของรัฐธรรมนูญ กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพและมีสิทธิซึ่งอาจถูกจำกัดได้ตามกฎหมาย เฉพาะเท่าที่จำเป็นและเฉพาะเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ การรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อย เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของสาธารณะ และการจำกัดสิทธิดังกล่าวจะต้องไม่ละเมิดต่อสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐาน
- ❖ เอกสารที่นายคิมจัดทำไม่มีข้อมูลที่เปื้อนผลคุกคามต่อความอยู่รอดหรือต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐเกาหลีหรือระบอบประชาธิปไตยของประเทศ

ความเห็นของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC) ในการพิจารณาในกรณีนี้มีข้อสังเกตว่า ข้อจำกัดใด ๆ ต่อสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงความเห็นและการแสดงออกต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

- ❖ เป็นข้อจำกัดที่เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ
- ❖ เป็นข้อจำกัดที่ชอบธรรมและจำเป็นเพื่อคุ้มครองสิทธิและชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือคุ้มครองความมั่นคงแห่งชาติ หรือดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม หรือคุ้มครองด้านสาธารณสุขหรือศีลธรรม

การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกกรณีนี้ เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือไม่

หากนำหลักการนี้มาพิจารณาประกอบกับข้อเท็จจริงในกรณีนี้ คณะกรรมการมีข้อสังเกตว่า ข้อจำกัดที่ควบคุมเสรีภาพในการแสดงออกปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติความมั่นคงแห่งชาติ

ข้อจำกัดดังกล่าวมีความชอบธรรมและจำเป็นเพื่อคุ้มครองประโยชน์แห่งความมั่นคงแห่งชาติหรือไม่

คณะกรรมการฯ มีข้อสังเกตว่า ผู้เขียนได้กล่าวปราศรัยด้านการเมืองและเผยแพร่เอกสารด้านการเมือง

คณะกรรมการฯ มีข้อสังเกตว่า จากข้อเท็จจริงและข้อถกเถียงในกรณีนี้ ไม่เป็นที่ชัดเจนว่า ข้อเขียนที่มีความเห็นทางการเมืองของนายคิมเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติ ไม่เป็นที่ชัดเจนว่าการเผยแพร่คำปราศรัยและเอกสารจะส่งผลกระทบใด ๆ ต่อผู้อ่าน และจะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติ

เนื่องจากรัฐไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนถึงลักษณะของภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากการเผยแพร่ทัศนะของนายคิม จึงไม่อาจถือได้ว่า ข้อจำกัดต่อเสรีภาพในการพูดครั้งนี้มีความชอบธรรมและจำเป็น ด้วยเหตุดังกล่าว คณะกรรมการจึงมีความเห็นว่าการจับกุมและการตัดสินลงโทษนายคิมเป็นการละเมิดสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกที่ได้รับการรับรองตามข้อบท ๑๙ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR)

เสรีภาพในการแสดงความเห็นและการแสดงออกในไทย

ต่อไปนี้เป็นข้อความบางส่วนจากรายงานกรณีประเทศไทย จากรายงาน “เสรีภาพในโลกประจำปี ๒๕๕๖” (Freedom in the World, 2013, Thailand Report)

รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้ฟื้นฟูหลักประกันสำหรับเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งเคยถูกสั่งห้ามภายหลังการทำรัฐประหาร เมื่อปี ๒๕๔๙ แม้ว่าการใช้กฎหมายเพื่อปราบปรามเสียงวิพากษ์วิจารณ์ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดบทลงโทษจำคุกที่รุนแรงต่อการตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จ ซึ่งถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อสาธารณะหรือความมั่นคงแห่งชาติ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้ปิดกั้นการเข้าถึงเว็บไซต์จำนวนมาก โดยกล่าวหาว่ามีการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ แม้จะเปลี่ยนมาเป็นรัฐบาลพรรคเพื่อไทย ในปี ๒๕๕๕ การปิดกั้นดังกล่าวก็ยังไม่มียุติลงอย่างสิ้นเชิง แต่ทางการได้ผ่อนคลายนโยบายจำกัดที่มีต่อเว็บไซต์และสถานีวิทยุชุมชนของคนเสื้อแดงบางส่วน แต่ผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลต่อท่าทีที่ไม่เป็นคุณกับสื่อมวลชนและศิลปินที่อยู่อีกข้างการเมืองหนึ่ง รวมทั้งคำสั่งห้ามนายภาพยนตร์เชคสเปียร์ต้องตายเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๕๕ โดยเป็นหนังสือที่ดัดแปลงมาจากบทละคร Macbeth และถือว่าการวิพากษ์วิจารณ์ต่อทักษิณ

รัฐบาลและกองทัพยังคงควบคุมการออกใบอนุญาตและการเผยแพร่สัญญาณของสถานีโทรทัศน์หลักหกแห่ง และคลื่นวิทยุทั้ง ๕๒๕ คลื่นในประเทศไทย ในขณะที่สถานีวิทยุชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีใบอนุญาต สื่อสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นของเอกชน และมีข้อจำกัดในการดำเนินงานน้อยกว่าสื่อวิทยุและโทรทัศน์ อย่างไรก็ตาม สื่อสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่มักแสดงจุดยืนเป็นข้างการเมืองอย่างชัดเจน

การบังคับใช้กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอย่างเข้มงวด นับแต่การทำรัฐประหารเมื่อปี ๒๕๔๙ ทำให้เกิดความกังวลโดยทั่วไป และเป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อมวลชน สืบเนื่องจากการขาดความโปร่งใสในคดีต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่เป็นที่ชัดเจนว่ามีคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพที่เข้าสู่การไต่สวนในปี ๒๕๕๕ กี่คดี แต่จากข้อมูลเดิมคาดว่าจะมีหลายร้อยคดี กฎหมายของไทยมีข้อห้ามอย่างเข้มงวดต่อการดูหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่ทางการมักใช้กฎหมายฉบับนี้เพื่อปราบปรามนักเคลื่อนไหว นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา ผู้สื่อข่าว นักเขียนต่างชาติ และนักการเมืองที่มีวิจารณ์รัฐบาล ส่งผลให้สื่อมวลชนเซ็นเซอร์ตัวเองมากขึ้น จำเลยในคดีนี้อาจต้องโทษจำคุกหลายสิบปีถ้าเป็นความผิดหลายกระทง เฉพาะคดีที่มีการกดดันผ่านสื่อมวลชนและการเคลื่อนไหว ศาลถึงจะปราณีลดโทษให้จำเลยในคดีนี้สำหรับปี ๒๕๕๕ ได้แก่ นายสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมักตั้งคำถามต่อกฎหมายที่ใช้ฟ้องร้องคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ส่วนอีกบุคคลหนึ่ง ได้แก่ นายสมยศ พฤกษาเกษมสุข บรรณาธิการ ซึ่งเพิ่งจะถูกศาลตัดสินลงโทษจำคุกเป็นเวลาหลายปี

(Freedom House เป็นหน่วยงานเฝ้าระวังอิสระ ซึ่งทำงานเพื่อส่งเสริมเสรีภาพทั่วโลก)

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๑๙

ICCPR: ข้อ ๑๙, ข้อ ๒๐

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๒๓

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

มาตรา ๔๖ สื่อมวลชน ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็น ภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรม

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร ๒๕๔๐

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๒๒ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา การขาดความอดทนอดกลั้น การเลือกปฏิบัติ และการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในทุกรูปแบบ บนพื้นฐาน ทางศาสนาและความเชื่อจะต้องถูกกำจัด

ข้อ ๒๓ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก ซึ่งรวมถึงเสรีภาพที่จะมีข้อคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซง และมีสิทธิในการแสวงหา ได้รับ และส่งข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นทางวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือผ่านสื่ออื่นใดตามทางเลือกของบุคคลนั้น

๙.

สิทธิในเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ (Right to freedom of assembly)

บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในการชุมนุมอย่างสงบ การชุมนุมสามารถกระทำได้ในห้องประชุมปิด ภายนอกอาคาร และพื้นที่สาธารณะหรือของเอกชน การชุมนุมสามารถเคลื่อนที่หรืออยู่กับที่ได้ การละเมิดสิทธิปรากฏขึ้นเมื่อประชาชนถูกจำกัดสิทธิในการจัดการชุมนุมโดยสงบและข้อจำกัดที่ว่่านั้น

- ❖ ไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ และ
- ❖ ไม่สามารถหาเหตุผลสนับสนุนได้ว่าเป็นเรื่องจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยที่จะต้องกระทำเพื่อคุ้มครอง
 - ⊗ สิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น หรือ
 - ⊗ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของชาติ การคุ้มครองประชาชนในด้านความปลอดภัย การสาธารณสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี

การอภิปรายกรณีการปฏิเสธสิทธิที่จะจัดการชุมนุมโดยสงบ

ในกรณีนี้ ผู้ร้องต้องการจัดการประชุมว่าด้วย “ประเทศเบลารุสที่เป็นอิสระและเจริญรุ่งเรือง” ตามข้อกำหนดในมาตรา ๕ ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดกิจกรรมสาธารณะ (Law on Mass Events) พวกเขาได้ยื่นคำร้องเพื่อขออนุญาตจัดการประชุมขึ้น ในคำร้องระบุรายละเอียดที่จำเป็น อย่างเช่น วันที่ สถานที่ ช่วงเวลาของการประชุม จำนวนผู้เข้าร่วม มาตรการที่ใช้เพื่อประกันความสงบเรียบร้อยของสาธารณะและความปลอดภัย บริการรักษาพยาบาลและการทำความสะอาดในพื้นที่ หลังการประชุมสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตาม รัฐปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการจัดการประชุม หลังจากผู้ร้องได้ร้องเรียนผ่านกลไกยุติธรรมในระดับชาติทั้งหมดแล้ว จึงได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน โดยได้แนบยื่นในสองประเด็น

- ก. การที่รัฐห้ามการจัดการประชุมครั้งนี้ ถือเป็นการแทรกแซงสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ และ
- ข. การแทรกแซงครั้งนี้ครอบคลุมการกำหนดข้อจำกัดที่ไม่ชอบธรรมเพื่อขัดขวางสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ ซึ่งได้รับการรับประกันตามข้อบท ๒๑ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC) ได้พิจารณาคำถามทั้งสองข้อ และมีข้อสังเกตว่าข้อจำกัดดังกล่าวอาจกระทำได้ เพื่อควบคุมสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ ก็เฉพาะต่อเมื่อ

- ก. เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และ
- ข. มีความจำเป็นต่อสังคมประชาธิปไตยที่จะต้องคุ้มครองสิทธิและชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือคุ้มครองความมั่นคงแห่งชาติ หรือดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม หรือคุ้มครองด้านสาธารณสุขหรือศีลธรรม

คณะกรรมการฯ พิจารณากรณีนี้ตามหลักการทั้งสามข้อ และมีข้อสังเกตว่าสอดคล้องกับข้อกำหนดแรก กล่าวคือ ข้อจำกัดที่รัฐนำมาใช้สอดคล้องกับกฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดกิจกรรมสาธารณะ อย่างไรก็ตาม การกระทำของรัฐไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดที่สอง กล่าวคือ รัฐไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า เหตุใดข้อจำกัดต่อสิทธิในการชุมนุมโดยสงบของผู้ร้องเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อคุ้มครองสิทธิและชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือคุ้มครองความมั่นคงแห่งชาติ หรือดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม หรือคุ้มครองด้านสาธารณสุขหรือศีลธรรม

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ คณะกรรมการจึงขอให้รัฐดำเนินการเยียวยาอย่างเป็นผลให้กับผู้ร้องโดยทันที และให้มีการทบทวนพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดกิจกรรมสาธารณะ และการยื่นคำร้องขออนุญาต ทั้งนี้เพื่อประกันให้สอดคล้องกับสิทธิในการชุมนุมโดยสงบและสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก

กรณีต่างๆ ในประเทศไทย

Frontline Defenders เป็นมูลนิธิระหว่างประเทศที่ทำงานเพื่อคุ้มครองผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน มีข้อสังเกตดังนี้^{๓๘}

ชุมชนสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยมีชีวิตชีวาและเข้มแข็ง แม้จะยังมีผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนที่ถูกคุกคาม ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกควบคุมตัวโดยพลการ ถูกฟ้องร้องคดี และถูกสังหารนอกกระบวนการกฎหมาย ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนที่มีความเสี่ยงมากที่สุด ได้แก่ ผู้ที่ทำงานกับผู้อพยพเข้าเมืองโดยเฉพาะตามแนวพรมแดนกับพม่า ผู้ต่อสู้เพื่อสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนซึ่งทำงานในพื้นที่ขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนใต้

ผู้พิทักษ์สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมีความเสี่ยงมากที่สุด โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในพื้นที่ห่างไกล และมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเอ็นจีโาระดับประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งมักตั้งอยู่ที่เมืองหลวง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รวบรวมกรณีการสังหารนอกกระบวนการกฎหมายต่อผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน ๓๕ กรณีในระหว่างปี ๒๕๔๖-๒๕๕๕ ในจำนวนนี้เป็นผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนประมาณ ๓๐ คนซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และหลายกรณียังไม่มีการสืบสวนสอบสวนอย่างเหมาะสมจากทางการ

^{๓๘} <http://www.frontlinedefenders.org/thailand>

กรณีที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนที่ทำงานคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้แก่ การดำเนินคดีต่อน.ส.บุญรอด สายวงศ์ นายสุนทร บุญยอด และ น.ส.จิตรา คชเดช ผู้นำสหภาพแรงงานสามคน ในวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๒ ผู้นำแรงงานทั้งสามคนพร้อมกับคนงานหญิงอีกประมาณ ๓๐๐ คน ได้ชุมนุมประท้วงอย่างสงบที่หน้ารัฐสภาและทำเนียบรัฐบาลที่กรุงเทพฯ โดยเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการช่วยเหลือคนงาน ๒,๐๐๐ คนที่ถูกปลดโดยโรงงานไทรอัมพ์ อินเตอร์เนชั่นแนล

ตำรวจได้ตอบโต้ผู้ชุมนุมโดยใช้เครื่องขยายเสียงระดับไกล (Long Range Acoustic Device - LRAD) ซึ่งทำให้เกิดเสียงดังและทำให้เจ็บหู เพื่อสลายการชุมนุม ในวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๔ พนักงานอัยการได้แจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้นำทั้งสามคนตามมาตรา ๒๑๕ และ ๒๑๖ ตามประมวลกฎหมายอาญาในข้อหาใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชิญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ซึ่งตามกฎหมายเหล่านี้ ผู้นำทั้งสามคนอาจต้องโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และอาจถูกปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท

ในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖ ศาลอาญาได้อ่านคำพิพากษาโดยมีข้อสังเกตว่า แม้จะมีผู้ประท้วงกว่า ๓๐๐ คนปิดถนน แต่ไม่เป็นการรบกวนต่อสภาพการจราจรโดยรวม ผู้ชุมนุมได้รวมตัวกันเรียกร้องผู้นำรัฐบาลให้ออกมาพบปะกับพวกเขา และเพื่อให้ความช่วยเหลือกรณีที่มีการปลดคนงานของบริษัทไทรอัมพ์อินเตอร์เนชั่นแนล การกระทำของผู้ประท้วงไม่ได้มีความประสงค์เป็นการใช้กำลังประทุษร้ายหรือก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ด้วยเหตุดังกล่าว ศาลจึงยกฟ้องคดีต่อผู้นำแรงงานทั้งสามคน

ดังนั้น การที่ศาลได้ยกฟ้องการดำเนินคดีกับผู้นำแรงงานทั้ง ๓ คน แสดงให้เห็นว่า ศาลยอมรับสิทธิในเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๒๐

ICCPR: ข้อ ๒๑

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครอง ความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๒๑๕

มาตรา ๒๑๖

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๒๔ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ

๙.

สิทธิในเสรีภาพในการรวมกลุ่ม (Right to freedom of association)

บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการรวมกลุ่มที่รวมถึงการจัดตั้งและร่วมในสหภาพแรงงาน สิทธินี้หมายถึงสิทธิในการก่อตั้งหรือเข้าร่วมในสหภาพแรงงาน การละเมิดสิทธิปรากฏขึ้นเมื่อมีการจำกัดสิทธิเกิดขึ้น และการจำกัดที่ว่านั้น เกิดขึ้นเมื่อ

- ❖ ไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ และ
- ❖ ไม่สามารถหาเหตุผลสนับสนุนได้ว่าเป็นเรื่องจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยที่จะต้องกระทำเพื่อคุ้มครอง
 - ⦿ สิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น หรือ
 - ⦿ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของชาติ การคุ้มครองความปลอดภัยประชาชน ในด้านการสาธารณสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี

สิทธิที่จะจัดตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงานในประเทศไทย

ด้านล่างเป็นข้อความบางส่วน^{๓๙} จากรายงานของ Solidarity Center ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือขบวนการแรงงานทั่วโลก โดยการส่งเสริมพลังด้านเศรษฐกิจและการเมืองของคนงาน ผ่านการจัดตั้งสหภาพแรงงานที่เป็นผล เป็นอิสระ และเป็นประชาธิปไตย

...แม้มีข้อกำหนดสำคัญในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่คุ้มครองสิทธิในการจัดตั้งและเจรจา สภาพการจ้างงาน รัฐบาลกลับไม่รับรองอนุสัญญาองค์การแรงงานโลกรับที่ ๘๗ และ ๙๘ (International Labor Conventions 87 and 98) ซึ่งครอบคลุมสิทธิเหล่านี้ และกฎหมายแรงงานที่มีอยู่ก็ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานหลักด้านแรงงานขององค์การแรงงานโลก ส่งผลให้มีเพียงร้อยละ ๒ ของคนงานเกือบ ๔๐ ล้านคนในประเทศไทยที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน ...

...ตามกฎหมายแรงงานไทย คนงานในภาคเอกชนมีสิทธิที่จะจัดตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงาน แต่ก็มีข้อกำหนดเกี่ยวกับสมาชิกภาพและคุณสมบัติที่เป็นอุปสรรคขัดขวางสิทธิดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น สมาชิกของสหภาพแรงงานแห่งใดแห่งหนึ่งต้องทำงานให้กับนายจ้างคนเดียวกัน ดังนั้น กรณีที่มีการไล่คนงานออก จะทำให้คนงานสูญเสียสมาชิกภาพในสหภาพแรงงานไปด้วย อีกข้อกำหนดหนึ่งก็กีดกันไม่ให้คนงานข้ามชาติจัดตั้งสหภาพของตนเอง และไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการสหภาพได้...

แม้จะมีข้อห้ามต่อการเลือกปฏิบัติที่ขัดขวางการดำเนินงานของสหภาพแรงงาน แต่นายจ้างมักจะปลดคนงานที่พยายามจัดตั้งสหภาพแรงงาน โดยมักอ้างว่าการปลดคนงานไม่มีเหตุผลเกี่ยวข้องกับสหภาพแรงงาน

^{๓๙} <http://www.solidaritycenter.org/content.asp?contentid=902>

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๒๐

ICCPR: ข้อ ๒๒

ICESCR: ข้อ ๘

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น

มาตรา ๖๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๒๓(๒) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการก่อตั้งสหภาพแรงงานและ เข้าร่วมสหภาพแรงงานตามที่ตนเลือก เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตนตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของแต่ละประเทศ

๑๐.

สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา (Right to freedom of thought, conscience and religion)

ทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในความคิด มโนธรรม และศาสนา ซึ่งรวมถึงเสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือความเชื่อที่ตนเองเลือก และสิทธิที่จะตัดสินใจไม่นับถือศาสนาใดๆ เลย

สิทธินี้หมายรวมถึง สิทธิในการถือหรือปฏิบัติตามศาสนา หรือตามความเชื่อตามคตินิยมของตนโดยอิสระ รวมถึง การตัดสินใจที่จะไม่ปฏิบัติตามศาสนา การละเมิดสิทธิปรากฏขึ้นเมื่อมีการจำกัดสิทธินี้เกิดขึ้น และการจำกัดเช่นที่ว่านั้น

- ❖ ไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ และ
- ❖ ไม่สามารถหาเหตุผลสนับสนุนได้ว่าจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อคุ้มครอง
 - ⊗ ประชาชนด้วยความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข
 - ⊗ หรือศีลธรรมอันดี หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน และเสรีภาพของบุคคลอื่นๆ

เสรีภาพในการปฏิบัติตนตามศาสนาหรือความเชื่อ ด้วยการบูชา ปฏิบัติตามคำสอนและการสอนคำสอน ครอบคลุมถึงการกระทำมากมายหลายอย่าง คำว่า บูชา อาจหมายรวมถึงพิธีกรรมหรือพิธีการที่แสดงออกถึงความเชื่อนั้นโดยตรง และการปฏิบัติต่างๆ ที่รวมอยู่ในการกระทำนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสถานที่เพื่อการบูชา การใช้พิธีกรรมและวัตถุ การแสดงสัญลักษณ์ต่างๆ รวมถึงการปฏิบัติตามวันหยุดทางศาสนา การปฏิบัติหรือการฝึกฝนทางศาสนาและความเชื่อไม่เพียงแต่รวมถึงการกระทำเกี่ยวกับพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงธรรมเนียมนิยมต่างๆ เช่น ข้อบังคับเกี่ยวกับอาหารที่รับประทาน การสวมเสื้อผ้าชนิดพิเศษหรือผ้าคลุมศีรษะ และการใช้ภาษาที่เฉพาะเจาะจงสำหรับพูดคุยกันตามธรรมเนียมภายในกลุ่ม

นอกจากนี้ การปฏิบัติหรือการฝึกฝนศาสนาและความเชื่อยังรวมถึงการกระทำต่าง ๆ โดยกลุ่มบุคคลทางศาสนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบกิจกรรมพื้นฐานของศาสนานั้น เช่น เสรีภาพในการเลือกผู้นำทางศาสนา พระสงฆ์ และครูผู้สอนคำสอน เสรีภาพในการก่อตั้งโรงเรียนสอนศาสนา และเสรีภาพในการจัดทำและเผยแพร่เอกสารเกี่ยวกับศาสนา

อย่างไรก็ตาม เสรีภาพในการปฏิบัติหรือฝึกฝนทางศาสนาไม่ควรรวมถึงการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อให้เกิดสงครามหรือส่งเสริมให้เกิดความเกลียดชังทางประเทศชาติเชื้อชาติ ศาสนา ที่ถือเป็นการยั่วยุให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ความประสงค์ร้ายและความรุนแรง ภาครัฐมีหน้าที่ในการออกกฎหมายห้ามมิให้กระทำการต่างๆ เหล่านี้

อาจมีการจำกัดเสรีภาพในการนับถือหรือปฏิบัติตนตามศาสนาหรือความเชื่อเพื่อวัตถุประสงค์ในการปกป้องศีลธรรมในสังคม คำว่า ศีลธรรม นั้นมีรากฐานมาจากจารีตทางสังคม

ปรัชญา และศาสนาที่หลากหลาย ดังนั้น การจำกัดเพื่อวัตถุประสงค์ในการปกป้องศีลธรรมนั้นจะต้องอยู่บนหลักการที่ไม่ได้ทำตามจารีตของศาสนาใดศาสนาหนึ่งเพียงอย่างเดียว

การที่ศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นศาสนาประจำชาติหรือคนส่วนใหญ่ในประเทศนับถือศาสนา นั้นไม่ควรส่งผลให้สิทธิมนุษยชนอื่น ๆ เสื่อมหรือเสียหาย และไม่ควรมีการกีดกันแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ หรือผู้ที่ไม่นับถือศาสนาใด ๆ

ข้อกังวลเกี่ยวกับเสรีภาพด้านศาสนาในประเทศไทย

ต่อไปนี้เป็นข้อความบางส่วนจากรายงานกรณีประเทศไทย จากรายงาน “เสรีภาพในโลก ประจำปี ๒๕๕๖” (*Freedom in the World, 2013, Thailand Report*)^{๔๐}

รัฐธรรมนูญกำหนดอย่างชัดเจน ห้ามการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลความเชื่อทางศาสนา อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่มีข้อกำหนดศาสนาประจำชาติ แต่รัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์ต้องเป็นพุทธมามกะ และมีข้อห้ามตามกฎหมายไม่ให้ดูหมิ่นพุทธศาสนา ความขัดแย้งในภาคใต้ซึ่งทำให้เกิดความแตกแยกระหว่างชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูกับชาวไทยพุทธ ยังคงส่งผลกระทบต่อความสามารถของพลเมืองที่จะปฏิบัติตามศาสนาของตน พระภิกษุให้ข้อมูลว่าไม่สามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้อย่างเสรีเพื่อรับบิณฑบาตในภาคใต้ และครูชาวไทยพุทธหลายคนได้ถูกทำร้ายโดยผู้ก่อความไม่สงบ ในเวลาเดียวกัน มีการกล่าวหาว่าผู้นำศาสนาอิสลามก็ตกเป็นเป้าการทำร้ายของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงของรัฐบาล

^{๔๐} <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/thailand>

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๑๘

ICCPR: ข้อ ๑๘, ข้อ ๔

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๒๒ และ ๒๙

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๓/ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนาหรือ
ลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรมศาสน
บัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่
ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ
ประชาชน

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๒๒ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา การขาด
ความอดทนอดกลั้น การเลือกปฏิบัติ และการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชัง
ในทุกรูปแบบ บนพื้นฐาน ทางศาสนาและความเชื่อจะต้องถูกกำจัด

๑๑.

สิทธิในเสรีภาพการเคลื่อนย้าย (Right to freedom of movement)

คนทุกคนที่อาศัยอยู่โดยถูกต้องตามกฎหมายในพื้นที่ที่อยู่ใต้การปกครองของรัฐหนึ่งใด มีอิสระที่จะเคลื่อนย้ายไปยังสถานที่ต่าง ๆ และตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยในสถานที่ที่ตนเองเลือก

คนทุกคนมีสิทธิที่จะออกนอกประเทศใด ๆ ก็ได้ รวมถึงประเทศของตนเอง การละเมิดสิทธิปรากฏขึ้นเมื่อมีการกำหนดข้อจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด และข้อจำกัดเช่นที่ว่ำนั้

- ❖ ไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ และ
- ❖ ไม่สามารถหาเหตุผลสนับสนุนได้ว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องคุ้มครอง
 - ⊗ ความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข ศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ
 - ⊗ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ๆ และ
 - ⊗ ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ

สิทธิดังกล่าวนี้ยังชี้ให้เห็นโดยนัยว่าไม่มีผู้ใดกระทำการโดยมิชอบด้วยกฎหมายในการพรากสิทธิของบุคคลในการกลับเข้าประเทศของตนเอง

รัฐจะต้องไม่เพียงแต่ไม่แทรกแซงเสรีภาพของบุคคลในการเคลื่อนย้าย แต่จะต้องดำเนินการให้แน่ใจว่า สิทธินั้นไม่ถูกจำกัดมากเกินไปจนเกินควรโดยบุคคลอื่นใด

ข้อกังวลเกี่ยวกับเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายในประเทศไทย

เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ อย่างไรก็ตาม คนงานข้ามชาติและกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงประสบกับอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิดังกล่าว การจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ เช่นกัน

ต่อไปนี้เป็นบทสรุปเกี่ยวกับข้อกังวลของมูลนิธิสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (มสพ.) ในการรณรงค์ “สิทธิในการได้รับใบขับขี่และครอบครองรถยนต์ไร้ค่าของคนงานข้ามชาติในประเทศไทย” มสพ. เป็นหน่วยงานระดับชาติเพื่อทำงานส่งเสริมและคุ้มครองคนงานข้ามชาติ^{๔๑}

^{๔๑} รายงานทบทวนสิทธิมนุษยชนตามวาระ (UPR) ข้อสรุปว่าด้วยสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของคนงานข้ามชาติในไทย จัดเตรียมโดยมูลนิธิสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (มสพ.) (UPR Submission: Summary on Human Rights Situation of Migrant Workers in Thailand, prepared by the Human Rights and Development Foundation)

คนงานข้ามชาติจากพม่า กัมพูชา และลาว เกือบหนึ่งล้านคนที่ขึ้นทะเบียนกับทางการไทย มีสิทธิที่จะซื้อและจดทะเบียนยานยนต์ในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพวกเขาไม่สามารถยื่นคำร้องขอรับใบอนุญาตขับขี่ได้ เป็นเหตุให้ถูกปฏิเสธสิทธิที่จะขับขี่ยานพาหนะเหล่านี้

ตามหลักเกณฑ์ของกรมขนส่งทางบก แม้แต่คนงานข้ามชาติที่ขึ้นทะเบียนก็ไม่ได้รับอนุญาตให้สอบใบขับขี่ได้ เนื่องจากทางการไทยกลัวว่าการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของคนงานข้ามชาติ จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ

ในเดือนมีนาคม ๒๕๕๓ กรมขนส่งทางบกได้ออกจดหมายเวียนอนุญาตให้ผู้ไร้รัฐและชนกลุ่มน้อย ๑๔ กลุ่ม ยื่นคำร้องขอใบอนุญาตขับขี่ได้ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการปฏิเสธไม่ให้คนงานข้ามชาติที่ขึ้นทะเบียนยื่นคำร้องเพื่อขอรับใบขับขี่

การปฏิเสธสิทธิในการขับขี่ยานพาหนะ อย่างเช่น รถมอเตอร์ไซด์ ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการทำงานของผู้อพยพเข้าเมืองและสิทธิที่จะมีชีวิตรอด มอเตอร์ไซด์เป็นพาหนะอำนวยความสะดวกที่พวกเขาใช้เดินทางไปกลับจากที่ทำงาน และส่งลูกไปโรงเรียน การปฏิเสธไม่ให้ใบขับขี่ ทำให้ผู้อพยพเข้าเมืองเสี่ยงอย่างมากที่จะถูกตำรวจปรับ จับกุม และยึดรถมอเตอร์ไซด์ ทั้งยังกระทบต่อความปลอดภัยในท้องถนน เนื่องจากในความเป็นจริง ยังคงมีผู้อพยพเข้าเมืองที่รถมอเตอร์ไซด์โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือไม่มีการกำกับดูแลอย่างเหมาะสม

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๑๓

ICCPR: ข้อ ๑๒, ข้อ ๑๓

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไป ข้อ ๒๓/

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่
ภายในราชอาณาจักรการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้เว้นแต่โดย
อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบ
เรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์
การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลผู้มี
สัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑๕ บุคคลทุกคนมีสิทธิในการเคลื่อนย้าย และอยู่อาศัยใน พรมแดนของแต่ละรัฐ
อย่างเสรี บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะออกจากประเทศใดๆ รวมทั้งประเทศของตน
และมีสิทธิที่จะกลับสู่ประเทศ ของตนได้

๑๒.

สิทธิในการแสวงหาและได้รับที่หลบภัย/ลี้ภัย

(Right to seek and enjoy asylum)

คนทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและได้รับที่หลบภัย/ลี้ภัยในประเทศอื่นเพื่อหลีกเลี่ยง จากถูก ช่มเหิง เปียดเบียนที่หลบภัย/ลี้ภัยคือสิทธิในขั้นตอนสุดท้ายของบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งพารัฐของตนให้

ปกป้องตนเองได้และถูกบีบบังคับให้ต้องหลบหนีจากดินแดนถิ่นกำเนิดของตนเพื่อแสวงหา การปกป้องจากรัฐอื่น

อย่างไรก็ตามบุคคลไม่อาจได้รับสิทธินี้ในกรณีที่มีการถูกช่มเหิงเปียดเบียนนั้นมาจาก อาชญากรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างแท้จริงหรือมีเหตุผลที่ยืนยันได้อย่างจริงจังว่าบุคคลที่ กำลังแสวงหาที่หลบภัยนั้นได้ก่ออาชญากรรมที่ทำลายสันติสุขอาชญากรรมสงคราม หรืออาชญากรรม ต่อมนุษยธรรม

ข้อกังวลเกี่ยวกับสิทธิของผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่พักพิงในประเทศไทย

ประเทศไทยต้องรับรองผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นจากประเทศเพื่อนบ้านมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม ผู้แสวงหาที่พักพิงเหล่านี้มักถูกควบคุมตัวไว้ในค่ายที่พักพิงและศูนย์ควบคุมตัว ซึ่งเป็นเหตุให้มี การละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน^{๔๒}

ประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสถานะของผู้ลี้ภัย พ.ศ. ๒๔๙๔ (1951 Convention Relating to the Statutes of Refugees) และไม่มีกฎหมายว่าด้วยผู้ลี้ภัยหรือขั้นตอน ปฏิบัติอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการแสวงหาที่พักพิง^{๔๓} การขาดกรอบกฎหมายเช่นนี้ทำให้ผู้ลี้ภัยและ ผู้แสวงหาที่พักพิงอยู่ในสภาพเสี่ยงอันตราย ทำให้เกิดความไม่แน่นอนต่อความเป็นอยู่และสถานภาพ ในประเทศไทย^{๔๔} มีค่ายที่พักพิงชั่วคราวหลายแห่งตามแนวพรมแดนกับพม่า ผู้ลี้ภัยจากพม่าอาศัย อยู่ ในค่ายที่พักพิงเหล่านี้ พวกเขาได้รับการคุ้มครองไม่ให้ถูกจับกุมและถูกส่งกลับ (เคลื่อนย้าย) ไปยัง ประเทศพม่า^{๔๕} อย่างไรก็ตาม การที่ต้องอยู่ในค่ายที่พักพิง ทำให้พวกเขาไม่มีเสรีภาพในการ

๔๒ ย่อหน้า ๕๑, A/HRC/WG.6/12/THA/2, เอกสารที่จัดเตรียมโดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่ด้านสิทธิมนุษยชนแห่ง สหประชาชาติ สำหรับรายงานทบทวนสิทธิมนุษยชนตามวาระ (UPR) กรณีประเทศไทย

๔๓ Ad Hoc and Inadequate, Thailand's Treatment of Refugees and Asylum Seekers, Human Rights Watch, September 2012

๔๔ อ้างแล้ว

๔๕ อ้างแล้ว

เคลื่อนย้ายและสิทธิในการทำงาน^{๔๖} และต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานด้านมนุษยธรรมเพื่อความอยู่รอดของตนเอง และเป็นเหตุให้ลูกของตนเองไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ^{๔๗} ผู้ลี้ภัยจากพม่าซึ่งอาศัยอยู่นอกค่ายที่พักพิงไม่มีสถานภาพด้านกฎหมาย และเสี่ยงที่จะถูกจับและถูกส่งตัวกลับ^{๔๘}

ต่อไปนี้เป็นถ้อยแถลงของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล (Amnesty International) ที่เน้นย้ำสภาพที่เปราะบางของผู้แสวงหาที่พักพิงที่เสี่ยงที่จะถูกเอารัดเอาเปรียบ และตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ ทั้งยังเน้นย้ำสภาพที่ขาดมนุษยธรรมของศูนย์ควบคุมผู้ต้องกักบางแห่งในประเทศไทย

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ออกแถลงการณ์เรียกร้องรัฐบาลไทยให้ความยุติธรรม และคุ้มครองผู้แสวงหาที่พักพิงชาวโรฮิงญา

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ออกแถลงการณ์เรียกร้องรัฐบาลไทยให้ความยุติธรรม และคุ้มครองผู้แสวงหาที่พักพิงชาวโรฮิงญา

แถลงการณ์แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลระบุว่า ทางกรไทยต้องรับประกันว่าจะมีการสอบสวนอย่างไม่ลำเอียง กรณีที่มีข้อกล่าวหาว่ามีการข่มขืนกระทำชำเราผู้แสวงหาที่พักพิงชาวโรฮิงญาและให้นำตัวผู้เกี่ยวข้องทุกคนรวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าสู่การไต่สวนของศาลตามมาตรฐานสากล และประเทศไทยต้องประกันให้มีการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพทั้งแง่กฎหมายและการปฏิบัติต่อผู้แสวงหาที่พักพิงและผู้เข้าเมืองที่เดินทางมาถึงชายฝั่งหรือพยายามขึ้นฝั่งในประเทศไทย

เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖ หญิงสาวชาวโรฮิงญาสามคนและเด็กหญิงอายุ ๙ และ ๑๒ ขวบอีกสองคน ได้ออกจากที่พักพิงในจังหวัดพังงาไปกับผู้ชายสองคนที่สัญญาว่าจะพาทั้งหมดไปยังประเทศมาเลเซียเพื่อไปพบกับสามีและญาติคนอื่นๆ โดยแลกกับค่าใช้จ่ายต่างๆ ต่อมาพบว่าหนึ่งในชายทั้งสองคนเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เขาหลัก จังหวัดพังงาส่วนอีกคนเป็นชายชาวโรฮิงญาที่มาจากพม่า ระหว่างวันที่ ๙-๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๖ มีรายงานว่า ชายชาวโรฮิงญาคนดังกล่าวได้กักขังผู้หญิงคนหนึ่งไว้ในสถานที่ห่างไกล และได้ข่มขืนกระทำชำเราเธอหลายครั้ง

เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลได้ลงพื้นที่ในจังหวัดพังงา และได้รับการยืนยันว่า ปัจจุบันชายชาวโรฮิงญาคนดังกล่าวได้ถูกควบคุมตัวและดำเนินคดีในข้อหาข่มขืนกระทำชำเรา การค้ามนุษย์ และการอยู่ในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย เขาได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว และอ้างว่ามีเจ้านายเป็นตำรวจยศตาบตำรวจ ซึ่งถูกจับกุมเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน

^{๔๖} อ้างแล้ว

^{๔๗} อ้างแล้ว

^{๔๘} อ้างแล้ว

๒๕๕๖ และถูกดำเนินคดีฐานเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ และการเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ หลังจากนั้นไม่นานเขาได้รับการประกันตัวและถูกปล่อยออกในที่สุด

จากเหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงของผู้แสวงหาที่พักพิงในประเทศไทย ที่อาจตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์อันมาจากการขาดความคุ้มครองด้านกฎหมายในสถานะผู้ลี้ภัย เพราะประเทศไทยไม่กำหนดให้มีสถานะผู้ลี้ภัยตามกฎหมายในประเทศ และไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสถานะของผู้ลี้ภัย พ.ศ. ๒๔๙๔ (1951 UN Convention relating to the Status of Refugees) เมื่อขาดความคุ้มครองด้านกฎหมาย เป็นเหตุให้ผู้แสวงหาที่พักพิงเสี่ยงต่อการถูกจับกุมควบคุมตัว และส่งกลับระหว่างอยู่ในเมืองไทย และเสี่ยงอย่างมากที่จะถูกใช้ประโยชน์และถูกกระทำอย่างมิชอบโดยเฉพาะจากบรรดาขบวนการค้ามนุษย์

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลระบุว่า ผู้แสวงหาที่พักพิงที่ถูกกระทำอย่างมิชอบหรือถูกใช้ประโยชน์ในไทย รวมทั้งผู้หญิงเหล่านี้ ต้องมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของไทยอย่างเต็มที่ และเท่าเทียม รวมทั้งต้องมีทนายความและล่ามที่เป็นอิสระ และจำเลยในคดีนี้ก็ควรได้รับการคุ้มครองเพื่อรักษาสีทธิตามกฎหมายซึ่งเป็นไปตามข้อบท ๑๔ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ซึ่งไทยเป็นรัฐภาคี

นอกจากนั้น แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ยังเรียกร้องทางการไทยให้มีการสอบสวนอย่างถี่ถ้วนและอย่างรอบด้านต่อรายงานการค้ามนุษย์ทั้งหมด รวมทั้งขอลงโทษเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการค้ามนุษย์ ซึ่งกรณีนี้ไม่ใช่กรณีแรกที่ระบุว่า เจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ เมื่อปลายเดือนมกราคม ๒๕๕๖ กองทัพบกมีคำสั่งให้นายทหาร ๒ นาย คือ นายทหารยศพันตรี และนายทหารยศร้อยโท ออกจากราชการไว้ก่อน หลังมีข้อกล่าวหาว่าเข้าไปพัวพันกับขบวนการค้ามนุษย์ในภาคใต้ ต่อมาได้มีการบรรจุเข้ารับตำแหน่งใหม่ แต่ให้ย้ายไปปฏิบัติราชการในหน่วยอื่นแทน และไม่มีการตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับพวกเขา

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ระบุว่า หากพบว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนสนับสนุนการค้ามนุษย์ ควรถูกสั่งพักราชการโดยทันที และให้ดำเนินคดีตามกระบวนการไต่สวนที่เป็นธรรม

สำหรับกรณีผู้หญิงสามคนและเด็กหญิงสองคนที่เป็นเหยื่อในกรณีจังหวัดพังงา พวกเธอได้เข้ามาอยู่ในที่พักพิงที่รัฐจัดให้ตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๕๖ พร้อมกับผู้หญิงและเด็กอีกกว่า ๕๕ คน พวกเธอเป็นส่วนหนึ่งของชาวโรฮิงญาซึ่งเป็นชาวมุสลิมกลุ่มน้อยในรัฐยะไข่ของพม่าหลายพันคนที่หลบหนีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการเลือกปฏิบัติอย่างรุนแรงในพม่า และเดินทางมายังประเทศไทยด้วยเรือขนาดเล็กในช่วงปลายปี ๒๕๕๕ และต้นปี ๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๖ ทางการไทยประกาศให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเป็นระยะเวลายาวนานสำหรับชาวโรฮิงญาในไทย ซึ่งประกาศดังกล่าวจะสิ้นสุดลงในช่วงปลายเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๖

นอกจากจะมีผู้หญิงและเด็กชาวโรฮิงญาหลายร้อยคนที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในที่พักรัดแล้ว ยังมี การควบคุมตัวชายชาวโรฮิงญาอีกกว่า ๑,๕๐๐ คนในสถานกักตัวคนต่างด้าวที่แออัดและขาดแคลน ความสะอาด ซึ่งตั้งอยู่ตามที่ต่าง ๆ ในจังหวัดภาคใต้ของไทยตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๕๖ เมื่อเร็วๆ นี้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลแสดงข้อกังวลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ในศูนย์กักตัวเหล่านี้ โดยทำ เป็นจดหมายเปิดผนึกถึงรัฐบาลไทย ลงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๖ และยังเน้นประเด็นการเสียชีวิต ที่เกิดขึ้น ในวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๖ มีรายงานว่า มีผู้เสียชีวิตอีกสองรายที่ศูนย์กักตัวในจังหวัด สงขลา เป็นเหตุให้จำนวนชายชาวโรฮิงญาที่เสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวเพิ่มจำนวนเป็นเจ็ดคน นับแต่เดือนมกราคม ๒๕๕๖

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลชี้ว่า การควบคุมตัวผู้แสวงหาที่พำนักชาวโรฮิงญาและผู้เข้าเมือง ตามสถานกักตัวคนต่างด้าวและที่พักรัดต่อไป เป็นการละเมิดสิทธิที่จะมีอิสรภาพซึ่งได้รับการ รับรองตามกติกา ICCPR โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สภาพการควบคุมตัวชายชาวโรฮิงญาไม่สอดคล้อง กับมาตรฐานหลักเกณฑ์ขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษแห่งสหประชาชาติ (UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) จึงเรียกร้องรัฐบาลไทยควรปล่อยตัวผู้แสวงหา ที่พำนักและผู้เข้าเมืองที่ถูกควบคุมตัวอยู่ เพราะเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ และประกันว่าสภาพการควบคุมตัวพวกเขาสอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศ ทั้งยังควรกำหนดให้มีกลไกระดับชาติเพื่อประกันว่า บุคคลซึ่งหลบหนีจากภัยคุกคามในประเทศของ ตนเองและต้องการแสวงหาที่พำนัก สามารถเข้าถึงขั้นตอนปฏิบัติที่เป็นธรรมและเป็นผลอย่างเต็มที่ เพื่อให้มีการประเมินข้อเรียกร้องเพื่อขอที่พำนัก

ชาวโรฮิงญาหลายพันคนหลบหนีออกจากพม่าทางเรือมุ่งสู่ประเทศไทยและมาเลเซีย ภายหลังความรุนแรงระหว่างชุมชนพุทธและมุสลิมในรัฐยะไข่เริ่มขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๕ ความรุนแรงครั้งนั้นเป็นเหตุให้มีการบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก มีการทำลายทรัพย์สินบ้านเรือนและ ทำให้คนต้องอพยพจำนวนมาก แม้ว่าชุมชนของทั้งสองศาสนาในพม่าจะได้รับผลกระทบ แต่ผู้เป็น เหยื่อส่วนใหญ่จะเป็นชาวโรฮิงญา โดยชาวโรฮิงญากว่า ๑๕๐,๐๐๐ คน ต้องกลายเป็นผู้พลัดถิ่นอยู่ ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั่วรัฐยะไข่ ทางพม่าไม่ยอมรับสถานภาพของชาวโรฮิงญาอย่างเป็นทางการ และยังคงปฏิเสธไม่ให้พวกเขาเข้าถึงโอกาสที่จะมีสัญชาติ ซึ่งเป็นการกระทำที่เลือกปฏิบัติ ทั้งยังมี การจำกัดเสรีภาพในการเดินทางและสิทธิที่จะได้รับการศึกษา การทำงาน การแต่งงาน และการมี ครอบครัวในระดับต่าง ๆ กัน

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๑๔

ดู: อนุสัญญาว่าด้วยสถานะภาพผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ ปี ค.ศ. ๑๙๕๑

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้ลงนาม

อนุสัญญาว่าด้วยสถานะภาพผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ ปี ค.ศ. ๑๙๕๑

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑๖ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและได้รับที่ลี้ภัยในอีก รัฐหนึ่งตามกฎหมายของ
รัฐนั้น และข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่ใช้อยู่

๑๓.

สิทธิในสัญชาติ (Right to Nationality)

คนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติ สัญชาติถือเป็นความเกี่ยวข้องทางกฎหมายระหว่างบุคคลกับรัฐ ซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมต่าง ๆ และหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งของบุคคลและของรัฐ

โดยหลักการแล้วบุคคลจะได้รับสัญชาติจากรัฐ หากเขาถือกำเนิดในเขตแดนของรัฐนั้น หรือได้รับสัญชาติผ่านการสืบเชื้อสายในกรณีที่เด็กได้รับสัญชาติของพ่อหรือแม่ และในบางกรณีก็ได้รับสัญชาติทั้งผ่านการถือกำเนิดในเขตแดนของรัฐและทางการสืบเชื้อสายด้วย

ในหลายรัฐ บุคคลที่ได้พักอาศัยอยู่ในรัฐนั้นเป็นเวลานานและได้มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันกับรัฐนั้น เช่น แต่งงานกับพลเมืองของรัฐ ก็สามารถได้รับสัญชาติของรัฐนั้นเช่นกัน ไม่มีบุคคลใดสมควรที่จะ:

- ❖ ถูกพรากสัญชาติของตน
- ❖ ถูกปฏิเสธสิทธิในการเปลี่ยนสัญชาติด้วยวิธีการที่มีขอบด้วยกฎหมายการเลือกปฏิบัติ อันเนื่องมาจากเหตุผลทางเพศไม่ควรมาเกี่ยวข้องกับการได้รับหรือสูญเสียสัญชาติ โดยการแต่งงาน

ข้อกังวลเกี่ยวกับสิทธิในสัญชาติ

ในประเทศไทยมีชนชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศมาอย่างยาวนาน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีปัญหาระหว่างการยอมรับสิทธิพลเมือง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มีประชากรจำนวน ๕๔๑,๕๐๕ คนที่ยังไม่มีสัญชาติ^{๔๙} องค์กร The Coalition on Racial Discrimination Watch ได้กระตุ้นให้รัฐบาลไทยพัฒนาระบบการรับรองสัญชาติและจัดสรรงบประมาณ รวมถึงเพิ่มบุคลากรให้มากขึ้นเพื่อให้การรับรองสัญชาติเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

^{๔๙} Statistics of Registration Office, Administration Division, Ministry of Interior, and as reported in Para 77 of the Shadow Report on Eliminating Racial Discrimination: Thailand, Coalition on Racial Discrimination Watch, 2012. The report can be accessed from: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/ngos/CRDWTThailand81.pdf>

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๑๕

ดู: อนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคนไร้รัฐไร้สัญชาติ ค.ศ. ๑๙๕๔

และอนุสัญญาว่าด้วยการลดคนไร้รัฐ-ไร้สัญชาติ ค.ศ. ๑๙๖๑

ดู พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑

และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑๘ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติตามที่กำหนดโดย กฎหมาย บุคคลใด
จะถูกพรากหรือถูกปฏิเสธสิทธิในการเปลี่ยน สัญชาติดังกล่าวตามอำเภอใจมิได้

๑๔.

สิทธิในการแต่งงานและสร้างครอบครัว

(Right to marry and found a family)

บุคคลทุกคนที่มีอายุมากพอสมควรที่จะแต่งงานได้มีสิทธิที่จะแต่งงานและสร้างครอบครัวของตนเอง จะต้องไม่มีบุคคลใดถูกบังคับหรือขึ้นใจให้เข้าสู่งานแต่งงาน คู่บ่าวสาวมีสิทธิเท่าเทียมกันในการแต่งงาน ระหว่างชีวิตสมรส และการสิ้นสุดของชีวิตการสมรส

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC) ได้บันทึกว่า ไม่มีมาตรฐานของคำจำกัดการของครอบครัวและคำนิยามของครอบครัวสามารถแตกต่างกันได้ตามแต่ละประเทศ^{๕๐} รูปแบบของครอบครัวอาจเป็นลักษณะคู่สมรสเพศเดียวกันและบุตร คู่สมรสไม่แต่งงานและบุตร หรือพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวกับบุตร

พันธหน้าที่ของรัฐ

- ❖ ออกกฎหมาย การดำเนินการและมาตรการต่าง ๆ ที่ให้การยอมรับและปกป้องรูปแบบที่หลากหลายของการเป็นครอบครัวที่เป็นจริงในประเทศ
- ❖ กำหนด “อายุมากพอสมควรที่จะแต่งงานได้” เพื่อให้แน่ใจว่าคู่แต่งงานมีศักยภาพที่จะรับรู้การตัดสินใจแต่งงานนั้นโดยไม่ใช้การบีบบังคับ
- ❖ ยกเลิกกฎหมายหรือแนวปฏิบัติที่เอื้อให้ผู้กระทำการข่มขืนพ้นจากความรับผิดชอบหรือต้องรับผิดชอบน้อยลงเมื่อแต่งงานกับเหยื่อที่ถูกข่มขืน
- ❖ ดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อให้แน่ใจว่า คู่สมรสมีสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบเท่าเทียมกันในการแต่งงาน ระหว่างชีวิตสมรส และการสิ้นสุดของชีวิตสมรส ขั้นตอนดังกล่าวอาจรวมถึง
 - ⊗ ทำให้แน่ใจว่าไม่มีการเลือกปฏิบัติทางเพศในการได้มาซึ่งหรือสูญเสียซึ่งสัญชาติด้วยเหตุแห่งการแต่งงานหรือในการส่งผ่านสัญชาติของพ่อแม่ไปสู่ลูก
 - ⊗ ค้ำครองป้องกันสิทธิของคู่สมรสแต่ละฝ่ายในการใช้นามสกุลเดิมของตน
 - ⊗ ทำให้แน่ใจว่าไม่มีการปฏิบัติอย่างกีดกันแบ่งแยกในเรื่องเหตุผลและขั้นตอนกระบวนการแยกกันอยู่หรือหย่า การปกครองเลี้ยงดูบุตรและการจัดหาค่าอุปการะเลี้ยงดู

๕๐ General Comment 19, Human Rights Committee

- ๘ ดำเนินการให้แน่ใจว่าสตรีที่แต่งงานแล้วมีสิทธิเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในการเป็นเจ้าของหรือการบริหารจัดการทรัพย์สิน สตรีควรมีสิทธิในการรับมรดกเท่าเทียมกับบุรุษ เมื่อการสิ้นสุดของชีวิตสมรสเกิดขึ้นเนื่องจากการถึงแก่กรรมของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- ❖ สร้างมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการปัญหา เช่น ความรุนแรงในครอบครัว และการทำร้ายเด็ก

ข้อกังวลในประเทศไทย

ในประเทศไทย กลุ่มความหลากหลายทางเพศได้รณรงค์ให้มีกฎหมายรับรองความสัมพันธ์ของคู่รักเพศเดียวกัน ในปีพ.ศ.๒๕๕๖ รัฐบาลไทยให้จัดตั้งคณะกรรมการร่างกฎหมายนี้ขึ้นมา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้รื้อดำเนินการพิจารณาเรื่องนี้ ร่างกฎหมายฉบับนี้จะรับรองความสัมพันธ์ของคู่สมรสเพศเดียวกันให้ถูกต้องตามกฎหมาย และปกป้องคู่สมรสเพศเดียวกัน ด้วยการเป็นผู้ที่อยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา(civil partners)ในการร่วมกันถือครองสินทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ รวมถึงการรับผิดชอบต่อกันและกันในคดีอาญา ประโยชน์ทางภาษี สุขภาพ และผลประโยชน์จากประกันชีวิต เป็นต้น^{๕๑}

^{๕๑} Legalizing Love, Bangkok Post, 26th March 2013

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๑๖

ICCPR: ข้อ ๒๓

CEDAW: ข้อ ๑๖

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๑๙

ประเทศไทยได้ตั้งข้อสงวนใน CEDAW ที่ระบุว่าจะไม่พิจารณาข้อผูกพันข้อ ๑๖ ที่กล่าวถึงการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในการแต่งงานและครอบครัว

ดู: กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายส่วนบุคคล การแต่งงาน การหย่าร้าง การเป็นผู้ปกครองและอื่นๆ

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑๙ ครอบคลุม ในฐานะที่เป็นหน่วยงานธรรมชาติและพื้นฐาน ของสังคม มีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากสังคมและรัฐสมาชิก อาเซียนแต่ละรัฐ ชายและหญิงที่บรรลุ นิติภาวะแล้วมีสิทธิที่จะ สมรสบนพื้นฐานของการยินยอมอย่างเสรีและเต็มใจของตน มีสิทธิที่จะสร้างครอบครัวและมีสิทธิที่จะยกเลิกสถานะการสมรส ตามที่กำหนดโดยกฎหมาย

๑๕.

สิทธิในความเสมอภาคในการพิจารณาคดีชั้นศาล บัลลังก์ผู้พิพากษา

และสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

(Right to Equality before the Courts and Tribunals and Right to Fair Trial)

ความเสมอภาคในการพิจารณาคดีในชั้นศาลและสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ถือเป็นหลักการพื้นฐานแห่งกฎหมาย และเป็นองค์ประกอบหลักของความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

หลักการเหล่านี้จะนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของปัจเจกบุคคลทุก ๆ คน และการพิจารณาลิทธิและหน้าที่ของทุก ๆ คนว่าเป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้องเหมาะสม หรือไม่

สิทธิดังกล่าวไม่จำกัดเฉพาะกับพลเมืองในประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่รวมถึงทุก ๆ คน ไม่ว่าจะถือสัญชาติใดก็ตาม ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในดินแดนหรืออยู่ภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมายของประเทศนั้น ๆ

สิทธิในความเสมอภาคในการพิจารณาคดีในชั้นศาลมี ดังต่อไปนี้

- ❖ ก่อนและระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีทั้งหมด ผู้ต้องสงสัย หรือผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนและดำเนินคดีด้วยความเป็นธรรมโดยไม่มีการแบ่งแยกตามที่กฎหมายกำหนดไว้
- ❖ ทุก ๆ คนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการพิจารณาคดีชั้นศาล และจะไม่มีผู้ใดถูกกีดกันจากกฎหมาย กระบวนการทางการบริหารจัดการ หรือข้อมูลต่าง ๆ เพื่อมิให้ได้รับการพิจารณาคดีในชั้นศาลและพิสูจน์ว่าตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์

สิทธิดังกล่าวจะถูกละเมิดเมื่อมีผู้หนึ่งผู้ใดพยายามทำลายการเข้าถึงการพิจารณาคดีในชั้นศาล ตามระบบโดยพฤตินัยซึ่งพิสูจน์ได้ว่าเกิดขึ้นอย่างแท้จริง รวมไปถึงสถานการณ์ดังต่อไปนี้

- ❖ ไม่มีผู้ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเคยตั้งข้อสังเกตว่า ควรมีผู้ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ผู้ต้องหาที่ต้องการให้มีการพิจารณาทบทวนด้านกฎหมายเมื่อมีความมิชอบในการพิจารณาคดีอาญา และผู้ต้องหานั้นไม่สามารถชำระค่าใช้จ่ายแก่ผู้ให้ความช่วยเหลือนี้ด้วยตนเอง หากไม่มีการให้ความช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าวแล้ว จะเป็นการตัดโอกาสในการพิจารณาความผิดปกติของการพิจารณาคดี และอาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิในการพิจารณาคดีที่ยุติธรรมตามมา
- ❖ ค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคดีสูง คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเคยตั้งข้อสังเกตว่า หากบุคคลใดไม่สามารถเข้ารับการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้ เพราะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเรียกเก็บค่าใช้จ่ายสูง ถือเป็นการละเมิดหลักการการเข้าถึงการพิจารณาคดีในชั้นศาลเช่นเดียวกัน

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๖, ข้อ ๓/

ICCPR: ข้อ ๑๔, ข้อ ๑๖

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๐ บุคคลทุกคนย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย
เท่าเทียมกัน

มาตรา ๔๐ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๑๓ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็น บุคคลตามกฎหมาย
บุคคลทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง
ของกฎหมาย เท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

สิทธิที่แตกต่างกันในสิทธิในความเสมอภาคในการพิจารณาคดีชั้นศาล ต่อหน้าผู้พิพากษา
และสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม มีดังต่อไปนี้

๑๕.๑

สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Right to be Presumed Innocent)

การสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นหลักการพื้นฐานในการปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้ต้องหา
มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ว่ามีความผิดตลอดระยะเวลาการ
สืบสวนทางอาญาและการพิจารณาคดีตามกฎหมาย จนกว่าคดีจะถึงที่สุดในช่วงชั้นอุทธรณ์ชั้นสุดท้าย
หลักการความเชื่อในความบริสุทธิ์กำหนดให้ฝ่ายผู้ฟ้องคดีมีภาระการพิสูจน์ความผิดตามข้อกล่าว
หาในการพิจารณาคดี สิทธินี้ประกันว่าจะไม่สามารถสันนิษฐานว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดจนกว่าจะ
พิสูจน์ได้โดยปราศจากข้อสงสัย หลักการเชื่อในความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา หมายถึง สิทธิที่จะได้รับ
การปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว โดยเจ้าหน้าที่รัฐมียอมหน้าที่ที่จะไม่การคาดการณ์ผลการตัดสินไว้

ล่วงหน้าหรือปฏิบัติการตามความคาดหมายดังกล่าว การกระทำต่อไปนี้อาจถือว่าเป็นการละเมิดหลักการข้างต้น เมื่อ

- ❖ ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกพันธนาการหรือกักขังในห้องขังระหว่างการพิจารณาคดี หรือถูกพันธนาการและคุมขังระหว่างนำมาศาลในลักษณะที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ต้องหาจะเป็นอาชญากรร้ายแรง^{๕๒}
- ❖ เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐคาดการณ์ผลการพิจารณาคดีล่วงหน้าของการพิจารณาคดีเช่นเมื่อเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายประกาศที่ประชุมสาธารณะว่าผู้ต้องหาเป็นฆาตกรก่อนเริ่มพิจารณาคดี^{๕๓}
- ❖ ผู้ต้องหาที่มีหนกับการถูกควบคุมตัวมากเกินไป คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC) ตั้งข้อสังเกตว่า การปฏิเสธให้ประกันตัวในตอนแรกนั้นไม่กระทบกับสิทธิในการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ อย่างไรก็ตาม เมื่ออยู่ในช่วงการควบคุมตัวนั้นยาวนานจนเกินไป เช่น ๙ ปี นั้นแสดงว่ากระทบกับสิทธิในการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์^{๕๔}
- ❖ ผู้ต้องหาไม่ได้รับการยกประโยชน์จากข้อสงสัยในการดำเนินคดีอาญา ในกรณีนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำติกระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (HRC) ตั้งข้อสังเกตว่า ด้วยเหตุจากหลักการการสันนิษฐานเรื่องการพิสูจน์หลักฐานในความผิดทางอาญา พนักงานอัยการหรือผู้ฟ้องคดีมีภาระพิสูจน์ในการฟ้องคดีอาญาและผู้ต้องหาจะต้องได้รับการยกประโยชน์จากข้อสงสัย ควรใช้หลักฐานเพื่อการเอาผิดบุคคลจากผู้สมรู้ร่วมคิดในอาชญากรรมที่ถูกตั้งข้อหาเดียวกันด้วยความระมัดระวัง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ผู้สมรู้ร่วมคิดเปลี่ยนแปลงคำให้การหลายครั้ง หลักการนี้จะถูกละเมิด หากข้อกล่าวหาและหลักฐานที่ใช้ปรับจำผู้ต้องหายังมีข้อกังขาอย่างมากและศาลไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ^{๕๕}

^{๕๒} Karimov and Nursatov v. Tajikistan, Communication Nos. 1108/2002 and 1121/2002, Human Rights Committee

^{๕๓} Gridin v. Russian Federation, Communication No. 770/1997, Human Rights Committee

^{๕๔} Cagas v. Philippines, Communication No. 788/1997, Human Rights Committee

^{๕๕} Arutyuniantz v. Uzbekistan, Communication No. 971/2001, Human Rights Committee

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๔(๒)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๑๓ ย่อหน้า ๓/ และข้อ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๙(๒) ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

มาตรา ๓๙(๓) ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด

จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๒๐(๑) บุคคลทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทาง อาญา จะได้รับการ

สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะ มีการพิสูจน์ว่ามีความผิด โดยผ่าน

กระบวนการไต่สวนที่ยุติธรรม และเปิดเผยโดยศาลที่มีอำนาจ มีความเป็นอิสระ

และเป็นกลาง โดยผู้ถูกกล่าวหาได้รับการรับรองสิทธิที่จะต่อสู้คดี

๑๕.๒

สิทธิในการได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาโดยพลันในภาษาที่บุคคลนั้นเข้าใจได้ (Right to be notified of the charges in a language one understands)

การละเมิดสิทธินี้เกิดขึ้นเมื่อ

- ❖ ไม่มีการแจ้งข้อมูล
- ❖ เกี่ยวกับรายละเอียดของข้อกล่าวหาของเขาหรือเธอ
- ❖ ในภาษาที่ผู้ต้องหาเข้าใจได้

สิทธินี้เป็นสิทธิสำหรับผู้ต้องหาความผิดทางอาญา นอกจากนี้ยังมี

- ❖ รายละเอียดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหา ต้องแจ้งให้ทราบโดยเร็วที่สุดตั้งแต่เจ้าหน้าที่เริ่มมีการควบคุมตัว

- ❖ การแจ้งข้อกล่าวหาต้องแจ้งด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร และระบุข้อกฎหมาย รวมถึงข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุให้บุคคลผู้นั้นถูกตั้งข้อกล่าวหา
- ❖ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องมอบให้ผู้ต้องหาในช่วงเวลาที่เหมาะสม ก่อนที่จะมีการพิพากษาคดี เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาใช้เวลาในการเตรียมประกันตัวและการต่อสู้คดี
- ❖ สิทธิในการได้รับแจ้งข้อกล่าวหาในภาษาที่ผู้ต้องหาเข้าใจ และเจ้าหน้าที่ต้องจัดเตรียมล่ามหรือการแปลเอกสารอย่างเพียงพอเพื่อช่วยให้ผู้ต้องหาต่อสู้คดีได้

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘ ข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๔ (๓ d)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๑๓ และ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๐ (๒) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๓/๑ และ มาตรา ๘ สิทธิของผู้ต้องหา

มาตรา ๑๓ สิทธิในการมีล่ามแปลภาษาของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ผู้ที่ต่อสู้คดี พยาน

๑๕.๓

สิทธิในการมีเวลาเพียงพอและมีการอำนวยความสะดวกในการเตรียมการสู้คดี (Right to adequate time and facilities to prepare one's defense)

การละเมิดจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ต้องหาและ/หรือจำเลย

- ❖ ไม่ให้เวลาและความสะดวกที่เหมาะสม
- ❖ ในการเตรียมคดี
- ❖ กระบวนการในทุกขั้นตอน

สิทธินี้มีความสำคัญที่จะประกันการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม โดยมีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้

- ❖ ได้รับการอำนวยความสะดวกเพียงพอ หมายรวมถึง การเข้าถึงหลักฐานทั้งหมดที่โจทก์จะใช้ปรักราผู้ต้องหาในศาล ๒๓ และรวมถึงหลักฐานที่ทำให้พ้นความผิด เช่น หลักฐานซึ่งสามารถช่วยการสู้คดีให้ฝ่ายจำเลยพ้นผิด เช่น พยานหลักฐานที่แสดงว่าจำเลยไม่ได้สารภาพโดยสมัครใจ
- ❖ มีเวลาเพียงพอ “เวลาที่เพียงพอ” นั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของแต่ละคดี ศาลมีหน้าที่อนุญาตตามคำขอที่เหมาะสมให้เลื่อนการพิจารณาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ต้องหาถูกตั้งข้อหาอาญาที่ร้ายแรงและเมื่อจำเลยต้องการเวลาเพิ่มเติมให้เตรียมการสู้คดี
- ❖ การติดต่อสื่อสารกับที่ปรึกษาทนายความ ที่ปรึกษาทนายความควรสามารถที่ติดต่อสื่อสารกับผู้ต้องหาในสภาพที่สามารถรักษาความลับในการสื่อสารได้ (โปรดพิจารณา หลักการคุ้มครองบุคคลภายใต้การกักตัวฯ ข้อ ๑๘ ที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้) ทนายความควรสามารถให้คำปรึกษาและเป็นตัวแทนของลูกความตามมาตรฐานวิชาชีพและการตัดสินใจโดยไม่มีข้อจำกัดอิทธิพลแรงกดดัน หรือการรบกวนเกินสมควรจากคู่กรณี ในกรณีที่จำเป็นให้จัดให้มีล่ามโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายให้ผู้ต้องหาในช่วงก่อนการพิจารณาคดีและช่วงการพิจารณาคดี เพื่อให้ผู้ต้องหาจะสามารถสื่อสารกับที่ปรึกษาทนายความและเตรียมความพร้อมสู้คดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐภาคีไม่ต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินการของทนายแก้ต่าง เว้นแต่ปรากฏแจ่มชัดต่อพิพากษาว่า พฤติกรรมของทนายขัดกับผลประโยชน์แห่งความยุติธรรม^{๕๖}

^{๕๖} Harward vs. Norway, Communications No. 45/1991, para. 9.5

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘ ข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๔ (๓ ข)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๓๒

ข้อ ๑๘ หลักการเพื่อการปกป้องบุคคลทุกคนในทุกรูปแบบของการคุมขังหรือการจำคุก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๐ (๓) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๑๕.๔

**สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ล่าช้า/ในระยะเวลาที่เหมาะสม
(Right to be tried within a reasonable time)**

สิทธิดังกล่าวจะถูกละเมิดเมื่อ

- ❖ การพิจารณาคดีใช้เวลาเกินกำหนดเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือ
- ❖ หลังจากช่วงเวลาที่เหมาะสมได้ผ่านพ้นไป อีกทั้งเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถอธิบายเหตุผลของการล่าช้า หรือการไปไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกระบวนการได้

จะมีการรับรองสิทธิดังกล่าวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความไม่แน่ใจ หรือความสงสัยเกี่ยวกับผลการพิจารณาคดียืดเยื้อยาวนานจนเกินไป เช่นเดียวกัน หากมีการคุมขังบุคคลใด ๆ ในช่วงการพิจารณาคดี การสูญเสียอิสรภาพนั้นต้องไม่ยืดเยื้อยาวนานจนเกินจำเป็นในแต่ละคดี สิทธินี้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการจัดการพิจารณาคดีเพื่อให้แต่ละขั้นตอนเสร็จสิ้นในระยะเวลาที่สมควร

ระยะเวลาที่สมควรต้องมีการพิจารณาเป็นคดีไป โดยถือเอาความซับซ้อนของแต่ละคดี วิธีการบริหารงานตุลาการ และการทำงานของตุลาการเข้ามาพิจารณา ในกรณีที่คดีมีความล่าช้าไปถึง

๒๒ เดือน ระหว่างการตั้งข้อกล่าวหา ซึ่งนำไปสู่การตัดสินโทษประหารชีวิตของผู้ต้องหา และการเริ่มต้นพิจารณาคดีโดยปราศจากการอธิบายถึงสภาวะการณ์เฉพาะที่ก่อให้เกิดความล่าช้า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนถือว่า นั่นเป็นการละเมิดสิทธิ^{๕๗} นอกจากนี้ในกรณีที่มีการพิจารณาคดีอาญาที่ใช้เวลาเกือบ ๕ ปี โดยไม่มีคำอธิบายจากหน่วยงานภาครัฐนั้นถือว่าการละเมิดสิทธินี้เช่นเดียวกัน^{๕๘}

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘ ข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๔ (๓ ค)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๑๓ และ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๐ (๕) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

^{๕๗} Sextus v. Trinidad and Tobago, Communication No. 818/1998, Human Rights Committee

^{๕๘} Siewpersuad, Sukhram and Persaud v. Trinidad and Tobago, Communication No. 938/2000, para. 6.2, Human Rights Committee

๑๕.๕

สิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย (Right to Legal Assistance)

สิทธิดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

- ❖ สิทธิในการปกป้องตนเอง หรือการเลือกทนายความด้วยตนเอง และ
- ❖ สิทธิในการได้รับผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย โดยไม่มีค่าใช้จ่าย กรณีที่ระบุไว้ในกระบวนการยุติธรรม

สิทธิดังกล่าวจะถูกละเมิดเมื่อมีการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

- ❖ การขัดขวางบุคคลหนึ่งบุคคลใดมิให้เข้าถึงผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ
- ❖ การจำกัดการดำเนินงานของที่ปรึกษาด้านกฎหมายของจำเลยในการเป็นตัวแทนเพื่อดำเนินกระบวนการด้านกฎหมาย

ประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึง มีดังต่อไปนี้

- ❖ ประสิทธิผลของการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ศาลสิทธิมนุษยชนอเมริกา (Inter American Court of Human Rights) ถือว่าการละเมิดสิทธิดังกล่าวเกิดเมื่อมีการคุมขังในลักษณะที่ผู้ต้องหาไม่สามารถติดต่อกับทนายความได้เป็นเวลา ๓๖ วัน อีกทั้งผู้ต้องหาเมื่อได้พบทนายความของตนแล้วไม่สามารถพูดคุยได้อย่างเป็นอิสระและเป็นส่วนตัว เนื่องจากการสนทนาของตนอยู่ในการควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ^{๕๙}

- ❖ เป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรม ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปตั้งข้อสังเกตว่ามีหลักเกณฑ์หลายประการในการพิจารณาว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมนั้นจำเป็นต้องใช้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย โดยไม่มีค่าใช้จ่ายหรือไม่ หลักเกณฑ์เหล่านี้ ได้แก่ ความรุนแรงของความผิดที่กระทำไป ความรุนแรงของคำพิพากษา การลงโทษ ความเสี่ยงของผู้ถูกกล่าวหาและความซับซ้อนของคดีความ การใช้หลักการนี้ในคดีความใดๆ ก็ตามที่มีคำพิพากษาลงโทษให้จำคุกเป็นเวลาสามปี สำหรับการทำความผิดด้านยาเสพติด ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปถือว่าควรมีการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เนื่องมาจากอาจเกิดผลประโยชน์มากมายแล้ว^{๖๐}

^{๕๙} I-A Court HR, Suarez Rosero Case v. Ecuador, Judgment of November 1997

^{๖๐} Case of Quaranta v. Switzerland, judgment of 24 May 1991, Series A. No. 205, European Court of Human Rights.

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘ ข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๔ (๓ ฅ)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๐ (๕) (๗) (๘) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๑๕.๖

สิทธิในการแสดงตัวเมื่อมีการพิจารณาคดี (Right to be present at one's trial)

การละเมิดสิทธินี้เกิดขึ้นเมื่อพนักงานศาล

- ❖ ไม่ได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ
- ❖ ถึงวัน และสถานที่ในการพิจารณาคดี
- ❖ ให้ทันกาล

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘ ข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๔ (๓ ฅ)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๙ สิทธิในการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

มาตรา ๔๐ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๑๕.๗

สิทธิในการขอการตรวจสอบหรือการสอบทวนพยานต่างๆ
(Right to call, examine or cross-examine witnesses)

สิทธินี้ประกันว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีอำนาจทางกฎหมายเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การรวบรวมพยานหลักฐาน และการสอบทวนคำให้การของพยานในระหว่างการพิจารณาคดี

อย่างไรก็ตาม สิทธินี้ไม่ได้ให้เสรีภาพอย่างไม่มีข้อจำกัดพยานตามที่ผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายร้องขอ แต่สิทธินี้จะประกันเพียงการเรียกพยานที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้คดีเท่านั้น

สิทธิดังกล่าวมีศาลมีหน้าที่ในการให้เวลากับผู้ถูกกล่าวหาและทนายความที่เพียงพอในการเตรียมคำถามกับพยาน

การละเมิดสิทธินี้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับโอกาส ดังต่อไปนี้

- ❖ การเชิญพยานที่เกี่ยวข้อง และ/หรือ
- ❖ การแสดงข้อคิดเห็นที่ขัดแย้งกับพยานซึ่งปรากฏตัวอยู่ในการพิจารณาคดี

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘ ข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๔(๓ ฆ)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๐ (๒) (๗) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๑๕.๘

สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่มีค่าใช้จ่าย (Right to free assistance of an interpreter)

สิทธินี้ใช้ได้กับบุคคลทุกคน ทั้งคนที่มีสัญชาติของภูมิลำเนา คนต่างชาติ และบุคคลที่มีความบกพร่องเรื่องการได้ยินและการพูด การละเมิดปรากฏขึ้นเมื่อใดก็ตามที่บุคคลที่เป็นผู้ต้องหา/จำเลยในคดีเป็นผู้ที่ไม่ได้พูดหรือเข้าใจภาษาที่ใช้กันอยู่ในศาลนั้น ถูกปฏิเสธการได้รับความช่วยเหลือจากล่ามหรือผู้แปลภาษา ความช่วยเหลือเช่นที่ว่านั้นควรจะ

- ❖ ไม่มีค่าใช้จ่าย และรวมถึงการแปลความหมายหรือการแปลความของคำแถลงการณ์ทั้งหลายหรือเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาคดีที่ฟ้องร้องกันให้ผู้ต้องหา/จำเลย และซึ่งเห็นได้ว่าจำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าใจ

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘ ข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๔(๓ ง)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๐(๕)(๓) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๑๕.๙

สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความเป็นปราชัยต่อตนเองหรือไม่ถูกบังคับให้รับสารภาพ
(Right not to be compelled to testify against oneself
or to make confession of guilt)

สิทธินี้ควรจะได้รับ การปกป้องตลอดทุกขั้นตอนการพิจารณา นั้นหมายถึงว่าอาจมีการไม่ปฏิบัติตามทั้งกรณีที่เป็นทางตรงหรือทางอ้อม ทั้งทางร่างกายหรือกดดันทางจิตใจ จากการสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่เพื่อเป้าหมายในการให้รับสารภาพผิด

สิ่งสำคัญคือ กฎหมายต้องลงโทษไม่ยอมรับข้อความหรือการสารภาพผิดในกระบวนการยุติธรรมที่ได้มาจากการข่มขู่ทรมาน หรือการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม

การละเมิดสิทธิปรากฏขึ้นเมื่อใดก็ตามที่ผู้ต้องหา/จำเลยในคดีอาญา

- ❖ อยู่ภายใต้ความกดดันทางกายภาพหรือจิตใจ (ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม)
- ❖ จากการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานของรัฐ หรือบุคคลอื่นใดที่กระทำการในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานของรัฐ
- ❖ เพื่อใช้เป็นเครื่องพิสูจน์ความผิดของบุคคลนั้น หรือเพื่อให้การสารภาพว่า ตนเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา

หากพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการทรมานถูกนำไปใช้อ้างหรือได้รับการยอมรับเข้าไว้ในกระบวนการพิจารณาขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ถือได้ว่าได้มีการละเมิดสิทธินี้ด้วยเช่นกัน

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘ ข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๔ (๓ ๑)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๐ (๔) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๑๕.๑๐

สิทธิในการอุทธรณ์ (Right to appeal)

การละเมิดสิทธิปรากฏเมื่อใดก็ตามที่

- ❖ ผู้ที่ต้องคำพิพากษาของศาลถูกขัดขวางไม่ให้ยื่นอุทธรณ์ตามบทบัญญัติของกฎหมายต่อศาล หรือต่อศาลสูง หรือคณะตุลาการที่เป็นอิสระหรือไม่เข้าข้างฝ่ายใดที่สูงขึ้นไป หรือ
- ❖ เมื่อผู้พิพากษาหรือศาลไม่รับอุทธรณ์เช่นนั้นไว้ โดยปราศจากมูลอันจะอ้างโดยชอบด้วยกฎหมาย

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘

ICCPR: ข้อ ๑๔(๕)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๓๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๙ และ ๔๐ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๑๕.๑๑

ห้ามการดำเนินคดีอาญาซ้ำ
(Prohibition of double jeopardy)

บุคคลที่พ้นจากความผิดตามข้อกล่าวหา มีสิทธิที่จะไม่ถูกกล่าวหาซ้ำในข้อหาเดิม
การละเมิดสิทธิปรากฏเมื่อใดก็ตามที่บุคคลหนึ่ง

- ❖ ซึ่งศาลได้พิพากษาถึงที่สุดแล้ว
- ❖ ถูกฟ้องคดีซ้ำอีก หรือถูกลงโทษในความผิดนั้นซ้ำอีก
- ❖ สำหรับการกระทำความผิดทางอาญาในข้อหาเดียวกันกับที่บุคคลนั้นได้รับการพิพากษา
ให้ยกฟ้องไปแล้ว

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘

ICCPR: ข้อ ๑๔ (๓)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๑๓ ย่อหน้า ๓/ และข้อ ๓๒

ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๑

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๒๐ (๓) บุคคลใดจะถูกไต่สวนหรือลงโทษซ้ำสำหรับความผิดที่บุคคลนั้นได้รับการตัดสินว่าผิดหรือพ้นผิดไปแล้วตามที่กฎหมาย และกระบวนการลงโทษของรัฐสมาชิกอาเซียนแต่ละรัฐกำหนดไว้ มิได้

๑๕.๑๒

หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง (Freedom from ex-post facto laws)

บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะไม่ต้องเอาความผิดมาตรวจสอบการกระทำภายหลัง หรือละเว้นองค์ประกอบความผิดทางอาญา เมื่อได้มีการพิจารณาคดีไปแล้ว

การละเมิดสิทธิปรากฏเมื่อใดก็ตามที่

- ❖ กฎหมายใหม่ถูกบังคับใช้ให้มีผลย้อนหลัง และ
- ❖ บุคคลใดบุคคลหนึ่ง
 - ⦿ ถูกฟ้องในคดีอาญาในความผิดซึ่ง
 - ⦿ เป็นผลมาจากการกระทำซึ่ง
 - ⦿ ในเวลาที่กระทำยังไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด

บทลงโทษตามการมีผลย้อนหลังของกฎหมายที่ออกมาภายหลังกฎหมายฉบับเก่านั้นเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในสังคมตามหลักการปกครองโดยหลักนิติธรรม เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีการคาดการณ์กฎหมายหรือการคาดคะเน เพื่อให้ความปลอดภัยกับบุคคล

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๑๑

ICCPR: ข้อ ๑๕

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๒๙

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๙ เสรีภาพจากการบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๒๐ (๒) บุคคลใดจะมีความผิดทางอาญา เพราะการกระทำหรือ การงดเว้นการกระทำใดที่มีได้กำหนดว่าเป็นความผิดทางอาญา ภายใต้กฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศในขณะที่ กระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นมิได้ และบุคคลใดจะได้รับ การลงโทษที่หนักกว่าโทษที่ระบุในกฎหมายขณะที่กระทำ ความผิด นั้นมิได้

๑๕.๑๓

สิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบ (Right to compensation in the event of a miscarriage of justice)

การละเมิดสิทธิปรากฏเมื่อใดก็ตามที่บุคคลถูกขัดขวางไม่ให้เรียกร้อง และ/หรือได้รับค่าชดเชยความเสียหายภายหลังจากที่คำตัดสินว่า บุคคลนั้นให้ได้รับโทษตามความผิดได้ถูกยกเลิกไปหลังจากที่ปรากฏชัดแจ้งไร้ข้อสงสัยว่ามีความมิชอบในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม

ในประเทศไทย องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน เช่น มูลนิธิผสานวัฒนธรรม สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน และมูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม ได้ช่วยเหลือเหยื่อจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการดำเนินการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและรับค่าชดเชยจากกรณีความไม่เป็นธรรม คดีตัวอย่างมีดังต่อไปนี้

❖ คดี อีหม่ามยะฟา กาเซ็ง ที่เสียชีวิตจากการถูกทรมานในค่ายทหาร

อีหม่ามยะฟา เป็นครูสอนศาสนา อายุ ๕๖ ปี อยู่ที่อำเภอริโอเสาะ จังหวัดนราธิวาส ถูกทหารและตำรวจเข้าจับกุมตัว เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๑ สองวันต่อมา เขาได้เสียชีวิตลงในขณะที่อยู่ภายใต้การควบคุมตัวที่ค่ายทหารแห่งหนึ่ง ผลการชันสูตรพลิกศพพบว่าซี่โครงหัก และผนังอกทะลุ

ภรรยาและลูก ๆ จึงยื่นฟ้องกระทรวงกลาโหม กองทัพบก และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเรียกร้องค่าเสียหายจากการเสียชีวิตด้วยการถูกซ้อมทรมานในค่ายทหาร

จำเลย คือ กระทรวงกลาโหมและกองทัพบก ตกลงจ่ายค่าชดเชยตามคำพิพากษาศาลแพ่ง โดยจำเลยกล่าวว่า การกระทำซึ่งเป็นสาเหตุให้อีหม่ามยะฟาเสียชีวิตนั้นอยู่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย ณ ช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ต่อมาการสืบสวนเหตุการณ์และข้อเท็จจริงเผยว่า อีหม่ามยะฟาและครอบครัวไม่เกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ทำให้จำเลยต้องขอโทษและจ่ายค่าชดเชยรวมค่าปลงศพ และค่าอุปการะครอบครัว รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕,๒๐๒,๐๐๐ (ห้าล้านสองแสนสองพันบาท)

❖ คดี นายรายู ดอคคอ ที่ถูกซ้อมทรมานในค่ายทหาร

รายู ดอคคอ ถูกจับกุมตัวมาจากอำเภอริโอเสาะ จังหวัดนราธิวาส เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๕๑ และถูกขังร่วมกับอีหม่ามยะฟา เขาถูกนำตัวไปทำงานแถวกลางและมีผู้ประกาศว่าเขาเป็นหนึ่งในผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากนั้นเขาได้ฟ้องศาลปกครองจังหวัดสงขลา ต่อกระทรวงกลาโหม กองทัพบก สำนักงาน

ตำรวจแห่งชาติ และสำนักนายกรัฐมนตรี ในเดือนมีนาคม ๒๕๕๕ ศาลพิจารณาว่า สำนักนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้สั่งการสูงสุดของการปฏิบัติการรักษาความมั่นคงในประเทศ มีความผิดฐานให้เจ้าหน้าที่กระทำการซ้อมทรมาน ร้าย ดุร้าย และมีคำสั่งให้จ่ายค่าชดเชยค่าเสียหายเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น ๒๔๖,๖๒๑ (สองแสนสี่หมื่นหกพันหก ร้อยยี่สิบเอ็ดบาทถ้วน) ขณะนี้คดีอยู่ระหว่างการอุทธรณ์

❖ คดี อิสมาแอ เต๊ะ ถูกซ้อมทรมานระหว่างควบคุมตัว

เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑ นักศึกษา ๕ คน รวมทั้ง อิสมาแอ เต๊ะ ถูกจับกุม และถูกซ้อมทรมาน ภายใต้กฎหมายพิเศษโดยเจ้าหน้าที่ทหาร ศาลปกครองจังหวัด สงขลาพิพากษาว่า กองทัพบกกับสำนักนายกรัฐมนตรีต้องร่วมกันรับผิดชอบ ข้อหา กักขังหน่วงเหนี่ยว อิสมาแอ เต๊ะ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ส่วนบุคคล โดยทั้งสองหน่วยงานต้องจ่ายค่าชดเชยเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๒๕๕,๐๐๐ บาท (สองแสนห้าหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘

ICCPR: ข้อ ๑๔ (๖)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๒ ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง

ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายมีสิทธิร้อง ต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการ ตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

มาตรา ๔๐ (๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความ คู่คุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๕ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ และมีผลบังคับตามที่

กำหนดโดยศาลหรือองค์กรอื่นที่มีอำนาจ จากการกระทำอันละเมิดต่อสิทธิที่บุคคล นั้นได้รับตามรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย

❖❖❖

ไม่มีการตรวจสอบอย่างถาวรนำไปสู่วงจรของการละเว้นโทษ

Absence of accountability perpetuates the cycle of impunity.

❖❖❖

๑๖.

สิทธิในการได้รับการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพ

(Right to an effective remedy)

การละเมิดสิทธิในการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพปรากฏขึ้นเมื่อใดก็ตามที่รัฐล้มเหลวในการปฏิบัติตามพันธกรณีที่ต้องเคารพกฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ รวมทั้งในการกระทำหน้าที่ของรัฐในการ

- ❖ กำหนดมาตรการทางนิติบัญญัติ ทางการบริหาร และมาตรการอื่นๆ ที่เหมาะสมในการป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิ
- ❖ สอบสวนการละเมิดสิทธิอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพลัน โดยถี่ถ้วน และโดยไม่เอนเอียง เข้าข้างฝ่ายใด และดำเนินการอย่างเหมาะสมต่อผู้ที่อ้างได้ว่าเป็นหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ
- ❖ ดำเนินการให้มีการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพแก่บุคคลใดก็ตามที่เรียกร้องสิทธิของตน ในฐานะของผู้ถูกละเมิดสิทธิตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
- ❖ ดำเนินการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงให้เงินชดเชยความเสียหายด้วย

ในประเทศไทย ศาลได้ตัดสินชี้ขาดให้ชดเชยให้กับเหยื่อจากการซ้อมทรมานและการคุมขังโดยมิชอบตามกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อการกระทำการละเมิดส่วนใหญ่มักไม่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการทางศาล แม้ว่าปัจจุบันยังไม่มี การฟ้องร้องทางอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น

- ❖ ไม่มีเจ้าหน้าที่หรือสถาบันถูกตรวจสอบจากการตายกรณีตากใบ ที่เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต ๗๘ คน
- ❖ ไม่มีเจ้าหน้าที่หรือสถาบันถูกตรวจสอบจากกรณีมีสียัดกรือเซะ
- ❖ ไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบต่อการกระทำความผิด การตายในระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ การหายสาบสูญ การวิสามัญฆาตกรรม หรือการจับกุมคุมขังโดยพลการที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๗

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๘

ICCPR: ข้อ ๒ (๓)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๒๙

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

มาตรา ๒๖ การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๒๗ สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรง

มาตรา ๒๘ บุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ สามารถฟ้องต่อศาลได้

มาตรา ๓๒ (๕) ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายมีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

มาตรา ๔๐ (๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๕ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ และมีผลบังคับตามที่กำหนดโดยศาลหรือองค์กรอื่นที่มีอำนาจ จากการกระทำอันละเมิดต่อสิทธิที่บุคคลนั้นได้รับตามรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย

๑๗.

สิทธิในสถานการณ์ฉุกเฉิน (Rights in States of Emergency)

ในมาตรา ๔ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กล่าวว่า รัฐอาจลดความสำคัญของบางพันธกรณีชั่วคราว ในช่วงภาวะฉุกเฉินสาธารณะซึ่งคุกคามความอยู่รอดของชาติ อย่างไรก็ตาม อำนาจของรัฐไม่ใช่ว่าจะไม่มีขอบเขตและมีเงื่อนไขและมาตรการบางประการ ดังนี้

- ❖ สถานการณ์ฉุกเฉินสาธารณะต้องเป็นภัยคุกคามความอยู่รอดของชาติ รัฐต้องประกาศสภาวะฉุกเฉินเพื่อเป็นการเคารพหลักความถูกต้องตามกฎหมายและหลักนิติธรรม
- ❖ รัฐต้องให้เหตุผลอันสมควรที่ใช้สำหรับการตัดสินใจประกาศสภาวะฉุกเฉิน นอกจากนี้ ต้องจัดเตรียมเหตุผลสำหรับมาตรการต่าง ๆ ที่จะใช้ในการประกาศสภาวะฉุกเฉิน ในกรณีที่มีการยกเลิกกฎหมายเพียงบางส่วนจากพันธกรณี รัฐต้องชี้แจงลักษณะและสาเหตุของการยกเลิกกฎหมายดังกล่าว และให้เหตุผลประกอบการยกเลิกนั้น
- ❖ การยกเลิกกฎหมายเพียงบางส่วนอาจกระทำเมื่อมีข้อจำกัดที่เป็นสาเหตุที่เคร่งครัด โดยความจำเป็นเร่งด่วนของสถานการณ์ ข้อเรียกร้องนี้ให้เป็นไปตามหลักการได้สัดส่วน
- ❖ ไม่สามารถทำการยกเลิกกฎหมายบางส่วนได้ดังเหตุผลต่อไปนี้
 - ⊗ ไม่เลือกปฏิบัติโดยลำพังด้วยเหตุแห่ง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือชาติกำเนิด
 - ⊗ สิทธิในชีวิต
 - ⊗ เกี่ยวพันกับการซ้อมทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลงโทษที่ทำให้เสื่อมเสียบุคคลทุกคนไม่ควรถูกเพิกถอนเสรีภาพ อันเป็นสิ่งที่ควรได้รับการปฏิบัติเฉกเช่น มนุษย์และด้วยความเคารพด้วยเกียรติ ศักดิ์ศรี ของมนุษย์ทุกคน
 - ⊗ หลักการตามกฎหมายภายใต้กฎหมายอาญา
 - ⊗ ยอมรับว่าบุคคลทุกคนเสมอหน้ากันตามกฎหมาย
 - ⊗ เสรีภาพในการคิด มโนสำนึก และความเชื่อทางศาสนา
- ❖ หลักการนี้จำเป็นต้องยึดถือหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ต้องเคารพแม้จะอยู่ระหว่างการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หลักการมี ดังต่อไปนี้
 - ⊗ ตระหนักว่าการที่อาจพยายามและพิพากษาว่าบุคคลมีความผิดตามข้อหาคดีอาญา
 - ⊗ การสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ต้องยึดถือไว้
 - ⊗ สิทธิในขั้นตอนก่อนขึ้นศาล เพื่อการปกป้องการลดทอนสิทธิ เช่น สิทธิในชีวิต ห้ามทรมาน หรือห้ามการปฏิบัติที่โหดร้าย ต้องได้รับการเคารพ

ในประเทศไทย พระราชกำหนดว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้บังคับใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อเท็จจริงนี้ได้นำเสนอไปที่คณะกรรมการอนุสัญญาว่าด้วยเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ (CERD) ในปีพ.ศ. ๒๕๕๕ คณะกรรมการได้ให้ข้อเสนอแนะกับรัฐบาลไทยในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งในช่วงเวลานั้น รัฐบาลได้ประกาศต่ออายุการบังคับใช้พระราชกำหนดดังกล่าว มูลนิธิसानวัฒนธรรมและศูนย์ทนายความมุสลิมได้จัดทำจดหมายเปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรี สององค์การนี้ได้ทำงานส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่างยาวนาน และจดหมายเปิดผนึกนี้ก็ถือเป็นการส่งสัญญาณถึงข้อกังวลด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงส่งข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการ CERD สู่นายกรัฐมนตรี เพื่อให้บทวนการต่ออายุการบังคับกฎหมายดังกล่าว โดยมีเนื้อหาว่า

“สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในท้องที่จังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลา และจังหวัดปัตตานี นับแต่วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๘ และมีการประกาศขยายระยะเวลาประกาศในพื้นที่ดังกล่าว ยกเว้นอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี ที่ประกาศยกเลิกในปีพ.ศ. ๒๕๕๔ จนถึงปัจจุบันต่อเนื่องกันเป็นจำนวน ๓๐ ครั้ง โดยประกาศครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕ เพื่อความจำเป็นต้องใช้มาตรการในการป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและดูแลความปลอดภัยของประชาชนต่อไป ซึ่งประกาศดังกล่าวจะครบกำหนดในวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๕ นี้

มูลนิธิसानวัฒนธรรม และมูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม ในฐานะองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้ดำเนินโครงการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องมาว่า ๕ ปี โดยให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงในพื้นที่ อันได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗ และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นต้น ซึ่งได้พบปัญหาที่เกิดจากการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้หลายประการ และมีความเห็นว่า รัฐบาลควรมีการพิจารณาบททวนนโยบายการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างจริงจัง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความไม่สงบได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันสอดคล้องกับข้อเสนอของคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (คอ.นธ.) เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยุทธศาสตร์ด้านการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมได้เสนอให้มีการพิจารณายกเลิกกฎหมายความมั่นคง เช่น ยกเลิกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และใช้มาตรการอื่นที่มีประสิทธิภาพแทน

และเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ คณะกรรมการด้านสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติ ได้มีข้อเสนอแนะถึงประเทศไทยเรื่องการบังคับใช้กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้กับเด็กและเยาวชน ว่าไม่ควรใช้กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงกับเด็กหรือเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจับกุมและควบคุมตัว และเห็นว่าควรใช้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กทุกสถานการณ์

อีกทั้งล่าสุดเมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ในรายงานข้อสังเกตเชิงสรุปของคณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบของการประชุมทบทวนรายงานของประเทศสมาชิกครั้งที่ ๘๑ ระหว่างวันที่ ๖ - ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ที่กรุงเจนีวา รายงานข้อสังเกตเชิงสรุปต่อประเทศไทยระบุว่า “แม้ว่ารัฐภาคีจะนำมาตราการต่าง ๆ มาใช้ อย่างเช่น การเผยแพร่คู่มือสิทธิมนุษยชน และการยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในบางพื้นที่ คณะกรรมการยังกังวลอย่างยิ่งต่อการเลือกปฏิบัติอันเป็นผลมาจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ รวมทั้งรายงานว่ามีการตรวจลักษณะทางชาติพันธุ์และจับกุมบุคคลโดยอาศัยการคัดกรองจากลักษณะทางชาติพันธุ์ (racial profiling) รวมทั้งรายงานว่ามีการซ้อมทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย ซึ่งเกิดขึ้นกับคนไทยเชื้อสายมลายู คณะกรรมการฯ กังวลต่อไปถึงความเสี่ยงของการละเมิดสิทธิมนุษยชนร้ายแรง อันเป็นผลมาจากการบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้ รวมทั้งการขาดกลไกกำกับดูแลในการปฏิบัติ นอกจากการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในการปราบปรามการก่อความไม่สงบแล้ว” คณะกรรมการฯ จึงได้เรียกร้องให้รัฐ (ก) ประเมินความจำเป็นของกฎหมายพิเศษและกำหนดให้มีกลไกอิสระที่กำกับดูแลการบังคับใช้กฎหมายอย่างต่อเนื่อง (ข) ทบทวนกฎหมายพิเศษโดยมีเจตจำนงเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกฎบัตรที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการซ้อมทรมาน และ (ค) ให้สอบสวนข้อกล่าวหาว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มที่ และให้นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษด้วย

แม้ว่าการเยียวยาจะเป็นการชดเชยความเสียหายอันเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ อาจเป็นแนวทางที่เพิ่มความเชื่อมั่นต่อความจริงจังของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาได้ระดับหนึ่ง และขอชื่นชมการลงพื้นที่จังหวัดนราธิวาสเพื่อรับฟังความเห็นจากหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ของท่านนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๕ กันยายนที่ผ่านมา อันจะมีข้อมูลในการพิจารณาการประกาศขยายระยะเวลาการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินร้ายแรงในเดือนกันยายนนี้ต่อไปอีก ๓ เดือน ทั้งนี้ มูลนิธิผสานวัฒนธรรม และมูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม เห็นว่า รัฐบาลควรยกเลิกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในท้องที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมดหรือบางอำเภอที่มีสถิติเหตุการณ์ความไม่สงบลดลง ดังเหตุผลต่อไปนี้

๑. การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงต้องเป็นไปตามเจตนากรณีโดยเคร่งครัด กล่าวคือ ต้องประกาศเพื่อแก้ไขปัญหาให้ยุติลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วทั้ง และให้ผลบังคับใช้เป็นการชั่วคราว แม้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศขยายระยะเวลาการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงได้คราวละ ๓ เดือนโดยกฎหมายไม่ได้บัญญัติจำกัดระยะเวลาไว้ แต่การประกาศ ก็ต้องเป็นไปเท่าที่จำเป็นเท่านั้น มิเช่นนั้น อาจมีการใช้กฎหมายฉุกเฉินอย่างเป็นการถาวร เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมีบทบัญญัติหลายประการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่าปกติ การประกาศขยายระยะเวลาการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นจำนวนต่อเนื่องกันถึง ๓๐ ครั้ง จึงต้องมีการทบทวนว่าประกาศดังกล่าวมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือไม่เพียงใด ยังคงมีความจำเป็นต้องประกาศหรือไม่ โดยเฉพาะในบางพื้นที่ที่มีสถิติการก่อเหตุการณ์ความไม่สงบลดลง

ทั้งนี้ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทบทวน ประเมินความจำเป็นและตรวจสอบผลการดำเนินการหรือความคืบหน้าตามที่ได้มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงดังกล่าวด้วย

๒. การประกาศขยายระยะเวลาการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงต้องเป็นไปตามหลักพอสมควรแก่เหตุ กล่าวคือ เป็นมาตรการที่สามารถใช้แก้ไขปัญหาให้ยุติลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วทั้ง แต่ในการดำเนินมาตรการตามกฎหมายนี้ ปรากฏว่าใช้จับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบแล้ว และทำการควบคุมตัวบุคคลเพื่อซักถามนานถึง ๓๐ วัน และใช้บันทึกซักถามในการดำเนินคดีความมั่นคงกับผู้ต้องสงสัย โดยปรากฏว่า มีคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษายกฟ้องเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีพยานหลักฐานเป็นเพียงผลการซักถามและคำขัดทอดเท่านั้นซึ่งศาลไม่อาจนำมาเป็นหลักฐานในการพิจารณาได้ แสดงให้เห็นว่า มาตรการการควบคุมตัวบุคคลตามพระราชกำหนดฯ ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและไม่สามารถป้องกันไม่ให้มีการก่อความไม่สงบในพื้นที่ได้ กลับกันทำให้มีผู้ถูกบริสุทธิ์ต้องถูกควบคุมตัวเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกควบคุมตัวในระหว่างการดำเนินการตามพระราชกำหนดฯ ด้วย เช่น การซ้อมทรมาน การบังคับให้บุคคลหายสาบสูญ เป็นต้น

นอกจากนี้ รัฐบาลได้มีการประกาศใช้กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้หลายฉบับ กล่าวคือ การประกาศใช้พระราชกำหนดนี้ในขณะที่บังคับใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗ มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๘ และมีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไป ทำให้มีบุคคลอาจถูกควบคุมตัวด้วยเหตุเดียวกันตามสามฉบับดังกล่าว รวมเป็นเวลานานถึง ๑๒๑ วัน ก่อนถูกฟ้องร้องดำเนินคดี การควบคุมตัวดังกล่าวเป็นระยะเวลายาวนานเกินความจำเป็น และกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพต่อร่างกายของบุคคลเกินสมควร ซึ่งหากเปรียบกับการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาตามปกติ ซึ่งให้อำนาจเจ้าหน้าที่ดำเนินการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อยู่แล้ว และมีหลักประกันที่ไม่ให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้บริสุทธิ์มากกว่า ในการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลได้โดยต้องมีการนำพยานหลักฐานที่น่าเชื่อว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริงมาขอออกหมายจับหมายค้นจากศาล เพื่อให้ศาลได้ตรวจสอบและมีดุลพินิจในการทำคำสั่ง ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง นอกจากจะเป็นการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีแล้ว ยังเป็นการประกันว่าผู้บุคคลบริสุทธิ์จะถูกจับกุมและควบคุมตัวโดยไม่ได้กระทำความผิดไม่ได้

ดังนั้น การใช้มาตรการการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงที่ผ่านมานั้นส่งผลกระทบหรือส่งผลร้ายกับประชาชนหรือประชาชนต้องสูญเสียประโยชน์มากกว่าประโยชน์ที่สาธารณะจะได้รับ

๓. บทบัญญัติของพระราชกำหนดฯ ในการให้อำนาจนายกรัฐมนตรีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง เป็นการยกเว้นหลักการอันเป็นพื้นฐานสำคัญของประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน หลักการแบ่งแยกอำนาจ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติรัฐ ระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยย่อมต้องมีการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เพื่อให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน (Check and Balance) เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครอง โดยต้องไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งเหนืออำนาจอื่นอย่างเด็ดขาด และเพื่อป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ การที่พระราชกำหนดฯ ให้นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารมีอำนาจ

สูงสุดในการประกาศและบังคับตามกฎหมายนี้ และขยายระยะเวลาประกาศได้อย่างไม่สิ้นสุด โดยขาดการตรวจสอบจากฝ่ายการเมือง คือ รัฐสภา และฝ่ายตุลาการ คือ ศาล จึงขัดกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ การประกาศใช้พระราชกำหนดฯ ซึ่งให้อำนาจในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่าปกติ จนอาจกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิได้นั้น เช่น การจำกัดเสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการแสดงความเห็น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เป็นต้น จึงต้องเป็นไปโดยเคร่งครัดและเท่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้เท่านั้น มูลนิธิผสานวัฒนธรรมและมูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาทบทวนการประกาศขยายระยะเวลาประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ อันจะนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืนต่อไป ”

กฎหมายระหว่างประเทศ

ICCPR: ข้อ ๔

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไป ข้อ ๒๙

๑๔.

สิทธิในการลงคะแนนเสียงและมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (The right to vote and participate in public affairs)

กิจการสาธารณะหมายถึงการใช้อำนาจต่าง ๆ ทางกฎหมาย การบริหาร และการปกครอง ซึ่งครอบคลุมทุกแง่มุมของการบริหารรัฐกิจ การกำหนดและดำเนินการใช้นโยบายต่าง ๆ ในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น

พลเมืองจะมีส่วนร่วมโดยตรงในกิจการสาธารณะเมื่อได้เลือกหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ หรือได้ตัดสินใจประเด็นทางสังคมผ่านการออกเสียงลงประชามติหรือกระบวนการออกเสียงเลือกตั้งอื่น ๆ

พลเมืองอาจมีส่วนร่วมโดยตรงได้ด้วยการเข้าร่วมสมัชชาประชาชนที่มีอำนาจในการตัดสินใจประเด็นปัญหาท้องถิ่นหรือที่เกี่ยวข้องกับกิจการในชุมชนหนึ่งใด และเมื่อเข้าร่วมในองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนพลเมืองในการปรึกษาหารือกับรัฐบาล

พลเมืองยังสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจการสาธารณะโดยแสดงพลังผ่านการถกประเด็นสาธารณะและการสนทนากับผู้แทนของตน หรือผ่านทางความสามารถในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน การมีส่วนร่วมเช่นนี้จะได้รับการหนุนเนื่องโดยการทำให้แน่ใจว่าบุคคลมีเสรีภาพในการแสดงออกการรวมตัวเป็นกลุ่ม และการสมาคม

กฎหมายระหว่างประเทศ

UDHR: ข้อ ๒๑

ICCPR: ข้อ ๒๕

CEDAW: ข้อ ๓ (b)

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไปข้อ ๒๕

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๒ มาตรา ๕๖ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะภายใต้เงื่อนไขบางประการ

มาตรา ๕๓ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาต หรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

มาตรา ๕๔ บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน

มาตรา ๕๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันรวดเร็ว

มาตรา ๖๐ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น

มาตรา ๖๑ สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองในการได้รับข้อมูลที่เป็นความจริง

มาตรา ๖๒ บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๓๒ บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่ปรากฏอยู่ในหมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

มาตรา ๘๓ ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ข้อ ๒๕ (๑) บุคคลทุกคนที่เป็นพลเมืองของประเทศของตน มีสิทธิที่จะเข้าร่วมในรัฐบาลของประเทศของตน ไม่ว่าโดยทางตรงหรือ ทางอ้อม โดยผ่านผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งตามแนวทาง ประชาธิปไตยตามกฎหมายของแต่ละประเทศ

(๒) พลเมืองทุกคนมีสิทธิลงคะแนนในการเลือกตั้งตาม กำหนดเวลาและอย่างแท้จริง ซึ่งต้องเป็นการเลือกตั้งอย่างทั่วถึง และเสมอภาค และต้องเป็นการลงคะแนนลับ โดยได้รับการประกันการแสดงออกถึงเจตจำนงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างเสรีตามกฎหมายของแต่ละประเทศ

๑๙.

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (Right to self-determination)

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองเป็นสิทธิที่ละเอียดซับซ้อนและมีแง่มุมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ (การมีอำนาจอธิปไตยของตนเอง) สิทธินี้อาจมองโดยภาพรวมได้ว่าเป็น ‘สเกล’ ที่ไล่ระดับต่างๆ ของสิทธิโดยชอบธรรม ในการได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระทางการเมือง โดยประกอบด้วยสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองภายในประเทศแบบต่างๆ ไปจนถึงระดับสูงสุดของสิทธิ ซึ่งก็คือ สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเองของตัวประเทศ

สิทธิในการกำหนดตนเองภายในประเทศนั้นประกอบด้วยสิทธิของบุคคลทั้งหลายในการแสวงหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเป็นอิสระ สิทธินี้เชื่อมโยงกับสิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการสาธารณะทุกระดับ หากจะเคารพสิทธิของบุคคลทุกคนที่อยู่ในรัฐได้อย่างสมบูรณ์นั้น รัฐบาลจะต้องใส่ใจรู้สัมผัสถึงสิทธิต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะสิทธิในการได้ใช้ชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ได้ดำรงรักษาวัฒนธรรมของตน ได้รับส่วนแบ่งผลผลิตจากความเจริญเติบโตของชาติอย่างเท่าเทียมเสมอภาค และได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตนในการบริหารปกครองประเทศ

สิทธิของประเทศในการมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเองจะเห็นได้ในสถานการณ์ที่เป็นภาวะพิเศษ มีความหมายเป็นนัย การที่คนพวกหนึ่งจะอ้างสิทธิเหนือดินแดนหนึ่งใด การใช้สิทธินี้สามารถกระทำได้โดยการปกป้องดำรงรักษาเขตแดนที่ดำรงอยู่แล้ว หรือเปลี่ยนแปลงพรมแดนขอบเขตของรัฐที่มีตัวตนอยู่แล้ว

กฎหมายระหว่างประเทศ

ICCPR: ข้อ ๑

ICESCR: ข้อ ๑

HRC: ข้อคิดเห็นทั่วไป ข้อ ๑๒

กฎหมายระหว่างประเทศ

ประเทศไทยได้ทำการตีความ ปฏิญญา ข้อ ๑ ของ ICESCR และ ICCPR ที่อ้างถึงเรื่อง ‘สิทธิในการกำหนดตัวเอง’ว่าจะไม่ถูกต้องตีความว่าเป็นอำนาจหรือส่งเสริมการกระทำใดๆ ที่สลายหรือลดทอนทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งใดของบูรณภาพแห่งดินแดนหรือ เอกภาพทางการเมืองของอำนาจอธิปไตยของรัฐอธิปไตย และรัฐอิสระที่ซึ่งมีรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของ ประชาชนทั้งมวลที่อยู่ในดินแดนนั้นโดยไม่มีการจำแนกแตกต่างแต่อย่างใด

สิทธิการสืบค้นข้อเท็จจริง และ การบันทึกข้อมูล

การค้นหาค้นข้อเท็จจริงและการบันทึกข้อมูล (Fact-Finding and Documentation)

ในบทที่ ๒ ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคม กับกลไกสถาบันสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ในการช่วยส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้พยายามที่จะ

- ❖ ช่วยเหลือรัฐบาลในการปรับใช้มาตรฐานสากล
- ❖ กดดันรัฐบาลให้ยอมรับและปรับใช้มาตรฐานสากล
- ❖ ฟ้องร้องคดีเพื่อให้ศาลได้พิจารณาประเด็นสิทธิมนุษยชน
- ❖ จัดกิจกรรมรณรงค์ด้วยเป้าหมายที่จะกดดันรัฐบาลให้ใส่ใจประเด็นใดประเด็นหนึ่ง และ/หรือ เพื่อให้สาธารณะชนได้ตระหนักถึงประเด็นปัญหาเหล่านั้น
- ❖ และยกประเด็นปัญหาขึ้นมาเพื่อให้เกิดการสนทนาและแลกเปลี่ยนกันในสังคม

ในการดำเนินการดังกล่าวให้มีประสิทธิผลนั้น การเก็บข้อมูล การบันทึกข้อมูล และการจัดทำรายงานให้เหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างมาก ในบทนี้จะอธิบายถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชน นั่นคือ การค้นหาค้นข้อเท็จจริง การบันทึกข้อมูล และการเขียนรายงานด้านสิทธิมนุษยชน

๑.

การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact-Finding)

๑.๑

เป้าหมายและคุณลักษณะ

การค้นหาข้อเท็จจริง (fact - finding) คือ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ปรากฏซึ่งข้อเท็จจริง ที่เกี่ยวเนื่องกับการเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของรัฐบาล การค้นหาข้อเท็จจริงอย่างเชื่อมโยงกับการติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชนสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ตามแต่ว่ามีเป้าหมายประการใด อาจมีรูปแบบดังต่อไปนี้

- ❖ การสัมภาษณ์เหยื่อ หรือพยานแบบตัวต่อตัว โดยมีเป้าหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลไปใช้ในการฟ้องร้องคดีตามกฎหมาย หรือมีเป้าหมายเพื่อดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อโดยพลัน หรือ
- ❖ การเยี่ยมผู้ต้องขัง เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกคุมขัง หรือ
- ❖ การสืบสวนจากพื้นที่จริง เพื่อตรวจสอบกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือ
- ❖ การจัดอบรมให้กับผู้ติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชนหรือนักกิจกรรมในพื้นที่ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้วางแผนระยะยาวในการเก็บข้อมูลที่แสดงรูปแบบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ หรือ
- ❖ การสังเกตการณ์กระบวนการพิจารณาคดี โดยองค์กรระหว่างประเทศหรือองค์กรท้องถิ่น เพื่อแสวงหาข้อมูลเกี่ยวข้องกับคดีนั้นๆ เพื่อเป็นการประกันว่ากระบวนการการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างเป็นธรรม หรือ
- ❖ การศึกษาวิจัยเพื่อการประเมินการปฏิบัติงานของภาครัฐตามพันธกรณีในสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หรือ
- ❖ การส่งคณะผู้แทนระดับสูงไปรวบรวมข้อมูลการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง

๑.๒

การค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อการติดตามตรวจสอบสิทธิมนุษยชน : กรอบแนวคิดในการอ้างอิง

การค้นหาข้อเท็จจริงของสิทธิมนุษยชนนั้น แตกต่างจากการหาข่าวเชิงลึกของสื่อมวลชนและนักหนังสือพิมพ์ที่อาจจะรายงานข้อเท็จจริงของสถานการณ์หนึ่งใด แต่อาจจะไม่ประเมินถึงข้อเท็จจริงด้วยมุมมองสิทธิมนุษยชน

ในทางตรงกันข้าม องค์กรหรือนักกิจกรรมสิทธิมนุษยชนต้องใช้มาตรฐานสิทธิมนุษยชนในการประเมินข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมาเพื่อพิจารณาว่าได้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นหรือไม่ อีกทั้งสิทธิมนุษยชนนั้นเกี่ยวข้องกับผู้คน ประสบการณ์จริง และความเป็นจริงในชีวิตของเขา การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นกับเขาแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงที่เขาพบเจอด้วยเหตุที่เขาอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ทาง สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง การทำความเข้าใจเช่นนี้มีความสำคัญเพราะเป็นหนทางเดียวที่จะตั้งคำถามที่ควรถามได้อย่างเหมาะสมในขณะที่กำลังค้นหาข้อเท็จจริง

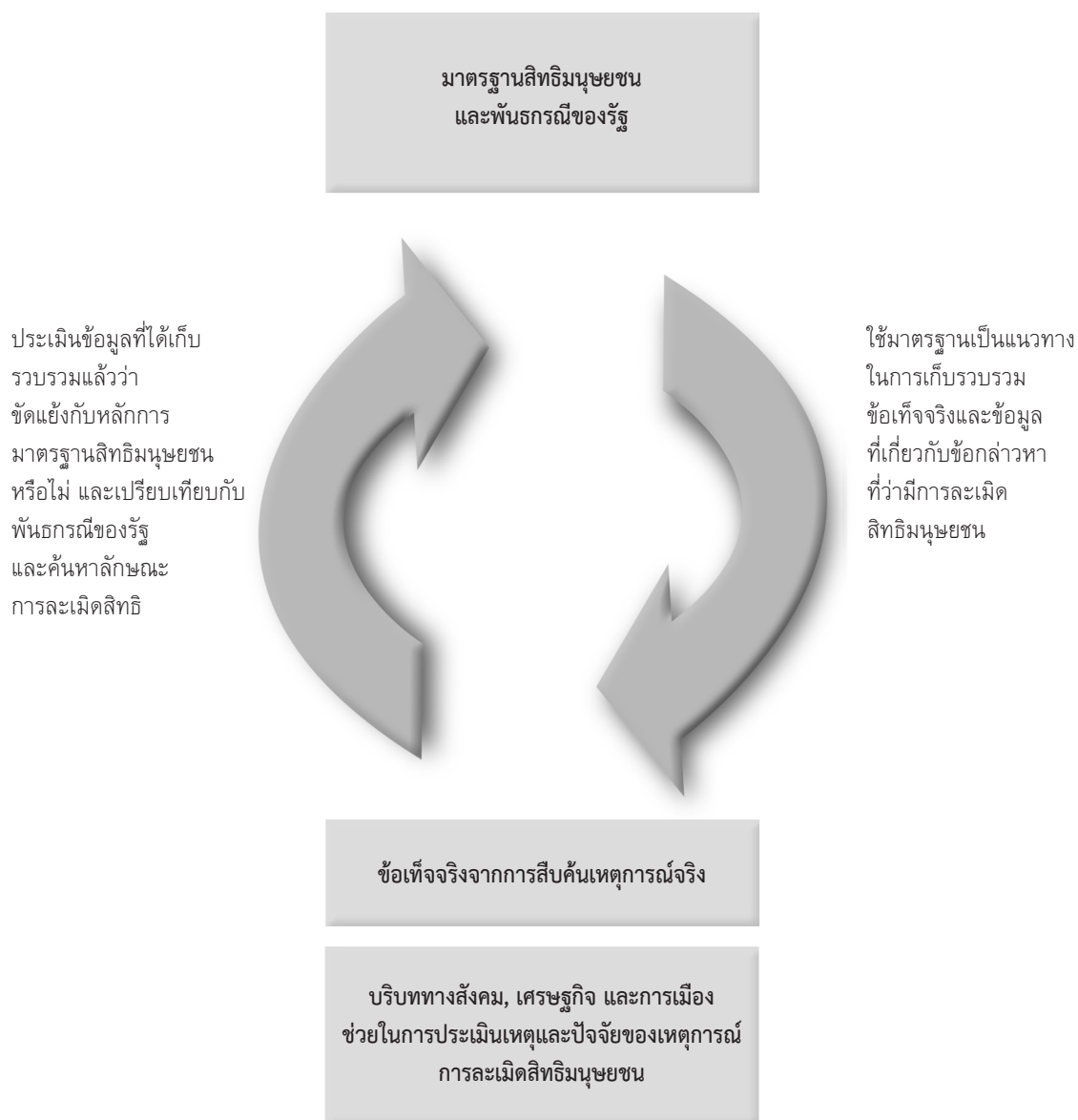
ดังนั้น ขณะเตรียมที่จะกระทำการค้นหาข้อเท็จจริงในทางสิทธิมนุษยชน องค์กร และนักกิจกรรมต้อง

- ❖ มีความเข้าใจมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และมาตรฐานระดับภูมิภาค ที่สามารถใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน และในการประเมินข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา มาตรฐานเหล่านั้นรวมถึงกฎหมายภายในประเทศ ถ้าหากมีความสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค
- ❖ มีความเข้าใจบริบททางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ของการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อช่วยให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่ตรงประเด็นยิ่งขึ้นกว่าเดิมเกี่ยวกับสาเหตุของการละเมิด เหตุ และผู้ก่อเหตุ

การค้นหาข้อเท็จจริง มีหลักการดังต่อไปนี้

- ❖ ใช้มาตรฐานสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีของรัฐเป็นฐานในการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์หนึ่งในบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และ
- ❖ ประเมินข้อเท็จจริงที่รวบรวมมาโดยเทียบกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชน เพื่อระบุให้เห็นว่า รัฐมีข้อบกพร่องในการดำเนินการตามพันธกรณีหรือไม่ และหากมี ให้อธิบายถึงลักษณะของข้อบกพร่องเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร
- ❖ ไตร่ตรองถึงขั้นตอนเร่งด่วนที่รัฐบาลสามารถดำเนินการได้ทันที เพื่อระบุว่าควรให้การเยียวยาในกรณีเฉพาะ ซึ่งกำลังตรวจสอบอยู่นั้นอย่างไร และควรมีการดำเนินการเช่นใดบ้างในการทำให้มั่นใจว่า การละเมิดเช่นนั้นจะไม่เกิดขึ้นอีก

แผนภาพที่ 4.1 แสดงกรอบในการค้นหาข้อเท็จจริง

๑.๓

หลักการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริง

๑. การค้นหาข้อเท็จจริงต้องเที่ยงตรง ไม่เอนเอียง ผลของข้อเท็จจริงต้องน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้
๒. การค้นหาข้อเท็จจริงต้องมีจุดสนใจที่แน่นอน และมีเกณฑ์ที่ชัดเจน การกำหนดกรอบในการค้นหาข้อเท็จจริงนั้นมีความสำคัญมาก อีกทั้งการวางแผนเพื่อระบุความน่าเชื่อถือของข้อมูล ในขณะเดียวกัน ความยืดหยุ่นในการค้นหาข้อเท็จจริงก็มีความสำคัญ เพราะการไม่ปิดหูปิดตาต่อความเป็นไปได้ใดๆ ย่อมเป็นช่องทางเข้าถึงข้อเท็จจริงให้ได้มากที่สุด
๓. การค้นหาข้อเท็จจริงควรทำด้วยใจที่กว้าง ไม่ควรที่กักเอาเองหรือสันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีการละเมิดเกิดขึ้นแน่ๆ
๔. หน้าที่ที่สำคัญอันดับแรกของนักสิทธิมนุษยชน คือ การเข้าถึงเหยื่อผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน สิ่งที่ต้องพึงระลึกเสมอเมื่อต้องทำการค้นหาข้อเท็จจริง มีดังนี้
 - ❖ การดูแลความปลอดภัยและสวัสดิภาพ ของผู้ให้ข้อมูล
 - ❖ ต้องอธิบายกับผู้ให้ข้อมูล หรือเหยื่อทราบเสมอว่า การเก็บค้นหาข้อเท็จจริง เหล่านี้จะมีผลอย่างไรกับเขา เช่น เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลการติดตามตรวจสอบสืบเนื่องอื่นๆ
๕. การค้นหาข้อเท็จจริงนั้นต้องเคารพความรู้สึกของเหยื่อ พยายามเข้าใจ เข้าถึงสิ่งที่เหยื่อประสบพบเจอมา ไม่ใช่เป็นเพียงหวังเอาข้อมูล ต้องคำนึงเสมอว่าการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงนั้นอาจเป็นการล่วงเกิน หรือกระทบต่อชีวิตผู้คนได้ไม่น้อย และพึงระลึกไว้ว่าไม่ควรเรียกร้องจากเหยื่อมากเกินไป
๖. การค้นหาข้อเท็จจริงต้องคำนึงถึงความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรมและต้องเคารพข้อปฏิบัติทางวัฒนธรรมเหล่านั้นด้วย
๗. ในสังคมที่มีการแบ่งบทบาททางเพศภาวะอย่างชัดเจน และมีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ในบางสถานการณ์ผู้หญิงอาจมีประสบการณ์ที่แตกต่างจากผู้ชาย ขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ควรพยายามสัมภาษณ์ผู้หญิงโดยไม่ผู้ชายอยู่ด้วย และพยายามเข้าใจว่า เขาตอบสนองต่อสถานการณ์ที่กำลังศึกษาอยู่อย่างไร

๒.

ขั้นตอนการค้นหาข้อเท็จจริง

ในการค้นหาข้อเท็จจริง สิ่งที่ต้องเน้นคือพิจารณาว่า มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นหรือไม่ จากนั้นก็ต้องหาข้อมูลและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง โดยการตั้งคำถามว่า “ใคร” “อะไร” “เมื่อไหร่” “ที่ไหน” “อย่างไร” และ “ทำไม” (‘who’, ‘what’, ‘when’, ‘where’, ‘how’ and ‘why’) เพื่อให้คำถามเหล่านี้มีประสิทธิผล ผู้ค้นหาข้อเท็จจริงต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการค้นหาข้อเท็จจริง บ่งชี้แหล่งข้อมูล เก็บรวบรวมหลักฐาน และการประเมินข้อมูลที่เก็บมาได้ ขั้นตอนการค้นหาข้อเท็จจริงมี ดังต่อไปนี้

๒.๑

ทำความเข้าใจเบื้องหลัง และบริบท

เมื่อได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อเตรียมการค้นหาข้อเท็จจริง ต้องมีการศึกษาเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเสียก่อน ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยในการระบุ จำแนกบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย และวัฒนธรรม

ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ได้รับข้อมูลมาว่า มีชายชาวกุ่มชาติพันธุ์ถูกฆ่าตายระหว่างการยิงตอบโต้กันกับตำรวจ ตำรวจกล่าวหาว่าเขาเป็นผู้ค้ายาเสพติด ในกรณีนี้จะเป็นประโยชน์หากเราได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตำรวจต่อกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด

โดยตั้งคำถาม เช่นว่า

- ❖ “เคยมีเหตุการณ์ที่ผู้ค้ายาเสพติดต้องสงสัยว่าถูกฆ่าระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจเกิดขึ้นหรือไม่ ก็กรณี”
- ❖ “เคยมีการทบทวนหรือศึกษากรณีเหล่านั้นว่าเป็นการยิงเพื่อหวังแกชีวิตของตำรวจ เป็นไปตามหลักนิติธรรม หรือไม่”
- ❖ “มีกลุ่มใดที่เป็นเป้าหมายเฉพาะของการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ หรือไม่”
- ❖ “มีแนวทางปฏิบัติหรือนโยบายอะไรที่กำหนดให้ ตำรวจปฏิบัติการณ์เช่นนั้น ในการควบคุมการค้ายาเสพติด หรือไม่”

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและบริบทช่วยในการวางแผนการค้นหาข้อเท็จจริงได้

๒.๒

กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการค้นหาข้อเท็จจริง

จากที่ได้เกริ่นไว้แล้วว่าการค้นหาข้อเท็จจริงนั้นมิได้หลายรูปแบบ และมีได้หลายเป้าหมาย หลายวัตถุประสงค์ ดังนั้นก่อนที่จะเริ่มทำการค้นหาข้อเท็จจริง ผู้มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลต้องมี จุดสนใจและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนร่วมกันเพราะจะช่วยในการจัดเตรียมแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ควรต้องมีการคิดถึงสิ่งที่จะทำต่อเนื่องหลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วไว้ด้วย เพราะจะ ช่วยให้เกิดความชัดเจนขึ้นว่า อะไรจะถือเป็นข้อพิสูจน์ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ต้องการและช่วยในการ วางแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริง

เกณฑ์มาตรฐานของการพิสูจน์ หมายถึงความสมดุลของความน่าจะเป็น ความน่าจะเป็น หมายถึงผลการประเมินความเป็นไปได้ว่าอะไรได้เกิดขึ้นในเหตุการณ์ที่กำลังค้นหาข้อเท็จจริงอยู่

๒.๓

การทบทวนเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้

ก่อนที่จะเริ่มเก็บข้อมูล สิ่งหนึ่งที่จำเป็น คือ การทบทวนศึกษามาตรฐานระหว่างประเทศและ ระดับชาติที่ใช้อยู่ในกรณีดังกล่าว เกณฑ์มาตรฐานเหล่านี้ช่วยในการจำแนกรายละเอียดของข้อมูล ที่ต้องมีการเก็บ ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ สิ่งที่ต้องทบทวนหรือศึกษา ก่อน คือ เกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการประหารชีวิตนอกกฎหมาย หรือการใช้กำลัง และการใช้อาวุธปืน

๒.๔

การระบุแหล่งข้อมูล

- ❖ การระบุแหล่งข้อมูล ควรหาแหล่งที่จำเป็นให้ได้มากที่สุดที่เป็นไปได้ ขั้นตอนการจำแนก แหล่งข้อมูล มีดังนี้

การระบุองค์ประกอบการค้นหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น ตัวอย่างเช่น กรณีข้อหาการประหารชีวิต นอกกฎหมายผู้ต้องสงสัย สิ่งที่ต้องค้นหาข้อมูลพื้นฐาน มีดังต่อไปนี้

- ❖ ใครคือเหยื่อ
- ❖ ใครคือผู้ต้องสงสัยที่ถูกฆ่า
- ❖ พฤติการณ์ที่เกิดขึ้นขณะเกิดการฆ่า (เมื่อใด และที่ไหน คือ วัน เวลา และสถานที่)
- ❖ เหยื่อถูกฆ่าอย่างไร
- ❖ ใครเป็นผู้พบศพ พบศพเมื่อไหร่ พบศพที่ไหน และในสภาพใด

❖ การระบุพยานระดับปฐมภูมิ หรือมีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ ตัวอย่างในกรณีข้อหาการประหารนอกกฎหมายผู้ต้องสงสัย สามารถจำแนกพยานได้ ดังนี้

- ❖ ผู้ที่อยู่ในเวลาและสถานที่เกิดเหตุการณ์ ถ้ามี
- ❖ แพทย์ ผู้ที่ออกเอกสารรับรองการตาย(มรณบัตร) หรือแพทย์ผู้ชันสูตรพลิกศพ
- ❖ ญาติ และผู้ร่วมงานในศพ หรือ สัปเหร่อ ผู้เตรียมศพเพื่อการทำพิธีศพ
- ❖ ผู้ที่ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำการ
- ❖ นักข่าว หรือผู้ที่ทำการเก็บข้อมูล ที่ได้ไปถึงสถานที่เกิดเหตุอย่างรวดเร็ว

❖ การระบุแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ : แหล่งข้อมูลทุติยภูมินี้อาจเป็นประชาชน หรือเอกสารที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่ผู้เห็นเหตุการณ์ และไม่ได้เชื่อมโยงโดยตรงกับเหตุการณ์ แต่อาจให้แนวทางในการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ และบริบทของคดีตัวอย่างเช่น

- ❖ สมาชิกในครอบครัว ที่สามารถให้รายละเอียดหรือข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับเหยื่อ
- ❖ ประชาชนในพื้นที่ ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทในพื้นที่ได้
- ❖ เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือองค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่น ที่อยู่ในทราบข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- ❖ ผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้ความรู้ หรือข้อคิดเห็นจากความชำนาญการเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- ❖ รายงานขององค์กร บทความจากหนังสือพิมพ์ ข่าวแถลงของรัฐบาลและองค์กรพัฒนาเอกชน และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และบริบท

๓.

การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน

พยานหลักฐานอาจเป็นทั้ง คำบอกเล่าหรือเอกสาร คำบอกเล่า คือ คำให้การของญาติและพยาน ส่วนเอกสาร คือ รายงานทางการแพทย์ เอกสารจากศาล บันทึกประจำวันของตำรวจ กฎและเอกสารอื่นๆ ที่ช่วยเสริมคำบอกเล่า ข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งเดียวต้องมีการตรวจสอบกับข้อมูลแหล่งอื่นๆ ว่ามีความแม่นยำหรือไม่ ข้อมูลชนิดคำบอกเล่าและเอกสารประกอบกันจะช่วยให้การประกอบสร้างได้ว่าได้เกิดอะไรขึ้นในเหตุการณ์

การเก็บข้อมูลชนิดคำบอกเล่า

การสัมภาษณ์ประเภทที่ระบุแล้วนี้ เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานที่ต้องการข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง กับว่า “ใคร” “อะไร” “เมื่อไหร่” “ที่ไหน” “อย่างไร” และ”ทำไม” ประเด็นสำคัญที่พึงระลึกไว้

เสมอเมื่อทำการเก็บข้อมูล มีดังต่อไปนี้

- ❖ ก่อนการสัมภาษณ์ ให้ตระหนักถึงเป้าหมายในการสัมภาษณ์บุคคลนั้น เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์อาจมีข้อมูลอะไร ข้อมูลนั้นๆ สำคัญอย่างไรต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น
- ❖ จากข้างต้น ก่อนการสัมภาษณ์ให้จัดเตรียมแนวคำถาม แนวคำถามอาจเริ่มต้นจากคำถามปลายเปิด เพื่อให้เหยื่อหรือพยานได้เล่าถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในรูปแบบของตัวเอง จากนั้นตามด้วยคำถามปลายเปิดที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เพื่อสืบให้แน่ใจและพิสูจน์ข้อเท็จจริงเฉพาะที่สำคัญในการวางรูปคดี
- ❖ ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ ควรใช้ภาษาที่ผู้ให้สัมภาษณ์คุ้นเคย เข้าใจง่าย และหลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์เฉพาะทาง ถ้าเหยื่อหรือพยานใช้คำศัพท์เฉพาะหนึ่งใด ให้ขอให้เขาอธิบายเพิ่มเติมให้ทราบข้อชัดเจนขึ้นว่า เขาหมายถึงอะไรกันแน่ สิ่งนี้สำคัญมาก เพราะแต่ละคนอาจมีความเข้าใจที่แตกต่างกันเกี่ยวกับคำศัพท์นั้นๆ

การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานชนิดเอกสาร

การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานชนิดเอกสารขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและสภาวะการณ์ สิ่งบันทึกที่ช่วยพิสูจน์ข้อเท็จจริงในแต่ละแง่มุม อาจมีความแตกต่างประเภทกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและสภาพการณ์ของคดี สิ่งทีบันทึกอาจจะมีดังต่อไปนี้

- ❖ เอกสารซึ่งอาจเป็นรายงานทางการแพทย์ เอกสารของศาล บันทึกประจำวันของตำรวจ เป็นต้น ตัวอย่างในกรณีที่ต้องสงสัยถูกจับกุมคุมขังโดยพลการ เอกสารที่เกี่ยวข้องก็จะเป็นที่ช่วยในการตรวจสอบว่าการจับกุมและคุมขังนั้นได้ปฏิบัติตามวิถีทางที่ควรจะเป็นทางกฎหมายหรือสุจริตกระบวนการ^{๖๑} (due process of law) หรือไม่ เอกสารรวมความถึงบันทึกภายในสำนักงาน จดหมาย หรือเอกสารอื่นๆ ที่สามารถช่วยบ่งชี้ประเด็นว่า “ใคร” “อะไร” และ “ทำไม” ของคดี
- ❖ รูปภาพ ที่แสดงบาดแผลของผู้ได้รับบาดเจ็บ หรือรูปภาพของรอยกระสุน ในกรณีที่มีการยิงกัน หรือ สถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น

เก็บข้อมูลจากพื้นที่เกิดเหตุ

การสำรวจสถานที่เกิดเหตุช่วยในการเชื่อมโยงข้อมูลขึ้นอื่นๆ เกี่ยวกับลักษณะพฤติการณ์ที่เกิดขึ้น และคำบอกเล่าของผู้เห็นเหตุการณ์ ก่อนที่จะลงไปทำการสำรวจสถานที่พื้นที่เกิดเหตุ ผู้ค้นหาข้อเท็จจริงควรทำให้คุ้นเคยกับพื้นที่ ควรมีการจดรายละเอียดของพื้นที่หลังเกิด เช่น กรณีที่มีการยิงกันในบ้าน ให้จดรายละเอียดของห้อง รอยกระสุน ตำแหน่งของศพ ความเสียหายต่อทรัพย์สิน เป็นต้น

๖๑ แปลตามราชบัณฑิตยสถาน

ตัวอย่าง ข้อมูลพื้นฐานที่ควรจัดเก็บจากเหยื่อที่ถูกซ้อมทรมาน

๑. ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับเหยื่อ เช่น ชื่อ อายุ อาชีพ สถานะครอบครัว และข้อมูลอื่นๆ (พึงระวังถึงการร้องขอให้ปกปิดชื่อจริงของเหยื่อ)
๒. ประวัติสุขภาพของเหยื่อก่อนที่จะถูกจับ ประวัติการป่วย การบาดเจ็บ และประสบการณ์ การถูกซ้อมทรมาน และประวัติทางการแพทย์
๓. เวลา สถานที่ วันที่ และสภาพการณ์การจับกุม
๔. ลักษณะของการถูกซ้อมทรมานพร้อมด้วยข้อมูลที่จำเพาะเกี่ยวกับวันที่ ช่วงระยะเวลา เครื่องมือที่ใช้ในการกระทำและลักษณะการทรมาน เป็นต้น
๕. สภาพการคุมขังเหมาะสมหรือไม่ เช่น ขนาดของห้องขัง และจำนวนผู้ต้องขังในห้องนั้น มีการขังเดี่ยวหรือไม่ ความมากน้อยและลักษณะอาหาร สภาพแสงสว่าง เครื่องเรือน สุขา และการรักษาพยาบาล
๖. เหยื่อรู้สึกอย่างไรในขณะที่ถูกซ้อมทรมาน ร่างกายส่วนใดบ้างที่ได้รับการกระทบกระเทือน หรือมีอาการทางกายตามที่ผู้ต้องขังระบุ
๗. ความรู้สึกและอาการที่เหยื่อกล่าวถึงในช่วงเวลาต่างๆหลังจากที่ได้ถูกซ้อมทรมาน เช่น หนึ่งสัปดาห์ หนึ่งเดือน และในช่วงเวลาตรวจสอบ
๘. มีการตรวจโดยแพทย์หรือติดต่อแพทย์ในลักษณะอื่น หรือไม่ ในขณะที่อยู่ในที่คุมขัง หรือ ก่อนการสัมภาษณ์หรือไม่
๙. มีการรักษาพยาบาลหรือการดูแลเหยื่อในลักษณะอื่นแล้วหรือไม่
๑๐. มีผู้ใดได้พบเหยื่อหลังการถูกปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมไม่นาน และอาจสามารถเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับเหยื่อเป็นการเสริมคำบอกเล่าของเหยื่อหรือไม่
๑๑. ข้อร้องทุกข์ที่เหยื่ออาจได้มีต่อเจ้าหน้าที่ ผู้มีอำนาจและได้มีการสอบสวนเกิดขึ้นหรือไม่ ประการใด
๑๒. ระยะเวลาของการถูกคุมขังและพฤติการณ์ของการปล่อยตัวเหยื่อ

๔.

การประเมินข้อมูลที่ได้เก็บมาแล้ว

ผู้ค้นหาข้อเท็จจริงต้องประเมินพยานหลักฐานที่ได้เก็บรวบรวมมาแล้วอยู่ตลอดเวลา และประเมินว่าข้อมูลเหล่านั้นเพียงพอที่จะตอบวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้หรือยัง

การประเมินลักษณะพยานหลักฐาน

ในบางกรณี อาจพบว่าข้อมูลโดยตรงไม่มากเท่ากับแหล่งข้อมูลของกลุ่มผู้ก่อการ หรือเพราะพยานต่างเกรงกลัวหรืออาจมีการขัดขวางการเข้าสู่พื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ในกรณีดังกล่าวนี้อาจเก็บข้อมูลหลักฐานทางอ้อมได้พอที่จะประกอบสร้างรูปแบบของการทำร้าย ตัวอย่างเช่น คำให้การของเหยื่อที่ได้รับการปล่อยตัวออกมาจากที่คุมขังแล้ว และผู้ที่มีชีวิตรอดจากการซ้อมทรมานจากที่คุมขังนั้น

หลาย ๆ กรณีที่ข้อมูลที่มีนั้นเชื่อถือไม่ได้ หรือมีอคติ เช่นนี้ การแยกคัดแยกข้อมูลออกเป็นส่วน ๆ เพื่อให้เห็นระดับความเป็นไปได้ที่เหตุการณ์ได้เกิดขึ้น โดยเทียบเคียงข้อมูลที่ได้มาจากหลากหลายแหล่งนั้นซึ่งกันและกันเรื่องราวที่ประกอบขึ้นจากการปะติดปะต่อข้อมูลหลาย ๆ ชิ้นนั้นควรมีความสอดคล้องกัน ความน่าเชื่อถือและความเชื่อถือได้ การประกอบข้อมูลเข้าด้วยกันเช่นนี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าเป็นการรวบรวมการละเมิดอาจได้เกิดขึ้น เรียกว่า การหาหลักฐานสนับสนุนข้อเท็จจริง (corroboration)

การประเมินข้อมูลที่ได้เก็บมาแล้ว ว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะบรรลุตามเป้าหมายของการค้นหาข้อเท็จจริง หรือไม่

หากเป้าหมายของการค้นหาข้อเท็จจริง คือ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และส่งจดหมายแสดงความห่วงใยให้เจ้าหน้าที่รัฐ นั้นอาจเพียงพอแล้วที่จะพึงรายงานขั้นทุติยภูมิที่ได้รับมาจากองค์กรอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม หากเป้าหมายเป็นการสืบให้ทราบถึงกรณีที่มีการกล่าวว่าการละเมิดเกิดขึ้นและเพื่อที่จะร้องหาความรับผิดชอบจากรัฐ ก็ต้องกำหนดมาตรฐานว่าอะไรเป็นข้อพิสูจน์ให้สูงขึ้น แต่หากต้องการที่จะแสดงรูปแบบการละเมิด เช่น การซ้อมทรมาน ก็ต้องเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการซ้อมทรมานที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งในจำนวนที่เพียงพอแก่การที่จะแสดงว่ามีรูปแบบของการละเมิดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเกิดขึ้น

๕.

การบันทึกข้อมูล

การบันทึกข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดในการเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบมีความจำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่า การเก็บรวบรวมและในการเผยแพร่ข้อมูลมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การบันทึกข้อมูลมีด้วยกัน ๒ รูปแบบ ดังต่อไปนี้

- ❖ บันทึกในรูปแบบร้อยแก้วหรืออิสระ (free text) การบันทึกข้อมูลเป็นการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของประโยค และย่อหน้า ตัวอย่างเช่น เอกสารแสดงข้อเท็จจริง (fact-sheets) ที่ได้จากการค้นหาข้อเท็จจริง
- ❖ บันทึกในรูปแบบแบบมาตรฐาน (standard formats) วิธีการนี้ ข้อมูลจัดเก็บจะถูกแบ่งออกเป็นส่วนย่อยๆ ตัวอย่างเช่น ข้อมูลของพยานคนใดคนหนึ่งสามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆ เช่น ชื่อ อายุ ศาสนา อาชีพ เป็นต้น แบบฟอร์มมาตรฐานใช้ในกรณีที่เกิดขึ้นบ่อยๆ และในการรายงานการละเมิด อย่างกรณี การวิสามัญฆาตกรรม การจับกุม การหายสาบสูญ เป็นต้น แบบฟอร์มมาตรฐานนี้จะทำให้ง่ายต่อการจำแนกรูปแบบการละเมิด เช่น สถานที่ที่เกิดการละเมิด วิธีการละเมิด การระบุข้อกล่าวหา เป็นต้น แบบฟอร์มมาตรฐานนี้จะหมายถึง แบบฟอร์มที่นำไปด้วย หรือแบบสอบถามที่องค์กรนำไปใช้บ่อยๆ เพื่อการรวบรวมข้อมูล

หลักการพื้นฐานในการบันทึกข้อมูล

แม้ว่าจะใช้รูปแบบการบันทึกข้อมูลแบบร้อยแก้ว แต่ก็ต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานในการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

- ❖ เกี่ยวกับการกระทำ : รายละเอียดการกระทำ ประกอบด้วย
 - ⊙ อะไรเกิดขึ้น เช่น การซ้อมทรมาน การฆ่า
 - ⊙ วิธีการ (อย่างไร) เช่น การช็อตด้วยไฟฟ้า การยิง
 - ⊙ เหตุผลที่น่าจะอยู่เบื้องหลังการกระทำ (ทำไม) เช่น การปราบปรามการเคลื่อนไหวของสหภาพแรงงาน
 - ⊙ การกระทำนั้นเกิดขึ้นเมื่อใด เช่น วัน เวลา
 - ⊙ การกระทำนั้นเกิดขึ้นที่ไหน เช่น สถานที่
- ❖ ข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อ (ใครคือเหยื่อ) ข้อมูลที่ควรรวบรวม มีเช่น ชื่อ นามสกุล อายุ เพศ สถานะ เชื้อชาติ อาชีพ ที่อยู่ สัญชาติ เลขบัตรประจำตัวประชาชน หรือหนังสือเดินทาง ในกรณีที่ เป็นชาวต่างประเทศ หรือ ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง
- ❖ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำ (ใคร) หากเป็นไปได้ ควรมีข้อมูล ชื่อ อายุ เพศสถานะ ตำแหน่ง และยศ เป็นต้น

ตัวอย่างแบบสอบถามที่ใช้กรอก กรณีผู้ต้องหาถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการ

ก. ชื่อและนามสกุล ที่อยู่ของผู้ให้ข้อมูล หมายเลขโทรศัพท์ และความสัมพันธ์กับเหยื่อ

.....

ข. รายละเอียดของผู้ถูกจับ หรือถูกคุมขัง

๑. นามสกุล
๒. ชื่อ
๓. เพศ: ชาย..... หญิง อื่นๆ ระบุ.....
๔. วัน/เดือน/ปี เกิด..... อายุ (ขณะถูกคุมขัง)
๕. สัญชาติ
๖. หมายเลขเอกสารบังคับออกตัวประชาชน เช่น บัตรประจำตัวประชาชน
 เลขที่
๗. อาชีพ และ/หรือ กิจกรรม (หากเป็นกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการจับกุม/คุมขัง)

๘. ที่อยู่อาศัย.....

ค. รายละเอียดการถูกจับ

๑. วัน/เดือน/ปี ที่ถูกจับ:
๒. สถานที่ที่ถูกจับ (ระบุรายละเอียดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้):

๓. หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่กระทำการจับกุม หรือ หากไม่แน่ใจว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำการ
 จับกุมให้ระบุว่าเชื่อว่าเป็นผู้กระทำ

๔. มีการแสดงหมายศาล หรือข้อตักสินใจอื่นๆของเจ้าหน้าที่หรือไม่?
 มี..... ไม่มี..... หากมี คืออะไร.....
๕. เจ้าหน้าที่ผู้ออกหมายจับ หรือเอกสารคุมขัง.....
๖. อธิบายสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นขณะถูกจับ.....

ง. การถูกคุมขัง

๑. วันที่ซึ่งถูกคุมขัง:
๒. หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบผู้ถูกขังในที่ถูกคุมขัง:
๓. สถานที่ในการคุมขัง (ระบุ จำนวนครั้งที่เปลี่ยนสถานที่คุมขัง และจำนวนวันที่ถูกคุมขัง หากมีมากกว่า ๑ แห่ง ให้ระบุทั้งหมด รวมถึงสถานที่ปัจจุบันที่ถูกคุมขังด้วย) :
.....
๔. เจ้าหน้าที่ที่ออกคำสั่งให้คุมขัง :
๕. ข้อหาที่ใช้ในการทำการคุมขัง :
๖. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

จ. ระบุเหตุผลว่าเหตุใดกรณีนี้จึงเห็นว่าอาจเป็นการถูกจับกุมคุมขังโดยพลการ

.....
.....

ฉ. ขั้นตอนที่ได้ใช้ในการแสวงหาการเยียวยาจากการถูกจับกุมคุมขังโดยพลการ
(จัดทำสำเนาข้อมูล เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และควรผนวกไว้กับแบบสอบถามนี้)

แบบมาตรฐานเพื่อการบันทึกข้อมูล กรณีการฆ่าทางการเมือง:

วัน/เดือน/ปี: เลขที่ทะเบียน.....

ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล:.....

มีการลงพื้นที่เกิดเหตุหรือไม่: ไม่มี ☐ มี ☐ ชื่อผู้ไปที่เกิดเหตุ

วัน/เดือน/ปี

มีการสัมภาษณ์พยานหรือไม่: ไม่มี ☐ มี ☐ ชื่อผู้ไปที่เกิดเหตุ

วัน/เดือน/ปี

๑. ข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อ

ชื่อ-สกุล และชื่อเล่น:

วัน/เดือน/ปีเกิด: อายุ:

เพศสภาวะ:

อาชีพ:

สถานะในครอบครัว:.....

ที่อยู่:

สัญชาติ: ศาสนา: เชื้อชาติ:

สถานภาพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง:

รายละเอียดทางกายภาพ หรือภาพถ่าย:

๒. สถานที่เกิดเหตุการฆ่า

วัน/เดือน/ปี และเวลาที่เหตุการณ์น่าจะเกิดขึ้น(หรือเหยื่อหายไป):.....

จังหวัด: อำเภอ:

เมือง/หมู่บ้าน หรือ พื้นที่ใกล้เคียง.....

ถนน (หากมี):

๓. ลักษณะการฆ่า

จำนวนเหยื่อ :

การฆ่าเกิดขึ้นในระหว่าง หรือไม่นานหลังจาก:

☐ การดำเนินงานรักษาความปลอดภัย/ของตำรวจ/

☐ การดำเนินงานของทหาร

- ☐ การจลาจล/การชุมนุมประท้วง
- ☐ การต่อสู้กันระหว่างการชุมนุม
- ☐ การเข้าจับกุม
- ☐ ในที่คุมขัง
- ☐ การลักพาตัว
- ☐ อื่นๆ ระบุ.....

มีบุคคลหายสาบสูญหรือไม่ :

มีทรัพย์สิน:

- ☐ เสียหาย.....
- ☐ ถูกทำลาย.....
- ☐ ถูกขโมย.....
- ☐ ถูกยึด.....
- ☐ อื่นๆ ระบุ.....

๔. สาเหตุการตาย:

สาเหตุการตาย (เช่น ถูกยิงด้วยกระสุนปืน):

รายละเอียดการฆ่าอย่างย่อ:

.....

.....

.....

๕. สถานการณ์:

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าการฆ่าอย่างย่อ (เช่น มีการตรากฎหมายใหม่ การโจมตีของทหาร เป็นต้น):

.....

.....

๖. ผู้ที่น่าจะได้กระทำการฆ่า (เช่น กำลังตำรวจ กำลังทหาร กองกำลังติดอาวุธ กองกำลังที่ปฏิบัติหน้าที่แทนทหารประจำการ):

.....

.....

.....

.....

๓. พยานหลักฐาน:

พยาน:

หลักฐานการชันสูตรพลิกศพ:

เอกสารของศาล:

อื่นๆ:

๔. การติดตาม:

คำร้องเรียน: เมื่อใดกับหน่วยงานใด ที่ไหน

ถ่ายเอกสารภาระ:

การสืบสวนโดยรัฐบาล:

คดีในศาล:

๕. การตอบสนองของกองกำลังติดอาวุธ หากมี:

คุณได้ติดต่อกับตัวแทนของกลุ่มติดอาวุธหรือไม่

กองกำลังติดอาวุธแสดงท่าทีอย่างไรบ้างเกี่ยวกับข้อกล่าวหา

.....

มีมาตรการใดที่ผู้นำกองกำลังติดอาวุธดำเนินการหรือไม่ หากมี คืออะไร

.....

๖.

การเขียนรายงาน

การเขียนรายงานเป็นวิธีในการบันทึกและนำเสนอข้อมูลอย่างมีระบบ จากการเก็บด้วยกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง เช่นเดียวกับการเก็บข้อมูล สิ่งสำคัญคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเขียนรายงานและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (ผู้อ่าน)

รูปแบบมาตรฐานของรายงาน

รายงานสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

- ก. บริบททางการเมือง ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงสภาพการณ์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หากมี
- ข. รายละเอียดของเหตุการณ์ หรือ “การกระทำ” เกิดอะไรขึ้น เกิดขึ้นเมื่อใด เกิดขึ้นที่ไหน และเกิดขึ้นอย่างไร
- ค. รายละเอียดของเหยื่อ ใครคือเหยื่อ ให้รายละเอียดเอกลักษณ์บุคคลของเหยื่อ เว้นแต่ว่ามีความเกรงกลัวเปิดเผยเพราะอาจเป็นการคุกคามความปลอดภัยของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อได้ อีกทั้งต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลก่อนเปิดเผยข้อมูลเฉพาะของเขา
- ง. รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำ เขาคือใครบ้าง
- จ. บรรยายการละเมิด โดยเฉพาะว่าการกระทำที่กำลังพิจารณาอยู่นั้นน่าจะเป็นการละเมิดเพราะเหตุผลใด เช่น เหตุใดจึงเป็นการซ้อมทรมาน การคุมขังโดยพลการ เป็นต้น นอกจากนี้ให้อธิบายถึงข้อบกพร่องที่รัฐไม่ได้ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน โดยมี
 ๑. การระบุการละเมิด
 ๒. การระบุมาตรฐาน เช่น มาตรฐานสิทธิมนุษยชน ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดนั้นๆ เช่น “สิทธิเสรีภาพจากการปลอดภัยจากการคุมขังโดยพลการ หรือการปลอดภัยจากการคุมขังโดยพลการ”
 ๓. ควรระบุว่า อะไรคือแหล่งที่มาในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ให้ระบุชื่อของสนธิสัญญา และระบุมাত্রา หรือข้อที่เกี่ยวข้อง
 ๔. การระบุว่า สิทธิเหล่านั้นมีการยอมรับ หรือบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในประเทศ หรือรัฐธรรมนูญด้วยหรือไม่

๕. การระบุว่าอะไร คือ พันธกรณีของรัฐที่แสดงการเคารพต่อมาตรฐานสิทธิมนุษยชนนั้น ๆ ขึ้นตอนที่รัฐควรดำเนินการเพื่อประกันว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชนจะไม่เกิดขึ้นอีก มีอะไรบ้าง
๖. กรณีเฉพาะที่ได้ทำการค้นหาข้อเท็จจริง ก็ต้องมีการตอบคำถามว่า “การกระทำที่กระทำหรือการละเลยของรัฐ อะไรบ้างที่เอื้อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตัวอย่างเช่น กระบวนการทางกฎหมายอะไร ที่รัฐไม่ได้ปฏิบัติใช้และจึงส่งผลให้มีการตั้งข้อกล่าวหาว่ามีการคุมขังโดยพลการ หรือว่ารัฐได้ใช้กำลังเกินขอบเขตในขณะที่กระทำการคุมขัง รัฐบาลได้มีถ้อยแถลง หรือการดำเนินการอะไรที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือไม่
- จ. ข้อเสนอแนะ เช่น รัฐบาลควรดำเนินการเยียวยาอะไรที่เหมาะสม
- จ. รายงานค้นหาข้อเท็จจริง ควรมีรายละเอียดอื่น ๆ ที่แนบไว้ในภาคผนวก ดังต่อไปนี้
 ๑. คณะทำงานเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงดำเนินการตามข้อกำหนดใด
 ๒. รายชื่อคณะทำงาน หรือจะไม่ระบุรายชื่อคณะทำงานก็ได้หากมีการตัดสินใจเป็นมั่นเหมาะเช่นนั้น
 ๓. รายละเอียดเอกสาร ที่ใช้ในการจัดทำรายงาน
 ๔. ถ้อยแถลง หรือความพยายามกระทำการ
 ๕. รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ เหตุการณ์แวดล้อมขณะสัมภาษณ์ ไม่ว่าจะเป็นช่วงระยะเวลาในการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ที่ระมัดระวังเป็นไปได้หรือไม่ เป็นการสัมภาษณ์โดยเปิดเผยหรือเป็นส่วนตัว พยานถูกข่มขู่ระหว่างการให้สัมภาษณ์หรือไม่ หรือมีการปกป้องพยานอย่างไร
 ๖. รายละเอียดของการลงไปเก็บข้อมูล ณ สถานที่เกิดเหตุ รายละเอียดสถานที่ที่สำรวจ รายละเอียดการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และการให้ความสะดวกแก่คณะผู้เก็บข้อมูลโดยรัฐบาล
 ๗. มีหลักฐานใดหรือไม่ที่คณะผู้ค้นหาข้อเท็จจริง เลือกที่จะไม่ใช้ในการจัดทำรายงานบ้างหรือไม่

ข้อควรระวังถึงในขณะที่เขียนรายงาน

๑. ความแม่นยำ (accuracy) ควรต้องมีความแม่นยำเกี่ยวกับข้อมูลที่น่ามาไว้ในรายงาน เพื่อประกันว่าข้อมูลนั้นแม่นยำ ต้องมีการตรวจสอบข้อมูล หรือเชื่อมโยงข้อมูลกับข้อเท็จจริงที่ได้รวบรวมมาจากหลาย ๆ แหล่ง ดังนั้นขณะที่เก็บข้อมูลต้องทำการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ

๒. มาตรฐานของการพิสูจน์ (standard of proof) รายงานการค้นหาคือเท็จจริงควรเปิดเผย โดยรวมว่า หลักฐานที่ใช้ในการสรุปมีระดับมาตรฐานเช่นใด หากหลักฐานไม่เพียงพอที่จะทำการสรุปให้ชัดเจนลงไปได้ก็ควรใช้วลีที่แสดงเงื่อนไข เช่น “ตามที่พยานได้กล่าวว่า” หรือ “มีความเป็นไปได้ที่” หรือ “ดูเหมือนอย่างมากว่า”
๓. ความไม่โอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด (impartiality) รายงานสิทธิมนุษยชนควรมีความสมดุล ไม่ควรใช้คำที่แสดงถึงการตีตรา หรือภาษาที่แสดงการตัดสินและกล่าวหา รายงานควรระบุข้อเท็จจริง และให้ข้อเท็จจริงอธิบายด้วยตัวของมันเอง

๗.

ตัวอย่างการนำหลักการค้นหาคือเท็จจริง/การได้สวนข้อเท็จจริง และการตรวจสอบไปใช้

ในเบื้องต้นของบทนี้ได้อธิบายหลักการสำคัญที่ช่วยในการสร้างกรอบในการค้นหาคือเท็จจริงตามหลักการสิทธิมนุษยชนและการวางแผนเพื่อลงปฏิบัติการค้นหาคือเท็จจริง สิ่งหนึ่งที่ต้องพึงระวังคือ ปัญหาสิทธิมนุษยชนนั้นมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ มีความแตกต่างตามข้อเท็จจริงและบริบทที่เกี่ยวข้อง จึงยากต่อการกำหนดแนวคำถามที่ตายตัวและเป็นคำถามที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกกรณี ดังนั้น สิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานต้องคำนึงถึงและทำความเข้าใจเสมอ คือ การประเมินสถานการณ์ตามหลักการสิทธิมนุษยชนที่อยู่บนพื้นฐานของบริบท และสถานการณ์ของกรณีนั้นๆ

ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นกรณีอธิบายถึงการนำหลักการการค้นหาคือเท็จจริงไปใช้ โดยจะยกตัวอย่างที่แสดงข้อเท็จจริง บริบทเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และการกำหนดวัตถุประสงค์ของการค้นหาคือเท็จจริงที่ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นของกระบวนการนี้ โดยอธิบายกระบวนการวิเคราะห์ที่ช่วยในการค้นหาคือเท็จจริงและการประเมินสิทธิมนุษยชน อีกทั้งยังให้แนวทางในการใช้แนวคิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการค้นหาคือเท็จจริง ผู้อ่านควรกลับไปดูเนื้อหาการค้นหาคือเท็จจริงในตอนต้นของบทที่ ๔ นี้ เพื่อให้เข้าใจถึงขั้นตอนการอธิบายกระบวนการในกรณีศึกษาตัวอย่างนี้

ข้อเท็จจริงของกรณีศึกษา

ในวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ พบนาย ข ถูกฆ่าตายในเวลากลางวัน ขณะที่เขายืนอยู่หน้าบ้านของตนเอง มีปืนสามหมวกกันน็อคพร้อมมอเตอร์ไซด์ ยิงกระสุน ๕ นัดเข้าที่ตัวเขา หลังจากที่ยิงแล้วก็ขี่มอเตอร์ไซด์หนีไป นาย ข เจ็บปวดจากบาดแผลที่ศีรษะและหน้าอก และเสียชีวิตในเวลาต่อมา

นาย ข เป็นนักกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเขาเป็นผู้นำในการชุมนุมประท้วงต่อต้านโครงการ

เหมืองถ่านหินลิกไนต์ ที่เปิดทำการในพื้นที่ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ภายใต้การนำของนาย ข ร่วมกับชาวบ้านได้รวมตัวกันจัดการชุมนุมประท้วงว่าสัปดาห์หน้าที่จะมีการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในเวลาต่อมา ผู้ชุมนุมได้สลายตัวเนื่องจากเจ้าหน้าที่ อบต. ได้สัญญาว่าจะกระทำการบางอย่าง สัปดาห์สุดท้ายของเดือนสิงหาคม นาย ข ได้ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเรียกร้องให้ศาลออกคำสั่งระงับใบอนุญาตเปิดเหมืองกับนายทุนจนกว่าจะมีการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคมจะแล้วเสร็จ

โจทย์จากข้อเท็จจริงของกรณีศึกษา

ในกรณีนี้คุณทำงานในองค์กรสิทธิมนุษยชน ในวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ องค์กรของคุณให้คุณไปปฏิบัติภารกิจค้นหาข้อเท็จจริงอย่างเร่งด่วนในกรณีการถูกสังหารของ นาย ข องค์กรของคุณต้องการพิจารณาว่าจะดำเนินการในกับกรณีนี้และหากดำเนินการจะทำอย่างไร และจะกำหนดทิศทางการค้นหาข้อเท็จจริงในเรื่องนี้อย่างไร

ขั้นตอนการค้นหาข้อเท็จจริง

๑. ระบุข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์

ขั้นตอนแรกที่ต้องทำคือการรวบรวม และจัดการข้อมูลที่มีอยู่ ด้วยคำถามพื้นฐาน ดังนี้

- ❖ เกิดอะไรขึ้น (what) ตอบ นาย ข ถูกฆ่าตาย
- ❖ เกิดขึ้นเมื่อใด (when) ตอบ วันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ในเวลากลางวัน
- ❖ เกิดขึ้นที่ไหน (where) ตอบ นาย ข ถูกฆ่าตายที่บ้านของเขา
- ❖ เกิดขึ้นได้อย่างไร (how) ตอบ นาย ข ถูกยิง ๕ นัดในระยะประชิด
- ❖ ใครคือเหยื่อ ตอบ นาย ข นักกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นผู้นำในการชุมนุมประท้วงต่อต้านเหมืองถ่านหินลิกไนต์
- ❖ ใครเป็นผู้กระทำ/ผู้ยิง ตอบ ยังไม่ทราบ
- ❖ ทำไม (Why) การเสียชีวิตของนาย ข มีส่วนมาจากปัญหาความขัดแย้งกับใครหรือไม่ เขาถูกฆ่าเพราะว่าเขาเป็นนักกิจกรรมที่ต่อต้านการทำเหมืองถ่านหินลิกไนต์ในพื้นที่หรือไม่ เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตของนาย ข หรือไม่

เพื่อเป็นการค้นหาคำตอบจากคำถาม “ทำไม” (why) นั้น ต้องพิจารณาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในพื้นที่ที่มีการสังหารเกิดขึ้น

๒. พิจารณาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

คำถามที่ช่วยในการตรวจสอบ มีดังต่อไปนี้

- ❖ การฆาตกรรมเกี่ยวข้องกับประเด็นส่วนตัวของ นาย ข หรือไม่
- ❖ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเหมืองถ่านหินลิกไนต์ในพื้นที่ คือใคร

- ❖ เหตุจูงใจให้ผู้กระทำการลงมือ คืออะไร
- ❖ ผู้มีส่วนร่วมในการกระทำที่ทำต่อกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงที่นำโดยนาย ข อย่างไร
- ❖ ที่ผ่านมามีการข่มขู่ นาย ข จากใครหรือไม่ หากใช่ ใคร ลักษณะการข่มขู่
- ❖ นาย ข ได้แจ้งความเรื่องการถูกข่มขู่กับเจ้าหน้าที่ หรือไม่ หากใช่ เจ้าหน้าที่ดำเนินการอะไรบ้าง
- ❖ รัฐบาลแสดงบทบาทอะไรกับกรณีเหมืองถ่านหินลิกไนต์
- ❖ ใครเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการเสียชีวิตของนาย ข
- ❖ รัฐบาลมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการเสียชีวิตของนาย ข หรือไม่

๓. หลักการมาตรฐานที่นำไปใช้

คำถามข้างต้นช่วยให้ตัดสินใจได้ว่านาย ข เป็นเป้าหมายในการฆ่า เพราะบทบาทของนักสิทธิมนุษยชนและนักกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยให้ตัดสินใจว่ารัฐมีส่วนเกี่ยวข้องในการเสียชีวิตของนาย ข หรือไม่

ในกรณีนี้ หากรัฐมีส่วนเกี่ยวข้องจะถือเป็นการประหารนอกกฎหมาย หากการฆาตกรรมดังกล่าวเป็นการกระทำของบุคคลอื่น รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการสืบสวน สอบสวน และลงโทษผู้กระทำการ หากรัฐไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ถือว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในกรณีนี้คำถามควรเป็น “การบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวนเป็นไปอย่างระมัดระวังตามสมควร (due diligence) หรือไม่

๔. การเตรียมการค้นหาข้อเท็จจริง

การแนวทางการค้นหาข้อเท็จจริง ควรคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้

- ❖ ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลทั้งระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ และเตรียมแนวคำถามก่อนการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การตั้งคำถามต้องคำนึงถึงข้อมูลที่คุณต้องการ
- ❖ สัมภาษณ์
- ❖ รวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๕. การประเมินข้อมูลและการเขียนรายงาน

การค้นหาข้อเท็จจริงเริ่มต้นทันทีหลังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จะเป็นไปได้หรือไม่ที่ตำรวจจะยังดำเนินการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริง ในบางกรณีในช่วงท้ายของการค้นหาข้อเท็จจริงอาจยังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นที่บอกได้เพียงว่ามีเหตุการณ์อะไรบ้าง รายงานการค้นหาข้อเท็จจริงต้องสรุปข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องในหลากหลายมุมมองและเกี่ยวข้องกับสิ่งที่องค์กรของคุณต้องการนำเสนอ

แหล่งข้อมูลด้านสิทธิพลเมือง และ สิทธิทางการเมือง

๑.

แหล่งข้อมูลระดับนานาชาติ

International Instruments

General Comments by the Committee on Civil Political Rights

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11

General Comments by the Committee on the Elimination of Racial Discrimination

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=6&DocTypeID=11

General Comments by the Committee Against Torture

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=1&DocTypeID=11

UN Monitoring Mechanisms

Treaty Bodies

Database of reports submitted to Treaty Bodies

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en

Universal Periodic Review

Universal Periodic Review – Reports Pertaining to Thailand

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/THSession12.aspx>

Special Mechanisms

Working Group on Arbitrary Detention

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Detention/Pages/WGADIndex.aspx>

Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Disappearances/Pages/DisappearancesIndex.aspx>

Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Executions/Pages/SRExecutionsIndex.aspx>

Special Rapporteur on right to freedom of peaceful assembly and of association

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/AssemblyAssociation/Pages/SRFreedomAssemblyAssociationIndex.aspx>

Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expressions

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomOpinion/Pages/OpinionIndex.aspx>

Special Rapporteur on freedom of religion or belief

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/FreedomReligionIndex.aspx>

Special Rapporteur on the situation of human rights defenders

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/SRHRDefendersIndex.aspx>

Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Judiciary/Pages/IDPIndex.aspx>

Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/IPeoples/SRIndigenousPeoples/Pages/SRIPeoplesIndex.aspx>

Special Rapporteur on the human rights of internally displaced persons

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/IDPersons/Pages/IDPersonsIndex.aspx>

Special Rapporteur on the human rights of migrants

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/SRMigrants/Pages/SRMigrantsIndex.aspx>

Independent expert on minority issues

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/IEExpert/Pages/IEminorityissuesIndex.aspx>

Special Rapporteur on contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Racism/SRRacism/Pages/IndexSRRacism.aspx>

Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights while countering terrorism

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Themes.aspx>

Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Torture/SRTorture/Pages/SRTortureIndex.aspx>

Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Trafficking/Pages/TraffickingIndex.aspx>

Working Group on the issue of discrimination against women in law and in practice

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WGWomen/Pages/WGWomenIndex.aspx>

Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Themes.aspx>

๒.

แหล่งข้อมูลระดับอาเซียน (ASEAN)

ASEAN Human Rights Declaration (ภาษาอังกฤษ)

<http://www.asean.org/news/asean-statement-communicues/item/asean-human-rights-declaration>

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ภาษาไทย)

<http://www.consular.go.th/main/contents/files/news-20130729-140558-795054.pdf>

ASEAN Declaration on the Promotion and Protection of Rights of Migrant Workers

<http://www.asean.org/communities/asean-political-security-community/item/asean-declaration-on-the-protection-and-promotion-of-the-rights-of-migrant-workers-3>

ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights

http://aichr.org/?doing_wp_cron=1378089680.4303250312805175781250

ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC)

<http://www.asean.org/communities/asean-socio-cultural-community/category/acwc>

ASEAN Committee on the Implementation of the ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers (ACMW)
<http://www.asean.org/communities/asean-political-security-community/item/statement-of-the-establishment-of-the-asean-committee-on-the-implementation-of-the-asean-declaration-on-the-protection-and-promotion-of-the-rights-of-migrant-workers>

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ
<http://www.mfa.go.th/asean/>

๓.

แหล่งข้อมูลด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

ศาลรัฐธรรมนูญ

<http://www.constitutionalcourt.or.th/>

ศาลยุติธรรม

<http://www.coj.go.th/>

ศาลปกครอง

<http://www.admircourt.go.th/>

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

<http://www.ombudsman.go.th/10/index1.asp>

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

<http://www.nhrc.or.th/>

ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน ในเว็บไซต์ของ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

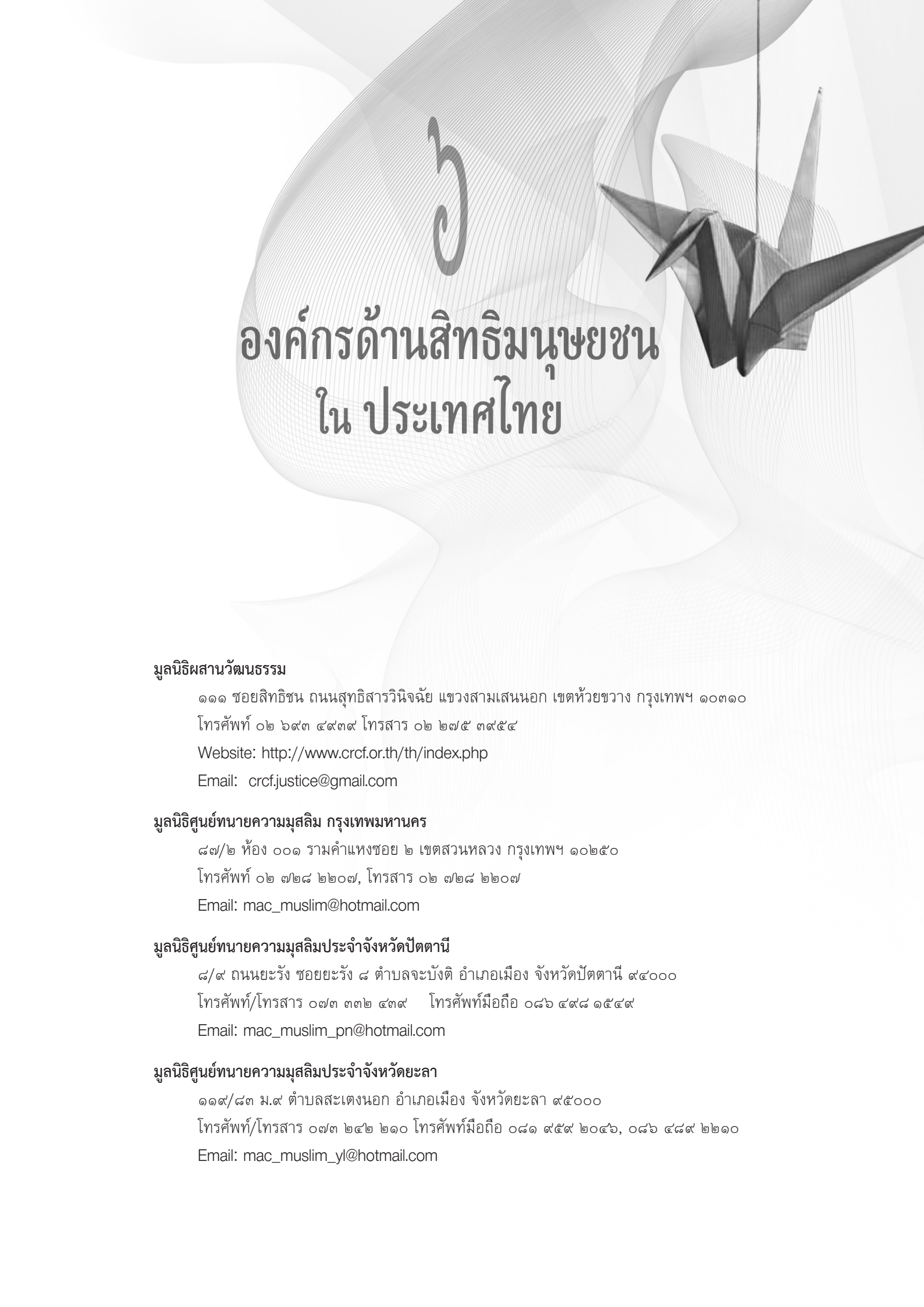
<http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/contentpage.php?id=23&menuid=2&groupID=2&subID=21>

กระทรวงการต่างประเทศ

<http://www.mfa.go.th/humanrights/>

กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ

<http://www.rlpd.moj.go.th/rlpdnew/index.php/2012-06-20-06-19-42/2012-06-20-06-20-47/2012-07-24-08-31-51>

องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน ในประเทศไทย

มูลนิธิผสานวัฒนธรรม

๑๑๑ ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจฉัย แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๙๓ ๔๙๓๙ โทรสาร ๐๒ ๒๗๕ ๓๕๕๔

Website: <http://www.crcf.or.th/th/index.php>

Email: crcf.justice@gmail.com

มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม กรุงเทพมหานคร

๘๗/๒ ห้อง ๐๐๑ รามคำแหงซอย ๒ เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๗๒๘ ๒๒๐๗, โทรสาร ๐๒ ๗๒๘ ๒๒๐๗

Email: mac_muslim@hotmail.com

มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิมประจำจังหวัดปัตตานี

๘/๙ ถนนยะรัง ซอยยะรัง ๘ ตำบลจะบังติ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๕๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๗๓ ๓๓๒ ๔๓๙ โทรศัพท์มือถือ ๐๘๖ ๔๙๘ ๑๕๔๙

Email: mac_muslim_pn@hotmail.com

มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิมประจำจังหวัดยะลา

๑๑๙/๘๓ ม.๙ ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ๙๕๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๗๓ ๒๔๒ ๒๑๐ โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑ ๙๕๙ ๒๐๔๖, ๐๘๖ ๔๘๙ ๒๒๑๐

Email: mac_muslim_yl@hotmail.com

มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิมประจำจังหวัดนราธิวาส

๒๓๐/๑๕ ม.๑๓ ถนนโคกเคียน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส ๙๖๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๗๓ ๕๑๓ ๘๗๗ โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑ ๓๑๔ ๑๗๘๕

มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิมประจำจังหวัดสงขลา

๗ หมู่ ๒ ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ๙๐๑๓๐
โทรศัพท์ ๐๗๔ ๒๐๖ ๖๘๓ โทรศัพท์มือถือ ๐๘๖ ๒๘๙ ๔๔๙๙

เครือข่ายส่งเสริมสิทธิและเข้าถึงความยุติธรรม

(Promoting Human Rights and Access to Justice Network: HAP)

๑๔ ถนนลิโรธ ๓ ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ๙๕๐๐๐

มูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ

สำนักงาน กรุงเทพฯ ๗/๕ ซอยอิสราภาพ ๑๑ ถนนอิสราภาพ ธนบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐
Website: <http://justiceforpeace.org/>

กลุ่มด้วยใจ (Heart Support Group)

๑/๓ ม.๓ ตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ๙๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐๗๔ ๓๐๖ ๐๕๔, ๐๘๑ ๘๐๙ ๘๖๐๙, ๐๘๗ ๒๘๙ ๔๓๒๘
Website: <http://duayjaisupport.wordpress.com/>

มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา

๘๗ ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจนัย แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทรศัพท์ ๐๒ ๒๗๗ ๖๘๘๒ และ ๐๒ ๒๗๗ ๖๘๘๗
โทรสาร ๐๒ ๒๖๕ ๔๒๖๑ และ ๐๒ ๒๗๗/๖๘๘๒ ต่อ ๑๐๘

คลินิกกฎหมายแรงงานแม่สอด

๑๔/๑๒ ถนนประสาธน์วิถีเดิม ตำบลแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ๖๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐๕๕ ๕๓๕ ๙๙๔ โทรสาร ๐๕๕ ๕๓๖ ๐๑๕
Email : chanidapa58@hotmail.com

โครงการยุติธรรมเพื่อแรงงานข้ามชาติ มหาชัย

๙๓/๒๐๐ มหาชัยวิลล่า หมู่ ๗ ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ๗๔๐๐๐
โทรศัพท์และโทรสาร ๐๓๔ ๔๑๔ ๐๘๗ มือถือ ๐๘๖ ๗๕๖ ๐๘๓๕
Email: ayemarcho๗@gmail.com

โครงการยุติธรรมเพื่อแรงงานข้ามชาติ เชียงใหม่

๗๑ ถนนสนามกีฬาซอย ๑ ชุมชนอ่อนอารีซอย ๔ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทรศัพท์และโทรสาร ๐๕๓ ๒๒๓ ๐๗๗ มือถือ ๐๘๕ ๐๓๗ ๔๓๒๗, ๐๘๑ ๕๙๕ ๗๕๗๘
Email : yonlada@hrdfoundation.org

มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์

สำนักงานเชียงใหม่ ตู๊ปณ. ๗ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๓ ๘๑๑ ๒๐๒ โทรสาร ๐๕๓ ๒๗๑ ๕๕๑

สำนักงานแม่สอด ตู๊ปณ.๑๒๐ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ๖๓๑๑๐

โทรศัพท์ ๐๕๕ ๕๓๖ ๖๘๕

E-mail: map@mapfoundationcm.org Media: < media@mapfoundationcm.org>

Website: http://www.mapfoundationcm.org/map_th/

Jesuit Refugee Service Asia-Pacific

๔๓ ซอยราชนวิถี่ ๑๒ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิเขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๔๐ ๙๕๙๐ Email: asiapacificrao@jrs.or.th

Website: <http://www.jrsap.org/about>

Asylum access

ชั้น ๓ และชั้น ๔ ตึกดีวา (Deva Building) ๑๓ ซอยอินทมระ ๓๕

ถนนสุทธิสารวินิจฉัย ดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐ โทรศัพท์ ๐ ๒๖๙๑ ๙๒๓๑

Email: thailand@asylumaccess.org

สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (IMPECT)

๒๕๒ หมู่ ๒ ตำบลสันทรายน้อย อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐๕๓ ๓๙๘ ๕๙๑ และ ๐๕๓ ๔๙๒ ๕๔๔ โทรสาร ๐๕๓ ๓๙๘ ๕๙๒

Email: info@impect.org,

Website: www.impect.org

สถาบันวิจัยและพัฒนาเพื่อการเฝ้าระวังสถานะไร้รัฐ

Email: statelesswatch@gmail.com

Website: <http://www.statelesswatch.org/>

มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา

๑๒๙/๑ หมู่ ๔ ถนนป่าจ๊ว ซอย ๔ ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๕๗๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๓ ๗๕๘ ๖๕๘ โทรสาร ๐๕๓ ๗๑๕ ๖๙๖

Email: hadf_cr@hadf1985.org

Website: <http://www.hadf1985.org>

Upland Holistic Development Project (UHDP) โครงการพัฒนาพื้นที่สูง

๑๒๑ หมู่ ๘ ตำบลแม่สาว อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ๕๐๒๘๐

โทรศัพท์ ๐๕๓ ๔๗๓ ๒๒๑ โทรสาร ๐๕๓ ๔๗๓ ๓๔๖

Email: uhdpthailand12@gmail.com

Website: <http://uhdp.org/>

สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท. / IMPECT)

๒๕๒ หมู่ ๒ ตำบลสันทรายน้อย อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

โทรศัพท์ : ๐๕๓ ๔๙๒ ๕๔๔ โทรสาร : ๐๕๓ ๓๙๘ ๕๔๒

Website: [www. Impect.org](http://www.Impect.org)

มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ (FOPDEV)

๖ (๓๓), ซอย ๑๗ ถนนนิมมาเหมินทร์ จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๓ ๒๑๕ ๖๗/๑, ๐๕๓ ๒๑๕ ๖๗/๖ โทรสาร ๐๕๓ ๒๒๔ ๖๑๖

Website: <http://fopdev.or.th/main/>

มูลนิธิพัฒนาคนพิการไทย

อาคารชัยพฤกษ์ ถนนวิสุทธิกษัตริย์ แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๘๑ ๙๒๘๐

Email: office@tddf.co.th Website: www.tddf.co.th

มูลนิธิส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๑๐๙ ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวิจิตร สามเสนนอก ห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

มูลนิธิศักยภาพชุมชน

๑/๕๔๖ ถนนนวลจันทร์ คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐

www.peoplesempowerment.org

มูลนิธิเอ็มพลัส

๑๘๕/๑ ถนนราษฏร์คิณ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๓ ๒๑๔ ๐๗๓, ๐๘๔ ๖๑๐ ๖๔๖๕ โทรสาร ๐๕๓ ๒๑๔ ๐๗๓

Website: <http://www.mplusthailand.com>

มูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง

สำนักงานนนทบุรี

๕๗/๖๐ ถนนติวานนท์ ๑๑๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๕๒๖ ๘๓๑๑ โทรสาร ๐๒ ๕๒๖ ๓๒๙๔

สำนักงานเชียงใหม่

๓๒๒ หมู่บ้านเชียงใหม่แลนด์ ถนนช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๐๑

โทรศัพท์และโทรสาร ๐๕๓ ๒๘๒ ๕๐๔

Email: empower@cm.ksc.co.th

Website: <http://www.empowerfoundation.org>

มูลนิธิเพื่อความเข้าใจเด็ก (FOCUS)

หน่วยประสานงานเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ ภาคเหนือตอนบน ประเทศไทย (TRAFCORD)

ANTI-TRAFFICKING COORDINATION UNIT NORTHERN THAILAND

ชั้น ๕ อาคารอำนวยการ ศูนย์ราชการจังหวัด ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

สายด่วนรับแจ้งเหตุ : ๐๘-๗๑๗๔-๕๗๗๗

Email : focus@focus-thailand.org

Website: <http://www.trafcord.org>

มูลนิธิผู้หญิง

๒๙๕ ซอยจรัสสินทวงศ์ ๖๒ บางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๔๓๓ ๕๑๔๙ โทรสาร ๐๒ ๔๓๔ ๖๗๗๔

Website: <http://www.womenthai.org/>

สภานายความ

๗/๘๘ อาคาร ๑๐ ถนนราชดำเนินในกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๒๙ ๑๔๓๐

Email: admin@lawyerscouncil.or.th

Website: <http://www.lawyers.in.th/new/index.php>

สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย

๒๖ อาคาร ๕ ถนนราชดำเนินกลาง เขตพระนคร แขวงบวรนิเวศ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๒๒ ๒๓๓๑-๒ โทรสาร ๐๒ ๒๒๔ ๑๘๗๓

Email: lat.lawyer@gmail.com

Website: www.lawyerassn.org

สมาคมทนายสิทธิมนุษยชน (Human Rights Lawyers Association)

๑๑๑ ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจฉัย แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒ ๖๙๓ ๐๖๘๒

Email : hrla2008@gmail.com

Website: <http://www.naksit.org/>

โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw)

๔๐๙ ชั้น ๑ อาคารมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม

ซอยโรตีสถู ถนนรัชดา ๑๔ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ

ตู้ ปณ. ๕๕ ปณ.สุทธิสาร กรุงเทพฯ ๑๐๓๒๑

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๗๖ ๓๖๗๖ โทรสาร ๐๒ ๖๙๐ ๒๗๑๒

Email: ilaw@ilaw.or.th

Website: <http://ilaw.or.th/>

ศูนย์พิทักษ์และฟื้นฟูสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

๑๙๙/๓๓๒ หมู่ ๒ ตำบลหนองจ้อม อำเภอลำทราย จังหวัดเชียงใหม่

สมาคมสิทธิเสรีภาพประชาชน

๑๐๙ ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจฉัย สามเสนนอก ห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๗๕ ๔๒๓๑-๒ โทรสาร ๐๒ ๒๗๕ ๔๒๓๐

Email: uclthailand@gmail.com

Website: <http://uclthailand.blogspot.com/>

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

๑๔๓/๑๐๙-๑๑๑ หมู่บ้านปิ่นเกล้าพัฒนา

ซอยวัดสุวรรณคีรี ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๔๓๓ ๖๒๔๒, ๐๒ ๔๓๕ ๕๒๘๑, ๐๒ ๘๘๔ ๖๖๐๓ กด ๐

โทรสาร ๐๒ ๔๓๕ ๕๒๘๑

Website: <http://www.iamchild.org/site/>

มูลนิธิดวงประทีป

เลขที่ ๓๔ ลีค ๖ ถนนอาจณรงค์ คลองเตย กทม.๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๗๑ ๔๐๔๕-๘ โทรสาร ๐๒ ๒๔๙ ๕๒๕๔

E-mail: dpffound@ksc.th.com

Website: <http://www.dpf.or.th>, <http://www.facebook.com/dpffound>

มูลนิธิ ๑๔ ตุลา

เลขที่ ๑๔/๑๖ ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๒๒ ๑๐๑๔-๕ โทรสาร ๐๒ ๖๒๒ ๑๐๑๖

E-mail: oct14_f@hotmail.com

Website: <http://www.14tula.com/>

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (มพย.)

เลขที่ ๘๖ ซอยลาดพร้าว ๑๑๐ (แยก๒) ถนนลาดพร้าว แขวง/เขต วังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๙๓๕ ๓๕๖๐-๒ โทรสาร ๐๒ ๙๓๕ ๒๗๒๑

E-mail: sdfthai@gmail.com website: sdfthai.org

สำนักงานภาคเหนือ

เลขที่ ๗๗/๑ หมู่ ๕ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทรศัพท์ /โทรสาร ๐๕๓ ๘๑๐ ๖๘๓-๔

E-mail : sdf_cm@yahoo.com

สำนักงานภาคอีสาน

๗๙ หมู่ ๙ บ้านโคกสูง ตำบลสีชมพู อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ๔๐๒๒๐

สถาบันนโยบายศึกษา

๘๙/๑๔๖ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๙๔๑ ๑๘๓๒-๓ โทรสาร ๐๒ ๙๔๑ ๑๘๓๔

E-mail: ipps_fpps@yahoo.com

Website: <http://www.fpps.or.th>

มูลนิธิศูนย์ฮอตไลน์

๑๔๕/๖ อาคารฮอตไลน์วิลล่า ถนนวิภาวดีรังสิต ๒๐ (ซอยทรงสะอาด) แขวง ๖-๑ จอมพล

(ลาดยาว) จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๗๖ ๒๙๕๐ (วันจันทร์-ศุกร์ ๘.๓๐-๑๘.๐๐ น.)

โทรสาร ๐๒ ๖๙๑ ๔๐๕๖-๗ (๒๔ ชม.)

<http://www.hotline.or.th>

ศูนย์เชียงใหม่

ถนนซูเปอร์ไฮเวย์ (เชียงใหม่-ลำปาง) ตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๔๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓ ๘๕๐ ๒๗๐ (วันจันทร์-ศุกร์ ๘.๓๐-๑๘.๐๐ น.)

มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท(มยช.บางบอน)

เลขที่ ๒๙ หมู่ ๖ ซอยเอกชัย ๘๙/๔ ถนนเอกชัย แขวง/เขตบางบอน กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๔๑๖ ๘๐๗๓-๔ โทรสาร ๐๒ ๘๘๔ ๒๘๑๙

Email: fry@fry1985.org

Website: <http://www.fry1985.org>

สำนักงานร้อยเอ็ด (มยช.ร้อยเอ็ด)

เลขที่ ๑๔๓ หมู่ ๕ บ้านคุดึง ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๕๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๔๓ ๕๔๗ ๗๘๒-๓

ตู้ ปณ.๑๕ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๕๐

มูลนิธิเสรีรักษ์โกศ - นาคะประทีป

เสมสิกขาลัย รามคำแหง

เลขที่ ๒๙/๑๕ ถนนรามคำแหง ซอยรามคำแหง ๒๑ แขวงพลับพลา

เขตวังทองหลาง แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กทม.๑๐๓๑๐

Email: semsikkha_ram@yahoo.com

Website: <http://www.semsikkha.org>

โทรศัพท์ ๐๒ ๓๑๔ ๗๓๕๕-๖ โทรสาร ๐๒ ๓๑๔ ๑๘๕๖

Asia Pacific Forum on Women, Law and Development (APWLD)

189/3 Changklan Road Amphoe Muang Chiang Mai 50100 Thailand

Phone: (66) 53 284527, 284856 Fax: (66) 53 280847

E-mail: apwld@apwld.org

Website: <http://www.apwld.org>

สมาคม ไว.เอ็ม.ซี.เอ กรุงเทพฯ

๓๕/๑๔๙ อาคารฟอร์จูนคอนโดทาวน์ ๑ ซอยสาธุประดิษฐ์ ๑๙

ถนนสาธุประดิษฐ์ ซ่งนนทรี ยานนาวา กทม. ๑๐๑๒๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๗๔ ๓๑๐๑-๒, ๐๒ ๖๗๔ ๓๑๐๕ โทรสาร ๐๒ ๖๗๔ ๓๑๐๔

Email: admin@ymcabangkok.com

คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อการพัฒนาสังคม แผนกยุติธรรมและสันติ (ยส.)

๑๔๔ (๒๔๙๒) ถนนประชาสงเคราะห์ ซอย ๒๔ แขวง/เขต ดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๗๕ ๗๗๘๓, ๐๒ ๒๗๗ ๔๖๒๕ โทรสาร ๐๒ ๖๙๒ ๔๑๕๐

Website: <http://www.jpthai.org/>

ศูนย์พิทักษ์สิทธิหญิงบริการ

มูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง ๕๗/๖๐ ถนนติวานนท์ ๑๑๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๕๖ ๘๓๑๑ โทรสาร ๐๒ ๕๒๖ ๓๒๙๔

Email: badgirls@empowerfoundation.org

Website: <http://www.empowerfoundation.org>

มูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง (เชียงใหม่)

๓๒๒ หมู่บ้านเชียงใหม่แลนด์ ถนนช้างคลาน

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๐๑ โทร/แฟกซ์ ๐๕๓ ๒๘๒ ๕๐๔

Email: empower@cm.ksc.co.th

มูลนิธิเข้าถึงเอดส์

๔๘/๒๘๓ โครงการเซ็นเตอร์เพลส ซอยรามคำแหง ๑๐๔

ถนนรามคำแหง แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง กทม. ๑๐๒๔๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๓๗๒ ๒๑๑๓-๔ โทรสาร ๐๒ ๓๗๒ ๒๑๑๖

มูลนิธิรักษ์ไทย (สำนักงานกรุงเทพฯ)

๑๘๕ ถนนประดิพัทธ์ ซอยประดิพัทธ์ ๖ สามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๖๕ ๖๘๘๘ โทรสาร ๐๒ ๒๗๑ ๔๔๖๗

Email: info@raksthai.org

Website: <http://www.raksthai.org>

มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๑๔๒๔/๒๖๘ ถนนประชาสงเคราะห์ ๑๖ แขวง/เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๗๖ ๑๔๑๑, ๐๒ ๒๗๕ ๓๑๐๔ โทรสาร ๐๒ ๒๗๕ ๑๔๖๔

Website: <http://www.caulfield-blind.org/>

มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

๑๒/๒๒ ถนนเทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๕๙๑ ๑๒๒๔-๕ โทรสาร ๐๒ ๕๙๑ ๑๐๙๙

Website: http://www.whaf.or.th/?page_id=229

มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

สำนักงานใหญ่ส่วนกลาง

๔๗๙ ซ.จรัญสนิทวงศ์ ๑๒ แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๔๑๒ ๑๑๙๖, ๐๒ ๔๑๒ ๐๗/๓๙, ๐๒ ๘๖๔ ๑๔๒๑

โทรสาร ๐๒ ๔๑๒ ๙๘๓๓

Email: cpcrheadoffice@yahoo.com

Website: <http://www.thaichildrights.org/about/contact>

สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ

(UN Office of High Commissioner for Human Rights - UNOHCHR)

อาคารสหประชาชาติ ชั้น ๖ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ ประเทศไทย

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๘๘ ๑๒๓๕ โทรสาร ๐๒ ๒๘๘ ๓๐๐๙

Email: OHCHR.Bangkok@un.org

Website: <http://bangkok.ohchr.org>, <http://www.ohchr.org>

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย (AI Thailand: Amnesty International Thailand)

๔๐/๒๔ ซอยดวงพร ถนนลาดพร้าว ซอย ๑ แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๕๑๓-๘๗/๔๕, ๐๒ ๕๑๓ ๘๗/๕๔ โทรสาร ๐๒ ๙๓๙ ๒๕๓๔

Email: info@amnesty.or.th

Website: www.amnesty.or.th

สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย (Asian Institute for Human Rights: AIHR)

๘๗ ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจฉัย สามเสนนอก ห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๗๗ ๖๘๘๒ และ ๐๒ ๒๗๗ ๖๘๘๗

โทรสาร ๐๒ ๒๖๕ ๔๒๖๑ และ ๐๒ ๒๗๗/๖๘๘๒ ต่อ ๑๐๘

Website: <http://aihr.info/>

บรรณานุกรม

หนังสือและวารสาร

Amnesty International, Handbook, London, 1992.

Asian Forum for Human Rights and Development and Union for Civil Liberty-Thailand, Handbook on Fact-Finding and Documentation of Human Rights Violations, 1993.

Chamarik, Saneh. Buddhism and Human Rights. Bangkok: Thai Khadi Research Institute, Thammasat University, 1982.

Donnelly, Jack. Human Dignity and Human Rights. University of Denver, 2009.

Galtung, Johan. Theories of Peace, International Peace Research Institute, Oslo, 1967

Haki, Zetu: The Right to Adequate Housing. Amnesty International. 2010.

Haki, Zetu: The Right to Adequate Food. Amnesty International, 2010.

Human Rights in Criminal Justice System. Seminar Report 2009, organized by Raoul Wallenberg Institute, in cooperation with European Court of Human Rights, the International Institute of Human Rights and University of Strasbourg.

International Human Rights Internship Program, Circle of Rights: Economic, Social and Cultural Rights Activism – A Training Resource, 2000.

International Human Rights Internship Program, Dignity Counts: A Guide to Using Budget Analysis to Advance Human Rights. Fundar-Centro de Analisis e Investigacion, International Budget Project, 2004.

Joseph Sarah, Schultz Jenny and Castan Melissa. The International Covenant of Civil and Political Rights: Cases, Materials and Commentary. Oxford University Press, 2004.

Kingsbury. B. Claims by Non-State Groups in International Law. Cornell International Law Journal, Vol. 25, 481-513, 1992.

- Kirgis, F. Jr. The Degree of Self-Determination in the United Nations Era. American Journal of International Law, Vol. 88, 304-310, 1994.
- Manuel Guzman and Bert Verstappen, What is Monitoring, Volume 1, Human Rights Human Development Report Background Paper, 2000
- Muntarbhorn, Vitit. Human Rights and Human Development Thailand Country Study Human Development Report Background Paper, 2000
- Office of the High Commissioner for Human Rights in Cooperation with the International Bar Association, Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers, 2003.
- Ravindran, D.J. Human Rights Praxis: A Resource Book for Study, Action and Reflection. Asian Forum for Human Rights and Development, 1998
- Vizard, Polly. Antecedents to the Idea of Human Rights: A Survey of Perspectives. Human Development Report, 2000

รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและรายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปี 2553-2554 หน้า 43-44

รายงานทบทวนสิทธิมนุษยชนตามวาระ (UPR) ข้อเสนอว่าด้วยสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของคนงานข้ามชาติ ในไทย จัดเตรียมโดยมูลนิธิสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (มสพ.) (UPR Submission: Summary on Human Rights Situation of Migrant Workers in Thailand, prepared by the Human Rights and Development Foundation)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- Nationality Act, 2008
- พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ประมวลกฎหมายอาญา

ตราสารระหว่างประเทศ

- ASEAN Declaration against Trafficking in Persons particularly Women and Children, 2004
- ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers, 2007
- Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 1984
- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 1979
- Convention of the Reduction of Statelessness, 1961

Convention on the Rights of the Child, 1989

Convention Relating to Status of Stateless Persons, 1954

ข้อคิดเห็นทั่วไปของ: Committee on Economic, Social and Cultural Rights

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 3, Nature of State parties obligations, 1990

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 4, Right to adequate housing, 1991

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 7, Right to adequate housing – forced evictions, 1997

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 9, Domestic application of the covenant, E/C/12/1998/24, 1998

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 11, Plan of action for primary education, E/C.12/1999/4, 1999

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 12, Right to adequate food, E/C.12/1999/5, 1999

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 13, Right to Education, E/C.12/1999/10, 1999

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 14, Right to the highest attainable standard of health,
E/C.12/2000/4, 2000

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 15, Right to water, E/C.12/2002/11, 2002

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 16, Equal rights of men and women to the enjoyment of all economic,
social and cultural rights, E/C.12/2005/4, 2005

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 18, Right to Work, E/C.12/GC/18, 2006

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 19, Right to social security, E/C.12/GC/19, 2008

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 20, Non-discrimination in economic, social and cultural rights, E/C.12/
GC/20, 2009

ข้อคิดเห็นทั่วไปของ: Human Rights Committee

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 6, Right to life, 1982

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 8, Right to liberty and security of persons, 1982

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 12, Right to self-determination of peoples, 1984

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 19, Protection of the family, the right to marriage and equality of the
spouses, 1990

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 20, Prohibition of torture and cruel treatment or punishment, 1992

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 21, Humane treatment of persons deprived of liberty, 1992

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 22, Right to freedom of thought, conscience and religion, CCPR/C/21/
Rev.1/Add.4, 1993

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 23, Rights of minorities, CCPR/C/21/Rev.1/Add.5, 1994

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 25, Right to participate in public affairs, voting rights and the right of
equal access to public service, CCPR/C/21/Rev.1/Add.7, 1996

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 27, Freedom of movement, CCPR/C/21/Rev.1/Add.9, 1999

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 28, Equality of rights between men and women, CCPR/C/21/Rev.1/Add.10, 2000

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 29, States of emergency, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 2001

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 31, Nature of the general legal obligation imposed on state parties to the covenant, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 2004

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 32, Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, CCPR/C/GC/32, 2007

ข้อคิดเห็นทั่วไป No. 34, Freedom of opinion and expression, CCPR/C/GC/34, 2011

General Recommendation 19, Violence Against Women, Committee on Elimination of Discrimination Against Women, 1992

Geneva Convention Relating to the Status of Refugees, 1951

International Covenant on Civil and Political Rights, 1966

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 1966

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 1966

International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances, 2006

Universal Declaration of Human Rights, 1948

Section 5, Terms of Reference, ASEAN Inter-governmental Commission on Human Rights

Section 4, Terms of Reference, ASEAN Inter-governmental Commission on Human Rights

Section 2, Terms of Reference of the ASEAN Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC)

Section 6, Terms of Reference of the ASEAN Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC)

Section 5, Terms of Reference of the ASEAN Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC) 1134/2002. Gorji-Dinka v. Cameroon, para. 5.1

See, e.g. Concluding Observations Sudan 1998, para [124] (“national security” vague), Philippines 2004, para. 14 (“vagrancy law” vague), Mauritius 2005, para. 12 (“terrorism law” vague), Russian Federation 2010, para. 25 (“extremist activity” vague), United Republic of Tanzania 2009, para. 12 (“terrorism law” vague), Honduras 2007, para. 13 (“unlawful association” vague)

Manfred Nowak, U.N. Covenant on Civil and Political Rights, CCPR Commentary (N.P. Engel, Arlintong: 1993) at 173 1324/2004, Shafiq v. Australia, para. 7.2

Article 16 of the Guidelines on the Role of Prosecutors, 1990

Enforced Disappearances in Thailand, Justice for Peace Foundation, May 2012

รายงานขององค์การสหประชาชาติ

Alston Philip. Report of the Special Rapporteur on Extra-judicial, Summary or Arbitrary Executions. E/CN.4/2005/7.

Rodley Nigel ,Sir. Report of Special Rapporteur on Torture. E/CN.4/2003/68.

Websites

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Human Rights Treaty Bodies:<http://www2.ohchr.org/english/bodies/treaty/index.htm>

The Law Dictionary <http://thelawdictionary.org/due-process-of-law/>

http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=153&Itemid=83&lang=thindex.php

http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=334&Itemid=282&lang=thindex.php

http://www.admincourt.go.th/00_web/01_court/01_area.htm

http://www.admincourt.go.th/00_web/02_kadee/02_accuse/02_acc01.htm

http://www.admincourt.go.th/00_web/02_kadee/02_accuse/02_acc03.htm

http://www.ombudsman.go.th/10/3_0.asp

http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/contentpage.php?id=2&menu_id=1&groupID=1&subID=2

http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/contentpage.php?id=24&menu_id=2&groupID=3&subID=22

<http://voicefromthais.wordpress.com/2012/09/10/%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%9C%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0-2/>

<http://www.frontlinedefenders.org/thailand>

<http://www.solidaritycenter.org/content.asp?contentid=902>

<http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/thailand>

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerdl/docs/ngos/CRDWThailand81.pdf>

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖-๗/
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กทม. ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ : ๐ ๒๑๔๔ ๓๘๐๐, ๐ ๒๑๔๔ ๓๙๐๐
โทรร้องเรียน : ๑๓๗/๗
Website : www.nhrc.or.th